

ಬನಗರವಾಡಿ

ಅಂತರ ಭಾರತೀಯ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ

ಬನಗರವಾಡಿ

ವೆಂಕಟೇಶ ಮೂಡಗುಳಕರ್

ಅನುವಾದ:

ಭಾಸ್ಕರ ಗೋವಿಂದ ಗೋಖಲೆ

ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಇಂಡಿಯಾ

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ: 1971 (ಶಕ 1893)

ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ: 1990 (ಶಕ 1912)

© ವೆಂಕಟೇಶ ಮಾಡಗುಳಕರ್

© ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ : ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಇಂಡಿಯಾ
ರೂ. 11.00

Original Title in Marathi : BANAGARWADI

by Venkatesh Madgulkar

Kannada Translation : BANAGARWADI

ನಿರ್ದೇಶಕರು, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಇಂಡಿಯಾ,

ಎ-5, ಗ್ರೀನ್ ಪಾರ್ಕ್, ಹೊಸ ದೆಹಲಿ 110 016,

ಇವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತ

‘ಬನಗರವಾಡಿ’ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿ

ವೆಂಕಟೇಶ ಮಾಡಗೂಳಕರ ಅವರ ‘ಬನಗರವಾಡಿ’ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ 1954ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕವೊಂದರ ದೀಪಾವಳಿ ವಿಶೇಷಾಂಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಮಾರನೇ ವರ್ಷವೇ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಪುಸ್ತಕ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಓದುಗರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಹೀನರಾಗಿದ್ದ ಯುವಕರಿಗೂ ಸಹ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. 1958ರಲ್ಲಿ “ದಿ ವಿಲೇಜ್ ಹ್ಯಾಸ್ ನೊ ವಾಲ್ಸ್” (The Village has no walls) ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಆಂಗ್ಲಭಾಷಾ ರೂಪಾಂತರ ಹೊರಬಂದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಓದುಗರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಈ ರೂಪಾಂತರದ ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ ಈಗ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಡೇನಿಷ್ ಭಾಷೆಗೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ “ಎ ಟ್ರೆಸರಿ ಆಫ್ ಏಷ್ಯನ್ ಶಾರ್ಟ್ ಸ್ಟೋರೀಸ್” (A Treasury of Asian Short Stories), “ಟ್ವೆಂಟಿಯತ್ ಸೆಂಚುರಿ ಏಷ್ಯಾ” (Twentieth Century Asia) ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅಮೆರಿಕಾದ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಪ್ರವಾಸಿಗ ರಾಗಿ ಬರದೇ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ‘ಶಾಂತಿ ಸೇನೆ ಕೆಲಸಗಾರರು’ (Peace Corps Workers), ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಇವರೇ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಬಹಳ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಬನಗರವಾಡಿ’ ಇಂದಿಗೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರಲು ಬಹುಶಃ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸರಳ ಶೈಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿ ಯವನನ್ನು ಸಾಹಸಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವುದನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವುದನ್ನಾಗಲೀ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುವಕ. ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಕೆಲಸವಾದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಪೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಕುರುಬರ ವಸತಿಯಾದ ಬನಗರವಾಡಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಈತನು ಬರುತ್ತಾನೆ. ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂದು ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಲೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಮತ್ತು ಧೂಳು ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಮುಖ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೆ. ರಾಜನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿದಂತೆ ಕನಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯ

ಕುರ್ಚಿ, ಮೇಜು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ನಂತರ ಗ್ರಾಮದ ಕುರುಬರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಈ ಕುರುಬರೋ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಬದಲು ಕುರಿಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಟ್ಟಲು ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ನಂತರ ಕೆಲವು ಹುಡುಗರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ, ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನ ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಅವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಯುವಕನು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿರದೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಅವರ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬನಗರವಾಡಿ ಗ್ರಾಮದ ನಿತ್ಯಜೀವನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಈ ಅಧ್ಯಾಪಕನು ಓದುಗರಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಬೆಂಬಲದಿಂದಲೇ ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಯನ್ನು ದೇಹಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಯುಳ್ಳ ದೊರೆಯು ಉದ್ಘಾಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಘಟನೆಯು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿನ ಕುರಿಸಾಕಾಣಿಕೆ, ಕೃಷಿ, ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ನಡುವಣ ಅಸೂಯೆ-ದ್ವೇಷಗಳು ಮತ್ತು ಬರಗಾಲದಿಂದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ತೀವ್ರ ಹಾನಿ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಓದುಗರು ಅಧ್ಯಾಪಕನ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಪಕನು ಕಾದಂಬರಿಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ ಮಾಡಗೂಳಕರ್ ಅವರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿನ ಓದುಗರನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದತ್ತ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದ ಒಯ್ದಿರುವುದೇ ಬನಗರವಾಡಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನುಳ್ಳ ಪಾತ್ರಗಳ ಚಿತ್ರೀಕರಣ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ನಾಯಕರಾಗಲೀ ನಾಯಕಿಯರಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಖಳ ನಾಯಕರು ಕೆಲವರೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಹಕಗಳು ಸರಳವಾದವು. ಇಲ್ಲಿನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳು ನಿಷ್ಕಳಂಕವಾದವು. ತಿಂಡಿಯ ಪೊಟ್ಟಣವೆಂದು ಅರಿತು ಕದಿಯುವ ಕಳ್ಳನು ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಅಪರಾಧವಲ್ಲ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮಪ್ರಚೋದನೆಯಾಗಲೀ, ಲೈಂಗಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಾಗಲೀ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶೇಕು ಮತ್ತು ಅಂಜೀ ಈ ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಿಡಿ, ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಬ್ಬ ವಿಧವೆ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ರಾಮೋಷಿ ಇವರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ, ಇವಷ್ಟೇ ನಾವು ನೋಡುವುದು.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಯಾವುದೇ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಖವಾಡಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಪಟ್ಟಣದ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲ.

ಅವರ ನಡೆ-ನುಡಿ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಳ್ಳಿಯ ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ವಿನಾ ಹೊರಗಿನವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಣ ಜೀವಂತವಾದದ್ದು. ಅವರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಪಟ್ಟಣದ ಆಡಂಬರಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿವೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಮ್ಮದಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಜೀವನ ತಥ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಯೋಜನೆಯ ಮೊಳಕೆಯಾಗದೆ ಅವರು ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ಪಡುವ ಕಷ್ಟಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಬಳಸುವ ಒರಟು ಭಾಷೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪಾತ್ರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಹ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಳಕೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಷ್ಟ-ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳೂ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಗಿವೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನವು ನಿಸರ್ಗದ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನೂ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆದುಬರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಲಹರಿಯನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ರೀತಿನೀತಿ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ—ಇವೇ 'ನನಗರವಾಡಿ'ಯ ಮುಖ್ಯ ತಥ್ಯವಾಗಿದೆ.

'ನನಗರವಾಡಿ' ಆತ್ಮತ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ ನೆಂದರೆ 1935ರಿಂದ ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಏಕರೂಪತೆ. ಬೇಡೇಕರ್ ಅವರ 'ರನಂಗ್' ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಈ ಹಾದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮಧ್ಯಸ್ಥವರ್ಗದ ಸಂಸಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಮೊದಮೊದಲು ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಮೂಡಿಸಿದರೂ ಬರಬರುತ್ತಾ ಬೇಸರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಈಗ ಸ್ವಬ್ಧವಾದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ಸ್ವಬ್ಧತೆಯಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಒಂದು ಭೀತಿ ತಲೆದೋರಿತು. ತರುಣ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬದಲಾದಣಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸದೇ ಇದ್ದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿ ಹೊಕ್ಕು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟಿತು.

ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬಡವರು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪಂಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ ಇವರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಈಗ ಹೊರಬರಲಾರಂಭಿಸಿ

ಅಂದಿನ ಮಾದರಿಯಾದವು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪಂಗಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಇಂತಹ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಲೇಖಕರು ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣಾಹೃದಯಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ವಿಭವರಿ ಶಿರೋರ್ಕರ್, ತೋಕಲ್, ಡೀಗೆ ಮೊದಲಾದವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಕರುಣೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದ ದೂರವಿರುತ್ತವೆ. ಕಾದಂಬರಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಕಂಡುಬರಬೇಕಾದರೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದು, ಓದುಗರೊಡನೆ ಬೆರೆಯಬೇಕು.

ಬನಗರವಾಡಿ ಗ್ರಾಮದ ಕುರುಬರ ಪ್ರಪಂಚ ಕೊಳಕು ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಜನಾಂಗದ ಕಷ್ಟ ಜೀವನ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಧೈರ್ಯಗೊಂಡು ಇರುವುದು, ಕುರುಬರ ಅಜ್ಞಾನ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಡೆ ಅವರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ, ಅವರು ಎದುರಿಸುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಪಘಾತ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ಬನಗರವಾಡಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಸುಟ್ಟಿರುವ ಗುಡಿಸಲುಗಳು—ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಮನವೊಪ್ಪುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

'ಬನಗರವಾಡಿ' ವೆಂಕಟೇಶ ಮಠಗೂಳಿ ಅವರ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೇ ಕಾದಂಬರಿ. ಆದರೂ ಅವರನ್ನು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳ ಅಗ್ರ ಬರಹಕಾರರೆಂದು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೊಲೆಯ ನಂತರದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ 'ವತ್ಸಾಳ್' ಅವರ ಎರಡನೇ ಕಾದಂಬರಿ. ಆದರೆ ಇದು 'ಬನಗರವಾಡಿ'ಯಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಅವರು ಮುಂದುವರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ 'ಬನಗರವಾಡಿ'ಯ ಪ್ರಭಾವ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರ ಪೈಕಿ ಮಠಗೂಳಿಕರ್ ಅವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಪತ್ತಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಹರನಾಯ್, ಮುರದ್, ದಾಪೋಲಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಸ್. ಎನ್. ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರೂ ಸಹ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಅಥವಾ ಹಿಂದುಳಿದ ಜನಾಂಗದವರೇ ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ "ಹದ್ದಾಪರ್" 'ಬನಗರವಾಡಿ'ಯಂತೆ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಾಪಕನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ

‘ಬನಗರವಾಡಿ’ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಕಥಾ ನಿರೂಪಕನಾದರೆ ‘ಹದ್ದಾಪರ್’ನ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಕಥಾನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಮಾಜದ ಏರಿಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಳೆದ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಪಟ್ಟಣದ ಕಡೆ ಸಾಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿನ ಬಡವರು, ಗುಡಿಸಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರು ಇಲ್ಲವೇ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ನಗರಗಳ ಜನರ ಜೀವನ— ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ತರುಣ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಜಯವಂತ ದಲ್ವಿ ಅವರ ‘ಚಕ್ರ’, ಎಂ. ಎಂ. ಕರಣಿಕರ ಇವರ ‘ಮೋಹಿಂಜಿ ಖಾದಿ’, ಬಾವು ಪಾಥ್ಯೆ ಅವರ ‘ವಾಸು ನಕ’ ಇವುಗಳು ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಮತ್ತೊಂದು ಪಂಗಡವು ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ. ದಿದೇಶಿಯರ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಚಿತ್ರಣವು ಕೇವಲ ಭಾರತದ ಜೀವನವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅವರು ನಿರ್ಭೀತರಾಗಿ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಲು ಆಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥವುಗಳ ಪೈಕಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ವೆಂದರೆ ಬಾಲಚಂದ್ರ ನೇಮದೆ ಅವರ ‘ಕೋಸಲ’ ಮತ್ತು ಬಾವು ಪಾಥ್ಯೆ ಅವರ ‘ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಅನಿರುದ್ಧ ಧೋವೇಶ್ವರ್ಕರ್’.

ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳಂತೆಯೇ ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ಸಹ ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅತ್ಯಪ್ತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಂತವು ಯಾವ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅದಿನ್ನೂ ತಲುಪಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿವೇಚನಾ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಹತ್ಯದ ಈ ವಿಭಾಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಧೈರ್ಯ ಮೂಡಿದೆ. ಒಂದುನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ, ಇಂದು, ಮರಾಠಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ಓಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕುರಿತ ಉತ್ತಮ ಕಲೆಗೆ ‘ಬನಗರವಾಡಿ’ಯ ಉದಾಹರಣೆ ಸಾಟಿ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆ.

ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಾ ಬನಗರವಾಡಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೆ.

ಇನ್ನೂ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿತ್ತು. ತಾರಗೆಗಳು ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದುರಿಗೆ ಅಂಕು ಡೊಂಕಾಗಿ ನಡೆದ ದಾರಿ ಮಸುಕು ಮಸಕಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ ಎಷ್ಟಿದೆ, ಎಷ್ಟೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವದು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬಹಳ ಬೇಗ ಹೊರಟೆನೇನೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ತಲೆದೋರಹತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಸಪ್ಪಳವೇ ನನಗೆ ದೊಡ್ಡದೆಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಡೆದದ್ದ ರಿಂದ, ಮೈಯಲ್ಲಿ ತಾಲಬದ್ಧತೆ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಬನಗರವಾಡಿಗೆ ಎಂದೂ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ದಾರಿ ತಪ್ಪುವುದೋ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಊರು ಹೇಗಿದ್ದಿತು, ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಗಿರ ಬಹುದು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇರುವದೆಲ್ಲಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಎರಡು ದಿನ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಯಮಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವದು ಅವಶ್ಯವಿತ್ತು. ಇವತ್ತು ನಾ ಬರೀ ಒಂದು ಧೋತರ, ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚಾದರ ಮತ್ತು ಎರಡು ಅರಿವಿ ಇಷ್ಟೇ ತೆಗೆೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದೆ.

ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಾರಗೆಗಳು ಮಂದವಾಗಹತ್ತಿದ್ದವು. ಇತ್ತ ಬೆಳದಿಂಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಆತ್ತ ಬೆಳಕೂ ಹರಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಬೇವು-ಜಾಲಿ ಗಿಡಗಳ ಪಂಚಿತ ವಾಸನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ದಾರಿ ಮೇಲಿನ ಧೂಳು ತಂಪು ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲೇ ಕತ್ತಲು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಸುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತ್ತು. ಗಿಡಗಂಟಿ. ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಿಗೆ ಆಕಾರ ಬರತೊಡಗಿತು. ತಾರಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾದವು. ಚಿಮ್ಮಂಡಿಯ ದನ ಅಡಗಿತ್ತು. ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿ ಎದ್ದ ಕಾಗೆಗಳ ಕಾವಕಾವ ಕೇಳಿಸ ಹತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಂಪು ಹಳದಿ ಸೂರ್ಯನು ಬೈಲಿನಾಚೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಸರು ಮೂಡಿಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ಹಳದಿ ಅಂಚು ಕಾಣಹತ್ತಿತ್ತು. ಬಾರಿ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಗೊರವಂಕ ಎಚ್ಚರಾದವು. ರೆಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸುತ್ತ, ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕಿಲಿಬಿಲಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಕಂಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತ ಹಕ್ಕಿ ರೆಕ್ಕೆ ಪಸರಿಸಿ, ಕಾಲಮ್ಯಾಲೆ ನಿಂತು ದನಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಕಾಗೆಗಳು ಹಾರಾಡಹತ್ತಿದವು.

ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿದ ಹುಲ್ಲು ಸೂರ್ಯನ ಮೊದಲ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಿತು. ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಹುಳಗಳ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು. ಭೋರಂಗಿ ಗಿಮಿಗಿಮಿ ತಿರುಗ

ಹತ್ತಿದವು. ಚಿಟ್ಟೆಗಳು ಹಾರಾಡ ಹತ್ತಿದವು. ಓತಿಕಾಟ ಸರದಾಡ ಹತ್ತಿದವು. ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿದ ಗುಂಡಿ ಹುಳಿಗಳು, ಒಳಗೆ ಜಾರಿ ಬೀಳುವ ಹುಳಿಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ, ತಿನ್ನಲು ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದವು. ಬೈಲಿನೊಳಗಿನ ಬಿಲದೊಳಗಿಂದ ಉಡಗಲು ತಮ್ಮ ಮುಖ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಕೊರಳ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಅಲೆದಾಡಿಸುತ್ತ, ಕೀಟಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆಗಳ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹಕ್ಕಿ ಗಿಡ ಬಿಟ್ಟು, ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಸಡಗರದಿಂದ, ಗೋಣು ಅಳಗಾಡಿ ಸುತ್ತ, ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೀಜ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಪಾಟಾದ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾದಗಳು ಮೂಡಿ ನಕ್ಷೆ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆನ್ನ ಮೇಲಿದ್ದ ಚೀಲ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನಾನು ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದೆ. ಬರಗಾಲಿನಿಂದ ಧೂಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಯಜಮಾ ಫಡಫಡ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದಾರಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಾರ ಹತ್ತಿದವು. ಉದ್ದುದ್ದ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ನಾನು ನಡೆದೆ. ನಡೆದು ನಡೆದು ಹೊಟ್ಟೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಚೀಲದಲ್ಲಿದ್ದ ರೊಟ್ಟಿ, ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ಚೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಂಡೆಗಳ ವಾಸನೆ ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ನೀಟಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡತಾನೇ ಇದ್ದೆ. ಬೆರಳೊಳಗಿಂದ ಧೂಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾ ಇತ್ತು. ಪಾದ ಧೂಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪಾಯಜಮಾ ಹೊಲಸಾಗುತ್ತಾ ಇತ್ತು. ದಾರಿ ಇನ್ನೂ ದೂರವಾಗಿತ್ತು.

ಹಳದಿ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಬೈಲು ಸುತ್ತಲೂ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬರೇ ಬೈಲು ! ಈ ಬೈಲು ಹೊತ್ತು ಏರಿದಂತೆ, ಬಿಸುಲಿನ ತಾಪದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಸಿರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ ತೆಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಸಿರು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬರೇ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಾರಿ, ಜಾಲಿ ಕಂಟಹಾಂಗ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಧೂಳಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಿರಿದಾದ, ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಎತ್ತರವಾದ ಚಿಕಡಿ ದಾರಿ ಹಾಯ್ದಿತ್ತು.

ಸೂರ್ಯ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಿದ್ದ. ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯವೆನಿಸಿದ ಬೈಲು ಈಗ ರಣವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಚಿಲಿಬಿಲಿ ಈಗಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಗುಬ್ಬಿ, ಎತ್ತರ ಹಾರಿ, ಬಾಣವಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಹದ್ದೊಂದು ವೇಗದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಕ್ಕ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಅಂಜಿ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸಿದವು.

ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದಂತೆ ಕೆಂಪು, ಯರಿ ಭೂಮಿಗಳ ತುಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ನೀರು ಕಾಣದ ಭೂಮಿ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಿರುಕುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಾಲು ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಬಿರುಕುಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಭೂಮಿ ಕಂಡೊಡನೆ ಜನವಸತಿ ಸಮೀಪವಿರ

ಬನಗರವಾಡಿ

ಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸಿ ನಾನು ಕ್ಷಿತಿಜದತ್ತ ನೋಡ ಹತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಮನೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಿಡಗಳ ತೋಪು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಣ ಬಿಸಿಲು, ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ತಂಪು ಅನಿಸುವ ಧೂಳು ಈಗ ಕಾದಿತ್ತು. ನೋಣಗಳ ಗುಂಪೊಂದು ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಾಡಹತ್ತಿತು. ಅವುಗಳ ದನಿಯಿಂದ ನಾನು ಬೇಸರಗೊಂಡೆ. ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಬೀಸುತ್ತ ಅವನ್ನು ಹಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಅವೇನು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ನೂರಿನ್ನೂರು ನೋಣಗಳು ಹಾಗೇ ನನ್ನ ತಲೆಯ ಸುತ್ತ ಹಾರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಈ ಮನುಷ್ಯ ಜನವಸತಿಯತ್ತ ಹೊರಟರೆ ಬೇಕು, ಅವನಿಗೆ ವಸತಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು, ಇವನ ಜೊತೆ ಹೋದರೆ ತಮಗೂ ಬೇಕಾದ, ಹೊಲಸು, ರಾಡಿ, ಬಚ್ಚಲ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುವದು ಸಾಧ್ಯ, ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿ ಈ ನೋಣಗಳು ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಹೊರಟವು.

ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲು ಬೈಲು, ಸೆಜ್ಜೆಯ ಕೆಂಪು ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನಡುವೆ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಬಿದ್ದಂಥ ಮೂವತ್ತು ಮೂವತ್ತೈದು ಮನೆಗಳಿದ್ದ ಬನಗರವಾಡಿ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮನೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ಮಣ್ಣಿನವಿದ್ದು, ಕರೆಹಂಚಿನ ಭಪ್ಪರಗಳಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಮೇಲ್ಮೈದಿ ಹಾಕಿದ್ದವೂ ಇದ್ದವು. ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ಮನೆಗಳ ಇದ್ದುರು ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಅಂಗಳಗಳಿದ್ದವು. ಬಚ್ಚಲ ನೀರಿನಿಂದ ಬೆಳೆದ ನುಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಬೇವಿನ ಗಿಡಗಳಿದ್ದವು. ಮನೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಜಾಲ ಮುಳ್ಳು ಹಾಕಿ ಕುರಿ ಇಡಲು ಮಾಡಿದ ದಡ್ಡಿಗಳಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಅನಿಸಿಇಟ್ಟ ಮುರುಕ ಗಾಲಿಗಳಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲವೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ತು. ಬನಗರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಗಳು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಕಟ್ಟಿ ಉಳಿದ ಜಾಗಾ ದಾರಿಯೆಂದು ಜನ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕೀಲಿ ಇದ್ದವು. ಒಂದು ಮನೆ ಇದ್ದರಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹುಡುಗರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧೂಳು ತುಂಬಿದ ದಾರಿ ಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮನೆಗಳು ನೆರಳು ಅಡ್ಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಾಯಿ, ಕರಿ ಬಿಳಿ ಕೋಳಿಗಳು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಕೂತಿದ್ದವು.

ಎಡಬಲ ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೆಂಗಸರು ಬಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಹುಡುಗರು ಓಡಿ ಹೋದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬೈಲಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೇವಿನ ಗಿಡ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತ ಒಂದು ಕಟ್ಟಿ ಇತ್ತು. ಅದರ ತಂಪು ನೆರಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಕಾದು ಬಂದ ಕೋಳಿಯಂತೆ ನಾನೂ ಆ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂತೆ, ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೆಗೆದು, ಬೆವರನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ಧೂಳನ್ನು ರೂಡಿಸಿದೆ. ತಂಪಾದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಒಣಗಿ ಹೋಗಿ ಮನಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು.

ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದಿತ್ತು. ನೀರು ಎಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ತುಣುಕು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದರೆ, ಹಸಿವಿನಷ್ಟೇ ನೀರಡಿಕೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು; ಬಾಯಿ ಆರಿ ಉಪ್ಪುಪ್ಪಾಗಿತ್ತು. ತಂಪು ನೆರಳು ಬಿಟ್ಟು ಎಳೆ ಬೇಕೆಂದೆನಿಸುವಲ್ಲದೂ ಮೋಣಕಾಲುಸುತ್ತ ಕೈಹಿಡಿದು ಹಾಗೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಯಾವ ಸದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಟೊಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಕಾಗೆ ಕೂತಿದ್ದವು. ಅವೂ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಕೂತಿದ್ದವು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ನಾ ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕಂಡೆ. ಮನಸಿಗೆ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು. ಅವ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅವನನ್ನು ಕರೆದು

ನಾ ಬಂದ ಕಾರಣ ಹೇಳಿ, ನೀರು ಎಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದು ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು ಮತ್ತು ನೀರು ತಂದು ರೊಟ್ಟಿನಬೇಕು ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡೆ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವ ಊರು ಸೇರೇ ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದೂ ನಿಂತ.

ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ಕಾಟಕಾ ಇತ್ತು. ಮತ್ತು ಆತ ನಿಲುವಂಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧೋತರದ ಚುಂಗು ಮತ್ತು ಬರ್ಚಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಖ ದೊಡ್ಡದೂ ಇತ್ತು, ಉದ್ದನೂ ಇತ್ತು. ಗಲ್ಲದ ಮೇಲಿನ ಎಲುಬು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೂಗು ನೀಟಾಗಿತ್ತು. ಕಂದಿ ಬಣ್ಣದ ಮೊಸೆ ಹೊಗೆಸುತ್ತಾದಂತೆ ಇದ್ದವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚ ತೋರದೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ, ನನ್ನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡಿ, ಮೊಸೆ ಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಚ್ಚೆಂದು ಉಗುಳಿದನು. ನನ್ನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉಗುಳಿದಂತೆ ನನಗನಿಸಿತು. ನಾನು ಕಾಲು ಕೆಳಗೆ ಬಿಟ್ಟು, ಸುಮ್ಮನೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡ ಹತ್ತಿದೆ.

ಬೆದರಿಸುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೇಳಿದನು, “ನೀ ಏನು ತತ್ತಿ ಮಾರಾವ ಏನು?”

ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದ್ದಾಂಗ ಅನಿಸಿ ನನ್ನ ಮುಖ ಬಾಡಿತು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅವನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದು ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪಾಯಜಮಾ ನೋಡಿ, ಅವ-ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿರಬೇಕು. ಚಿಲ್ಲರೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತತ್ತಿ ಖರಿದಿ ಮಾಡಿಕೊತ ಅಡ್ಡಾಡೊ ಶುರ್ಕ ನಾನು ಎಂದು ಅವ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಎದೆಗುಂದಿ ನಾ ಗೊಂದಲದಾಗ ಬಿದ್ದೆ. ಮುಖದ ಮ್ಯಾಲೆ ಸುಳ್ಳು ನಕ್ಕಾಂಗ ಮಾಡಿ, ಕೆಳಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾಲು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಗೊಂಡು, ತಲಿವ್ಯಾಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿ ನಾ ಅಂದೆ, “ಇಲ್ಲ, ನಾ ಮಾಸ್ತರ ಇದ್ದೇನೆ.”

ನನ್ನ ಉತ್ತರ ಕೇಳಿದರೂ, ತಾ ಮಾಡಿದೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಪ್ಪು ಅಂತ ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವ ಎಡಗಾಲ ಮೇಲಿದ್ದ ಭಾರವನ್ನು ಬಲಗಾಲ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ ಅಂದನು, “ಮಾಸ್ತರ !”

ನಾ ಮಾಸ್ತರ ಅಂತ ಅವ ನಂಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಧೂಳಾದ ಪಾಯಜಮಾ, ಗೆರಿಗೆರಿ ಶರ್ಟು ಹಾಕಿದ ಈ ಪುಟ್ಟ ಆಸಾಮಿ ಮಾಸ್ತರ ಆಗುವದೇನು? ಲಂಗೋಟಿ ಹಾಕಿ ಯಾವಾ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಉಗುಳಲಿ ಪಾಟಿ ಒರಿಸಬೇಕು, ಆ ಹುಡುಗ ಮಾಸ್ತರ ಅಂತ ಅನ್ನಾವರಾರ ಯಾರು? ಹಾಂಗಂದರೂ ಇವನ್ನ ಮಾಸ್ತರ ಮಾಡಾವರಾರ ಯಾರು? ಛೇ ! ಏನಾರ ಹೇಳತಾನ ಆತ !

ನಾನು ಸಣ್ಣವನಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕೋಟು ಹಾಕದೆ ಧೋತರ ಉಡದೆ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಜೋರು ತಂದದೆ,

“ಹೌದು, ಹೊಸದಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವತ್ತಿನಿಂದ ಹಾಜರಾಗಿ ಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ಬಂದೇನಿ!”

ಅಡ್ಡ ಹಿಡಿದ ಬರ್ಚೆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿ ತುಚ್ಛತೆಯಿಂದ ಅಂದನು, “ಹೂಂ! ಮಾಸ್ತರನ್ನ ತಗೊಂಡು ಈ ಊರಾಗ ಏನು ಮಾಡೋದ ಅದ? ಇಲ್ಲಿ ಸಾಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಅದ? ಈ ಹಟ್ಟಾಗ ಹುಡುಗರಾರ ಎಲ್ಲಿ ಅವ? ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಹುಚ್ಚು ಬ್ಬಾರ ನಡೆದಾದ.....

ಹೀಗಂದು ಪಟಕಾ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟ. ಹೋಗೋ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಧೂಳಾಗ ಪಿಚ್ಚೆಂದು ಉಗುಳಿದ. ಕಿರಿದಾದ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೋಗುವ ವರೆಗೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವನತ್ತ ನೋಡುವ ಧೈರ್ಯವು ನನಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಮುಖಭಂಗ ವಾದಂತಾಯಿತು. ಸಾಲಿಗೆ ಹರಕೆ ಚಡ್ಡಿ ಹಾಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸತ್ತರ ನೆಟ್ಟಗೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಹಾಗೆ ಈಗ ಅನಿಸಿತು. ಈ ಒಂದೇ ಪ್ರಸಂಗವು ನನ್ನ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಹುಮ್ಮಸ್ಸುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಗಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿ, ನೌಕರಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದನಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರು ಬರೊಹಾಂಗಿಲ್ಲ, ಸಾಲೆ ನಡಿಯೊ ಹಾಂಗಿಲ್ಲ, ಮಾಸ್ತರ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದೆನಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದನಿಸಿತು. ನಾನು ಮುಖೇನನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತೆ. ಬೆಸುಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಹೋಗುವ ಈ ಊರಿಗೆ ನಾನೇಕೆ ಬಂದೆ, ಎಂದನಿಸಿ ನನ್ನ ಒಬ್ಬಂಟಿಗತನ ಭಯಾನಕವೆನಿಸ ಹತ್ತಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳನೆ ಮಿಸೆಯ ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ಬಡಿಗೆಯನ್ನೂ ರುತ್ತು, ಅಡವ್ಯಾಗಿಂದ ಬಂಧನು. ಅವನ ಹುಬ್ಬು ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದವು, ಹೆಗಲ ಮೇಲಿನ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿ ಕಡೆ ಇದ್ದ ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಮಚ್ಚಿ ಜಗ್ಗುತ್ತ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದನು. ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹಿಡಿದು ನನ್ನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದನು, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕುರಿಯ ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಲು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದಂತೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಅಂದನು,

“ಇಲ್ಯಾಕೊ ಕೂತಿಯೊ ಹುಡುಗ?”

“ನಾನು ಮಾಸ್ತರ; ನಿಮ್ಮೂರ ಸಾಲಿಗೆ ನನ್ನ ನೇಮಿಸ್ಕಾರ,”

“ಅಯ್ಯೋ, ಮಾಸ್ತರ ಇದ್ದರೆ, ಹೀಗ ಇಲ್ಯಾಕ ಕೂತಿದಿ? ಸಾಲ್ಯಾಗಕೂಡಲ್ಲ.”

ಮುದುಕನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತು. ಆಗಲೇ ಹೋದ ಬರ್ಚೆ ಹಿಡಿದಾವನ್ನಾಂಗ ಇವ ಇಲ್ಲ ಅಂತೆನಿಸಿತು.

“ಸಾಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಅವ, ಅವ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

ಕೈಯಾಗಿನ ಬಡಗಲೆ ಉದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಚಾವಡಿ ತೋರಿಸಿ ಮುಂದಕೆ ಅಂದನು,

“ಅದ ಅಲ್ಲೇನು ಸಾಲಿ—ಚಾವಡಾಗಿನ ಎರಡು ಅಂಕಣ !”

“ಇದ?”

“ಹೌದು, ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡು !”

“ಒಬ್ಬನ ಕೂತ ಏನ ಮಾಡಲಿ? ಹುಡುಗರ ಎಲ್ಲಿ ಅವ?”

“ಹುಡುಗರ ಹೋಗ್ಯಾವ ಕುರಿ ಹಿಂದೆ. ತಿರುಗಿ ಬರತಾರಲ್ಲ. ಅವರೇನು ಆಡವ್ಯಾಗ ಉಳಿತಾರ?”

“ಸಾಲಿ ತುಂಬೊವಷ್ಟರ ಅವ ಏನು?”

“ಅದಾವ, ರಗಡ ಅದಾವ, ಮತ್ತೆ ಹೊಸವೂ ಹುಟ್ಟಿತಾವಲ್ಲ. ವರ್ಷ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಮದುವಿ ನಡೆದ ನಡಿತಾವ. ಮಕ್ಕಳು ಆಗೇ ಆಗತಾವೆ. ನೀ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡು, ಅಂದರಾತು !”

ಅವನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ನಗೆ ಬಂತು. ಕಟ್ಟಿ ಕೆಳಗ ಜಿಗಿದು, ನಾ ಕೈಯಾಗ ಚೀಲಾ ತಗೊಂಡು ಅಂದೆ,

“ನೀರು ಎಲ್ಲಿ ಐತಿ ಹೇಳು. ಅಂದರ ಊಟಾ ಮಾಡತೇನಿ. ಮನ್ಯಾಗಿಂದ ರೊಟ್ಟಿ ತಂದೇನಿ.”

ಮುಂದುಕ ಅಂದ, “ನೀರಿನ ಬೊಬ್ಬಾಟ ಮಾತ್ರ ಐತಿ ಈ ಊರಾಗ. ಬ್ಯಾಸಗ್ಯಾಗ ನೀರು ಪೂರಾ ಬತ್ತೆ ಹೋಗತ್ಯೆತಿ. ಒಂದು ಬಾವಿ ಐತಿ ನೋಡು ಅತಲಾಗ—ನಾನು ಆ ಒಣ್ಣಾಗಿಂದ ಮುಂದೆ ನೋಡಿದೆ. ಊರ ಹೊರಗೆ ಗಚ್ಚು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಬಾವಿ ಇತ್ತು.

“ಕುರುಬರ ನೀರು ನಡಿತಿದ್ದರ ಹೇಳು, ಕೊಡತೇನಿ”

“ಅದ್ಯಾಕ ನಡಿಯೊದಿಲ್ಲ ? ಅದರ ತುಂಬಿಗಿ ಕೊಟ್ಟರ ನಾನ ತಗೊಂಡ ಬರತೇನಿ”
ಮುದಕ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಒದರಿದ,

“ಏ, ಅಂಜೇ, ನೀರ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಚರಗಿ ತಗೊಂಡು ಬಾ. ಮಾಸ್ತರಗ ಬೇಕಾಗ್ತೆ.”

ಆ ಒಣ್ಣಾಗಿನ ಒಂದ ಮನ್ಯಾಗಿಂದ ಯಾರೋ ಹಣಮಗಳು ಹಣಕಿ ಹಾಕಿ ನೋಡಿದಳು. ಮುದಕ ಒದರಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ಮಾತ ಹೇಳಿದ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಾಲಿ ಹತ್ತರ ಬಂದೆವು. ತಾಲೂಕಿನ ಶಿಕ್ಷಕನು ನನ್ನ ಕಡೆ ಈ ಸಾಲಿ ಕೀಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವ ಹೇಳಿದ್ದ,

“ಚಾರ್ಜ ಕೊಡುವಂಥದ್ದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಹುಡುಗರ ಇಲ್ಲ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅದಂಥ ಸಾಲಿ? ಕೀಲಿಕ್ಕೆ ತಗೊಂಡು ಫೋಗು. ನಾನು ಚಾರ್ಜ ಕೊಟ್ಟೆನಿ ಅಂತ ರಿಪೋರ್ಟಮಾಡತೇನಿ.”

ಕೀಲಿ ತೆಗೆದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ತೆರೆದೆ. ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆ ಬರಹತ್ತಿತ್ತು. ನೆಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಗ್ಗು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಧೂಳು ಮತ್ತು ಗುಬ್ಬಿ ಹೇಸಿಗೆ.

ಹೆಗಲ ಮೇಲಿದ್ದ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಮುದುಕ ನೆಲದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕಸ. ಧೂಳು ರೂಡಿ ಸಿದ. ಧೂಳು ನನ್ನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು, ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಾ ಕೆಮ್ಮು ಹತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಜಾಗಾ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಮೇಲೆ ಮುದುಕ ಕಂಬಳಿ ಹಾಂಗ ಒಗದು ಅಂದ, “ಕೂಡು.”

ಕೈಮ್ಯಾಲೆ ಒಜ್ಜಿ ಹಾಕಿ ಮುದುಕ ಕೆಳಗೆ ಕೂತ. ಕೋಲನ್ನು ಅಡ್ಡಿಟ್ಟು ಅಂದ, “ಬಿಚ್ಚು ಇನ್ನ ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟು. ಹುಡುಗಿ ಈಗ ನೀರಿನ ಚರಗಿ ತಗೊಂಡ ಬರತಾಳೆ!”

ಚೀಲ ಬಿಚ್ಚಿ ಹಳೆ ಧೋತಾರದ ಅರವ್ಯಾಗ ಕಟ್ಟಿದ ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟನ್ನು ಹೊರಗೆ ತಗದೆ. “ಯಜ್ಞಾ, ನೀನೂ ತಿಂತಿ ಏನು?”

ಮುಖದ ಮೇಲೆ ನೀರಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮುದುಕ ನಗುಮುಖವಾಗಿ ಅಂದ, “ಇಷ್ಟೊತ್ತಿನಕ ನಾ ತಿನ್ನದೆ ಇದ್ದೇನೇನು? ಈಗಾಗಳೆ ಎರಡು ಸಾರಿ ತಿಂದು, ಮೂರನೆ ಸಾರಿ ತಿನ್ನೋ ಹೊತ್ತಾಗ್ತು, ನೀ ತಿನ್ನು!”

ನನಗೆ ಸಂಕೋಚ ಅನಿಸಿತು. ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆ ಕೇಳತರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಕರ್ರನ ಹುಡುಗಿ ಬಂದಳು; ಹೊತ್ತಲ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು, ನೀರಿನ ಚರಗಿ ಇಟ್ಟು, ಬಂದಕ್ಷಣ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಹೋದಳು.

ಮೋಣಕಾಲು ಮ್ಯಾಲೆ ಮಾಡಿ ಕೂತ ಮುದುಕ, ಟೊಂಕದಾಗಿಂದ ತಂಬಾಕದ ಚೀಲ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಅದರಾಗ ಕೈ ಹಾಕಿದ. ಹಸಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಲಗುಲಗು ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನತಾ ಇದ್ದೆ. ನಡುವೆ ಮುದಕನ ಕಡೆ ನೋಡತಾ ಇದ್ದೆ. ತಲೆಗೆ ಅರ್ಧ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದ್ದ, ಕೆಳಗೊಂದು ಧೋತರ ಇತ್ತು. ಉಳಿದ ಮೈ ಎಲ್ಲ ಬರಿದಾ ಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಮಣ್ಣಾಗ ಅಡ್ಡಾಡತಿದ್ದ, ಯಾವ ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದಿಂದ ಅಡ್ಡಾಡತಿದ್ದ, ಅವ ಮಣ್ಣನ್ನಾಂಗ, ಕುರಿಗಳ್ಳಾಂಗ ಅವನ ಬಣ್ಣನೂ ಕಪ್ಪಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಮೈಕಟ್ಟು ತೆಳ್ಳಗೆ ಇತ್ತು. ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ತೆರೆದ ಕಲೆಗಳು ಬರಿಗಾಲ ತುಂಬಾ ಇದ್ದವು. ಮುದುಕ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದ. ಪಾರವಾಳದ ರೆಕ್ಕೆ ಹಾಂಗ ಹುಬ್ಬು, ದಟ್ಟಾದ ಬೆಳ್ಳನ್ನು ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ಗಡ್ಡ ಇದ್ದು ಎದೆಯ ತುಂಬ ಉಂಗರ ಕೂದಲುಗಳಿದ್ದವು. ಅವನ ವಯಸ್ಸಿನ ಅಂದಾಜು ಹತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಅವ ಹಣ್ಣಾದದ್ದು ಕಾಣತಿತ್ತು. ಮುಖದ ತುಂಬ ನೀರಿಗೆ ಇದ್ದು, ಕೈಕಾಲಿನ ಮೇಲಿನ ಸರಗಳೆಲ್ಲ ಉಬ್ಬಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಂಟೂ ಕಟ್ಟಿದ್ದವು.

ಬಾಯಾಗ ತಂಬಾಕ ತುಂಬಿ, ಚೀಲಾ ಕಟ್ಟಿಕೊತ ಮುದುಕ ಅಂದ,

“ಯಾವೂರಾವ ನೀನು?”

“ನಾನು ವಿಭೂತಿವಾಡಿಯವ,”

“ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಾವ ನೀನು?”

ನಾನು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನೂ ಅಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಪರಿಚಯ ಸ್ಥರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ.

“ಹಾಗಾರ ನೀನು ನಮ್ಮವನ ಆದಿ ಬಿಡು !” ಹೀಗೆ ಅಂದು ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ, ಉಗುಳಲಿಕ್ಕೊಂದು ಬಾಗಿಲಕಡೆ ಹೋದ.

ನನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು. ಈ ಕುರುಬರ ಊರಾಗ ನಾ ಏನು ತೇರ ಒಬ್ಬಂ ಟಿಗನಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ-ಕಡೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಕೂಡ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಇವನ್ನಾಂಗ ಇನ್ನ ಎಂಟು ಹತ್ತೂ ಜನ ಆದರ ನನ್ನ ಜೀವನ ಸುಖಕರವಾಗಬಹುದೆಂದು ಅನಿಸಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪೊತ್ತಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಮುದುಕ ಹೋಗತೇನಿ ಅಂತ ಹೇಳಿ ಅಡವಿಗೆ ಹೋದನು. ಸಾಲ್ಯಾಗ ನಾ ಒಬ್ಬನ ಉಳಿದೆ, ಸಾಲಿ ತೊಲೆಮ್ಮಾಲೆ ಮೊದಲಿನ ಮಾಸ್ತರ ಅನೇಕ ಗಾದೆ ಮಾತು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಎಂದು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣದ ಕಾಗದ ಮೇಲೆ ಬರೆದು ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಸಿದ್ದವು ಇದ್ದವು. ಒಂದು ತೊಲಿಗೆ ಕಳ್ಳಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ಮ್ಯಾರೆ ನೊರಜು ಗುಂಪಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದವು. ಗೋಡ್ಯಾಗ ತೊಲಿಹತ್ತರ ಗುಬ್ಬಿಮನಿ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಹುಲಕಡ್ಡಿ, ಸಣಬು, ದಾರ ಜೋತ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಗುಬ್ಬಿ ಚಿವ ಚಿವ ಅನ್ನುತ್ತ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ಟೇಬಲಿ, ಖುರ್ಚಿ, ಒಂದು ಫಳಾ ಇಷ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯವಿತ್ತು. ಟೇಬಲಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ತೆರೆದೆ. ಒಳಗೆ ಫಳಾ ಒಂದುವ ಅರಿವೆ, ರೂಳ ಕಡಿಗೆ, ಹಳೇ ರಜ್ಜಿರ, ಹಾಜರಿಬುಕ್ಕು, ಖಡುವಿನ ಬರೀ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ದೌತಿ, ಟಾಕು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಸಾಮಾನ ಗಳಿದ್ದವು.

ಚೀಲದಾಗಿನ ಚಾದರ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಹಾಸಿದೆ. ನೊರಜಿನ ಕಾಟ ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮುಖ ಧೋತರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಡ್ಡಾದೆ. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬನ ಮಲಗೊ ರೂಢಿ ನನಗೆ ಇದ್ದ ಇತ್ತು. ಇದೇನು ನನಗೆ ಹೊಸ ಅನುಭವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವ, ಬಿಸುಲಿನ ತಾಪದಿಂದ ಬೆಂದ ಊರಿನ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಬರಿದಾದ ಸಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಒಬ್ಬಂಟಿಗತನವು ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಗುಬ್ಬಿ ಚೀರಾಟ ನಡೆದ ಇತ್ತು. ಒಂದ ಗುಬ್ಬಿ ಚಿವ ಚಿವ ಅಂದರ ಸದನ ಆಗ ತದ. ಅದರ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಗುಬ್ಬಿ ಚೀರಾಡ ಹತ್ತಿದರೆ ಅದು ಸಹನವಾಗುವಂಥ ಮಾತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೇನು ಉಪಾಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲ ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೂತಿ ನೊಳಗಿಂದ ಅವು ಬಂದ ಬರೆದಿದ್ದವು. ಹಾಂಗ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆ. ನಡೆದು ಬಂದ ದಣಿವು, ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಮಾಡಿದ ಊಟ ಮತ್ತು ತಂಪಾದ ನೆರಳು ಇವುಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಗಾಢ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು.

ಗಾಢ ನಿಧ್ರೆಯೊಳಗಿಂದ ನಾ ಎಚ್ಚರಾದೆ. ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಂದ ಬಾಗಿಲ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದೆ. ಸಂಜೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಡವಿಯೊಳಗಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವ ಕುರಿಗಳ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದರೂ, ಏಳಬೇಕೆಂದನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲು ನೊಯುವುದು ಕಾರಣ ವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡೂ ಕೈ ತಲೆ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ತೊಲೆಗಳತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದೆ.

ಹೊರಗೆ ಕುರಿಗಳ ದನಿ ಹೆಚ್ಚಾಗತಾ ಇತ್ತು. ಕುರಿ ಕಾಯುವವರ ಎತ್ತರ ದನಿ ಸವಿೂಪದಿಂದ, ದೂರಿಂದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಯಿನೂ ಒದರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಾಗಿ ಗುಬ್ಬಿಗಳ ಹಾರಾಟ ಚೀರಾಟ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಗೊಂದಲವೇ ನಡೆದದ್ದು ಕೇಳಸತಾ ಇತ್ತು. ಮಧ್ಯಾನ್ಹವೆಲ್ಲ ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಈ ಊರು ಈಗ ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೇ ಜೋರಿನಿಂದ ಚೈತನ್ಯ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತೆ. ಯಾವ ದಾರಿಗುಂಟಿ ನಾನು ಬಂದೆ ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ಬರ್ಚಿ ಹಿಡಿದವ ಮತ್ತು ಮುದುಕ ಬಂದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕುರಿಗಳಿದ್ದವು. ಮುಖ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವೇಗದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಖುರಗಳ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಧೂಳು ಹಾರತಾ ಇತ್ತು. ಧೂಳಿಯ ಮೇಲೆ ನೂರಾರು ಖುರಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಧೋತರ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿ, ಕೋಲುಗಳನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ಬಾಯಿಂದ 'ತುರ್ರ ಬುರ್ರ' ಅಂತಾ ಪಿಚಿತ್ರ ದನಿ ತೆಗೆಯುತ್ತ ಕುರಿಕಾಯಾವರು ಕುರಿ 'ಹಿಂಡುಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರತಾ ಇದ್ದರು. ಹಿಂಡುಗಳ ನಡುವೆ ಕುರಿಮರಿಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ ಎಡಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬಲಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಕೂದಲಗಳಿದ್ದ ನಾಯಿಗಳಿದ್ದವು.

ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕು ಕೆಂಪಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವದತ್ತ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಂಪು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಂದ ನಿಲೇ ಪೂರ್ವದ ವರೆಗೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜಿದ ಅರಳಿ ಹಾಂಗ ಮೋಡಗಳು ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಳಿ ಕುರಿ ಹಿಂಡು ದಡ್ಡಿಗೆ ಹೊರಟಂತೆ ತೋರಿತು !

ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ಮರಿ ಹಾಕಿದ ಕುರಿಗಳು ವೇಗದಿಂದ ದಡ್ಡಿಗಳತ್ತ ಬರತ್ತಿದ್ದವು; ಇದೀಗ ಆ ಮರಿಗಳು ಕಾಲಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದವು. ತೆಳ್ಳನ್ನ ಗುಲಾಬಿ ನಾಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಆತುರದಿಂದ ಬೆಂಬೆಂ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು; ತಾಯಿ ಯತ್ತ ಮರಿ ಕುಡಿಯಲು ಓಡಿಹೋದವು.

ಅಡವ್ಯಾಗಿಂದ ತಿರುಗಿಬಂದ ಕುರುಬರ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸಿದರು. ತೋಗರಿ ಕಟಗಿ ಭಪ್ಪರದಾಗಿಂದ ಹೊಗೆ ಮುಗಿಲಿನತ್ತ ಹೋಗ ಹುತ್ತಿತ್ತು. ಕುರುಬರು ಕುರಿಗಳನ್ನು ದಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸೇರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು.

ನೋಡನೋಡತಾನ ಕತ್ತಲಾಯಿತು. ಕುರಿಗಳ ಶಬ್ದ, ಕಾಗಿ ಗುಬ್ಬಿ ಚೀರಾಟ, ಜನರ ಕೂಗು ಮಾಯವಾದವು. ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಿ ಚಿಮಣಿ ಮಿಣಿಮಿಣಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಗಿಲಲ್ಲಿ ತಾರಗೆಗಳು ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತಂಗಾಳಿ ಮಂದವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಬ್ಬವ ಒಂದು, ಇದ್ದುರಿದ್ದ ಹಸಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಬಂದು, ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಹೋದ. ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದು, ಹುಡುಗಿ ತಂದ ಉಳಿದ ನೀರು ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂದೆಸಿಸಿತು; ಆದರೆ ಈ ವಿಚಾರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಂಬಕ್ಕೆ ಆತು ನಾನು ಹಾಗೇ ಕತ್ತಲಾ ನೋಡಿಕೊತ ಕೂತೆ.

ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ಜನ ರೊಡನೆ ಬೆರೆಯುವದಿತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರೀತಿ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವದಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವದಿತ್ತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ದೊರಕಿಸುವಾಗ ತಗ್ಗು ಬಿದ್ದ, ಗುಬ್ಬಿ ಹೊಲಸು ಮಾಡಿದ ನೆಲವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿ, ಹೊಲಸು ವಾಸನೆ ತುಂಬಿದ ಸಾಲೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹುಡುಗರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಲೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವದಿತ್ತು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಕಿರಿದಾದ ದೇಹ ಈ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರುವಂತಹವಿದ್ದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಇದು ತುಂಬಾ ಹಂಬರ ಊರು. ಹತ್ತು ಹುಡುಗರು ಸಹ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಬಾರದ ಸಾಲಿ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದು?

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ದನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಮಂದಪಾದ ನನು ಗೆಂಪಾದ ಬೆಳಕು ಹೊರಗೆ ಬರತಾ ಇತ್ತು. ಈ ಬೆಳಕಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಕೃತಿ ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಯಾರೋ ಬಂದರು. ಇಷ್ಟೇ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಾಣತಾ ಇತ್ತು. ನನಗೆ ಎದೆಗುಂದಿದಂತಾಯಿತು.

“ಯಾರು? ಮಾಸ್ತರ ಏನು? ಕೂತೀದಿ !

ನಾನು ಮುಂದುಕನ ದನಿಯ ಗುರ್ತು ಹಿಡಿದೆ.

“ಹೌದು ಬರಿ”

“ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದ್ಯಾ?”

“ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನ ತಿಂತೇನಿ,”

“ಆಡಿನ ಹಾಲು ತಂದೇನಿ.”

ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಕೈಮಾಡಿದಾಗ ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತು.

ಅಷ್ಟರಾಗ ವಂತ್ಯಾರೋ ಬ್ಯಾಕರಿಸಿಕೋತ ಬಂದು, ಮೆಟ್ಟಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತರು.

ಮುಂದುಕ ಕೇಳಿದ, “ಯಾವರು?”

“ನಾನರಿ, ಕಾರಭಾರಿ.....

“ಯಾರು ಆನಂದಾ?”

“ಹೂಂ”

“ಹೌದ ಮಗನ, ಮಾಸ್ತರ ಕತ್ತಲಾಗ ಕೂತಾನ, ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗುಬ್ಬಿ ಚಿಮಣಿ ನಾರ ತಗೊಂಡ ಬಾ,”

“ಯಾವ ಮಾಸ್ತರ?”

ಮೊದಲಿನಿಂದ ಯಲ್ಲಾ ಕಛೇ ಮುಂದುಕಗ ಹೇಳಬೇಕಾತು. ಯಾವ ಮಾಸ್ತರ, ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ, ಯಾಕ ಬಂದ, ಎಲ್ಲಿ ಅವ ಯಾರಾವ?..... ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಾರಭಾರಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ. ಆನಂದ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಚಿಮಣಿ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಚರಗಿ, ಥಾಲಿ, ದೀಪ, ಹಾಸಗಿ ಇವೆಲ್ಲ ಅವಶ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳು. ನಾನ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ತರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಲಕ್ಷದಾಗ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಆನಂದಾರಾಮೋಶಿ ಚಿಮಣಿ ತರಾಕ ಹೋದ, ಅವ ಬರೋದರೊಳಗ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಂಬಳಿ ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲೆ ಒಗೆದು, ಬೈಲಾಗ ಕೂತರು. ದನಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುರ್ತಾ ಹಿಡಿದು ಹರಟೆ ಸುರುವಾದವು. ‘ತೋಳ ಗವ್ಯಾಗ ಮರಿ ಹಾಕದ, ಗವ್ಯಾಗ ಮನಿ ಮ್ಯಾಡದ, ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನು ಕೊಂದರ, ಅವರ ಕಾಟ ಅದರ ತಪ್ಪಿತು..... ಅಂತಾ ಮಾತಾಡತಾ ಇದ್ದರು. ‘ತೋಳ ಒಂದ ಕಡೆ ಇರೋ ಪ್ರಾಣಿ ಅಲ್ಲ, ಅದ್ಯಾಂಗ ಸಿಕ್ಕಿತು?’ ಅಂತ ಇನ್ನೊಬ್ಬವ ಅಂದ. ಇನ್ನೊಬ್ಬವ ಅವನ ನಗಚ್ಯಾಟಿಗಿ ಮಾಡಿದ. ಇದೆಲ್ಲ ಆದ ಮೇಲೆ ಯಾವಂದೋ ಕುರಿ ಕೊಂದದ್ದು ತೋಳ ಅಲ್ಲ, ನಾಯಿ ಅಂತ ಇನ್ನೊಬ್ಬವ ಹೇಳಿದ, ಅದು ಯಾರ ನಾಯಿ ಅಂತಾನೂ ಹೇಳಿ ಮತ್ತು ನೋಡಿದವನ ತನಗ ಹೇಳಾನ ಅಂತ ಅಂದ.

ರುಮಾಲು ಅಡ್ಡ ಹಿಡಿದು ಹಚ್ಚಿದ ಚಿಮಣಿ ತಗೊಂಡು ಆನಂದ ಬಂದ. ಆ ಬೆಳಕಿನಾಗ ಬೈಲಾಗ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಕೂತದ್ದು ನೋಡಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಬರೆ ಮೈಲೆ ಇದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಕಡೆ ದಪ್ಪ ಕಂಬಳಿ ಇದ್ದವು. ಕೆಲವರು ಕಂಬಳಿ ಹಾಕಿ ಕೂತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಕಂಬಳಿ ಹೊತಗೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದರು.

ಚಿಮಣಿ ತಗೊಂಡು ಸಾಲ್ಕಾಗ ಹೋಗಿ ನಾನು ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದು ಹೊರಗೆ ಬಂದೆ.

“ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದ್ಯಾ?” ಕಾರಭಾರಿ ಕೇಳಿದ.

“ಹೂಂ” ನಾ ಅಂದೆ.

ಬ್ಯಾಕರಿಸೊದು ಕೇಳಿ ಸಭೆ ನಡೆದಿದೆಂದು ಅನಿಸಿತು. ಒಳಗಿದ್ದ ಚಿಮಣಿ ಹೊರಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಆರಿಹೋದಿತು; ಮೇಲಾಗಿ ಅದರ ಅವಶ್ಯ ಕತೆಯೂ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಕೂತ ಮುಂದುಕಗ ‘ಬಾಕಾ’ ಅಂತಾ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮುಂದುಕ

ಊರ ಕಾರಭಾರಿ ಇದ್ದಾನೆ, ಅನ್ನೋದು ನಾ ತಿಳಿಕೊಂಡೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವಗ ಕಾರಭಾರಿ ಅಂತ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾಣದಿರುವ ಆ ಸಭೆಯನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಮುದುಕ ಅಂದ, “ಮಾಸ್ತರ ಬಂದಾನೆ, ನಾಳಿಂದ ಹುಡುಗರನ್ನ ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸರಿ.” ಒಬ್ಬವ ಬ್ಯಾಕರಿಸಿ ಉಗುಳಿದ,

“ಊರಾಗ ಹುಡುಗರ ಅದಾರ ಯಲ್ಲೆ?” ‘ಕೆಳದನ್ಯಾಗ ಒಬ್ಬವ ಇನ್ನೊಬ್ಬವಾಗ ಅಂದ.

“ಊರ ಬಂಜೆಯಾಗ್ಗೆತಿ ಏನು?” ಒದರಿ ಕಾರಭಾರಿ ಕೇಳಿದ”

“ಹಾಂಗಲ್ಲ, ಅದರ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಾಕ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಯಾರಿಗೆ ಐತಿ?”

“ಒಬ್ಬವನೂ ಇಲ್ಲ ಏನು? ಎಲ್ಲಾರೂ ಕೆಲಸದಾಗ ಅದಾರ ಅನ್ನು !”

“ಹಾಂಗಲ್ಲ, ಅದರ ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗತಾವ-ಖಾಲಿ ಯಾರ ಅದಾರ?”

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉತ್ತರ ನಡೆದವು. ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲಾನ ಎದ್ದಿತು. ಆಗ ನಾ ಅಂದ.

“ಆರು ವರ್ಷದ ಮೇಲಿನ ಹುಡುಗರು ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದ ಹೋಗತಾವ. ಅವೇನು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವ ಹೋಗತಾವೇನು?”

“ಅವರ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾರ? ಅಣ್ಣನ ಹಿಂದ ಹಾಂಗ ಅಡವ್ಯಾಗ ಹೋಗತಾವ ಆತು. ಸಣ್ಣವರಿದ್ದರ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಕೂಡಿ ಹೋಗತಾವ ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದ.”

“ಹಾಂಗಾರ ಇಂಥ ಹುಡುಗರನ್ನ ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರಿ. ಅವರಿಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರ ಹಾನಿ ಅವರ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಲಾಭಾನ ಆದೀತು.”

ಬಾಯಾಗ ತಂಬಾಕ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಒಬ್ಬವನ ದನಿ ದೂರಿಂದ ಬಂತು-ಅವ ಅಂದ,

“ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡೇನು?”

ಏನು ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುದು ನನಗ ಒಂದಕ್ಕಣ ಹೊತ್ತು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಹುಡುಗರ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋದರ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಯಾರ ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ನನಗಂತೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ತಾಯಿ ತಂದೆ ಹಾಕಬೇಕಾತದ ಅಂತೇ ನಾ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಅವರಿಗೆ ಮುದುಕ ಪರಭಾರಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ,

“ಯಾವನಾರ ಹುಡುಗ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲ ಅಂತ ಸಾಯಾಕ ಹತ್ತಿರದ. ನನ್ನ ಕಡೆ ಬರೀ. ಪಡಿ ಜೋಳ ಕೊಡತೇನಿ. ಬಾಯಲ್ಯಾ, ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸದಾಗ ಅಡಗಾಲ ಹಾಕೋ ಚಟಾನ ಅವ ನಿನಗ. ಪಂತ ಸರಕಾರದವರು ಸಾಲಿಕೊಟ್ಟಾರ, ಮಾಸ್ತರ ನೇಮಿಸ್ಸಾರ—ಕಲಿಯಾಕ ಏನು ಗಂಟ ಹೋಗತ್ಯೆತಿ ನಿಮ್ಮದು?”

ಎಲ್ಲರ ದನಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಯಾರ್ಯಾರ ಹುಡುಗರು ಬರಬಹುದೆಂಬ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು ನಮ್ಮ ಸದ್ಯಾ ಬರತಾನ, ನಮ್ಮ ಮಹಾದ್ವಾನ ಕಳಸತೇನಿ, ತಿವ್ಯಾ ಸಖ್ಯಾ ಅದಾರ—ಹೀಂಗ ಹತ್ತ ಹನ್ನೆರಡು ಹುಡುಗರ ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಾತು.

ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ ಆತಿಲ್ಲೊ ನಿನ್ನ ಮನಸಿನ್ತಾಂಗ?”

ವಾದ ಮುಗಿತು. ನಡುವ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಪುನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಇವ ರೆಲ್ಲ ಎದ್ದ ಹೋಗೊ ಹಾದಿ ನೋಡಕೂತ ನಾ ಕೂತೆ. ಅದರ ಅವರ ಮಾತ ನಡದ ಇದ್ದವು. ಮಳಿ ಗಾಳಿ ಕುರಿ ಆಡು, ನನ್ನದ್ಯಾಂಗ, ಅವನದ್ಯಾಂಗ—ಹೀಂಗ ಮಾತು ಸುರುವೂ ಇದ್ದವು. ಆಗ ನಾ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಸಾವಕಾಶ ಅಂದೆ,

“ನಾ ಹೋಗಿ ಮಲಗಲ್ಯಾ?”

“ಹೂಂ, ಮಲಗಲ್ಯ. ನಾಳಿಂದ ಹುಡುಗರು ಬರತಾವ. ಅದರ ಚಿಂತಿ ಮಾಡ ಬ್ಯಾಡ.”

ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಚಾದರಾ ಹಾರ, ಧೋತರಾ ಹೊತಕೊಂಡು ಬಿದ್ದೆ. ಚಿವುಣಿ ಆರಿಸಿದೆ. ಹೊರಗ ಮಾತ ನಡದ ಇದ್ದವು. ನಿಧೀನೂ ಹತ್ತಿತು. ನಡುವೆ ಎಚ್ಚರಾಗಿ ಹೊರಗ ಹೋದಾಗ ಬೆಳದಿಂಗಳಿತ್ತು. ಚಂದಪ್ಪ ಕಂಡ. ಕೆಲವರು ಚಾವಡ್ಯಾಗ ಮಲ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಬೈಲಾಗ ಕಂಬಳಿ ಹೊತಗೊಂಡು ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಮುಗಿಲು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿತ್ತು. ಮೋಡಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂದಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಪಸರಿಸಿತ್ತು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಕೂತ ಹಾಗೆ ನಿಂತೆ. ಊರ ಹೊರಗ ದೂರ ಎರಡು ಭಪ್ಪರ ಕಾಣತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ನೆರಳು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ನಡುವೆ ಆಚೆಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿನ ಗುಂಪೊಂದು ಕಾಣತಿದ್ದು. ಅದರಾಚೆ ಬೈಲೆ ಬೈಲಿತ್ತು. ದೂರ ಹಬ್ಬಿದ ಬೈಲು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಮಸಕುಮಸಕು ಕಾಣುವ ಕಂಟಿ. ಬಿಸುಲಿನ ತಾಪ ಸಹಿಸದೆ, ತಂಪಿಗೆಂದು ನಾ ಬಂದು ಕೂತ ಬೇವಿನ ಮರ ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬೆಳಕುಗಳು ಯಾವ ಸದ್ದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೂತಿದ್ದವು.

ನನಗೆ ಬಂದು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗರು ಸಾಲಿಗೆ ಬರತೀರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲಿ ಕೂಡತಾ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹುಡುಗರು ಬರತಿದ್ದರು. ತಾಸಾದ ಕೂಡಲೇ ಬೇಸರಾಗಿ ಹೋಗತಿದ್ದರು. ಒಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗತೇವಿ ಅಂತ ಹೇಳಿ ಹೋದವರು ತಿರುಗಿ ಬರತೀರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವನಾರ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ದಿನಾ ತಪ್ಪದ ಬರತಿದ್ದರ, ಅವನ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲಿದರ ತಂದಿ, 'ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಾಕ ಬಾ' ಅಂತ ಕರದು ಅವನ್ನ ಕುರಿಹುಂಡಿನ ಹಿಂದೆ ಅಟ್ಟತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಜಬರಿಸಿ 'ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಮಾಡತಿ?' ಅಂತ ಕೇಳಿದರ ಅವ ಅಳಲಿಕ್ಕೆ ಸುರು ಮಾಡತಿದ್ದ. ಆಗ ಅವನ ತಾಯಿ ಬಂದು, "ಯಪ್ಪಾ! ನಿನಗ ಮಕ್ಕಳ ಗಿಕ್ಕಳ ಆದಾವ ಇಲ್ಲೋ? ಸುಡುಗಾಡದಾಗ ಹೋಗಲಿ ನಿನ್ನ ಸಾಲಿ! ನಡೀ ಮಗನುಮನಿಗೆ..." ಅಂತಂದು ಕೈಹಿಡಿದು ಮಗನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗವಳು ಹೀಂಗ ನಡಿದಿತ್ತು ಈ ಸಾಲಿ! ದಿನ ಚಾವಡಿ ಇದುರಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಜನ ಕೂಡವರು. ಅವರ ಮುಂದ ಈ ಮಾತೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರ ಅವರ ಅನ್ನುವರು, "ಹುಡುಗರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ರೂಢಾ ಆಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನ ವಾರ ಎರಡು ವಾರ ಹೋಗಲಿ." ವಾರ ಎರಡು ವಾರ ಹೀಗೆ ಹೋಗದ ನಾನಾರ ಏನ ಮಾಡಾವ ಇದ್ದೆ.

ಕಾರಭಾರಿ ನನಗೊಂದು ಮನಿ ಕೊಡಿಸಿದಾ. ಮೂರ ಕಲ್ಲಿಟ್ಟು ಒಲಿ ಮಾಡಿದೆ. ಆದಿತವಾರ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭಾಂಡಿ ಸಾಮಾನ ತಂದೆ. ಕೈಲೆ ಅಡಗಿ ಮಾಡಿ ಊಟ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ದಾದೂ ಬರ್ಚಿ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದ. ನಾ ಚಿವಣಿ ಬೆಳಕಿನ್ಯಾಗ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಆತು ಕೂತಿದ್ದೆ.

ಅವ ಬಂದು ಗುಡಾರಮ್ಮಾಲೆ ಕೂತ. ಬರ್ಚಿ ಮೂಲ್ಯಾಗ ನಿಂದರಿಸಿ ಅಂದ, "ಈ ಮನಿ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತ?"

ಈ ಜನರ ಒರಟವಾತಿನ ರೂಢಿ ನನಗಾಗಿತ್ತು. ಬಹುವಚನ ಮಾತಾಡೊಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಾಗೂ ಮಾತಿನ್ಯಾಗ ಪ್ರೀತಿ ಆದರಗಳು ಇದ್ದರ, ಅದೂ ಇಂಪ ಅನಸತದ, ಇಲ್ಲಂತಲ್ಲ. ಆದರ ಯಾವ ಬೇಕಾದ ಕುರುಬ ಬರಾವ, "ಯಾಕ ಮಾಸ್ತರ?" ಅಂತ ಅಂದಾ ಅಂದರ ನನಗೆ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗತಿತ್ತು. ಅದರಾಗ ದಾದೂ ಹೀಂಗ ಅಂದ ಅಂದರ ಅನಕಾ ಹೊಟ್ಟಾಗ ಸಂಕಟಾನ ಬೀಳತಿತ್ತು.

ಜೀಬನ್ಯಾಗಿಂದ ಚಿಲಮಿ ತಗದು, ಅದರಾಗ ತಂಬಾಕ ತುಂಬಿದ. ಅದನ್ನ ಕಾಲ ಬೆರಳಾಗ ಹಿಡಿದ. ಕೈಯಾಗ ಚಕಮಕಿ ಹೊಡೆದು ಅರಳಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ. ಅದನ್ನ ಚಿಲಮಿ

ಬಾಯ ಮ್ಯಾಲಿಟ್ಟು ಶೇದಿ ಹೊಗೆ ಹೊರಗ ಬಿಟ್ಟು. ಹೊಟ್ಟಾಗ ಹೊಗೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಾಗ ನೀರು ಬಂದವು.

ಈ ಮನಷ್ಯಾ ಮೊದಲನೆ ಸಾರೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಆದಾಗಿನಿಂದ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೆಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಹಾಂಗ ಅವನ ವಿಷಯ ಕೇಳಿದಾಗ, ಇವ ಮುಂದಿನ್ನು ಕೂಡಿಕೊತ ಇರಾವ ಅಂತ ತಿಳಿಯಿತು. ಊರಾಗ ಅವನ ವಜನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇತ್ತು. ಸರಕಾರಿ ಅಮಲದಾರರ ಸಂಪರ್ಕ ಅವನ ಕೂಡ ಇತ್ತು. ಅವಗ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬರತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕ ಜನರು ಅವನ ಸಲಹೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗತಿದ್ದರು.

ಬಾಯಾಗಿಂದ, ಮೂಗಿನ್ನಾಗಿಂದ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟು, ಚಲಮಿ ಆರಿಸಿ ತಳಗಿಟ್ಟು. ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ಅಂದ,

“ಮೊದಲಿನ ಮಾಸ್ತರ ಇಲ್ಲೇ ಇರತಿದ್ದ !”

ಆ ಮಾಸ್ತರ ಏನೋ ಕಿತಬಿ ಮಾಡಿದ್ದ, ಊರ ಜನರು ಅವನನ್ನು ಬಡೆದಿದ್ದರು ಅಂತ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಅದರ ನೆನಪಾಗಿ ಹೊಟ್ಟಾಗ ಸಂಕಟಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾರಿಮ್ಮಾಲೆ ತೊರಸಾದ ಅಂದೆ,

“ಹೀಂಗೇನು ?”

ಆದರೂ ನನ್ನ ದನಿ ಬೆದರಿದ ಆಡಿನಿಂದ ಇತ್ತು.

“ತನ್ನ ನೋಕರಿ ನಿರಳ ಮಾಡೊದು ಬಿಟ್ಟು, ಅವ ಊರ ಹಿರೇತನಕ್ಕ ಹೊರಟ. ಹಾಂಗ ಮಾಡಿಕೊತ ಒಲಿತನಕೂ ಹೋದ. ನಾಲ್ಕಾರು ಸಾಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟೆ. ಹೊಣೆಮಕ್ಕಳ ಕಡೆ ನೋಡಬ್ಯಾಡ, ಪರಿಣಾಮ ಕೆಟ್ಟ ಆದೀತು ಅಂತ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರ, ಕೆಳಲಿಲ್ಲ. ತಾ ಸರಕಾರಿ ಮನಷ್ಯಾ, ಈ ಹುಚ್ಚುಕುರುಬರು ಏನಮಾಡತಾವ, ಅಂತ ತನ್ನ ಗಮಜಿನ್ನಾಗ ಇದ್ದ. ಈ ಹುಚ್ಚಿನಾಗ ಫುಕಟಹೋದ !”

ಹೀಗಂದು, ಮಿಷಿ ಆಗಿ ಕೆಂಪಗಣ್ಣನ್ನು ನನ್ನತ್ತ ತಿರುವಿದ. ನೆ ಬೆದರಿದ್ದೆ. ಆದರೂ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಮೂಲ್ಕಾಗಿನ ಬರ್ಚಿ ತಗೊಂಡು ಹತ್ತರ ಇಟಗೊಂಡು ಅಂದ,

“ನೀ ಹ್ಯಾಂಗ ಕೂತಿನೋಡು, ಹಾಂಗ ಅವನೂ ಕೂತಿದ್ದ. ನಾ ಬಂದು ಬರ್ಚಿ ಹಿಡಿಕಲೆ ಒಂದರ ಮ್ಯಾಲೊಂದು ಏಟು ಹಾಕಿದೆ, ತಳಕ್ಕ ಬೀಳೊತನಕ ಹೊಡೆದ. ಧೋತರದಾಗ ಉಚ್ಚಿ ಹೊಯಕೊಂಡ. ನನ್ನ ಕಾಲ ಹಿಡಿದ ಅಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಆದರ ನಾ ಸಿಟ್ಟುಬೆಂಕಿ ಆಗಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹೊಡೆತ ತಿಂದು ನೆಲದಮೇಲೆ ಸತ್ತಾಂಗ ಬಿದ್ದ. ಆಗ ನಾ ಅವನ ಹೇಳಿದೆ, ‘ಸುಮ್ಮನ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊತ ಇರು ! ಗುಂಡಾಗಿರಿ ಮಾಡಿದರ ಬರ್ಚಿಲೇನ ತಿವಿದೇನು !’

ದಾದೂ ಮೀಶಿಮ್ಮಾಲೆ ಕೈವಳಿದು ಸಾಫ ಮಾಡಿ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ ನಗಬ್ಯಾಡ. ಇದು ನಗೋ ಮಾತಲ್ಲ. ನೀ ಇನ್ನೂ ಈ ಊರಿಗೆ

ಹೊಸಬ. ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ನೀ ಮಾಡು. ಊರ ಮಾತನ್ನಾಗ ಕೈಹಾಕಬ್ಯಾಡ. ಹುಡುಗರ ಬಂದರ ಕಲಿಸು. ಆದರ ಊರ ಜನರಿಗೆ ಕಲಿಸೋ ಭಾನಗಡ್ಯಾಗ ಬೀಳಬ್ಯಾಡಾ.”

ನಲದ ಮ್ಯಾಲಿಟ್ಟಿ ಚಲಮಿ. ಚಕಮಕಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಜೇಬಿನ್ನಾಗ ಹಾಕಿ, ಬರ್ಚಿ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡಿದು ಎದಿಶಟಿಸಿ ಹೊರಬಿದ್ದ. ಕತ್ತಲದಾಗ ಕಾಣದ್ದಾಂಗ ಆದ.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಾನು ಹಾಗೇ ಕೂತೆ. ನನ್ನ ಹಣೆ ಬೆವತ್ತಿತ್ತು. ಉಸಿರಗಟ್ಟಿದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಎದ್ದು ಬಾಗಿಲ ಮುಟ್ಟಬೇಕಂತ ಆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ವಿಚಾರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರುಷದ ದೊಡ್ಡಾಳು ಒಂದು ಕತ್ತಲದಾಗಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂತು. ಹೊತ್ತಲ ಹತ್ತರ ಗೊಡಿಗೆ ಅತುಕೂತ. ಅವನ ಪರಿಚಯ ನನಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಆದರೂ ಆವನ್ನೇನು ನಾನು ಊರಾಗ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಗೊಗ್ಗರ ದನಿಲೆ ನಾ ಕೇಳಿದೆ,

“ಯಾರವರು?”

“ನಾ...ಆಯಬೂ”

ಇವರಿಂದ ನನಗೆ ಯಾವ ಬೋಧನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮಳ್ಳಾಗ ತೊಯ್ದ ನಾಯಿ ಹಾಂಗ ಕೂಡೋ ಈ ಆಯಬೂ ಯಾರು, ಅನ್ನೊದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಮೋಣಕಾಲಮ್ಮಾಲೆ, ಕೈಮುದಡಿಸಿ ಸುಮ್ಮನ ಕೂತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದೆ. ಚಿಮಣಿ ಬೆಳಕಿನ್ನಾಗ ಅವನ ಸಣ್ಣ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ನಗುಮುಖ ಕಂಡೆ.

“ಇದ ಊರಾವ ಏನು?”

“ಅಲ್ಲ, ಎಬತಪೂರದವ.”

“ಎಬತಪೂರ! ಇಷ್ಟು ದೂರ ಯಾಕ ಬಂದಿ?”

ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಾಕಿದ ಟೋಪಿಗೆ ತಗದು, ತಳಗಿಟ್ಟು ಎರಡೂ ಕಾಲು ಸಮೀಪ ತಗೊಂಡು ಕೋಣೆಯ ಸುತ್ತ ನೋಡಿ ಹೇಳಿದೆ,

“ನನಗ ಯಾರು ಇಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಊರೂರ ಅಡ್ಡಾಡತೇನಿ. ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲೆ ಬಂದೆ. ಊರಾವರು ಅಂದರು, ‘ಮಾಸ್ತರ ಒಬ್ಬ ಅದಾನ. ಅವಗ ಜೋಡಾಗ ಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗು.’ ಅಂತ ಬಂದೆ!”

ಅನೇಕ ವರ್ಷದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಂತೆ ಭಾವನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಕೆಂಪು ಮೂಗಿದ್ದ, ತುಂಬಿದ ಗಲ್ಲದ ಈ ಆಯಬೂ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಓಡ್ಡಾಡತಾನ, ಅವ ಹ್ಯಾಂಗ ಬದಕತಾನ, ಇದರ ವಿಚಾರ ನಾ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನೀ ಊರ ಬಿಟ್ಟಿ ಯಾಕ ಬಂದಿ, ಏನ ಮಾಡಾವ ಇದ್ದೀ, ಎಲ್ಲಿ ಇರಾವ ಇದ್ದೀ, ಮೈಮ್ಮಾಲಿನ ಅರಿವಿ ಬಿಟ್ಟರ ಉಳಿವ ಅರಿವಿ ನಿನಗ್ಯಾರ ಇಲ್ಲ—ಈ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೇನೂ ಕೇಳುವ ಗರಜು ನನಗೆ ಎವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹರಕ

ಅಂಗಿ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನಿ ಪಾಯಜಮಾ ಹಾಕಿದ ಆಯಬೂ ಮತ್ತು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿನು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ತಿನಬೇಕೆಂದು ಇಟ್ಟ ರೊಟ್ಟಿ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಅದರ ಮ್ಯಾಲೆ ಖಾರ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಅವನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಟ್ಟೆ.

ಕೂತ್ಲಾಂಗ ಕೂತು ಕೈಯಾರ ರೊಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ತಿಂದ. ಮಚಾಮಚಾ ಅನ್ನೋ ಬಾಯಿ ಸುಮ್ಮನಾಯಿತು. ಚರಗಿತುಂಬಿ ಕೊಟ್ಟ ನೀರನ್ನು ಅಂಗೈಯಾಗ ಹಿಡಿಸು ಕುಡದ. ಖಾಲಿ ಚರಗಿ ಡಬ್ಬುಹಾಕಿ, ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ನೋಡಕೊತ ಕೂತ.

ನಾನೂ ತೊಲಿ ನೋಡಕೊತ ಹತ್ತು ಮಿನಿಟ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಆತಕೂತೆ.

ಆಯಬೂನ ಜಡ ಉಸಿರು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಅವ ಕೂತಲ್ಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ. ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಜಗಾ, ಕುಡಿಲಿಕ್ಕೆ ನೀರು, ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಅಷ್ಟು ರೊಟ್ಟಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕೆಳಗಿದ್ದ ಗೊಂಗಡಿ ತೆಗೆದು ಅವನತ್ತ ಒಗದೆ. ಗೊಂಗಡಿ ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಎಚ್ಚರಾದ, ಗೊಂಗಡಿ ಕಡೆ ನೋಡಿ, ನಾ ಚಾದರ ಹೊತಗೊಂಡು ಮಲಗಿದೆ. ಅವನೂ ಗೊಂಗಡಿ ತಗೊಂಡು, ಅರ್ಧ ಕೆಳಗ ಹಾಸಿ ಉಳಿದ ಅರ್ಧ ಹೊತಗೊಂಡು, ಹಾಲು ಅನ್ನ ಉಂಡ ಬೆಕ್ಕಿನ್ನಾಂಗ ಮಲಗಿದ. ಹಾಂಗ ಗೊರಕಿ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೂ ಹತ್ತಿದ.

ಬರ್ಚಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡೋ ದಾದೂಗ ಅಂಜೊ ಹಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ನಾ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದೆ. ನಾನೇನು ಅಂಜುಬುರುಕನಲ್ಲ. ಚೆಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭವ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥ ಬದುಕು ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಬಂದ ಅನುಭವದ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿದ್ದೆ. ಈ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಆದ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತ್ತು. ಗಾಳಿ ಬರಲೆಂದು ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದೆ, ಆಯಬೂನಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಗಾಢಾಗಿ ಮಲಗಿದ.

ಬನಗರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುರುಬರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಇತ್ತು. ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಈ ಕುರುಬರು ಬರಿವೈಲೆ ಅಡ್ಡಾಡತಾ ಇದ್ದರು. ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿಚಯವು ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ದಡ್ಡಾಗಿ ನ ಕುರಿ ಹೊರಗ ಬಿಟ್ಟು, ಅವನ್ನು ಹೊಡೆಕೊಂಡು, ಊರ ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗುವರು. ನೂರು ಕುರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಕುರಿ ಕಾಯಾವ ಮತ್ತು ಒಂದು ನಾಯಿ, ಹೀಗಿತ್ತು ಅವರ ಲಿಖ್ವಿ. ಆಡು ಕುರಿ ಕೆಳಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ 'ಫುರು ಫುರು' ಅನ್ನುತ್ತ ಮುಂದ ಮುಂದ ನಡಿಯತಾ ಇರತಿದ್ದವು. ಹುಲ್ಲಿನ ಬೀಜ ಅವುಗಳ ಮೈಗೆ ಹತ್ತಿ, ಅವುಗಳೊಡನೆ ಅನೇಕ ಬೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಅದರಿಂದ ಹುಲ್ಲಾಗಿ ಕುರಿಗಳಿಗೆ ಮೇಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗತಿತ್ತು. ಹೆಗಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೋಲ ಅಡ್ಡ ಹಿಡಿದು, ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದಿಂದ ಈ ಕುರಿಕಾಯಾವರು ಅಡ್ಡಾಡತಿದ್ದರು. ದಿನವಿಡಿ ಬಿಸುಲಿನ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರತಿದ್ದರು. ನಾಯಿಯೂ ಅವನ ಜೋಡಿ ಇದ್ದು ಬೇಸರ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾಯಿ ಜಿಟ್ಟು ಹಿಂದ, ಇಲ್ಲದರ ಓತಿಕಾಟದ ಹಿಂದ ಓಡತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲದನ ಬೊಗಳತಿತ್ತು—ಹೀಂಗ ಏನಾರ ಮಾಡಿ ಬ್ಯಾಸರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇದ ಕಥಿ ಕಾಯುವರದು ಇರತಿತ್ತು. ಅವ ಅದರಾಗ ಚುರುಕನ ಕುರಿಮರಿ ಹಿಡಿದು ಅದರ ಕೊಳ್ಳಾಗ ಘಂಟಿ ಕಟತಿದ್ದ. ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಾಕ ಕೂತಾಗ ಅದಕ್ಕೂ ರೊಟ್ಟಿ ತುಣುಕ ತಿನಸಾವ. ನಿಂತ ಬೆಳ್ಳಾಗಿನ ನಾಕೆಂಟು ತನಿ ಹರಕೊಂಡು ಆ ಮರಿಗೆ ತಿನಸಾವ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಮರಿ ನಾಯಿ ಹಾಂಗ ಅವನ ಬೆನ್ನಹತ್ತತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೋಲಿನ ಮೇಲೆ ಹಾರಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಸತಿದ್ದ. ಅದು ಕೂಡು ಅಂದರ ಕೂಡತಿತ್ತು, ಏಳ ಅಂದರ ಏಳತಿತ್ತು. ಹೀಂಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕಸರತ ಕಲಿಸತಿದ್ದ. ಉಳಿದ ಕುರಿ ಮೆಯತಾ ಇರತಿದ್ದವು.

ಹಾಂಗ ಕೈಯಾಗಿನ ಕೊಡ್ಲಿಲೆ ಜಾಲಿಕಟಗಿ ಕಡದು ಅದನ್ನ ಕೆತಕೊತ ಕೂಡಾವ. ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ ಜಾಲಾಹಾಕಿ ಪಾರಿವಾಳನೂ ಹಿಡಿಯುವ.

ಕುರಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಾಯಾವರು ಈರೀತಿ ವೇಳ್ಳಾ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಂಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಾಗಿ ಕುರಿ ಕಾಯಾವರು ಕಡಿಮೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಕೂಡಿ ಕುರಿ ಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗತಾ ಇದ್ದರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆತ ಅಂದರ ಸಮೀಪದ ಭಾವ್ಯಾಗ ಸರತಿಯಂತೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹತ್ತಿರ ಬರಾವರು. ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪ ಆತ ಅಂದರ ಕುರಿ ಹಿಂಡೂ ನೀರಿನತ್ತ ಓಡತಿದ್ದವು. ಒಣ ಹಳ್ಳದ ಮೂಲ್ಯಾಗ ಹಾವಸೆ ಕಟ್ಟಿದ ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನೀರ ಕುಡಿದು ಹರಕಮುರಕ

ನೆರಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಕುರಿಕಾಯಾವರು ಗಿಡದ ನೆಳ್ಳಾಗ ಕೂತು ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನ ತಿದ್ದರು. ಊಟ ಆದ ಮ್ಯಾಲೆ ಒಬ್ಬವ ಎಚ್ಚರ ಇರತ್ತಿದ್ದ. ಉಳಿದವರು ಜಾಡಿಹಾಕಿ, ಮುಖದ ಮ್ಯಾಲೆ ಪಟನಾದ ಚುಂಗು ಮುಚಿಗೊಂಡು ಮಲಗಾವರು. ನಾಯಿ ಹಳ್ಳದಾಗಿನ ತಂಪ ಉಸಗಿನ್ನಾಗ ಮೈತಿಕ್ಕೋತ ಬೀಳತ್ತಿದ್ದವು.

ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕು ಇದ್ದಾಗಿನ ಊರಕಡಿಗೆ ಹಿಂಡನ್ನು ತಿರುಗಿಸತ್ತಿದ್ದರು. ಬೈಲಾಗಿನ ಎಲಿ. ಹುಲ್ಲು ಮೇಯಕೊತ ಕುರಿ ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು, ಊರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಸಂಜೆ ಆಗಿರತ್ತಿತ್ತು. ಊರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಕೂಡಲೆ, ಕಾಯಾವರು ಬಂದು ಬಾಜೂಕ್ಯ ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಿಂಡು ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ಮನೆಕಡೆಗೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡಿನ್ನಾಗ ನಾಲ್ಕಾರ ಹಿಂಡಾಗತ್ತಿದ್ದವು.

ಗಂಡಸರು ಕುರಿಕಾಯಲೆಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಅವರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ರಾಟಿ, ಟಕಳಗಳ ಮೇಲೆ ಉಣ್ಣೆ ನೂಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುರಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಏಳುತ್ತಿದ್ದರು. ದಡ್ಡಾಗಿಟ್ಟ ಕುರಿಮರಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಲ್ಕಾಗ ಬೆಂಕಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರೊಳಗ ಕತ್ತಲಾಗತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾರ ಮನ್ನಾಗ ಕಡ್ಡಿಪೆಟಿಗೆ ಇರತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದೀಪ ಹಚ್ಚಿದವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ದೀಪ ಹಚಿಗೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಲಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ ರೊಟ್ಟಿ ಸುಟ್ಟ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಡವ್ಯಾಗಿಂದ ಕುರಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನ 'ಹೊಂದಸೊದು' ಕುರಿ ಕಾಯಾವಗ ಒಂದು ಕೆಲಸವ ಇರತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದ ತಾಸ ಅರ್ಧ ತಾಸ ಹಿಡಿತಿತ್ತು. ದಡ್ಡಾಗಿನ ಮರಿ, ಅಡವ್ಯಾಗಿಂದ ಬಂದ ಕುರಿ ಕೂಡಿದವಂದರ ದೊಡ್ಡ ಗೊಂದಲನ ಏಳುತ್ತಿತ್ತು.

ತಾಯಿ ತನ್ನ ಮರಿ ಹುಡುಕಿಕೊತ ಅಡ್ಡಾಡುವಾಕಿ, ಮರಿ ತನ್ನ ತಾಯನ್ನ ಹುಡುಕಿಕೊತ ಅಡ್ಡಾಡೊವು. 'ಬೆಂ ಬೆಂ ಮೆಂ ಮೆಂ'ದ ಗೊಂದಲವ ಗೊಂದಲ. ಯಾವದಾರ ಕುರಿ ಕಿಚ್ಚಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರಿ ಬಾಯಿಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕುರಿ ತನ್ನ ಮರಿ ಅಲ್ಲ ಅಂತ ದೂರ ಸರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಗೊಂದಲದಾಗ ಮರಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮರಿ ಹುಡುಕೊ ಕುರಿ, ಬಿದ್ದ ಮರಿ ತುಳಕೊತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದಿನಾ ಕುರಿ ಅವುಗಳ ಮರಿ ಇವುಗಳ ಗೊಂದಲ ನಡೆದ ಇರತ್ತಿತ್ತು. ಸಾವಿರ, ಹನ್ನೆರಡು ನೂರ ಕುರಿ, ನೂರಿನ್ನೂರು ಮರಿ, ಕುರುಬರು, ಅವರ ಹೆಂಡಂದಿರ ದನಿ ಇವೆಲ್ಲ ಗೊಂದಲ ದಿನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕುರಿ ಸದ್ದಿನಾಗ ಮನಷ್ಯಾರ ದನಿ ಕೂಡಿ ಹೋಗತ್ತಿತ್ತು, ಸಂಜೆಹೊತ್ತಿನ್ನಾಗ ಕಾಗಿ ಗುಬ್ಬಿ ಚೀಟಾಟನೂ ನಡೆದಿರತ್ತಿತ್ತು. ಸುಂಯ್ಯಂದು ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕುರಿ ಹಿಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚಿ ನಾತ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಗೊಂದಲದಾಗ ಕುರುಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕುರಿ ಹೊಂದಿಸಬೇಕಾಗ

ತಿತ್ತು. ಇದ ಗಂಗಿ ಮರಿ, ಇವೇನು ಕಂದಿ ಬಣ್ಣದ ಕುರಿ ಹೀಗಂದು ಸರಿಪಡಿಸು ತಿದ್ದರು. ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುವ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಾಲ ಹಿಡಿದು ಎಳೆದು ತಂದು ತಾಯಿಹತ್ತಿರ ಇಡವರು. ಆಮೇಲೆ ಅವು ಕೆಚ್ಚಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಯು ತಿದ್ದವು. ಹೀಗ ಒಂದು ಅರ್ಧ ತಾಸ ನಡೆದ ಮ್ಯಾಲೆ ಶಾಂತವಾಗತಿತ್ತು. ಮರಿಗಳ ಮೈಮ್ಮಾಲಿನ ಧೂಳ ನೆಕ್ಕೆ ಕುರಿ ಅವನ್ನ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡತಿದ್ದವು. ಮರಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಹಾಲ ಹತ್ತಿರತಿತ್ತು.

ಗಿಡದಕಟ್ಟಿ ಹತ್ತರ ಬಂದಾಗ ಕುರಿಕಾಯಾವರು ಕೇಳುವರು:

“ಕುರಿ ಕೂಡಿದವೇನು?”

“ಹೂಂ, ನಿನ್ನವೂ ಕೂಡಿದವೇನು?”

“ಕೂಡಿದವಲ್ಲ.”

ಅಷ್ಟರಾಗ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ರೊಟ್ಟಿ ಬಡದು ತಯಾರಿಡವರು. ಗಡಗ್ಯಾಗ ಹಸರು ಮಡಕಿ ಕುದಿತಿದ್ದವು. ಕುರಿ ಕೂಡಿಸಿ ಕುರುಬರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ದಿನವಿಡೀ ಉದ್ದಾಗಿದ್ದ ಕೋಲನ್ನು ಅಡ್ಡಾಗಿದಿದ್ದರು. ಮುಖ ತೊಳೆಕೊಂಡು ಕೂತು, ಚಿಮಣಿ ಮುಂದ ಬೆಳಕಿನ್ನಾಗ ರೊಟ್ಟಿ ಕಾಳು ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಸುರುಮಾಡಾವ. ಊಟ ಅನ್ನುವ ಮಾತಿನ ಅರಿವೇ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನೊದು ! ಊಟ ಅಂದರ ನಾಲ್ಕಾರು ಪದಾರ್ಥ ಇರತಾವ, ಈ ಮಾತಿನ ಅರಿವು ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಗರಜೂ ಅವರಿಗೆ ಅಸುಸತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಹೊತ್ತು ರೊಟ್ಟಿ, ಅದರ ಸಂಗತಿಲೆ ಕಾಳು ಇಲ್ಲದರ ತೊಪ್ಪಲ ಪಲ್ಟಾ ಒಂದರಡು ನಿರುಳ್ಳಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಚಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲದರ ಉಪ್ಪು ! ಇಡೀ ದಿನ ದುಡಿದು ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು, ತಿನ್ನೊದು ರೊಟ್ಟಿ !

ತಿಂದ ರೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲ ಇಡೀ ದಿನ ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದ ಪಿರೀಪಿರೀ ಅಡ್ಡಾಡೊ ಕುರಿಕಾಯಾವನ ಕೈಕಾಲಾಗ ಇಳಿತಿತ್ತು. ಕಂಬಳಿ ತಗೊಂಡು ಹೊರಬೀಳತಿದ್ದ. ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಚಾವಡಿ ಮುಂದ ಕೂತು ಸುಖಮುಖದ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಆಡತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ದಡ್ಡಿ ಇದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಂಬಳಿ ಹಾಸಿ ಬೀಳತಿದ್ದ. ದಡ್ಡಾಗ ಕುರಿ, ಮನ್ನಾಗ ಹುಡುಗರು ಹೆಣಮಕ್ಕಳು, ದಡ್ಡಿ ಹೊರಗ ಕುರಿಕಾಯಾವರು ಮಲಗಾವರು. ಕುರುಬ ತಲಿ ಹತ್ತರ ಕೊಡ್ಡಿ ಇಟಗೊಳತಿದ್ದ. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಸಂಪ ನಿದ್ರಿ ಮಾಡಿದರ ಕುರುಬ ಮತ್ತು ಅವನ ನಾಯಿ ನಿದ್ರಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುತಿತ್ತು.

ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಕುರಿ ಹಿಟ್ಟಿ ಹಾಕತಿದ್ದವು, ಉಚ್ಚಿ ಹೊಯತಿದ್ದವು. ಕಾಯಾವನೂ ನಸುಕಿನ್ನಾಗ ಎಚ್ಚರಾಗತಿದ್ದ. ದಡ್ಡಾಗ ಕುರಿ ‘ಬೆಂ ಬೆಂ’ ಅಂತ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸ ತಿದ್ದವು. ದಡ್ಡಾಗಿಂದ ಕುರಿ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದ ಮೇಲೆ ಮರಿ ಕೆಚ್ಚಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಹಚ್ಚಿ, ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುತಿದ್ದವು. ದಡ್ಡಾಗ ಹಿಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದಿರತಿತ್ತು.

ಉಚ್ಚಿ ಹರಿತಿರತಿತ್ತು. ಕುರುಬ ಕಸಬರಗಿಲೆ ಕಸಾತೆಗಿದಂ ಹಿಕ್ಕಿ ಉಚ್ಚಿ ಕೂಡಿಸವ, ದಡ್ಡಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಾವ. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಈ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ತಿಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಾವ. ವರ್ಷ ಕೊನೆಗೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಬಂದು ಈ ಗೊಬ್ಬರ ಕೊಂಡು ಒಯ್ಯುವರು. ಅದಕ್ಕ ಒಳ್ಳೆ ಬೆಲೆ ಬರತದಂತ ಕುರುಬರು ಅದನ್ನು ಒಳೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಸತಾ ಇದ್ದರು. ಹಾಲುಂಡು, ಮಿಷಿಯಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಬಾಲ ಅಳಗಾಡಿಸಿಕೊತ ಮರಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದವು; ಕಾಲಾಗ ಬಿದ್ದ ಉಣ್ಣ ತುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ದಡ್ಡಾಗ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಡತಿ ಮಾಡಿದ ಬಿಶಿಬಿಶಿ ರೊಟ್ಟಿ ಹಾಲಾಗ ನೆನಿಸಿ ತಿನ್ನತ್ತಿದ್ದ. ರೊಟ್ಟಿ ಚೆಟ್ಟಿ ಕಟಕೊಂಡು ಕುರಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಹಿಂಡುಮಾಡಿ ಹೆಗಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಜಾಡಿ ಒಗೆದು, ಕೈಯಾಗ ಕೋಲು ಹಿಡಿದು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದ. ಅಡವ್ಯಾಗ ಮೇಯಲು ಆತುರವಾದ ಕುರಿ 'ಬೆಂ ಬೆಂ' ಅಂದು ಮರಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಬರತೇವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. ದಡ್ಡಾಗಿನ ಮರೀನೂ 'ಮೆಂ ಮೆಂ' ಎಂದನ್ನುವವು. ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗೊ ಕುರಿ, ಮರಿನ್ನ ತಿರುತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬಿಸಿಲು ಏರೋದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕುರಿ ದಡ್ಡಾಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದವು. ಕುರಿ ಅಡವಿಗೆ ಹೋದವು ಅಂದರ ಊರಾಗ ಜೀವಾನ ಇಲ್ಲದ್ದಾಂಗ ಆಗತ್ತಿತ್ತು. ಒಕ್ಕಲಿಗರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದನ ಅಟಿಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದವು. ಹೆಣಮಕ್ಕಳೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಕುಳ ದಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಲೆಮ್ಯಾಲೆ ಬುಟ್ಟಿ ಇಟಗೊಂಡು, ಬುತ್ತಿ ಕಟಗೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ, ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೂಡ ನಾಯಿನೂ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಾಗ ಕಂಬಳಿ ನೇಯೋ ಹೆಣಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಊರಾಗ ಯಾರೂ ಇರತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹಾಂಗ ದಿನ ತಪ್ಪದ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಹುಡುಗರು ಸಾಲಿಗೆ ಬರತಿದ್ದವು. ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿರುವರು, ಕುರಿಹಿಂಡಿನಿಂದ ಹೋಗದಿರುವರು ಮಾತ್ರ ಬಂದು ಸಾಲ್ಕಾಗ ಕೂಡತಿದ್ದರು. ನಾ ಅವರಿಗೆ 'ರ ರ ಈ ಕ' ಕಲಿಸತಿದ್ದ ಬರಿಲಕ್ಕೆ ಹೇಳತಿದ್ದ.

ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಕುರಿ ಅಡವಿಗೆ ಹೋದಮ್ಯಾಲೆ, ಅರ್ಧಬತ್ತಲೆ ಇದ್ದ ಹುಡುಗರು ಸಾಲಿಗೆ ಬರತಿದ್ದರು. ಮಾರಿ, ಕಣ್ಣು ತೊಳಕೊಳ್ಳದನ, ಮೈಯಾಗ ಅಂಗಿ ಹಾಕೊಂಡು ತಲೆಗೆ ಅರಿವಿ ಸುತಕೊಂಡು ಇವರು ಸಾಲಿಗೆ ಬರತಿದ್ದರು. ಶಗಣಲೆ ಸಾರಿಸಿದ ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಬಡತಾಡಾವರು. ಆ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನ್ನ ಕೂಡಾವರು. ಪಾಟಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಬರಿಯಾವರು. ಪಾಟಿ ಉಗುಳಲೆ ಒರಸಾವರು. ಯಾವನಾರ ಒಬ್ಬವ ಎದ್ದು ಕಿರಬಳ್ಳ ತೋರಿಸಿ ಒಂದಕ್ಕ ಹೋಗವ. ಗೊಡಿಕಲ್ಲಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಪೆನ್ನಲ ತಿಕ್ಕಿ ಚೂಪ ಮಾಡ ತಿದ್ದರು. ಗೊ ಕಲ್ಲು ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾಂಗ ಕಾಣತಿದ್ದವು. ಪೆನ್ನಲ ಲಗು ತೀರತಾವ ಅಂತ ತಾಯಿತಂದಿ ತಕ್ರಾರ ಮಾಡತಿದ್ದರು. ಸಾಲಿಗೆ ಬರೊ ಮುಂದ ಮಾರಿ ಕಣ್ಣು ತೊಳಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು, ಪಾಟಿ ಒರಿಸಲಕ್ಕೆ ಒದ್ದಿ ಆರವಿ ತಗೊಂಡು ಬರಬೇಕು, ಎಂದು ಅನೇಕ ಸಲ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳುತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾರಿ ತೊಳಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಹುಡುಗರಿಗೆ ಮನಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆ ಅವರು ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ತಂದ ಒದ್ದಿ ಆರವಿ ಒಣಗತಿದ್ದವು, ಮತ್ತು ಅವರು ಉಗುಳಿನಿಂದ ಪಾಟಿ ಒರಿಸತಿದ್ದರು. ಸಾಲಿ ತುಂಬ ನೊರಜುಗಳಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಯಾರವಾರ ಕಣ್ಣು ಬಂದ ಬರತಿದ್ದವು. ಒಬ್ಬವನು ಕಣ್ಣು ಬಂದವ ಅಂದರೆ ಆ ಬೇನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹತ್ತತಿತ್ತು, ಕಣ್ಣುಬ್ಯಾನಿ ಬಂದಾಗ ಹುಡುಗರು ಅಳಾವರು. ಅವರವರ ತಾಯಂದಿರು ಕಣ್ಣಿನಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಲಿನ ಪಟ್ಟಿ ಇಡತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಮಾವಲ್ಯಾದೇವತೆಗೆ ಬೇಡಿಕೊತಿದ್ದರು.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸುರುವಾದ ಸಾಲಿ ಹತ್ತುವಾ ಘಂಟೆಗೆ ಬಿಡತಿತ್ತು. ಒದರ್ಮಾಡಕೋತ, ಚೀರಕೋತ ಹುಡುಗರು ಮನಿಗೆ ಹೋಗತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಮೂರಕ್ಕೆ ಸುರುವಾದ ಸಾಲಿ ಸಂಜೆ ಆರಕ್ಕೆ ಬಿಡತಿತ್ತು. ಹುಡುಗರು ಬೇಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಆಟಕ್ಕಂತ ಸಂಜೆಗೆ ಸಾಲಿ ಇರುವಿನ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡತಿದ್ದರು.

ಬೆಳದಿಂಗಳ ಇದ್ದರ ಹಾಂಗ ರಾತ್ರಿನೂ ಆಡತಿದ್ದರು. ಅಡವ್ಯಾಗಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ತರುಣರು ಅಟದಾಗ ಹುಡುಗರ ಕೂಡ ಭಾಗವಹಿಸತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಟ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೂ ಕರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳ್ಳಿಯಾಂಗ ಅಂದವಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳದಾಗ ಆಟ ಒಳ ರಂಗಿನ್ನಾಗ ಬರತಿತ್ತು. ಹಸಮನಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಹಿರಿಯರು ಆಟ

ನೋಡಕೊತ ಕೂಡತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಹುರುಪಿನ ಜನರು ಆಟ ಆಡವರ ಸುತ್ತ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಲೇರಿಯುಮ ನುಡಿಸತಿದ್ದರು. ಹಲಗಿ ಬಡಿದು ಲೇರಿಯುಮ ಆಟ ತಾಸ ತಾಸಗಟ್ಟೇನೂ ನಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲೆ ಬೈಲಿನಾಗ ಒಂದೆರಡು ಕಬ್ಬಿಣ ಗುಂಡು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕಾರು ಭಾರವಾದ ಕಲ್ಲುಗಳಿದ್ದವು. ವಯಸ್ಸಿನ್ಯಾಗ ಬಂದ ಹುಡುಗರು ಅವನ್ನ ಎತ್ತಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಪರೀಕ್ಷಾ ಮಾಡತಿದ್ದರು. ಒಂದೇ ಕೈಯಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣ ಗುಂಡು ಒಂದು ಆಳು ಎತ್ತುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೈಗೆ ಪಟರಾ ಕಟಗೊಂಡು ಎತ್ತಿದ ಕಬ್ಬಿಣ ಗುಂಡನ್ನು ದೂರ ಒಗದರ ಭೂಮಿ ನಡಗತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲನ್ನು ಎದಿಮಠ ಎತ್ತು ತಿದ್ದರು. ಎತ್ತಿ ಕೆಳಗೆ ಒಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬೀರಾ ಕುರುಬನ ವನಿ ಊರಿಂದ ಎರಡು ಫರ್ಲಾಂಗ ದೂರ ಇತ್ತು. ಅವನ ಮಗ ಸತಾ ಇತ್ತಿಚೆಗೆ ಸಾಲಿಗೆ ಬರತ್ತಿದ್ದ. ಹಿಂದಿನ ಮಾಸ್ತರ ಕೈಯೊಳಗೆ ಕಲಿತು, ಪ್ರಗತಿಹೊಂದಿದ ನಾಲ್ಕಾರು ಪೈಕಿ, ಅವನೂ ಒಬ್ಬವ ಇದ್ದ. ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡಿದ್ದರೂ ಅವನ ಮೈಕಟ್ಟು ನೋಡೊಹಾಂಗ ಇತ್ತು. ಉಳಿದ ಹುಡುಗರಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಇತ್ತು. ಕಲಿಯುವ ಹವ್ಯಾಸವಿತ್ತು. ಸಾಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಮ್ಯಾಲೆ ಬೇವಿನಗಿಡದ ಕಟ್ಟಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡತಿದ್ದ. ತಿಳಿಯದಿದ್ದರ ಗಣಿತ ಬಂದ ಕೇಳವ. ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಅಭ್ಯಾಸ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಲಿಯುವ ಹವ್ಯಾಸ ಕಂಡು ನಾನಂದೆ,

“ಎಷ್ಟು ಕಲಿಬೇಕಂತೀದಿ ?”

“ಯೋಳನೆಯತ್ತ ಮುಗಿಸಬೇಕಂತ ಅಂತೇನಿ !” ಸತಾ ಅಂದ

“ತಾಲೂಕಿನ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು”

“ಹೋಗತೇನಿ”

“ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ನೀ ಕಲಿಬೇಕು ಅಂತಾನೇನು ?”

“ಅವಗ್ಯಾರ ಕೇಳತಾರ ?”

ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿತರ ಒಕ್ಕಲತನ ಮಾಡುದಿಲ್ಲ, ಬರೇ ಬಿಳೇ ಅರಿಬಿ ಹಾಕೋ ಚಟಾ ಕಲಿತಾರ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಜೀರಾನದು. ಅವ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡತಾನೋ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ನನಗೆ. ಆದರೂ ನಾ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ಸತಾನಿಗೆ ಕಲಿಸತಿದ್ದೆ. ನನಗೆ ಅವ ಬೇಕಾದ ಹುಡುಗ ಆಗಿದ್ದ.

ಈ ಹನ್ನೆರಡ ಹುಡುಗರನ್ನ ಬಿಟ್ಟರ ಇನ್ನ ಮೂವರು ಬಂದು ಸಾಲ್ಕಾಗ ಕೂಡತಿದ್ದರು, ಆಯಬೂ, ಮುಲಾಣಿ, ಅನಂದಾ ರಾಮೋಶಿ ಮತ್ತು ರಾಮಾ ಬನಗರ. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಗೋಡೆಗೆ ಆತುಕೂಡತಿದ್ದರು. ಮಾತಾಡದ ಸುಮ್ಮನ ಕೂಡವರು. ಹುಡುಗರ ಮಾರಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ನನ್ನ ಮಾರಿ ನೋಡಕೊತ ಕೂಡಾವರು. ನನಗೇನು ಅವರಿಂದ ತೊಂದರೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಬಂದು ಸುಮ್ಮನ ಮಿಹಿಮಿಕಿ ಮಾರಿ

ನೋಡಕೋತ ಕೂಡತಾರ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲವಿತ್ತು. ಆದರ ವ್ಯಾಳ್ಯ ಕಳೆಯೊದ ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತೆಂದು ಹಿಂದುಗಡೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ಹೊಲಸ ಮೈ ಖಮುಟ ಆರಿವಿ ಹಾಕಿದ ಆಯಬೂ ಖಾಲಿ ಇದ್ದ. ಏನೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಉದ್ಯೋಗಿ ಮಾಡೋದು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡಿಗಾಗಿ. ಆದರ ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವಗ ಇದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವ ಜಾತಿಯಿಂದ ಮುಲಾಣಿ (ಕಟಗಾರ) ಇದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದೊಡನೆ, ವಾಡಿ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಅವಗ ಊರಾಗ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಎರಡನೆ ಊರಿಂದ ಮುಲಾಣಿನ್ನ ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಕಾಲಹಣವಾಗತಿತ್ತು. ಈಗ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆಯಬೂ ಬಂದಿದ್ದ. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆತು ಅಂದರ ಅವ ನಾಲ್ಕು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ರೊಟ್ಟಿ ಚೆಟ್ಟಿ ತಗೊಂಡು ಬರತಿದ್ದ. ಎಲ್ಲಾರ ಕೂತು ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದು, ನೀರು ಕುಡಿದು ತೇಗಿ ಬರತಿದ್ದ, ಈ ರೀತಿ ಅವನ ಜೀವನ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆಯಬೂನ ಗರಜೂ ಕಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಊರಾಗ ರೊಟ್ಟಿಗೂ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಲಗಾಕ ಚಾವಡಿ ಇತ್ತು, ಬೈಲಿತ್ತು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಕೋಣೆಯೂ ಇತ್ತು. ಹಾಸಿಗೆ ಹೊತ್ತಕೊಳ್ಳುವದರ ಗರಜೂ ಅವಗ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೇಡಾಡಿ ನಾಯಿ, ಅಡವಿ ದನ ಮಲಕೊಂಡ್ದಾಂಗ ಇವನೂ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮಲಕೊಂಡಿದ್ದ ಮತ್ತು ನಿದ್ದೀನೂ ಹತ್ತತಿತ್ತು. ಚಳಿ ಮಳೆಗೆ ಅವನ ಮೈಗೆ ರೂಢಾ ಆಗಿತ್ತು.

ನಾಲ್ಕತ್ತರ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಆನಂದ ರಾಮೋಶಿನೂ ಖಾಲಿ ಇದ್ದ. ಗಿಡ್ಡಾಗಿ ಬಡಕಾಡಿ ಮೈಕಟ್ಟಿನಾವ ಇದ್ದ. ಗಡ್ಡ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಳೆದದ್ದವ ಇರತಿದ್ದವು. ತುಂಬಾ ಬೆಳೆದ ಕೂದಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಒಂದು ಗಾಂಧಿ ಟೊಪಿಗೆ ಇರತಿತ್ತು. ಮೈಯಾಗ ಕೋಟು, ಒಂದು ಲಂಡ ಚೆಣ್ಣು ಈ ವೇಷದಾಗ ಅವ ಅಡ್ಡಾಡತಿದ್ದ. ಊರಾಗ ರಾಮೋಶಿ ಜನರವು ನಾಲ್ಕಾರು ಗುಡಿಸಲ ಇದ್ದವು. ಅವರಾಗ ಇವ ಒಬ್ಬವ. ರಾಮೋಶಿ ಜನರು ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗನೂ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬತಿತ್ತು.

ಹೊಟ್ಟೆ ಅಡಚಣೆ ಬಂತಂದರ ಆನಂದ ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ಕಂಬಳಿ ಹಾಕೊಂಡು ಮಧ್ಯಾನದಾಗ ಊರಬಿಟ್ಟು ಹೋಗವ. ಫಾಡಿ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕಾರು ಮೈಲು, ಎರಡನೆ ಊರವರ ಭೂಮಿ ಇದ್ದವು. ಆ ಭೂಮ್ಯಾಗಿನ ಒಡ್ಡಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಡ್ಡಾಡಾವ.

“ಯಾಕೋ ಆನಂದ ?” ಅಂತ ಯಾರಾರ ಕೇಳಿದರ, “ರಾಮಾ ಲಿಗಾಡ್ಯಾನ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟೇನಿ” ಅಂತಾ ಹೇಳಾವ. ರಾಮಾ ಲಿಗಾಡ್ಯಾ, “ಯಾಕಲೆ ಏನೈತಿ ಇಚಾರ ?” ಅಂತ ಬೆದರಿತಿದರ ಇವ ಶರಣಹೊಡೆದು “ತುಕಾ ಕರಂಡ್ಯಾನ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟೇನಿ” ಅಂತ ಹೇಳವ.

“ಏನೋ, ಆನಂದ ಏನೈತಿ ತಯಾರಿ ?” ಅಂತ ತುಕಾ ಕೇಳಿದರ ಹಾಂಗ ಕೈಮಾಡಿ, “ಹಾಂಗ ಏನಿಲ್ಲ ಭೋಸಲೆ ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋಗಿ ಬರತೇನಿ” ಅಂತ ಹೇಳಾವ.

ಹೀಗೆ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಅವ, ಬದ್ವಿಕಾಯಿ ಯಾರ ಹೊಲದಾಗ ಅವ, ಜೋಳದ ತೆನಿ, ಸೆಜ್ಜೆ ತೆನಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅವ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಬರಾವ. ಕತ್ತಲಾದ ನಂತರ ಹೊಲದ ಮಾಲಿಕರು ಮನಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಯಾರದಾರ ಹೊಲದಾಗಿನ ತೆನಿ, ಬದ್ವಿಕಾಯಿ ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ತಗ್ಗಾದು ಕಂಬಳ್ಳಾಗ ಹಾಕೊಂಡು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಗೆ ತಿರಗಿ ಊರಿಗೆ ಬರತಿದ್ದ. ಬೆಳತನಕ ತೆನಿ ಬಡದು ಕಾಳ ತಯಾರ ಮಾಡತಿದ್ದ. ಹೆಂಡತಿ ಬೀಸತಿದ್ದಳು. ಬದ್ವಿ ಕುದಿಸತಿದ್ದಳು. ಅಡಗಿ ಮಾಡಿ ಊಟಕ್ಕ ಹಾಕತಿದ್ದಳು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹೊಲದಾಗ ಇಷ್ಟ ಕಳವಾದರ ಗೊತ್ತನೂ ಆಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕಿ ತಿಂದವೋ ದನ ತಿಂದವೋ, ಅದೂ ಗೊತ್ತಾಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆನಂದನ ಮ್ಯಾಲೆ ಯಾರೂ ಸಂಶಯ ತಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಈ ಅವನ ಉದ್ಯೋಗ ಅನೇಕ ವರ್ಷ ನಡದೇ ಇತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕಳವು ಮಾಡೋದ ಅವನ ಉದ್ಯೋಗ. ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡೋ ಕಲಾನೂ ಅವನಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಕಸಬಿನ ಮೂಲಕ ಅವನ ಉದ್ಯೋಗ ತೇಜಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ತಾ ಮಾಡಿದ ಕಳವನ್ನು ಎಷ್ಟೋಸಲ ಅವ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ದಿವಸದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹೊಲದ ಮಾಲಿಕರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳತಿದ್ದ. ತಾನ ಹೋಗಿ ಕೇಳವ,

“ಗೌಡರ, ನೀವಿಲ್ಲದಾಗ ತೋಟದಾಗಿನ ಬದ್ವಿಕಾಯಿ ಏನಾರ ಹೋಗ್ಯಾ ವೇನು?”

“ಹೌದೋ ಆನಂದ, ಯಾವ ಕಳ್ಳನೋ ಏನೋ. ಈಗಾಗಲೇ ಒಂದು ಬುಟ್ಟಿ ಕಾಯಿ ಹೋಗ್ಯಾವ ನೋಡು !”

“ಹೀಂಗೇನಾ ! ನಾನ ಒಯ್ದಿದ್ದೆ”

“ಬೇಬರ್ ! ಕಳವ ಮಾಡಿ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾಚಿಗೇಡಿ ಹಾಂಗ ಬಂದ ಹೇಳತಿ ?”

“ಒಪ್ಪಿದರ ಪಾಪ ಹೋಗತೈತಿ ಅಂತಾರ, ಗೌಡರ. , ನಾಲ್ಕಾಯಿ ಕೊಡ ಅಂದರ ಯಾರಾರ ಕೊಡತಾರೆನು ? ಇಲ್ಲ. ಹಾಂಗಾರ ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಹಕ್ಕಿ ದನ ಇರವಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾಳು ತಿಂದ ಹೋಗತಾವ, ಅವೇನು ನಿಮಗ ಕೇಳತಾವೇನು ? ಅವಕ್ಕ ನೀವೇನು ಮಾಡತೀರಿ ? ಹಾಂಗ ನಾನು, ನನಗೂ ಏನು ಮಾಡಬ್ಯಾಡರಿ. ಹಕ್ಕಿ ದನ ತಿಂದುಹೋದವು ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ಆನಂದನ ಇಂಥ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಿಚಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗಿತ್ತು. ಸವಡ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಇವ ತನ್ನ ಸಂಗತಿಗೆ ಗೆಳೆಯರನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೊಲ ಇಲ್ಲದರ ಉಡ ಹೊಡಕೊಂಡು ತಿಂದು ಬರವ. ಬಾಯಿಗೆ ರುಚಿ ಬರವ್ವಾಂಗ ಆದಾಗ ಎರಡನೆ ಊರವರ ಒಂದೆರಡು ಕುರಿ ಕಳವು ಮಾಡಿ, ಕಡದು ಅಡವ್ಯಾಗ ಮಾಂಸ ಕುದಿಸಿ ತಿಂದ ಬರವ.

ಆನಂದನ ಕುಲದವರ ಬದಕುವ ರೀತಿ ಇದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾರ ಕೂಲಿ ಸಿಕ್ಕರ ಹೋಗವರು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಕಳವು ಮಾಡೇ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಬನಗರ ರಾಮಾ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಯಾವ ಇದ್ದು ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾಳತಿದ್ದ. ಅವ ಮೂವತ್ತೈದು ದಾಟಿರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಮುಖ ಮೀಸೀನು ದಪ್ಪಾ ದಾದ್ದವು. ರಾಕ್ಷಸನ್ದಾಂಗ ಕಾಣತಿದ್ದ. ಅವನವು ಒಂದು ನೂರ ಕುರಿ ಇದ್ದವು. ಅವನ್ನ ನೋಡೂ ಕೆಲಸ ಅವನ ಅಪ್ಪನದಾಗಿತ್ತು. ಇವನ ಮಗನೂ ನೋಡತಿದ್ದ. ರಾಮಗ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಅನ್ನೊದಕ್ಕಿಂತ ಅವ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅನ್ನೊದ ಯೋಗ್ಯ ಮಾತಾದೀತು. ಅವನೂ ಸಾಲಿಗೆ ಬಂದು ಸುಮ್ಮನ ಕೂಡಾವ,

ಹೀಗೆ ಅವನೂ ಅನೇಕ ದಿನ ಬಂದು ಕೂಡತಿದ್ದ. ಸಾಲಿ ಬಿಟ್ಟಿತಂದರ ಕಂಬಳಿ ಹೆಗಲಮ್ಮಾಲೆ ಇಟಕೊಂಡ ಹೋಗತಿದ್ದ. ಮೊದಲ ಮೊದಲ ನಾನು ನಿಷ್ಕೂರವಾಗಿ ಕೇಳತಿದ್ದ,

“ಯಾಕ ಬಂದಿದಿ ? ಏನು ಕೆಲಸ ಅದ ?”

“ಏನಿಲ್ಲ, ಹಾಂಗ ಬಂದೇನಿ” ಎಂದು ಗೊಗ್ಗರದವನ್ನಾಗ ಹೇಳತಿದ್ದ.

ಹೀಗ ಬಹಳ ದಿವಸ ಸಾಲ್ಕಾಗ ಕೂತು ಕೂತು ಒಂದು ದಿವಸ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ನಿನ್ನ ಕಡೆ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಐತಿ”

ಸಾಲಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಆನಂದ, ಆಯಬೂ ಹೋದರು. ನಾನು ರಾಮಾ ಇಬ್ಬರ ಸಾಲ್ಕಾಗ ಉಳಿದೆವಿ. ಎಂದೂ ಮಾತಾಡದ ರಾಮ, ಇಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆದಿದ್ದ ನೋಡಿ ನನಗೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕಡೆ ಇವನ ಕೆಲಸ ಏನಿರಬೇಕು ? ಅದ ಹೊಳೆಯುವಲ್ಲದು.

“ಏನು ಕೆಲಸ ಅದ ಹೇಳಲ್ಲ ?” ನಾ ಅಂದೆ,

ರಾಮಾ ಲಗು ಹೇಳುವಲ್ಲ. ಮಾರಿ ಕೆಳಗ ಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೂತ್ತು ಕೂತ.

ಮಾತಾಡಬೇಕೊ, ಬ್ಯಾಡೊ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಾಗ ಇದ್ದ.

ಅವಗ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಬಾರದೆಂದು ನಾನ ಅಂದೆ,

“ರಾಮಭಾವು, ಏನು ಸಮಾಚಾರ ?”

ಆತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ನೋಡಿ ರಾಮ ಅಂದ.

“ಮಂಡಿ ಇದ್ದ ರಾಣೀ ಛಾಪಿನ ರೂಪಾಯಿ ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಅದ.....

ಈ ರೂಪಾಯಿ ಸರಕಾರದವರು ಬಂದಮಾಡಿದ್ದರು.

“ಹಾಂಗಾರ ಮುಂದೇನು ?”

“ಅದು ಬಂದ ಆಗ್ಯದಂತ ! ಬಡವಗ ನುಕ್ಕಾನ ಆಗತಾದ.”

“ಹೌದು, ಬಂದ ಆಗ್ನಿದ. ಪ್ಯಾಟ್ಯಾಗ ಯಾರೂ ತಗೊಳುದಿಲ್ಲ.

“ನೀನು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರೋದು ಮಾಡತೀದಿ. ನಿನ್ನ ವಜನ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ನಡದರ ನಡಿಸು. ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾಂಗ ಆಗತಾದ.”

ನಡಿತದ ಇಲ್ಲೊ ನನಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗನ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

“ಕೊಡು ನನ್ನ ಕಡೆ, ನಡಿತದೇನು ನೋಡೋಣ.” ನಾ ಅಂದೆ,

ರಾಮ ಹೂಂ ಅಂದ ಹೋದ. ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ತಂದು ನನ್ನ ಕಡೆ ಕೊಟ್ಟ. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನ ಕೊಟ್ಟಾಂಗ ತಂದುಕೊಟ್ಟ. ನನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಡೋ ಮುಂದ ಅವನ ಎದಿ ಡವಡವ ಅನಸೋದು ನನಗೆ ಕೇಳಿಸತಿತ್ತು. ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಸ್ತರ ರೂಪಾಯಿ ತಿಂದರ ?

ಶನಿವಾರ ಸಾಲಿ ಮುಗಿಸಿ ನಾನು ವಿಭೂತಿವಾಡಿಗೆ ಹೋದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದುವರೆ ದಿನ ಉಳಿದು ತಿರುಗಿ ಸಾಲಿಗೆ ಹಾಜರಾದೆ. ರಾಮನ ರೂಪಾಯಿ ಮುರಿಸಿದ್ದರ ನೆನಪಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ರಾಮ ಸಾಲಿಕಡೆಗೆ ಹಾಯ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅಂತ ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವಂದ ಒಂದು ಕುರಿ ಕಳೆದಿತ್ತು ಅದನ್ನ ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅಂತ ತಿಳಿಯಿತು.

ಅವ ಸಾಲಿ ಕಡೆಗೆ ಬಂಧಾಗ ಕಿಸೆಯೊಳಗಿಂದ ರೊಕ್ಕ ತಗದು ಅವನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಟ್ಟಿ, “ನಿಮ್ಮ ರೂಪಾಯಿ ಮುರಿಸೇನಿ, ಈ ಚಿಲ್ಲರ ತಗೊಳ್ಳಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ನಾನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ಧೋತರ ಚುಂಗಿನಾಗ ಕೊಟ್ಟ ಚಿಲ್ಲರ ಕಟಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗ ಅವ ಹೋದ ಅದ ತಿಳಿಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿ ಊಟಮಾಡಿ ಓದಕೋತ ಕೂತಿದ್ದೆ, ಅಷ್ಟರಾಗ ರಾಮ ಬಂದ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೂತ. ನಾ ಕೇಳಿದೆ,

“ರಾಮಭಾವು, ಕುರಿ ಸಿಕ್ಕತೇನು ?”

“ಸಿಕ್ಕತು. ನಮ್ಮ ಹತ್ತರಿದ್ದ ತಾಂಡೆದಾಗ ಸಿಕ್ಕಿತು !”

“ನಾಕ ದಿವಸ ಯಾಕ ಬೇಕಾದವು ?”

“ಇಲ್ಲ. ಹಾಂಗ ಮೆಟಕರವಾಡಿಗೆ ಬೀಗರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ.”

ನಾ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ರಾಮ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ಚಿಲ್ಲರ ಎಲ್ಲಿಂದ ತಂದಿರಿ ?”

ಒಬ್ಬ ಶೆಟ್ಟಿ ಗುರುತಿನವ ಇದ್ದ, ಅವನ ಕಡಿಂದ ತಂದೆ”

“ನಾ ಅದನ್ನ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಟೋಕದಾಗ ಇಟ್ಟಿದ್ದಿರೋ ಏನು ಕಿಸೆದಾಗ ?”

ಅವ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅರ್ಥ ನನಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

“ಪಾಯಜಮಾದ ಕಿಸೆದಾಗ ಹಾಕಿ ತಂದಿದ್ದೆ, ಯಾಕ ?”

“ಆಗದಿ ಖಾತ್ರಿ ?”

“ಹೌದು, ಆದರ ಯಾಕ ?”

“ಅದರಾಗ ನಿಮ್ಮ ಚಿಲ್ಲರ ಏನಾರ ಕೂಡುತ್ತೇನು ? ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ”

ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಯಿತು.

“ಹೌದು ಇತ್ತು, ಆದರೂ ಯಾಕ ?”

“ಹಾಂಗಾರ ಲೆಖ್ನು ಹತ್ತು. ನಿಮ್ಮ ಕಡಿಯಿಂದ ರೊಕ್ಕ ಹೆಚ್ಚ ಬಂದದ.”

ಹೀಗಂದು ಚಂಟಿ ತಗಾದು ಎರಡು ಆಣೆ ನನ್ನ ಮುಂದ ಇಟ್ಟು. ಎರಡು ಆಣೆ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಮುಡಿ ಇದ್ದ ರಾಣೀ ಭಾಷಿನ ರೂಪಾಯಿ ಬಂದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಎರಡು ಆಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡತಿದ್ದರು. ಹಾಂಗ ರಾಮನ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ಆಣೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಚಿಲ್ಲರ ಕೊಡೋ ಮುಂದ ನಾ ಇದನ್ನ ಅವಗ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಮರೆತಿದ್ದೆ. ರಾಮ ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಆಣೆವು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪು ಮಾಡಿದ. ಎರಡು ಆಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಳಿದವು. ಮಾಸ್ತರ ತಪ್ಪಿ ಎರಡ ಆಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಟ್ಟಾನ ಅಂತ ತಿಳಿದು ಚೌಕಶಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ.

ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕಿತ್ತು ತಿಳಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡು ಆಣೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅದರಾಗೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಆಣೆ ತಿರುಗಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಒಗ್ಗಿದು ಅವ ಅಂದ,

“ಯಲಿಅಡಿಕಿಗೆ ಇರಲಿ, ಮಾಸ್ತರ”

ನಾನು ಅವನ್ನು ತಗೊಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಮ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ತಗೊಳಲಿಲ್ಲ.

“ಹಾಂಗಾರ ಈ ರೂಪಾಯಿ ನಡಿತಾವ ಅಂದ್ವಾಂಗ ಆತು”

“ನಡೀತದ ಯಾಕ, ರೂಪಾಯಕ ಎರಡು ಆಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಿಗತಾವ”

“ಇದೆಲ್ಲ ನಮಗ್ಯಾಂಗ ಗೊತ್ತು! ಊರಾಗ ಇಂಥ ರೂಪಾಯಿ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಕಡೆ ಅದಾವ. ನನ್ನ ಕಡೆನೂ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡ ಅವ. ಮುಂದೆ ತರತಿದೀ?”

“ಊರಾವರ ಉಸಾಬರಿ ನಿನಗ್ಯಾಕ? ಅವರದವರು ನೋಡಕೊತಾರ. ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇದ್ದರ ಕೊಡು, ನಾ ಮುರದ ತರತೀನಿ.”

ಮರುವಾರ ನಾ ಹೋದಾಗ ಹನ್ನೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು. ನಾನೂ ಅವಗೆ ಮುರದು ತಂದು ಚಿಲ್ಲರ ಕೊಟ್ಟೆ. ಮತ್ತ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ಯಲಿಅಡಿಕಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ, ನಾ ತಗೊಳಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿ ನನಗೆ ಮನಿಗೆ ಕರೆದ. ಮನ್ಯಾಗ ಬಾಗಿ ಒಳಗೆ ಹೋದೆ. ಒಳಗೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲಿತ್ತು. ಅರವತ್ತು ದಾಟಿದ ಮುದಕ ಒಲಿಮುಂದ ಚಿಲಮಿ ಶೇದಕೋತ ಕೂತಿದ್ದ. ಅವನ್ನ ತೋರಿಸಿ ರಾಮ ಅಂದ,

“ಇವ ನಮ್ಮಪ್ಪ”

ಮೈತುಂಬ ಚಾದರ ಹೊತಗೊಂಡು ಕೂತ ಮುದಕ, ಗಡಿಬಡಲೆ ಕೈ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ನನಗೆ ಶರಣಮಾಡಿದ.

“ಯಪ್ಪತ್ತ ವರಸ ಆಗ್ಯಾವ. ಎಂಟ ವರಸದವ ಇದ್ದಾಗಿಂದ ಕುರಿ ಕಾಯತಾನ. ಅದರ ಹೊರ್ತು ಮತ್ತೇನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಇವಗ.”

ಈ ಮನಃಷ್ಠಾ ಎಂಟು ವರ್ಷದವನಿದ್ದಾಗಿದೆ ಇವತ್ತಿನ ತನಕ ಕುರಿ ಕಾಯೋದ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಇವತ್ತಿಗೂ ಅದನ್ನ ಮಾಡತಾನ. ಮಾರಿ ತುಂಬ ನೀರಿಗೆ ಇದ್ದವು. ಕೂದಲ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಮೊಮ್ಮಗನ ಕರಕೊಂಡು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇನ್ನೂ ಕುರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ಕೈಯ್ಯಾಗ ಕೋಲು ಹಿಡಿಕೊಂಡು ಕುರಿ ಹಿಂದ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಕಡಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೂಡತಾರ ಅಂತ ಕೇಳಿದರ ಅವಗ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರತೀರ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಯಿಗ ಬಂದ್ವಾಂಗ ತೋಳನ ವಾಸನೆ ಅವಗ ಬರತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಹೊಲದಾಗ ಕುರಿ ಕೂಡಿಸಿದಾಗ, ಮೂಗ 'ಸುರುಸುರು' ಮಾಡಕೋತ ಮುದಕ ಅನ್ನವ, "ಜೋಕಿ ಹುಡುಗ, ತೋಳ ಸಮಾಪ ಐತಿ."

ಹುಡುಗರು ಜೋಕೆಯಿಂದ ಇರಾವರು. ನಾಯಿ ಬೆದರಿ ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ನೋಡತಿತ್ತು ಮತ್ತು ದೂರ ನೋಡಿದರ, ಎತ್ತರ ಮ್ಯಾಲೆ ನಿಂತ ತೋಳ ಕಾಣಿಸತಿತ್ತು! ಹೀಗ ಎಚ್ಚರಿರೋ ರೂಢಿಯಾಗಿ ಅಂ ಅಡ್ಡಾಗಿ ಮಲಗೋದ ಮರತಿದ್ದ! ಕುದುರಿ, ಯತ್ತು ನಿಂತಲ್ಲೆ ಕೂತಲ್ಲೆ ಮಲಗೋ ಹಾಂಗ ಇವ ಕೂತಲ್ಲೆ ಮಲಕೊತ್ತಿದ್ದ, ಅಡ್ಡಾಗೂ ಗರಜು ಅವಗ ಅನಿಸಿತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಒಂದು ಹಿಂಡಿನ್ನಾಗ ಇದ್ದ ಕುರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಹಿಂಡಿನಾಗ ಕೂಡಿದರ ಅದರ ಗುರ್ತ ಹ್ಯಾಂಗ ಹಿಡಿತಾರ ಅಂತ ನಮಗ ಅನಸತದ. ಅದರ ಮುದಕ ಇದರಾಗ ಒಳೆ ತರಬೇತ ಇದ್ದ. ಹೊಸ ಕುರಿ ಹಿಂಡ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕುರಿ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತಗೊಂಡು ಮಾಡತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕುರಿ ಹಿಂಡ ಮಾಡಬೇಕನ್ನವ ಕುರಿ ಇದ್ದವನ ಕಡೆ ಹೋಗಿ, ಬೊಬ್ಬಿಬಟ್ಟ, ಅದರಾಗ ಭಂಡಾರ ಹಾಕಿ, ಕುರಿ ಹಿಂಡಿದ್ದವ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಕೊಡತಾನ.

"ನನಗ ಹಿಂಡುಮಾಡೋದದ" ಅಂತ ಹೇಳತಾನ.

ಹಿಂಡಿದ್ದ ಕುರುಬ ತನ್ನ ಹಿಂಡಿನ್ನಾಗಿನ ಒಂದು ಕುರಿ ಅವಗ ಕೊಡತಾನ. ಹೀಗ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ಕುರಿ ಕೂಡಿಸಿ ಹೊಸ ಹಿಂಡು ಮಾಡತಾನ. ಅವ ತಾ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಹಿಂಡು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕುರಿ ಕೊಡತಾನ. ಹೀಗ ಬೇಡಿತಂದ ಕುರಿ ಮಾರೊ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಕೊಯ್ಯೊಹಾಗಿಲ್ಲ ಅಂತ ಕುರುಬರೊಳಗ ನಿಯಮ ಅದ. ಈ ನಿಯಮ ಯಾರೂ ಮುರಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಕಾಕೂಬಾನ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೀಗ ಒಂದು ಊರಾವ ಹಿಂಡು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ಎರಡು ಮೂರು ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷದ ಮ್ಯಾಲೆ ಮುದಕ ಆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಆಗ ಅವ ಅಂದ,

"ಕಾಕೂಬಾ, ನೀ ಕೊಟ್ಟ ಕುರಿಮರಿ ಸತ್ತವು!"

"ಸತ್ತವ, ಹಾಂಗಾರ ಅದರ ಮರಿ ಎಲ್ಲವ?"

"ಎಲ್ಲ ಮರಿ ಬೀಜಾನ ಮುರಿತು!"

ಮುದಕ ಈ ಮಾತ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮನಷ್ಯ ತನ್ನ ದಡ್ಡಿಗೆ ಅವನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದ. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕುರಿ ನೋಡಕೊತ ಆಡ್ತಾಡಿದ. ಆಮೇಲೆ ತಾ ಕೊಟ್ಟ ಕುರಿಗಳ ಮರಿ ಹುಡುಕಿ ತಗದು ಅಂದ,

“ಈ ಎರಡೂ ಮರಿ ನನ್ನ ಕುರಿವವ ನೋಡು.”

ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಆ ಕುರುಬ ನಾಚಿಕೆಪಟ್ಟು ತನ್ನ ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪಿದ,

ರಾಮ ತನ್ನ ಅಪ್ಪನ ಈ ಕಥೆ ಹೇಳಿದ. ಅದನ್ನ ಕೇಳಿ ನಾನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡೆ. ನಾ ಕಾಕೂಬಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ,

“ನೀ ಯ್ತಾಂಗ ಗುರ್ತ ಹಿಡಿದಿ?”

“ಅದರಾಗೇನ ಶಹಾಣೆತನ ಐತಿ. ಮಾರಿ, ಬಣ್ಣ ಆಕಾರ ತಿಳಿಯದ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋಗತಾವ? ಈಗ ನೀ ಇದ್ದೀವಿ—ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ಇಲ್ಲದರ ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ಇವರದೇನಾದರ ನಿನ್ನಾಗ ಇದ್ದ ಇರತೈತಿ. ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಕಣ್ಣು—ಯಾದರಾಗವ ಅವರಾಂಗ ಇದ್ದ ಇರತದ !”

ರಾಮ ನನಗ ಒಳಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ. ಚಿಮಣಿ ಬೆಳಕಿನ್ನಾಗ ಅವ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಗಡಿಗೆ ತಗೊಂಡು ಬಂದ. ಅದರಾಗ ಮುಡಿ ಇದ್ದ ರಾಣೀ ಭಾಷಿನ ರೂಪಾಯಿ ತುಂಬಿದ್ದವು. ನಾ ದಂಗುಬಡದು ನೋಡಕೊತ ನಿಂತೆ. ಈ ಕುರುಬನ ಹತ್ತರ ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಬಂದವು. ಇಷ್ಟೆ ಇದ್ದಾವ ಅಂತ ಅನಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ.

“ಭಾಳ ವರಸ ಹಾಂಗ ಕೂಡಿಕೊತ ಬಂದಾವ. ಅವನ್ನ ಎಣಿಸಿ ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಲೆ ತಗೊಂಡು ಹೋಗು.”

ನಾ ಎಣಿಸಿದೆ. ಅವು ಮುನ್ನೂರಾ ನಾಲ್ಕತ್ತು ಇದ್ದವು. ನನ್ನ ಲೆಖ್ಪಿ ರಾಮ ಒಪ್ಪಿದ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಗೆ ಇಟ್ಟು ನನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಟ್ಟ. ಮಾಸ್ತರ ಒಂದು ಕಡಿಮೆ ಎಣಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ಸಂಶಯ ಅವನಿಗೇನು ಬರಲಿಲ್ಲ.

ನಾ ಅಂದೆ, “ರಾಮಭಾವು, ಈ ರೂಪಾಯಿ ಮುರಿಸಿ ನಿಮಗ ಕೊಡಬೇಕಾದರ ನಾಕೆಂಟು ದಿನ ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ನಿಮಗೇನು ಆಡಚಣೆ ಇಲ್ಲ?”

ರಾಮ ಅಂದ, “ಸಾವಕಾಶ ಆಗಲಿ, ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹತ್ತಿದರೂ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ.” ನಾನು ಎದ್ದು ಮನಿಗೆ ಬಂದೆ.

ಮೇ ತಿಂಗಳು ಮುಗಿದು ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ಬಂದಿತು. ಬೇಸಿಗೆ ಮುಗಿದು ಮಳೆಗಾಲ ಬಂತು. ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಮೂಡಿತು. ವೃಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಣರಣ ಬಿಸಿಲು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳು ನಡುಗಹತ್ತಿದವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಧೂಳಿ ಕಣ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಈ ಗಾಳಿ ಇನ್ನ ಮಳೆ ಓಡಿಸತದೆ' ಅಂತ ಜನ ಅನ್ನಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಳೆ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಬಂದು, ವೃಗ ಬನಗರವಾಡಿಯನ್ನು ತೋಯಿಸಿತು. ಮಳೆ ಬೇಗ ಬಿಡುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೀಡಾಡಿ ನಾಯಿ ಗೋಡಿ ವಾರಿಗೆ ನಿಂತವು. ತೋಯಿಸಿಕೊಂಡ ಕುರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕುರುಬರು ಒಂದೆಡೆ ಗುಡಿಸಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ನಿಂತ ಕುರಿ ಮೈ ರೂದಿಸಹತ್ತಿದವು. ತೊಯ್ದ ಉಣ್ಣೆ ನಾತ ಮನೆತುಂಬ ಹಬ್ಬಿತು. ಮಳೆ ಸುರಿಯು ತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಕಾಯ್ದ ಭೂಮ್ಯಾಗಿಂದ ಉಗಿ ಹಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಧೂಳ ಕೂತು ರಾಡಿಯಾಯಿತು. ರಾಡೀನೂ ಹರಿದುಹೋಗಿ ದಾರಿತುಂಬಾ ಕಲ್ಲು ಕಾಣಿಸಹತ್ತಿದ್ದವು.

ತೊಗರಿ ಕಟಿಗೆ ಭವ್ಯರಗಳಿದ್ದ ಗುಡಿಸಲಗಳಲ್ಲಿ ಸೋರಹತ್ತಿತ್ತು. ಸಾರಿಸಿದ ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲೆ ನೀರ್ದನಿ ಬಿದ್ದು ತಗ್ಗುಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಸರಪಟ್ಟು ಸೋರೂ ಜಗಾದಾಗ ಗಡಿಗಿ ಪಾತ್ರಿ ಇಟ್ಟರು. ಕುರಿ ಸದ್ದಿನಲ್ಲಿಯೂ 'ಟಪಟಪ' ಬೀಳುವ ನೀರಿನ ಸವ್ವಳ ಕೇಳಿಸತ್ತಿತ್ತು. 'ಟಪಟಪ' ಸವ್ವಳ ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಕಿವಿ ಸೋತವು.

ಮೇಲ್ಮುದ್ದಿಗಳಿದ್ದ ಮನೀನೂ ಸೋರಹತ್ತಿದವು. ತಲೆಮ್ಯಾಲೆ ಚೀಲಾ ಹೊತ ಗೊಂಡು ಕುರುಬರು ಮಾಳಗಿ ಹತ್ತಿ ಬಿದ್ದ ತೂತಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣುಹಾಕಿ ಮುಚ್ಚಿತ್ತಿದ್ದರು.

ಹವೆ ತಂಪಾಯಿತು. ಕುರುಬರ ಕೊಡ್ಲಿ ಜಂಗತಿಸ್ಸಹತ್ತಿದವು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಇಟ್ಟ ಉಪ್ಪು ಕರಗಹತ್ತಿತು.

ಹಸಿರುಹುಲ್ಲು ತೆಲೆದೋರಹತ್ತಿತು. ಅಂಗಳದಾಗ, ಮಾಳಗಿಮ್ಯಾಲೆ, ಭವ್ಯರ ಮ್ಯಾಲೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬೇಡಾಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯಹತ್ತಿತು. ನೋಡಿದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಸಿರು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಬ್ಬೆಟ್ಟಿನ ಉಗುರಮೇಲೆ ಕೂಡೊವಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಕಪ್ಪಿಮರಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಾಣ ಹತ್ತಿದವು. ಹಾದ್ಯಾಗ ಟಣಾಪಣಾ ಜಿಗಿಯಹತ್ತಿದವು. ಕಾಗಿ ಹಾರಿಬಂದು ಅವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಪಕ್ಕಗಳಿದ್ದ ಸಾವಿರಾರು ಹುಳ ಅತಲಾಗಿಂದ ಇತಲಾಗ ಹಾರಾಡತಿದ್ದವು. ಪಕ್ಕಗಳು ಬಂದು ಈ ಹುಳಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಕ್ಕಿ ಕೈಯೊಳ ಗಿಂದ ಪಾರಾದ ಹುಳಗಳ ತಳ್ಳನ್ನ ರೆಕ್ಕೆ ಉದುರಿದ್ದವು. ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಈ ಬಾಲ

ಹುಳಾನೂ ಕಾಣದಂತಾದವು. ಇಟ್ಟಂಗಿ ಬಣ್ಣದ ಉದ್ದಾದ ಹುಳಗಳು ಒಂದರ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹತ್ತಿ ಸಾವಿರಾರು ಕಾಲುಗಳಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟಿ ಬೆನಕ ಸಾವಕಾಶ ಆಲಸಿತನಿಂದ ನಡೆಯತಾ ಇದ್ದವು. ಯಾತರದಾರ ಸ್ಪರ್ಶ ಆದರ ಅವು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹುಡುಗರು ಅವನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡಿದು ದುಡ್ಡಿನಾಂಗ ಅಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಡಿಸಲದಾಗ ನೋಣಗಳ ಕಾಟ ವಿಪರೀತವಾಗಿತ್ತು. ಕುರಿ ಮೂಗಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಡತಿದ್ದವು. ಕುರುಬರ ಕಣ್ಣಮುಂದ ನೋರಜು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ರಂಟಿ ಹೊಡೆದ ಹೊಲದಾಗಿನ ಹೆಂಡಿ ಕರಗಿದ್ದವು. ಭೂಮಿ ನೀರುಂಡು ಶಾಂತ ವಾಗಿತ್ತು. ಗುಂಡಿಗಳೆಲ್ಲ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲಿನ ಪಡಿನೆರಳು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು—ಕಪ್ಪು, ನೀಲ ಬಣ್ಣದ್ದು. ಅಡವ್ಯಾಗ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಜನ, ದನ, ಕುರಿಗಳ ಕಾಲು ರಾಡಿಯಾಗತಾ ಇದ್ದವು. ತೊಯ್ದ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕಪ್ಪು ಕುರಿಗಳು ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುರಿಗಳ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೊತವಾಲ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂತು ಗೊಗ್ಗರದನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದ, ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಇರುವ ಚಿತ್ತೂರ ಹೆಕ್ಕಿಯೂ ಏರದನಿಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಥ ವ್ಯಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಲಿ ಸುರು ಆಗಬೇಕು, ಇಂಥ ವ್ಯಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮಾತು ಬನಗರವಾಡಿ ಸಾಲಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬ್ಯಾಸಗ್ಯಾಗ ಸೂಟಿ ಇದ್ದರ. ಬನಗರವಾಡ್ಯಾಗ ಸೂಟಿ ಸುಗ್ಯಾಗ ಇರತಿತ್ತು. ಪ್ಯಾಸೆಂಜರ ತುಂಬಿದ ಮ್ಯಾಲೆ ಸರ್ವಿಸ ಬಸ ಬಿಡೋಹಾಂಗ, ಹುಡುಗರು ಬಂದಮ್ಯಾಲೆ ಮಾಸ್ತರಗ ಸಾಲಿ ಸುರು ಮಾಡಬೇಕಾಗತಿತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಲಿಯೇ ಮಾಸ್ತರನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮಾತಾಯಿತು, ಯಾವನಾರ ಒಬ್ಬವ ಬಂದು ಪತ್ರಾ ಬರೀ ಅನ್ನಾವ, ಇನ್ನೊಬ್ಬವ ಬಂದು ಅರ್ಜಿ ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳಾವ. ಆದಿತವಾರ ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗೊ ಮುಂದ ನನ್ನ ಕಿಸೆ ಅಂದರ ಪೋಸ್ಟಿನ ಡಬ್ಬಿನ ಆಗತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಹೇಳಾವರು. ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ನ್ಯಾಯ ಹಿಡಿದು ಕುರಿ ಆಡುಗಳ ಕಳವಿನ ತನಕ ಎಲ್ಲಾರೂ ಬಂದು ನನ್ನಮುಂದ ದೂರ ಹೇಳಾವರು. ಮಾಸ್ತರ ಕಲಿತವ, ಅಂದರ ಅವಗ ಕಾಯದೆ ಕಾನೂನ ಎಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು, ಚಲೊ ಕೆಟ್ಟ ತಿಳಿಯೋ ಬುದ್ದಿನೂ ಇರಬೇಕು !

ಸಾಲಿ ಇರದಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ವೇಳ್ಯಾ ಅನೇಕ ತರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾ ಇತ್ತು. ಹುಡುಗರ ಬಹಳ ಕಡಿಮಿ ಅವ ಅಂತ ಮ್ಯಾಲಿಂದ ಸೂಚನೆ ಬಂದಾಗ, ಸುಗ್ಗಿ ಅದ, ಸಾಲಿ ಹೊಸಾದ ಅದ—ಅಂತ ಅನೇಕ ಕಾರಣ ತೋರಿಸಿ ನಾನು ಸಾಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಲಿ ಅಂದರ ಕೋಟು, ಕಚೇರಿ. ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ, ಚಾವಡಿ ಹೀಂಗ ಯಲ್ಲಾನೂ ಇತ್ತು ! ಮಾಸ್ತರ ಅಂದರ ಜಜ್ಜ, ಫೌಜದಾರ, ಪಾಟೀಲ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಸ್ವಾಂಪ ಮಾರಾವ ಆಗಿದ್ದ ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರ ಜಗಳ ಊರಾಗ ತೀರತಿದ್ದವು, ಹೊರಗೆ ಹೋಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರ ಮತ್ತು ಕಾರಭಾರಿ, ಕಾಕೂಬಾ, ಶೇಕುಬಾ ಇಂಥ ವಯಸ್ಸಾದವರು ಕೂಡಿ ನ್ಯಾಯ ಕೊಡುವರು. ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರು ಹತ್ತು ವಂದಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೀರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯುವದು ಇರದಿದ್ದರ ದೈವಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರೆತಿತ್ತು. ದೈವ ನ್ಯಾಯ ಕೊಡತಿತ್ತು. ಆದರ ಈ ಗೋಜಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಂಗ ಮಾಡಿದರೆ ಇಡೀ ದೈವಕ್ಕೆ ಊಟ ಕೊಡಬೇಕಾಗತಿತ್ತು. ಅದು ದೊಡ್ಡ ಖರ್ಚಿನ ಮಾತಾಗಿತ್ತು.

ವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆಗಳನ್ನು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಇತ್ತು. ವರ್ಷಾ ಒಂದು ಸುಮುಹೂರ್ತ ನೋಡಿ, ಅನೇಕ ಮದುವೆ ಅವತ್ತ ಮಾಡತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಊರೂಟದ ಭಾರ ಒಬ್ಬರ ಮ್ಯಾಲೆ ಬೀಳತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಮದುವೆ ಮಾಡವರು

ಬಂದ ಖರ್ಚು ಹಂಚಿಕೊತ್ತಿದ್ದರು, ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಾಗಲೂ ದುಡ್ಡಿನ ಆಡಚಣೆ ಬಂದರ ದೈವದವರು ಕೂಡಿ, 'ಇಂಥವಗ ರೊಕ್ಕದ ಆಡಚಣೆ ಅದ, ಅದರಾಗಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಅವನ್ನ ಪಾರಮಾಡೋಣ' ಅಂತ ಪಕ್ಕಾ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಒಜ್ಜೆ ಹೊರತ್ತಿದ್ದರು. ಆಡಚಣಾಗ ಇದ್ದಾವನೂ ಹೀಂಗ ಪಾರಾಗತ್ತಿದ್ದ.

ದಾದೂನ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ನಾನು ಅಂಜದೆ ಊರತವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಬೆರೆತ್ತಿದ್ದೆ. ನಾ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕೆಲಸನೂ ನಡೆಯದಂತಾಗಿತ್ತು.

ವಾಡ್ಯಾಗ ಒಕ್ಕಲತನ ಮಾಡಾವರು ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಜನ ಇದ್ದರು. ಮೈಗದ ಮಳೆಯಿಂದ ಭೂಮ್ಯಾಗ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯಿತು. ಬೀಜ ಬಿತ್ತೊಕಿಂತ ಮೊದಲ ಹೊಲ ದಾಗ ರಂಟಿ ಹೊಡೆದು ಹುಲ್ಲನೆಲ್ಲ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿದರು. ಪುಷ್ಪ ಮಳೆಯಾಗಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ರಾಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊರವಾಗುವ ದಾರಿ ಕಾಯ್ದರು. ಹೊರವಾಯಿತು. ರಾಡಿ ಒಣಗಿತು. ತಳಹಶಿ ಹಾಗೆ ಇತ್ತು, ಎತ್ತಿನ ಕಾಲು ಸಿಗಬೀಳದಷ್ಟು ಮತ್ತೂ ಬೀಜಬಿತ್ತುವ ತೂತು ಮಂಚದಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಒಣಗಿತ್ತು. ಬಿತ್ತೊ ಗಡಿಬಿಡಿ ಸುರು ವಾಯಿತು. ಸೆಜ್ಜಿ ಅಕಡಿ ಕಾಳುಗಳ ಬಿತಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬೀಜ ಉಡ್ಯಾಗ ಕಟಗೊಂಡು ಶೆಡ್ಡು ತಯಾರ ಮಾಡಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ನಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಹತ್ತಿದರು.

ಬೀಜಬಿತ್ತೊ ತತಿ ಬಂದದ್ದ ನೋಡಿ ಶೇಕು ಒಂದು ದಿನ ನನ್ನಕಡೆ ಬಂದನು. ಅವ ಊರಾಗ ವಿಶೇಷ ಇರತೀರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಎರಡು ಎಕರೆ ತುಂಡಿನ್ಯಾಗ ದುಡಿಯಾದ ರಾಗ ಗುಂಗಾಗಿರತ್ತಿದ್ದ. ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಧೋತರ ಹೊತ್ತಗೊಂಡು 'ಚುಮಚುಮ' ಅನ್ನುದರಾಗ ಬಂದಿದ್ದ. ಪಾದದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬೆಳೆದ ಉಗುರು ಮತ್ತು ಬಾಡಿದ ಮುಖ ಅಷ್ಟ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಉಳಿದ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಧೋತರಲೆ ಮುಚಿಗೊಂಡಿದ್ದ.

ನಾನು ಕೂತಿದ್ದೆ, ಆಯಬೂನೂ ಕೂತಿದ್ದೆ. ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಶೇಕು ಅಂದ,

"ಮಾಸ್ತರ ಬಿತ್ತೊದು ಹರಕತ ಆಗ್ಗಿತಿ, ಒಂದು ಯತ್ತ ಕೊಡಸು!"

ನಾನು ಒಬ್ಬ ಸಾಲಿ ಮಾಸ್ತರ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯತ್ತಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಆದರ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಶೇಕೂಗ ಹೇಳೊದರಾಗ ಅರ್ಥವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವ ಮತ್ತೆ ಅಂದ, "ನನ್ನ ಕಡೆ ಒಂದು ಯತ್ತ ಐತಿ, ನೀ ಬೇಡಿದರ ಕೊಡತಾರ. ನನ್ನ ಇನ್ನೊಂದು ಯತ್ತು ಸತ್ಯೈತಿ ಮತ್ತೆ ನೀ ಇಲ್ಲ ಅಂದರ ಇಡೀ ವರಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಪವಾಸನ ಐತಿ,"

ನಾ ಅಂದೆ, "ಯಾರ ಹತ್ತಿರ ಅದ ಹೇಳು, ಅಂದರ ನಾ ಹೇಳತೇನಿ."

"ಯತ್ತ ಇದ್ದವರೆಲ್ಲಾ ಬಿತಿಗ್ಯಾಗ ತೊಡಗ್ಯಾರ, ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೊಡಾವ ಯಾವಾ? ಎಲ್ಲರ ಕಡೆನು ಬೇಡಿ ಆಗ್ಗಿತಿ."

"ಹಾಂಗಾರ, ನಾ ಇನ್ನ ಯಾರ ಕಡೆ ಬೇಡಲಿ?"

“ನೀ ಏನು ಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಡು. ನನ್ನ ಗರಜ ಐತಿ, ಅದನ್ನ ಪೂರೈಸು. ಮಾಸ್ತರ ವ್ಯಾಳ್ಯಾಕ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳತಾನಂತ ಇಡೀ ಊರ ಅಂತ್ಯತಿ. ಹಾಂಗಾರ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಅಂದೆ.”

ಈ ಮಾತು ಆಗೋತನಕ ಆಯಬೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಅವ ಶೇಕೂನ ಕಡೆ ಮಾರಿ ಮಾಡಿ ಅಂದ,

“ಹೋಗ, ಹುಚ್ಚಿ ! ಮಾಸ್ತರನ ಕಡೆ ಎಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು ಯತ್ತು? ಅವ ಏನು ಒಕ್ಕಲಿಗನ? ಏನಾರ ಯಲ್ಯಾರ ಕೇಳಿದು ! ಹೋಗ ಮನಿಗೆ.”

ಆಯಬೂನ ಮಾತ ಕೇಳಿ ಶೇಕೂನ ಮಾರಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬಾಡಿತು. ತಾ ತಪ್ಪು ಮಾಡೇನೇನು ಅಂತ ಅನಿಸಿತು.

“ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿದು ಐತಐತಿ. ನೋಡ ಮಾಸ್ತರ, ಕೂಡಿದರ” ಅಂತ ದೊಲ್ಲಕ ಹೇಳಿದ.

ಆಯಬೂ ಎದ್ದು, ಶೇಕೂನ ಕೈಹಿಡಿದು ಅವನ ಕೆಳಗ ಇಳಿಸಿ ಅಂದ.

“ಒಳ್ಳೆ ಶಾಹಾಣ್ಯಾ ಕಾಣತಿ ಅಲ್ಲೋ ಶೇಕು ! ಮಾಸ್ತರ ಏನು ಯತ್ತು ಟೊಂಕಿ ನ್ಯಾಗ ಇಟ್ಟಾನೆ?”

ಜೋರಾಗಿ ಪುಟುಪುಟು ಮಾತಾಡಕೋತ ಶೇಕು ಹೋದ. ಆಯಬೂ ಒಳಗ ಬಂದು ಅಂದ,

“ಹುಚ್ಚಿ ಅದ ಆತು. ಅವನ ಮಾತು ಮನಸಿಗೆ ಹಚಿಕೊಬ್ಬಾಡ ಮಾಸ್ತರ !”

ಮತ್ತು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮನಸು ಕಟಿಲಕ್ಕೆ ಪತ್ತಿತು. ನಾ ಬರೀ ‘ರತ ಈಕ ಅಷ್ಟೆ ಕಲಿಸತೇನಿ. ಶೇಕೂನ ಗರಜ ಬೇರೆ ಅದ. ಆಯಬೂಗ ಹೆಂಡತಿ ಬೇಕು, ಶೇಕೂಗ ಯತ್ತು ಬೇಕು, ಅನಂದಗ ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಕು.

ಎರಡು ದಿವಸ ಶೇಕು ಅಡ್ಡಾಡಿದ. ಅವಗೇನು ಯತ್ತು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾಶನಾಗಿ ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಧಪ್ಪ ಅಂತ ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅಂದ,

“ಆಟಾ ನಡಿಯೊವಲ್ಲದು.”

ಶೇಕುನ ಹೆಂಡತಿ ಎತ್ತರನ ಆಳಾಗಿದ್ದಳು. ಉಳಿದ ಕುರುಬರ ಹೆಣಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ಮೊಳ ಎತ್ತರವಿದ್ದಳು. ಮೈಯಾಗ ತಾಕತೂ ಇತ್ತು. ಒಕ್ಕಲತನದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸನೂ ಗಂಡಸರ ಜೋಡಿ ಮಾಡತಿದ್ದಳು, ತಲಿಮ್ಮಾಲೆ ಕೈಇಟಿಕೊಂಡು ಕೂತ ಗಂಡನ್ನ ನೋಡಿ ಅಂದಳು,

“ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಕೇಳಿದಿ?”

“ಊರಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿವೆ. ಯಾರೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಾಕ ತಯಾರಿಲ್ಲ.”

“ಹಾಂಗಾರ ಮುಂದ ಹ್ಯಾಂಗರಿ?”

“ಈ ವರಸ ಉಪಾಸ ಸಾಯೋದು !”

ಗಂಡನ ಮಾತ ಕೇಳಿ, ಎಣ್ಣೆ ತೀರಿದ ದೀಪದ್ವಾಂಗ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕಂಡು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅವಳಂದಳು,

“ನಾಳೆ ಬಿತ್ತೋದು.”

“ಹೌದ, ಆದರ ಯತ್ತಿಂದ ಹ್ಯಾಂಗ”

“ನಾ ತರತೇನಿ.”

“ಎಲ್ಲಿಂದ ತರತೀದಿ?”

“ಬೇಕಾದಲ್ಲಿಂದ.”

“ಆದರೂ.....ಹೇಳಲ್ಲ...”

“ನಿಮಗ್ಯಾಕ ಆ ಪಂಚೈತಿ. ನೀವು ಲಗು ಎದ್ದು ಬೆಳಗ ಹರಿಯೊದರೊಳಗ ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋಗಿರಿ.”

ಈಕೆ ಯಾರ ಯತ್ತು ತರೋ ಆಕೆ ಅಂತ ಲೆಖ್ವ ಹಾಕೊತ ಶೇಕು ಲಗು ಎದ್ದು, ಶೆಡ್ಡು ಹೆಗಲಮ್ಮಾಲೆ ಹಾಕೊಂಡು, ಇದ್ದ ಒಂದು ಯತ್ತು ತಗೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋದ. ಊರಕಡೆ ಮುಖದುದಾಡಿ, ಒಡ್ಡಿನಮ್ಮಾಲೆ ಹೆಣ್ಣೆ ಹಾದಿ ನೋಡಕೊತ ಕೂತ.

ತಾಸಾದಮ್ಮಾಲೆ ಆಕೆ ಬರೋದು ನೋಡಿದ. ಆದರ ಆಕೆ ಸಂಗತಿಲೆ ಯತ್ತು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಶೇಕೂನ ಮುಖ ಬಾಡಿತ್ತು. ಹೆಂಡತಿ ಅನಕ ಪಣ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆಕೇಗೂ ಯತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನ ಬಿತಿಗಿ ಕಥಿ ಮುಗಿತು. ಯಲ್ಲಾರ ಬಿತಿಗಿ ಆದ ಮ್ಮಾಲೆ ಯತ್ತೂ ಸಿಗಬಹುದು. ಆದರ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಬಿತ್ತಿದರೂ ಬೆಳಿ ಹಿಕ್ಕಟ್ಟ ಆಗತಾದ. ಬರಾಬರಿ ಬರುದಿಲ್ಲ. ವರಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಕಾಳು ಸಿಗುವಂತಿಲ್ಲ, ಅಂದರ ಉಪವಾಸ ವನವಾಸ. ಊರಬಿಟ್ಟು ಕೂಲಿಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಊರೂರ ಹೋಗೊದು ಬರೋದು.

ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಈ ವಿಚಾರ ಬಂದು ಅವ ಕಳವಳಗೊಂಡ. ಹೊಟ್ಟಾಗ ಕಸಿವಿಸಿ ಯಾತು, ಅಷ್ಟರಾಗ ಅವನ ಗಂಡರಾಮಿ ಹೆಣ್ಣೆ ಬಂದು ಇದುರಿಗೆ ನಿಂತಳು.

“ಯತ್ತಿನದೇನಾಯಿತು?”

“ಹೂಡುಶೆಡ್ಡ. ಅದ್ಯಾಕಿಲ್ಲ?”

“ಹೌದ, ಆದರ ಯತ್ತು ಎಲ್ಲದ?”

“ನಾ ಅದೆನ್ನಲ್ಲ. ಒಂದು ಹೆಗಲು ನಂದು, ಇನ್ನೊಂದು ಯತ್ತಿಂದ !”

ಹೆಂಡತಿ ಮಾತ ಕೇಳಿ ಶೇಕು ದಂಗುಬಡದು ನಡಗಿದ. ಏನ ಹೇಳಬೇಕು ಆದ ತಿಳಿಲಿಲ್ಲ.

“ಘಾಃ ಇದ್ಯಾಂಗ ಆದೀತ?”

ಹೆಣ್ಣು ಮನನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡೇ ಬಂದಿದ್ದಳು, ತನ್ನ ಕಸುವಿನ ಮೇಲೆ ಅವಳ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇತ್ತು.

ಗಂಡ ಸರಿಯವಲ್ಲ. ಕೂತಲ್ಲೆ ಕೂತ, ಮುಖ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಕೂತಿದ್ದ. ಅದನ್ನ ನೋಡಿ ಆ ಒಂದು ಯತ್ನವನ್ನ ತಾನ ಹೂಡಿದಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ತಾ ಹೆಗಲುಕೊಟ್ಟು ಬಾಗಿ ನಿಂತಳು. ಆಕೆ ಒದರಿ ಅಂದಳು,

“ಹೂ ಬಿಗಿರಿ ಇನ್ನ.”

ಅಶಕ್ತ ಗಂಡ ಎದಿ ಕಲ್ಲಿನಾಂಗ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಎದ್ದನು. ಶೆಡ್ಡಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಬೀಜದ ಮುಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದು, ಎತ್ತಿಗೆ ಸೊನ್ನ ಮಾಡಿದ. ಶೆಡ್ಡು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು. ಎತ್ತು ಹೆಂಡತಿ ಮುಂದಡಿ ಇಟ್ಟರು. ಭೂಮಿ ಸಿಳತಿತ್ತು, ಬೀಜ ಬೀಳತಿತ್ತು.

ಮೈಯಾಗಿದ್ದ ಕಸುವಿನಿಂದ ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿ ಶೆಡ್ಡು ಜಗ್ಗಿತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ತನಕ ಬಿತ್ತಿಗೆ ನಡೀತು. ದಣಿದ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಶೇಕು ಕೂಡೇ ಕೂತು ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದರು. ಶೇಕೂ ಸುದ್ದುನ ಕೂತಿದ್ದ. ಅವನ ಬಯಾಗಿಂದ ಮಾತ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಒಂದೆರಡು ಮಾತ ಮಾತಾಡಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಜೋಡಾಗಿ ಬೀಜ ಮಣ್ಣಿನ್ನಾಗ ಮುಚ್ಚಿದರು. ಸಂಜೆಯೊಳಗ ಎರಡು ಎಕರೆ ಬಿತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂರ್ಯ ಮುಳಗಿದ, ಇಬ್ಬರೂ ದಣಿದು ಮನಿಗೆ ಬಂದರು.

ಊರಾಗೆಲ್ಲ ಈ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಕೆಲವರು ಕೌತುಕ ಮಾಡಿದರು, ಕೆಲವರು ನಗಬಾಟಿಗೆ ಮಾಡಿದರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು.

ರಾತ್ರಿ ಸಾಲೆಯಿಂದ ಮನಿಗೆ ಹೋಗೊಮ್ಮಿಂದ ಶೇಕೂನ ಮನೀಮುಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನಿಂತು ಹಣಕಿಹಾಕಿದೆ. ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿ ಗೋಡಿ ಹತ್ತರ ಬೆನ್ನು ಮ್ಯಾಲೆಮಾಡಿ ಅಡ್ಡಾಗಿದ್ದಳು. ಗೋಡಿ ಹಿಡಿದ ಶೇಕು ಹಗುರಕ ಆಕೆ ಬೆನ್ನ ತುಳಿತಿದ್ದ. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಗೋಡಿ ಆಧಾರದಿಂದ ಬೆನ್ನಮ್ಯಾಲೆ ಪಾದಇಟ್ಟು ತುಳಿಯತ ಇದ್ದ.

ಶನಿವಾರ ಸಾಲಿ ಮುಗಿಸಿ ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋದೆ. ಆರು ಮೈಲು ನೆಲ ತುಳದ ಬಂದಮ್ಯಾಲೆ ದಣಿದಿದ್ದೆ. ಈ ಹೋಗಿಬರೋದು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಬೇಸರಾಗಿತ್ತು. ದೇಹಕ್ಕೆ ಆಗೋ ಶ್ರಮದ ಮಾತು ಬದಿಗಿಟ್ಟರೂ, ಆರು ಮೈಲು ನೆಲ ತುಳಕೊತ ಹೋಗೋದು ತೊಂದರೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಸಾಲಿ ಮುಗಿದು ಹೋಗೋದಂದರ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗಿರಲಿತ್ತು. ಮನಿ ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆಗಿರಲಿತ್ತು. ಮನಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ತಾಯಿ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆ ತಿನಿಸಿದ್ದೆ. ಅಡ್ಡಾಗಿ ಏಳೋದರೊಳಗೆ ಸಂಜೆ! ರಾತ್ರಿ-ಅಂತೂ ನಿದ್ದಿ. ಆದಿತ್ಯವಾರ ಪೂರಾ ಗಡಿಬಿಡ್ಡಾಗ ಹೋಗಲಿತ್ತು. “ಅವ್ವ, ನಸುಕೆನ್ನಾಗ ಹೋಗೋವ ಅದ ರೊಟ್ಟಿಲಗು ಆಗಿರಲಿ.” ಅಂತ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಲಗತಿದ್ದೆ ಆಕೆ ಬೇಗ ಎದ್ದು ರೊಟ್ಟಿವಾಡಿ ತಯಾರ ಇಡತಿದ್ದಳು. ಬೆಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕಿ ಮೂಡೋದರೊಳಗೆ ನಾ ಮನಿ ಬಿಡತಿದ್ದೆ. ರೊಟ್ಟಿಗಂಟು ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ಇಟಗೊಂಡು ಬನಗರವಾಡಿ ದಾರಿಮ್ಯಾಲೆ ಇರತಿದ್ದೆ. ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಹೀಗ ಹೋಗೋದ ರೊಳಗೆ ಏನು ಸುಖ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮನಿ ಎಳೆತ-ಒಂದು ಬೇರೆಯೇ ಅದ ವಸ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು ಅಂತನಿಸುತಿತ್ತು.

ನನ್ನ ಓಡಾಟ ನೋಡಿ ಆಯಬೂ ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಅನತಿದ್ದೆ.

“ಮಾಸ್ತರ, ಮನೀ ಮಾಡಲ್ಲ ಇನ್ನ !”

“ಅದ್ಯಾಕಪ್ಪಾ ?”

“ಊಟದ ಕಾಟಕ್ಕೆ. ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಮನೀ ಮಾಡು.”

ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಮನಿ ಮಾಡೋದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥ ಮದುವೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಯಬೂಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವ ಅನ್ನೋದು ನಿಜ. ತನಗನಿಸಿದ್ದನ್ನ ಅವ ಹೇಳಿದ. ಅಡಗಿ ಮಾಡೋದಂದರ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಬೇಸರ! ಆದರ ಬರೀ ಹೊಟ್ಟೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾದರಂದ ಮದುವೆ ಮಾಡೋ ಮಾತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ವಿಚಾರದ ಸುಳಿವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅತಿ ಬೇಸರ ಆದರ ಶನಿವಾರ ಮನಿಗೆ ಹೋಗೋದು ಬಿಡತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೇಸರ ಅನಿಸಿದರ ಸೋಮವಾರ ಬರೋದು ಬಿಟ್ಟು ಮಂಗಳವಾರ ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದೆ. ಇಲ್ಲಿದರ ಓಡಾಟ ನಡದ ಇತ್ತು.

ಈ ಸಲ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡಾಮಾಡಿ ಊರಿಂದ ಹೊರಟೆ. ಹೋಗೋದರಾಗ ಸಂಜೆ ಯಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ರಾಮನ ರೂಪಾಯಿ ಮುರಿಸಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟನ್ನಾಗ ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ. ದಾರಿಗುಂಟ ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಭಾರ ಅನಿಸತಾ ಇತ್ತು. ಆ

ಚೀಲ ಎದಿ ಹತ್ತರ ಹಿಡಿದು ನಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಯಾರಾರ ಬಂದು ಹೊಡೆದ ಕಸಗೊಂಡರ, ಎಂದು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಲುಮೇಗದಿಂದ ನೆಡದೆ. ಉರಾಗ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಭಾರ ಇಳಿದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಕೊಣೆ ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆದು, ಚಿಮಣಿ ಹಚ್ಚಿ ಕೈಕಾಲ ತೊಳಕೊಂಡು ಹಾಸಿಗೆ ಆತುಕೂತೆ. ಕಾಲು ಚಾಚಿದ್ದೆ. ಬಹಳ ನಡದ ಬಂದಮ್ಮಾಲೆ ಕಾಲು ಚಾಚಿ ಕೂಡೋದರೊಳಗ ಇರೋ ಸುಖ, ಅನುಭವಿಸಿದವಗ ಗೊತ್ತು. !

ಮಳೆಯಿಂದ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ತೇವ ಏರಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಬರೀ ಮೋಡ ಇದ್ದು ಗಾಳಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೊಣೆ ನಾರತಿತ್ತು. ಮೂಲ್ಯಾಗೆಲ್ಲ ಗುಂಗಾಡು. ಅವು ಎದ್ದು ಹಾರಾಡಿ ತಮ್ಮ 'ಹಾಡ' ಕೇಳಸತಾ ಇದ್ದವು. ಆ ಹಾಡ ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಬೇಸತ್ತು. ನಾನು ದಣೆದು ಮಲಕೊಬೇಕು ಅಂತ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಆದರ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ನಿದ್ದೀ ಮಾಡಬಾರದಂತ. ಅದು ಒಕ್ಕಿ ಮನೆಗೆ ಬರೋ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ. ಆಗ ಮಲಗೋದು ದುರ್ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ. ಭಾಗ್ಯವಂತನಾದರಾರ ಏನಾಗೋದಿತ್ತು? ದೇವ ದಣೆದಾಗ ಭಾಗ್ಯವಂತನಾದರೇನು, ದುರ್ಭಾಗಿ ಆದರೇನು? ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದ. ದಣೆದಾಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಬೇಕು. ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರ ನಿದ್ದಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಾಂಗ. ಇದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ನೆಟ್ಟಗೂ ಅಲ್ಲ. !

ಸಾವಕಾರ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಹಾಂಗ ಅಡ್ಡದೆ. ಮೈ ಸಡಿಲುಮಾಡಿ ಬಿದ್ದೆ. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವು. ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣಿನೆದುರು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ತೆರೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದವು - ಜಾಂಬಳಿ-ನೀಲಿ-ಹಳದಿ-ಕಪ್ಪು. ಈ ತೆರೆಗಳು ಏಕೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ? ಹುಡುಗರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಾಲ್ಯಾಗ ಕೇಳಿದರ ಮಾಸ್ತರ ನಗಗೀಡಾಗುವಂ. ಇದರ ಉತ್ತರ ಕಠಿಣವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಫಾಯಸಲ ಪಾಸಾದ ನನ್ನಂಥ ಹುಡುಗ ಮಾಸ್ತರಗ ಅದ್ವಾಂಗ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹುಡುಗರು ಕೇಳಿದರ ನನ್ನ ಫಜೀತಿ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಬನಗರವಾಡಿ ಹುಡುಗರೇನು ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳೊವಷ್ಟು ಜಾಣರಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರು ನನಗೆ ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕು. ಕಣ್ಣಿನ ರಚನೆ ಹೇಗಿದೆ? ಆರೋಗ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲ ಅದೆ.....ಆಗ ಓದಿದ್ದೂ ಇತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಜಡವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿದವು. ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ತಾಸಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾ ಎಚ್ಚರಾದೆ. ಆಗ ಜಿಟಿ ಜಿಟಿ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಣ್ಯಾಗ ದೀಪ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತೆರೆದಿಟ್ಟ ಬಾಗಿಲ ದಾಗಿಂದ ತಂಗಳಿ ಬೀಸತಿತ್ತು. ನಾ ಎದ್ದೆ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮಾಲೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ತಲೆಂಬಿನ ಹತ್ತರವಿದ್ದ ಚೀಲ ಹಿಡಿದು ನೋಡಿದೆ. ಚೀಲ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಆದರ ಅದರಾಗ ರೂಪಾಯಿ ಗಂಟು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಎದಿ 'ಧಸಲ್ಲ' ಅಂತು. ಕತ್ತಲಾಗ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚೀಲ ತೆಗೆದು ನೋಡಿದೆ. ಧೋತರ ಶರ್ಟ್ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದೆ. ಇದ್ದೆದ್ದೆಲ್ಲ ಮೊರಗ ತಗದೆ. ರೂಪಾಯಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಕದ್ದಿಕೊರೆದು ಚಿಮಣಿ ಹಚ್ಚಿದೆ.

ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವರ್ದಾಂಗ ಹಾಸಿಗೆ, ಚೀಲ, ನೆಲ ಎಲ್ಲಾನೂ ಹಿಡಿದಿದ್ದಿದು ನೋಡ ಹತ್ತಿದೆ.

ರೂಪಾಯಿ ಕಳಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಾದವು. ನನ್ನ ದಿನದ ಕೆಲಸ ನಡದ ಇತ್ತು. ಊಟಾ ಮಾಡತಿದ್ದೆ, ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗತಿದ್ದೆ. ರಾತ್ರಿ ಚಾವಡಿ ಮುಂದ ಕೂಡಿದ ಜನರ ಸಭೆಗೂ ಹೋಗತಿದ್ದೆ. ರೂಪಾಯಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋದವು, ಎಲ್ಲಿ ಹೋದವು ಇದರ ಲೆಖ್ಪು ಹತ್ತವಲ್ಲದು. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾಂಗ, ಬಲ್ಯಾಗ ಸಿಕ್ಕ ಇಲಿ ಹಾಂಗ 'ವಿಲಿವಿಲಿ' ಒದ್ದಾಡತಿದ್ದೆ. ರೂಪ ಯಿ ಮನ್ನಾಗ ಬಿಟ್ಟನೇನು, ಹಾದ್ಯಾಗ ಆರಾಮ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೂತಾಗ ಬಿದ್ದವೇನು ಹೀಗೆ ಸಂಶಯ ಬರಹತ್ತಿದವು. ರೂಪಾಯಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಅದನ್ನು ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಯಾರಾರ ಕಸಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದರ, ನನ್ನ ಹತ್ತರ ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟಿನ ಹೊರ್ತು ಮತ್ತೆನಿಲ್ಲ ಅಂತ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಂತ.....

ಈಗ ರೊಟ್ಟಿನೂ ಹೋಗಿದ್ದವು, ರೂಪಾಯಿನೂ ಹೋಗಿದ್ದವು. ರೊಟ್ಟಿ ವಾಸನೆಗೆ ಬಂದು ನಾಯಿ ಏನಾರ ಆ ಗಂಟ ಒಯ್ಯೇನು? ಇದೇನು ಹುಚ್ಚನ್ನಾಂಗ ಕಾಣೋ ಆಯಬೂನ ಕೆಲಸವೇನು? ಅವನ ಮಾರಿ ನೋಡಿದರ ಹಾಂಗ ಅನಿಸತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನ ನಡಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವಾದರೂ ಸಂಕೋಚ ತೋರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಂಗಾರ ಮನಿ ಹೊಕ್ಕು ಯಾರಾರ ಹೊತ್ತರೇನು? ಇಡೀ ದಿವಸ ಇದ ವಿಚಾರನ, ವಿಚಾರ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಸುಳಿಯುತಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ರಾಮ ಕೊಟ್ಟ ರೂಪಾಯಿ, ನನ್ನ ನಿಷ್ಕಾಳಜಿ ತನತಿಂದ ಕಳಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಾನೇನು ಅವನ ರೊಕ್ಕ ತಿಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ವಿಚಾರನೂ ನನ್ನ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಎಂದೂ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೀಗ ಹೇಳಿದರ ರಾಮ ನಂಬಬಹುದೇ? ಅವನಾರ ಯಾಕ ನಂಬಬೇಕು? ನಾ ಹೋಗಿ ರೂಪಾಯಿ ಕಳವಾಗ್ಯಾವ ಅಂತ ಹೇಳಿದರ, ಈ ಮನಷ್ಯಾ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ತಿರುಗಿಕೊಟ್ಟು ಒಳೆ ಸಾಚಾ ಎಂದು ತೋರಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಕೈ ತೋರಿಸಿದ. ತನ್ನ ಜಾತಿಮ್ಯಾಲೆ ಹೋದ. ನಮ್ಮ ಅಡಚನೆ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಿ ತುಂಬಿದ! ರಾಮಾ ಬನಗರ ಹೀಗ ಅಂದರ ಅದರೊಳಗ ಅವನ ತಪ್ಪೇನು? ಅದು ಸಹಜವಾದ ಮಾತು. ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ಸೈ ಅನಿಸಿಕೊಬೇಕು ಅಂತ ಹೊರಟ ನನಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡದಂತಾಯಿತು! ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಬಂದು ಮನಸು ಅಸ್ವಸ್ಥಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದು ಈ ರೂಪಾಯಿ ತಗೊಡೆ, ಈ ಭಾರ ಹೊತ್ತೆ? ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರ ನಾ ಈ ರಕಮು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಕಳವಾದ ಮಾತನ್ನು ರಾಮಗ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರ ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಹಣ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನ್ನಾಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಸಾಲಾ ಕೊಡವರೂ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ನಾ ನಿರಾಶನಾದೆ. ರೊಕ್ಕ ಹ್ಯಾಂಗ

ಹೋತು, ಯಾರ ತಗೊಂಡಿರಬೇಕು ಇದ ವಿಚಾರನ ವಿಚಾರ ! ದಾದೂ ಏನಾರ ಹೊಂಚಿ ಹಾಕಿ ಮಾಡಶ್ಯಾನ ಏನು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆದಾಗ, ಎದಿ ಒಡದ್ದಾಂಗ ಆತು ! ಮಾಸ್ತರ ಹೆಸರು ಕೆಡಿಸಿ, ಅವನ್ನ ಮಾನಗೇಡಿ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂತ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದನೋ ಏನೋ ? ಆದರ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಅವ ಯಾಕ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕು, ಅದು ತಿಳಿಯುವಲ್ಲದು. ಊರಿಂದ ಬಂದಮ್ಮಾಲೆ ರಾಮ ನನಗ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ. ಅವ ಸಾಲಿಗೆ ಬರತಿದ್ದ ಆದರ ರೊಕ್ಕದ ಮಾತ ಎತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರ ಹತ್ತರ ರೂಪಾಯಿ ಇದ್ದರ, ತನ್ನ ಹತ್ತರ ಇದ್ದಾಂಗ ಅಂತ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಮಾಸ್ತರ ಇನ್ನೂ ಮುರಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಮುರಿದ ಕೂಡಲೆ ಮನಿಗೆ ತಂದ ಕೊಡತಾನ. ನಾನಾಗಿ ಯಾಕ ಕೇಳಲಿ, ಮತ್ತ ಅವನ ಮ್ಮಾಲೆ ಯಾಕ ಸಂತಯ ತೋರಿಸಲಿ ? - ಹೀಂಗ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ರಾಮ ಕೇಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನಗ ಮಾತ್ರ ಕಳ್ಳನ್ದಾಂಗ ಅಸಿಸತ್ತಿತ್ತು; ರಾಮನ್ನ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು, ಅವನ ಕೂಡ ಮಾತೂ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು, ಈ ಊರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು, ಅವರಾರೂ ನನಗ ಭೆಟ್ಟಿನ ಆಗಿರ ಬಾರದು ಎಂದನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನಮ್ಮಾಲೆ ನಾ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದೆ.

ಒಂದು ದಿವಸ ಕಾರಭಾರಿ ಕಪ್ಪನ್ನ ಹುಡುಗಿ - ಮೊಮ್ಮಗಳು ಸೀರಿ ಫಡಫಡಿಸಿ ಕೊತ ಬಂದಳು. ಕೊಣ್ಣಾಗ ನಾ ಒಬ್ಬನ ಇದ್ದ. ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಬಾಗಲೋಳ ಗಿಂದ ಹಣಕಿ ಹಾಕಿದಳು. ಮಾರಿಮ್ಮಾಲೆ ಸೆರಗು ಮುಚಿಕೊಂಡು ನಿಂತಳು. ನಾ ಕೇಳಿದೆ,

“ಯಾರವರು ?”

“ನಾ, ಅಂಜೀ”

“ಕಾರಭಾರಿ ಅಂಜಿ ಏನು ?”

“ಹೂನರಿ”

“ಒಳಗ ಬಾ. ಏನ ಕೆಲಸ ಅದ ?”

ನಾಚಿಕೊತ ಒಳಗ ಬಂದಳು. ಕೆಂಪಾದ ಕೈಮಗ್ಗದ ಸೀರಿ ಉಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಮ್ಮಾಲೆ ಹಸಿರು ಒಣ್ಣದ ಕುಬಸ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಊರಾಗ, ಕಾರಭಾರಿ ಮನ್ನಾಗ ಆಕೆನ್ನ ಅನೇಕ ಸಾರೆ ನಾ ನೋಡಿದ್ದೆ. ಆದರ ಲಕ್ಷ ಸೆಳೆಯುವಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನ್ನಾಗ ಬಂದಾಳೆಂದನಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಅರಿವೂ ನನಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹದಿನಾಕ ತುಂಬಿ ಹದಿನೈದರಾಗ ಇದ್ದಳು. ಆದರ ಆಕೆ ಮೈಕಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತರ್ದಾಂಗ ಕಾಣತಿತ್ತು.

ಸೆರಗು ಸಾವರಿಸಿದ್ದಾಂಗ ಮಾಡಿ, ಮುರಕಾ ಹೊಡೆದು ಆಕೆ ಅಂದಳು,

“ತಾಲೂಕಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಹೋಗತಿದೀ ?”

ವಾರ ಮುಗಿಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನಾಳೆ ಶನಿವಾರ. ಉಳಿದ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ರಾಮನ ರೊಕ್ಕದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾದರೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

“ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆ. ಯಾಕ ?”

“ನನ್ನದೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡತಿ ?”

ಶನಿವಾರ ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ಕೆಲಸ ಹೇಳತಿದ್ದರು. ಯಾರದಾರ ಔಷಧ, ಯಾರದಾರ ನೋಟು ಮುರಿಸೋದು, ಯಾರದಾರ ಮನಿಆರ್ಡರ್ ಮಾಡೋದು, ಯಾರದಾರ ಪತ್ರ ಹಾಕೋದು, ಯಾರದಾರ ಪತ್ರ ಬರಿಯೋದು ಹೀಗೆ ಕೆಲಸವಿರತಿದ್ದವು.

“ಮಾಡೋಹಾಂಗ ಇದ್ದರ ಮಾಡತೇನಿ. ಹೇಳಲ್ಲ”

ಅಂಜೇ ಅಂದಳು, “ನನ್ನ ಕುಬಸ ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಿ !”

ನಾನು ಗೊಂದಲದಾಗ ಬಿದ್ದೆ. ಆಳತಿಗೆ ಒಂದ ಕುಬಸ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಒಂದು ಚಲೋ ಖಣ ನನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಒಗೆದು ಅಂದಳು,

“ನಾ ಇದೆಲ್ಲ ಕದ್ದು ಮಾಡತೇನಿ. ಮುದಕಗ ಹೇಳಬ್ಯಾಡ. ಕೂಲಿ ಮಾಡಿ ದುಡ್ಡು ಮಾಡಿ ಖಣ ತಗೊಂಡೇನಿ. ಎರಡು ತಿಂಗಳಾದರೂ ಕುಬಸ ಹೊಲಿಸೋದು ಆಗಿಲ್ಲ. ಹೊಲಿಸಿ ತಗೊಂಡು ಬಾ, ಹೊಲಿಗೆ ದುಡ್ಡು ನಾ ಕೊಡತೇನಿ.”

ನಾ ಏನಾರ ಹೇಳೋದರೊಳಗ ಆಕೆ ಹಳೆ ಕುಬುಸ, ಹೊಸ ಖಣಾ ಒಗೆದು ಹೋಗೇ ಬಿಟ್ಟಳು.

ಶನಿವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮನೆ ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ ಕಳಕೊಂಡ ಹಣದ ಮಾತನ್ನು ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಶಾಂತಚಿತ್ತರಾಗಿ ಕೇಳಿದರು. “ನೀನು ಈ ಜಪಾಬದಾರಿ ಹೊತ್ತದ್ದು ತಪ್ಪು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

“ನನಗೆ ಅವನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸುವದಿತ್ತು. ಅಂತ ಈ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತೆ.” ನನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ.

“ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಹಣ ಕಳಕೊಂಡರೆ, ತುಂಬಿಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ‘ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅದ ಏನು’ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹಣ ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಗಳಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವದು.”

“ಹೌದು, ಈಗಂತೂ ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಿಸ್ತು ಸಲಹೆ ಕೇಳತಾ ಇದ್ದೇನೆ.”

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಇಂಥ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಿದರೆ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ತಾವ ಮಾಡಬೇಕು, ಹಣದಂಥ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೊರಬಾರದು; ಮನಸ್ಸು ಕೆಡಸೊಡು ದುಡ್ಡು ಎಂದು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳತಾ ಇದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗ ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಅವರು ನಿಷ್ಕರ ಮಾತನ್ನಾಡಿದರು. “ನೀ ಮಾಡಿದಿ ನೀನ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸು” ಎಂದು ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸಿರಬೇಕು.

ಅವರಂದರು, “ಯಾರ ಹಣ ಕಳದದ, ಅವನ ಈ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಸು. ನಿಮ್ಮೂರಾಗ ಹೋಗ್ಕದ, ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾರೂ ಕೂಡೇ ಹುಡುಕೋಣ. ಅವ ಇದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ, ‘ನಾ’ ಲ್ಲಿಫಂಗ ಅಲ್ಲ, ಹೊಲಮನಿ ಇದ್ದಾವ ಇದ್ದೇನಿ, ಸರಕಾರ ನವಕರ ಇದ್ದೇನಿ’ ನಿನ್ನ ಹಣ ತಿರುಗಿ ಕೊಡತೇನಿ.” ಅಂತ ಹೇಳು.

ಅವರ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಹಾಗೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ನನ್ನಿಂದ ಆದೀತೆಂದು ಅನಿಸುವಲ್ಲದು. ರಾಮ ಈ ಮಾತನ್ನು ನಂಬುವದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಊರವರೂ ನಂಬತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಊರಾಗ ಧಾಂದ್ಲ ಹಾಕುವರು, ಯಾರನ್ನಾರ ಹಿಡಿಯವರು, ಬಿಡಿಯವರು. ಇದರಿಂದ

ಊರಿನವರಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ತೊಂದರೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಣ ಕಳೆದದ ಹೇಳಿ ತುಂಬಿ ಕೊಡೋದ ನೆಟ್ಟಗೆ. ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟು ಸಮ್ಮನಿರೋದು ಒಳಿತು; ಈ ವಿಚಾರ ಪಕ್ಕಾಮಾಡಿದೆ. ಆ ಮ್ಯಾಲೆ ಯಾರು ನನಗೆ ಹಣ ಕೊಡಬಹುದು ಎಂದು ಲೆಖ್ನಿ ಹಾಕಿದೆ. ಮೂರ ನಾಲ್ಕು ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಹೋದೆ, ಒಬ್ಬ ಸಾವಕಾರನ ಕಡೇನೂ ಹೋದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನಂಥ ಹುಡುಗ್ಗ ಸಾಲಾ ಕೊಡಾವರು ಯಾರು ? ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪನ ಜಾಮೀನು ಕೊಡು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಂದರು. ಉಳಿದವರು ನಿಷ್ಕುರವಾಗಿ ಕೊಡೋದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ನನಗೂ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು, ಮುಖ ಬಾಡಿತು. ಆದಿತ್ಯವಾರ ರಾತ್ರಿ ಊಟ ಮಾಡದೆ ಅಡ್ಡಾದೆ. ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನಗಾಗುವ ತಳಮಳವನ್ನರಿತು, ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕತ್ತಲದಾಗ ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಬಂದು ಅಂದಳು,

“ರಾಜಾರಾಮ, ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿಲ್ಲ ಏನು ?”

ನಾನು, “ಹೂಂ” ಅಂದೆ.

ತಾಯಿ ತನ್ನ ಹುರಬರಕಾದ ಅಂಗೈ ನನ್ನ ಬೆನ್ನಮ್ಯಾಲೆ ಆಡಿಸಿ ಅಂದಳು,

“ಕಳೆದ ಹಣ ಸಿಗತದೇನು ನೋಡು. ಕುರುಬ ಬಹಳ ತ್ರಾಸ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಅಜ್ಜಪ್ಪನ ಊರಾಗ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಮನಿ ಮಾರು. ಐದಾರು ಸೂರು ರೂಪಾಯಿ ಬರಬಹುದು. ಅವನ್ನ ತಗೊಂಡ ಅವನ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಪಾರಾಗು. ಇದಕ್ಕಾಕೆ ಇಷ್ಟ ಚಿಂತೆ?”

ತಾಯಿ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು. ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ತಟ್ಟಾವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವಶ್ಯ ಬಿದ್ದರೆ ರಾಮನ ಹಣ ತುಂಬಿಕೊಡುವ ಹಾದಿ ತೋರಿತು. ಆದ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ವಾಡಿ ಜನರಿದಿರು ರಾತ್ರಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ! ಎರಡು ಮಾತು ಮನಸನ್ನಾಗ ಕಟಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ತಾಯಿಮನೆ ಮಾರೋದು ಬಂತಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದ ರಾಮನ ಹಣ ಕಳೆದ ಅಂತ ಹೇಳೋದು ಬ್ಯಾಡಾಗಿತ್ತು. ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ನಿಶ್ಚಿತ ಆದ್ದಾಂಗ ತಾಯಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಸೋಮವಾರ ಬೆಳಗ ಹರಿಯೊದರೊಳಗೆ ಬನಗರವಾಡಿಯತ್ತ ಹೊರಟೆ.

ಸೋಮವಾರ ಸಾಲಿ ಮುಗಿಸಿ ಮನಿಗೆ ಬಂದ. ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ದೈವಕ್ಕೆ ಹಣಕಳೆದ ಮಾತು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡೋದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲ ಕಾರಭಾರಿ ಕಿವಿಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಕಿ, ಅವನ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಅವನ್ನ ಕರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಯಬೂಸಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. “ಮಾಸ್ತರರು ಜರೂರ ಕೆಲಸ ಅದ ಅವರ ಕರಿತಾರ” ಅಂತ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಹೇಳು. ಆಯಬೂ ಹೋದ. ಆದ ಸಂಗತಿ ಸುಸಂಗತ ವಾಗಿ, ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಹ್ಯಾಂಗ್ಯಾಂಗ ಹೇಳಬೇಕು ಅಂತ ಯೋಚಿಸ ಹತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೇನು ಈ ಪ್ರಕರಣ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿಶೇಷ ಏನೂ ಆಗದೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಪಾರಾಗಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ. ನಾ ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆದರೇನೆ ಎಂದೂ ಅನಿಸಹತ್ತಿತು. ಹಣ ಕಳವಾಗಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲೋ ತಪ್ಪಿ ಉಳಿದಿದೆ ಅಥವಾ ಕಳೆದಿದೆ.....

ಹೀಗೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಅನಿಸಿತಾದ ಅನ್ನೋದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ನಿಜ. ಈ ಪ್ರಕರಣದಾಗ ನನಗೆ ಭಯ ಅದ ಅಂತ ಅನಿಸತೀರಲಿಲ್ಲ.

ಆಯಬೂ ಮುದಕನ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿಬಂದ. ಅವನ ಮಾರಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಸಮಾಧಾನದ ಕಳೆ ಇತ್ತು. ಅಸಮಾಧಾನ ಅನಿಸಿದಾಗ ಆಯಬೂನ ಹುಬ್ಬು ನೀರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿತ್ತಿದ್ದವು, ಗಲ್ಲ ಉಬ್ಬಿರತ್ತಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಎರಡು ಕೈ ಎದಿಮ್ಯಾಲೆ ಮಡಿಚಿಕೊಂಡು ಅವ ನಲ್ಲಿದ್ದ. ಅವ ಒಳಗೆ ಬಂದರಾಗ ನಾ ಕೇಳಿದೆ,

“ಮುದಕ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಏನು?”

“ಆದನಲ್ಲ. ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗದಿರಾಕೆ ಅವ ಪಂತಸರಕಾರೇನು?”

“ಹಾಂಗಾರ ಏನಂದ?”

“ಬರುದಿಲ್ಲ ಅಂದ. ‘ಈಗ ಸವಡಿಲ್ಲ ಸವಾಡ ಸಿಕ್ಕಾಗ- ಬರತೇನಿ’ ಅಂತ ಮಾಸ್ತರಗೆ ಹೇಳು ಅಂದ.”

ನನಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಒಂದುಕ್ಷಣ ತಣ್ಣಗೆ ಆದೆ. ಕಾರಭಾರಿ ಹೀಗೆ ಅನಬಹುದೆಂದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲೆಲ್ಲ ‘ಮಾಸ್ತರ ಮಾಸ್ತರ’ ಅಂತ ಬರಾವ, ಒಳ್ಳೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಡೆಕೊಳ್ಳುವ, ಇಂಥ ಚಲೂ ಮುದಕ ತಲೆತಿರಕ ನ್ನಾಂಗ ಮಾತಾಡವ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಆಯಬೂಗೆ ಕೇಳಿದೆ,

“ಚ್ಯಾಪ್ಪಿಲೆ ಅಂದನೇನು?”

“ಅದರಾಗ್ಯಾಕೆ ಚ್ಯಾಪ್ಪಿ? ಚಲೂ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಅಂದ!” ಆಯಬೂನ ಮೂಗ ಉಬ್ಬಿತ್ತು. ಮಾಸ್ತರ ಬಾ ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಕುರುಬ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಬೇಕೇನು? ಅವನ ಹೊಟ್ಟಾಗ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅವ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಅಂದ.

“ಅವ ಯಾಕೋ ನಿಮ್ಮ ಮ್ಯಾಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿ ಆಗ್ಗಾನೆ!” ನನಗೇನು ತೋಚು ವಲ್ಲದು. ಮುದಕ ಇಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಕಾದರೆ, ನಾ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಾದರೂ ಯಾವದು?

ಟೊಪಿಗೆ ತಲಿಮ್ಯಾಲೆ ಇಟಕೊಂಡವನ ಮುದಕನ ಮನಿಕಡೆಗೆ ಹೊರಟೆ.

ಮನ್ಯಾಗೆ ಒಲಿ ಹತ್ತಿರಿದ್ದ ಹಣತಿ ಬೆಳಕು ಪಸರಿಸಿತ್ತು. ಒಲ್ಕಾಗಿನ ಹೊಗಿ ಮನಿತುಂಬ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅಂಜೇ ರೊಟ್ಟಿಬಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಳ್ಳಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಹೊಸ ಕುಬುಸ ಹೊಲಿಸಿನಿ ಅಂತ ಮುದಕಗೆ ಹೇಳಬ್ಯಾಡ ಅನ್ನೋ ಅರ್ಥ ಅದರಾಗ ಇತ್ತು. ಗೋಡೆಗೆ ಬೆನ್ನಹಚ್ಚಿ ಮೊಣಕಾಲ

ಮ್ಯಾಲೆಮಾಡಿ ಮುದುಕ ಕೂತಿದ್ದ. ನಾ ಒಳಗ ಬಂದರ 'ಬಾ' ಅಂತನೂ ಅನಲಿಲ್ಲ. ಗಿಡ್ಡನ್ನ ಮನ್ನಾಗ ಹಾಂಗ ನಿಂತು ನಾ ಅಂದೆ,

“ಏನಪ್ಪ, ಆರಾಮ ಕೂತಿದಿ?”

ಮುದುಕ ಹೂಂ ಅಂದ ಸುಮ್ಮನ ಕೂತ.

ನನಗೆ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿ ನಾನು ಹೊಗೆಯಿಂದ ಕಪ್ಪಾದ ಭಪ್ಪರದತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತೆ. ಅಂಜೇ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಿದ್ದು ತೋರಿತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನಕಡೆ, ಒಮ್ಮೆ ಮುದುಕನ ಕಡೆ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮೂರಾವರ್ತಿ ನೋಡಿದಳು, ಅವಳು ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಮುದುಕನು ನಡಕೊಂಡ ರೀತಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತೋರಿತ್ತಿತ್ತು. ಕಟಿಗಿ ತರುವ ನೆವಮಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದಳು. ಒಳಗೆ ನಾನು. ಮುದುಕ ಇಬ್ಬರ ಉಳಿದವು. ಅವ ಶಟಿದು ಕೂತಿದ್ದ. ನಾನು ಏನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚದೆ ಹಾಗೆ ನಿಂತಿದ್ದೆ.

ಒಲ್ಕಾಗಿನ ಬೆಂಕಿ ನೊಂದು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೊಗೆಯಾಯಿತು. ಒಲಿಮೇಲಿದ್ದ ಗಡಗ್ಗಾಂದ ಘಮಘಮ ವಾಸನೆ ಬರತಿತ್ತು. ಕುದಿಯುವ 'ರಟರಟ' ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸ ತಿತ್ತು. ಬಾಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಬರುವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹಣತೆಯ ಜ್ಯೋತಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಜಿದ್ದ ನೆರಳೂ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಏನು ಹೇಳಬೇಕು. ಏನು ಕೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ತೋಚದೆ ನಾನು ಸಾವಕಾಶ ಅಂದ,

“ನಿಮ್ಮ ಕೂಡ ಖಾಜಗಿ ಮಾತು ಆಡೋದ ಅದ, ಅಪ್ಪ.”

ಮುದುಕ ನನ್ನಕಡೆ ಲಕ್ಷಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಅಪ್ಪರಾಗ ಅಂಜೇ ಕಟಿಗಿ ತಗೊಂಡು ಬಂದು ಒಲ್ಕಾಗಹಾಕಿ ಬೆಂಕಿಮಾಡಿದಳು. ಮುದುಕ ನಿಷ್ಕುರವಾಗಿ ಅಂದ,

“ನನಗೇನೂ ಹೇಳಬಾಡ. ಮೊದಲ ಹೊರಗೆ ಹೋಗು. ನೀ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನ ಕೇಳೋ ಇಚ್ಛಾ ನನಗಿಲ್ಲ.”

ಒಗೆಂದು ಎದ್ದಾವನ, ನನ್ನಕಡೆ ನೋಡದನ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ. ಕತ್ತಲ ದಾಗ ಕಾಣದ್ದಾಗ ಅದ.

ನನಗೆ ತೀವ್ರ ಅಪಮಾನವೆನಿಸಿತು. ನನ್ನ ಮುಖ ಕೆಂಪಗಾಯಿತು. ಕಿವಿ ಬಿಸಿ ಯಾದವು. ಉಗುಳುನುಂಗಿ ಕೆಳದನಿಯಲ್ಲಿ, ನಾನು ಹೊರಬೀಳುವಾಗ, ಅಂಜೇ ಅಂದಳು,

“ಆ ಭಾಡಕೊ ದಾದ್ಯಾ, ಮುದುಕನ ಕಿವಿ ಊದ್ಯಾನ. ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚೋದ ಅವನ ಉದ್ಯೋಗ.”

ಅವಳಂದದ್ದನ್ನ ಕೇಳಿದೆ. ಮಯ್ಯನ್ನಾಗ ಬಂದ ಹುಡುಗಿ ಜೋಡಿ ಮಾತಾ

ದೋದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಅಂತ ಅರಿತು ನಾನೂ ಹೊರಬಿದ್ದೆ. ಕತ್ತಲವಾಗ ಎಡವಿಕೋತ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆ. ಆಯಬೂ ದೀಪಹಚ್ಚಗೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದ.

“ದಾದೂ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಮುದಕನ ಕಿವಿ ಉದ್ದಾನ ಆಯಬೂ. ಅದಕ ಮುದಕ ನನಮ್ಮಾಲೆ ಇಷ್ಟ ಸಿಟ್ಟ ಬೆಂಕಿ ಆಗ್ಗಾನ.”

ಆಯಬೂಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟ ಆದ್ದಾಗ ಆತು.

“ಹೀಂಗsss”

“ಹೌದು, ನನಗ ಅದು ತಿಳಿತು ಮತ್ತು ಅದು ನಿಜಾನೂ ಇರಬೇಕು.”

“ಮಾಸ್ತರ. ಹಾಂಗ ಐತಿ ಆರು. ನೀ ಅಂದರ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಹಾಂಗsss ಬೆಂಕಿ ಕಾರತಾನ.”

“ಹಾಂಗ ನನ್ನಮ್ಮಾಲೆ ಬೆಂಕಿಕಾರಲಿಕ್ಕೆ. ಅವಗೇನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಾ ಏನ ಮಾಡೇನಿ ಅವಗ?”

“ನೀ ಬಂದಾಗಿಂದ ಅವನ ಗುಂಡಾತನದ ಆಟ ನಡೆಯುವಲ್ಲದು. ಈಗ ಯಾವ ಅವಗ ಬೆದರೂದಿಲ್ಲ. ಅವಗ ಯಾರೂ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ.”

“ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಗುಂಡಾ ಇದ್ದಾನೇನು?”

“ಗುಂಡಾ ಅಲ್ಲದ ಮತ್ತೇನು? ಬಬ್ಬರ ಪೊಪಿಗ ಮತ್ತೊಬವನ ತಲಿಮ್ಮಾಲೆ ಹಾಕೋದ ಅವನ ಉದ್ದೋಗ. ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಗುಂಡಾ ಇದ್ದಾನ.”

ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿಯ ಏಲನಾಯಕನಂತೆ ಈ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಕೈತೋಳೆದು ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಯಾಕ ಹತ್ತಾನ, ಇದ ನನಗ ತೋಚುವಲ್ಲದು. ನಾನು ಅವಗ್ಯಂಮೂ ನೋಯಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವನ ಕಡಕೂ ಬಯಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅವ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಕೇಡನ್ನ ಬಯಸತಿದ್ದ. ನನ್ನ ಅವನ ಹಗೆತನ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದಂತಾಗಿತ್ತು— ಕಾಗಿ-ಗೂಗಿ, ಹಾವು-ಮುಂಗಲಿಗಳ ವೈರವಿದ್ದಂತೆ. ನಾ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗಿಂದ ಅವನ ವಜನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಸಲಹೆ ಯಾರೂ ಕೇಳತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಅವನ್ನ ಮಾತನಾಡಿಸದ್ದಾಗ ಆತು. ಅದರ ಅವ ಮೊದಲನೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದ್ದ. ಆದ್ಯಾಕೆ? ಮೊದಲಿನ ಮಾಸ್ತರ ಅವನ್ನ ನೋಯಿಸಿರಬೇಕು, ಅದರಿಂದ ಅವ ಇಡೀ ಮಾಸ್ತರಜಾತೀನ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದರೆ ನಾನು ಊರಲ್ಲಿ ನಡಕೊಂಡ ರೀತಿ ನೋಡಿದರ, ಅವನ ಸಿಟ್ಟು ನಿಜವಾಗಿ ಮಾಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಆಯಬೂ ಎದ್ದು ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟ. ರಾಮಾ ಕುರುಬನ ಹೂ ಮಾಯವಾದಂದಿನಿಂದ ನನ್ನ ನಿರ್ದೀನೂ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರಾಗ ಈಗ ಬಾಲಿಟ್ಟಾನ ಹಳೆಬ್ಬಾನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಬೆನ್ನೆಲವಾಗಿ ನಿಂತ ಮುದಕ, ಊರ ಹಿರಿಯ ಕಾರಭಾರಿ ನನ್ನಮ್ಮಾಲೆ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದಿದ್ದ. ಊರಾಗ ಜಲೊಕೆಲಸ ಮಾಡಿ

ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಸಿಫಾರಸು ಪಡೆಯುವ ಹಂಬಲವಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಾಗ ಈ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು.

ನಾನು ಬೇಸರಗೊಂಡಿದ್ದೆ. ಒಬ್ಬನ ತಿನಕೊತ ಕೂತೆ. ತಿನ್ನುವ ದನೀನು ದೊಡ್ಡದನಿಸಿತು.

ಆನಂದ ರಾಮೋಶಿ ಬಂದು, ಬಾಗಿಲ ಹೊರಗ ನಿಂತು ಅಂದ,

“ಒಬ್ಬನ ಅದೀ ಏನು, ಮಾಸ್ತರ?”

“ಹೌದು, ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೆನಿ. ಯಾಕೋ ಆನಂದ?”

“ಊಟ ಆಗಲಿ, ಹಿಂದಾಗಡೆ ಬರತೇನಿ.”

“ಊಟ ಆತು, ಏನ ಕೆಲಸ ಅದ?”

ನಾನು ರೊಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟು ಕೈತೊಳೆಕೊಂಡೆ. ಆನಂದ ಒಳಗ ಬಂದು ಕೂತು ಕೋಣ ಬಾಗಲ ಮುಚ್ಚಿದ.

ಕೆಳದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ,

“ನನ್ನ ಪೇನಾರ ರೊಕ್ಕ ಹೋಗ್ತದೆ ಏನು?”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗ ತೀವ್ರ ಪೆಟ್ಟು ಹೊಡೆದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಈ ಕಿವಿ ಮಾತು ಆ ಕಿವಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ರಾಮೋಶಿಗೆ ಹ್ಯಾಂಗ ತಿಳಿತು. ಇವನ ಯಾರ ಹೇಳಿದರು? ಹಣ ಕಳೆದದ್ದ ಇವಗ ಗೊತ್ತು ಆಗ್ತದಂದರ, ಅದ ಯಾರ ಹಣ, ಯಾರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು, ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಇದೆಲ್ಲ ಅವಗ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು. ನನ್ನ ಮಾನ ಉಳಿಸಲು ನಾ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತೆನಿಸ್ತೆ. ಮುಡಿ ಇದ್ದ ರಾಣೀ ರೂಪಾಯಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಮುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾದ ಮಾತು ಆದಂತಾಯಿತು. ಹಾಂಗಾರ ಈಗ ಇವನ ಮುಂದ ಆದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಬೇಕೋ, ಮುಚ್ಚಿಡಬೇಕೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾ ಬಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಗೊಂದಲನ ಗೊಂದಲ, ಆದರ ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ,

“ಹೌದು, ಆದರ ನಿನಗಾರು ಹೇಳಿದರು?” ಅಂತ ಮಾತ ಹೊರಬಿತ್ತು.

“ನನಗ ಗೊತ್ತದ.”

“ಅದ್ಯಾಂಗ ಗೊತ್ತಾತು?”

ಆನಂದ ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಅಂದ, “ನಾನ ತಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆ.”

ನನ್ನ ಕಿವಿಮ್ಯಾಲೆ ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಕಣ್ಣತೆರೆದು, ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ನಾ ಬರೀ ನೋಡಕೊತ ನಿಂತೆ.

ಆನಂದ ತಂದ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಹಣವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅಂದ,

“ಹಣ ಹ್ಯಾಂಗ ಒಯ್ಯಿದ್ದೆ, ಹಾಂಗ ತಂದೇನಿ. ತಗೋ ಈ ಹಣದ ಒಜ್ಜೆ.”

ನಾನು ರೂಪಾಯಿ ಗಂಟಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಜಿಗಿದುಬಿದ್ದೆ. ಮೊದಲ ಅದನ್ನ ಕೈಯಾಗ ತಗೊಂಡು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದೆ. ಮನಸಿನ ಮ್ಯಾಲಿನ ಭಾರ ಪೂರಾ ಇಳಿದ್ದಾಂಗ ಆತು. ನನ್ನ ಸಂಕಟವಾಗ, ಆನಂದ ವೆಂಕಟರಮಣಸ್ವಾಂಗ ಬಂದ ಸಂತಾಪ್ಪಾಂಗ ಆತು. ಆಗ ಆನಂದ ಅಂದ, “ಮಾಸ್ತರ, ಎಣಿಸಿನೋಡು. ನಾ ಆದರಾಗ ಮೂರ ರೂಪಾಯಿ ಹತ್ತಾಣ ತಂದೇನಿ. ಅದನ್ನ ತಿರುಗಿ ಕೊಡುಂದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ರೂಪಾಯಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಾಂಗ ಅವ!”

ಆನಂದನ್ನ ಕಂಡು ನನಗ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು, ಆದರೆ ಬಂದು ರೀತಿ ಅದನ್ನ ನೋಡಿ ಮುಚ್ಚಿದೆ.

“ಆನಂದ, ನೀ ರೂಪಾಯಿ ತಗೊಂಡ ಯಾಕ ಹೋದಿ ತಿರುಗಿ ಯಾಕ ತಂದಿ?”

“ಮಾಸ್ತರ, ಬಂದೋಬಾಸ ಆನೆ. ಹಣ ತಗೊಂಡ ಹೋಗಬೇಕು ಅಂತ ನಾ ಏನು ಒಯ್ಯಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹಣ ನಿನಗ ಕೊಡಬೇಕು ಬಂದೇನಿ. ನೀ ತಂದ ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟು ನೋಡಿದ, ಒಳೆ ಘರುಘಮ ವಾಸನೆ ಬರತಿತ್ತು. ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು ಅಂತ ಬಂದೆ. ನೀನು ಮಲಗಿದ್ದಿ. ಮಲಗಿದಾದಾಗ ಎಬಿಸಿದಾರದು ಅಂತ ಅಂತಾರ. ರೊಟ್ಟಿ ಗಂಟು ತಗೊಂಡೆ. ಮಾಸ್ತರ ಎಚ್ಚರಾದರ ನಾಯಿ ಗೀಯಿ ಒಯ್ಯಿತ್ತು ಅಂತ ಅಂತಾನ. ಬಯ್ಯ ರೊಟ್ಟಿಗಂಟು ಬಿಚ್ಚಿದೆ. ಅದರಾಗ ರೊಟ್ಟಿ ಇದ್ದವು ಮತ್ತ ಮ್ಯಾಲೆ ಉದಿತುಂಬ ರೊಕ್ಕನೂ ಇತ್ತು, ರೊಕ್ಕ ನೋಡಿ ಕೆಟ್ಟಬುದ್ದಿನೂ ಹುಟ್ಟಿತು.”

“ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಆಟ, ಇಲಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ. ನನ್ನ ಜೀವಾ ಹೋಗಿತ್ತು.”

“ಅದ್ವಾಂಗ ಹೊಕ್ಕೈತಿ. ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನ ಕಾಯಾಕ ವೆಂಕಟರಮಣ ಅದಾನ್ನಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರ, ನಾನು ಬ್ಯಾದರವ. ಇಷ್ಟು ರೊಕ್ಕ ದಕ್ಕಿಸೋದು ಕಠಿಣ ಮಾತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂಟದಿನ ರೊಕ್ಕ ಹಾಂಗ ಇಟಗೊಂಡೆ. ದಿನ ಬೆಳಗಾದರ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಅನಿಸತಿತ್ತು- ಮಗನ, ಮಾಸ್ತರ ರೊಕ್ಕಕ್ಕ ಯಾಕ ಕೈಹಚ್ಚಿದಿ? ಅವ ಏನ ಸಾವಕಾರನ, ಜಹಾಗಿರ ದಾರನ? ಅವಗ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಧೋಕಾ ಕೊಡಬೇಕು? ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಕೂಡಾನ ಇದ್ದು, ಅವಗ ಧೋಕಾ ಕೊಡೋದು ಬರಾಬರಿ ಅಲ್ಲ. ಹಿಂಗನಿಸಿ ಈಗ ರೂಪಾಯಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದ ಇಟ್ಟೇನಿ. ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂತ ಅನಿಸಿದರ ಹಾಂಗ ಮಾಡು. ಜೇಲಿನ್ಯಾಗ ಕಳಸೊದಿದ್ದರ ಕಳಸು. ಇಲ್ಲದರ ಹಾಂಗ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು.”

ಆನಂದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೇಳಿದ, ಬಿಟ್ಟುಮನಸಿನಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ, ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಅನ್ನೋದ ತೋಚುವಲ್ಲದು. ಬೆಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕಳವು ಮಾಡೋ ಆನಂದ, ದೊಡ್ಡ ಕಳವಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದ. ಅದರ ಅವ ರೊಟ್ಟಿ ಕಳವು ಪೂಜಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ. ರೂಪಾಯಿ ಕಳವು ಮಾಡೋದು ಅವನ ಕನಸಮನಸಿನ್ಯಾಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ

ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಹಣ ತಿರುಗಿತಂದಿದ್ದೆ ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಇದೇನು ನಿಜವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಈ ಕಳವು ಹೊರಬಿದ್ದು ತನಗೆ ಫಾತ ಆದಿತೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಆನಂದ ಬರೇ ಮನಷ್ಯ ಆಗಿದ್ದ, ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕಳವು ಮಾಡಿದಾಗಲೂ, ಅವ ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತ ದಿವಸದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹೋಗಿ ಮಾಲಿಕರ ಇದುರು ಒಪ್ಪತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆ ಕಳವು ತೀರ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಬೆಲೆಯವಿರತಿತ್ತು. ಹೊಲದ ಮಾಲಿಕ ನಾಲ್ಕು ಬೈದು ಕಳಿಸತಿದ್ದ. “ಕೇಳಿದರ ಯಾರೂ ಏನೂ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ನಾ ತಗೊಂಡು ಹೋಗೊದಾರ ಎಷ್ಟಿರತದ? ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಕು ಅಷ್ಟು ತಗೊಂಡಿರತೇನಿ, ದನಾ ತಿಂತಾವ, ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿ ತಿಂತಾವ, ಹುಳಹುಪ್ಪಡಿ ತಿಂತಾವ, ಹಾಂಗ ಆನಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಂದಾ ಅಂದು. ಕೆಟ್ಟ ಅನಿಸಿಕೊ ಬ್ಯಾಡರಿ ಸಾವಕಾರರ,” ಅಂತ ಆನಂದ ಹೇಳವ.

ಚಕಳಿಮುಕಳಿ ಹಾಕೊಂಡು. ಆನಂದ ನನ್ನ ಮುಂದ ಕೂತ. ನಾ ಏನ ಅಂತೇನಿ ಅಂತ ಲಕ್ಕಿ ಕೊಟಕೋತ ಕೂತ. ನಾ ಅಂತೂ ಸಿಟ್ಟಿಬೇಕಿ ಆಗಿದ್ದೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇವನ ಮಾರಿ ನೋಡಬಾರದೆಂದು ಅನಿಸಿತ್ತು. ಇವನಿಂದ ನಾನು ಎಂಥಾ ಗೋಳಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೆ. ಎಂಟು ದಿವಸ ಜೇವಾ ಹೋದ್ದಾಂಗ ಆಗಿತ್ತು.

“ಜಾಣ ಇದ್ದೀ ಹೋಗು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಮಾರಿ ತೋರಿಸಬ್ಯಾಡ ನನಗೆ,” ಅಂತ ಜಗ್ಗೆ ಒದರಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಆನಂದ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಕಿವಿಮ್ಮಾಲಿನ ಕೊರಿ ಚುಟ್ಟಿ ತಗದ, ದೀಪದ ಮೇಲೆ ಹಚ್ಚಿದ ಮತ್ತೂ ಸೇದಿಕೊತ ಹೋದ.

ನಾ ಎದ್ದಾವನ ರಾಮನ ಮನಿಗೆ ಹೋದೆ. ಅವನ ಹಣ ಅವನ ಕೊಟ್ಟು, ಪಾರಾದಂಥ ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಟ್ಟಿ. ರಾಮ ಅಂದ, “ಇಷ್ಟಾಕ ಗಡಿಬಿಡಿ ಮಾಸ್ತರ? ನನ್ನ ಹಣ ನಿಮ್ಮ ಮನ್ನಾಗ ಇದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಮನ್ನಾಗ ಇದ್ದಾಂಗ.”

“ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜ” ನಾ ಅಂದೆ.

ನಡುವೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ಘಟನೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಅವನಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೋಗುವಾಗ ರಾಮನಿಗೆ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಿದೆ, “ಹಣ ಮನ್ನಾಗ ಇಡಬ್ಯಾಡ. ಎಲ್ಲಾರ ತೊಡಗಿಸು. ಕುರಿ ತಗೊ, ಇಲ್ಲದರ ಭೂಮಿ ತಗೊ. ಆದರೆ ಇಂಥಾ ಒಬ್ಬ ಮನ್ನಾಗ ಬೇಡ. ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಹೇಳಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ.”

ಕೆಲದಿನಗಳ ನಂತರ ರಾಮ ಕುರಿ ತಗೊಂಡ. ಅವನ ಹಿಂಡು ಈಗ ದೊಡ್ಡ ದಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂಗಾರಿ ಭೂಮ್ಯಾಗ ಸೆಜ್ಜಿ ಹಾಂಗ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಉದ್ದುದ್ದ ತೆನಿ ಹಾಂಗ ತೇಲಾಡಕೊತ ಇದ್ದವು. ಹಸಿರು ದಂಟಿನ ತುದಿಗೆ ನಾಸಿಪ್ಪಡಿ ಬಣ್ಣದ ತೆನಿ. ಜಾಂಬಳಿ ಬಣ್ಣದ ಹೂವಿನ ಗೊಂಚಲನೂ ಹಾರಾಡತಿದ್ದವು. ನಾಜೂಕಾದ ಹೂವಿನ ಗೊಂಚಲ ಜನರ ಮನಸು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೇನುತೆನಿ ಹೂವಿನ ಸುತ್ತ ಗುಣಗುಡಿಸ ತಿದ್ದವು. ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಜೋಡಾಗಿ ಹಾರಾಡತಿದ್ದವು. ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೂವು ಉದುರಿಹೋಗಿ, ತೆನಿ ತೆರವಾಗಿ ನಿಂತವು. ಸೆಜ್ಜಿ ಜೊತೆಗೆ ಬಿತ್ತಿದ ಆಕಡಿಕಾಳಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದವು. ಹುಳ್ಳಿ ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಮಡಕೆ ಕಾಯಿ ತಲೆದೋರಹತ್ತಿದ್ದವು. ತೋಗರಿಯ ನಸುಗಂಪಾದ ಕಾಯಿ ಕಾಳಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು. ಶೆಂಗಾ (ನೆಲಗಡಲೆ) ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದವು. ಒಡ್ಡಿನಮ್ಮಾಲೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕಾಡುಹೂವು ಅಂದಾಗಿ ಕಾಣತಿದ್ದವು. ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸೆಜ್ಜಿ ತೆನಿ ಮಿಂಚುವ ಕಾಳಿನಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಕಾಳು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು.

ಒಕ್ಕಲಿಗರು ನಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಲಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗತಿದ್ದರು. ಬನಗರವಾಡಿ ಹೇಮಕ್ಕಳು, ಹುಡುಗರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ದುಡಿಯಲು ಹೋಗತಿದ್ದರು.

ಸೆಜ್ಜಿ ಬೆಳೆ ತಯಾರಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಹುಡುಗರು ಹಸಿ ತೆನಿ, ಕಾಯಿ ತಿಂದು ತಯಾರಾಗಿದ್ದರು. ದಸರಾದ ಬನ್ನಿ ಕೂಡ ಸೆಜ್ಜಿ ತೆನಿನೂ ಕೊಡತಾ ಇದ್ದರು. ಬೆಳೆ ಕೊಯ್ಯುವ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯಿತು. ಐದು ತಿಂಗಳವಾಗ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಸೆಜ್ಜಿ ದಂಟು. ಕುಡಗೋಲಿಗೆ ಆಡ್ತಾತು. ಭೂಮಿಮ್ಮಾಲೆ ದಂಟು ಬಿದ್ದರ, ಹಕ್ಕಿ ಕಾಳು ತಿಂದಾವಂತ, ಆದರ ಗೂಡು ಮಾಡಿದರು. ಗೂಡಿನ ಕಾವಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊರಬೀಳದ ಕಾಳು ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಗೂಡು ಬಿಚ್ಚಿ ಕಾಳಿಗೆ ಬಿಸಿಲು ತೋರಿಸಿದರು. ಹಸಿರು ಕಾಳು ಒಣಗಹತ್ತಿತು.

ಮಡ್ಡಿನ ಅಡಚಣೆ ಇದ್ದವರು ತೆನಿ ಬಡೆದು ಕಾಳು ಮಾಡಿದರು. ಮನಿ ದನ ಮೇವು ತಿನ್ನಹತ್ತಿದವು. ಮನಿ ಜನ ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ತಾಜಾ ತಾಜಾ ಸೆಜ್ಜಿ ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಕಾಳು ಇದ್ದವರು ಗೂಡು ಬಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಬಿ, ರಾಶಿಮಾಡಿದರು. ಯಾಕೆಂದರ ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಆದರೂ ಗೂಡು ಬಿಡಿಸೋದ ಇತ್ತು.

ಕೆಲವು ದಿನದ ಮ್ಮಾಲೆ ಆಕಡಿಕಾಳೂ ತಯಾರಾದವು. ಹುಳ್ಳಿಕಾಯಿ ಗೆಜ್ಜೆ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಹುಳ್ಳಿ, ಶೆಂಗಾ, ಮಡಕೆ, ತೋಗರಿ ಎಲ್ಲಾನೂ ತೆಗೆದಾಯಿತು. ಬಯಲು ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ದನ ಅಡ್ಡಾಡಹತ್ತಿದವು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಸೊಪ್ಪು, ಕಾಳು ಕುರಿ ತಿನ ಹತ್ತಿದವು. ಸೆಜ್ಜಿ ಹೊಲ ಬಯಲಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು.

ಕಡಕ ಚಳಿ ಬಂದಿತು. ಯತಿ ಭೂಮ್ಯಾಗಿನ ಜೋಳದ ದಂಟು ಟೊಂಕಮಂಟು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ನಡುವ ಬತ್ತಿದ ಕುಸಬಿಪಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡ್ಲಿಗಿಡಕ್ಕೆ ಜಾಂಬಳಿ ಹೂವು ಆಗಿದ್ದವು. ಕುಸುಬಿಯ ಹಳದಿ ಹೂವು ತಮ್ಮ ಚೆಲುವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಂಗ ಕಡ್ಲಿಗಿಡಗಳಿಗೆ ಬುಡ್ಡಿ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಹಸಿರು ಮೇವು ತಿಂದು ದನಗಳು ದುಂಡಗಾದವು. ದನ ಮಿರಿಮಿರಿ ಮಿಂಚುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಕೋಡಲೆ ಮಣ್ಣುಕೆದರಿ ತೂರತಿದ್ದವು. ಕಬ್ಬು, ಕಡ್ಲಿಗಿಡ ಹುಡುಕಿಕೊತ ಹುಡುಗರು ಚಿಕ್ಕ ಕಳವು ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಕಾಯಾವರ ಕಣ್ಣತ್ತಪ್ಪಿಸಿ ಆಡು ಕುರಿ ಹೊಲಹೊಕ್ಕು ತಿನ್ನತಿದ್ದವು. ಹುಡುಗರು ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ಮಾರಿ ಹರಕೊಂಡು, ಕೈಜಿಗಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾರಾಡಿ ಜಿಗದಾಡತಿದ್ದರು.

ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದಾಂಗ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಬರುವ ಪರದೇಶದ ಹಕ್ಕಿ ಈ ವರ್ಷನೂ ಬಂದವು. ಬೆಳಗ ಹರಿಯೊದರೊಳಗೆ 'ಡ್ರಾಂವ ಡ್ರಾಂವ' ಶಬ್ದ ದೂರಿಂದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಭ್ರ ವಾದ ನೀರಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾರಹಾರತಾ ಸಾಲಹಿಡಿತಿದ್ದವು. ಗುಂಪಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಆಕಾರ ಬರತಾ ಇದ್ದವು. ಬೈಲಾಗ, ಅಂಗಳದಾಗ, ಹೊಲದಾಗ ನಿಂತು ಹುಡುಗರು "ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ ಸಾಲಹಿಡಿ" ಅಂತ ಅನ್ನಾವರು.

ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹೊಲಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕಪಣಿಯಿಂದ ಕಲ್ಲುತೂರತಾ ಇದ್ದರು. ಒದರಿ, ಚೀರಿ ಹಕ್ಕಿ ಓಡಿಸತಾ ಇದ್ದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದರೂ ಈ ಉದ್ದುದ್ದ ಕಾಲಿನ ಹಕ್ಕಿ ದುಂಡಗಾಗಿ ಹಾರಾಡುತ್ತ, ಹವುರಗೆ ಕೆಳಗಿಳಿದು ತೆನಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಜೋಳದ ಕಾಳು ತಿನ್ನತಿದ್ದವು.

ಈ ಹಕ್ಕಿ ತೂಕ ಮೂರು ಕೋಳಿಯಷ್ಟಿರತಿತ್ತು. ಮೈಯಾಗ ಕೊಬ್ಬು ಇತ್ತು. ಈ ಹಕ್ಕಿ ನೋಡಿ ರಾಮೋಶ್ವರ ಬಾಯಿಗೆ ನೀರ ಬಿಡತಿತ್ತು. ಬಂದೂಕ, ಕವಣೆಕಲ್ಲು, ತಗೊಂಡು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಕ್ಕಿ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ನಾಲ್ಕಾರಾರ ಹೊಡೆದು ತರತಿದ್ದರು. ಬಹಳ ದಿವಸದ ಮ್ಯಾಲೆ ಅವರ ಗುಡಸಲದಾಗಿಂದ ಮಾಸ ಕುದಿಸಿದ ವಾಸನೆ ಬರತಿತ್ತು.

ಜೇನುನೋಣ ಎತ್ತರದ ಮ್ಯಾಲೆ ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದವು, ಅರಳಿದ ಕುಸುಬಿ ಹೂವಿನೊಳಗಿಂದ ಜೇನುನೋಣ ತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸತಿದ್ದವು, ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಜಗಾದಾಗ ಕಟ್ಟಿದ ಹುಟ್ಟನ್ನು, ಕೊಡ್ಲಿ ತಗೊಂಡು ಹೋಗಿ ಟೊಂಗಿ ಕಡದು ಹುಟ್ಟ ಕೆಡವಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಕುರಬರ ಹುಡುಗರು ತಿನ್ನಾವರು.

ಜೋಳದ ಬೆಳೆ ಕೈಗೆ ಬಂದು, ಕಣ ತಯಾರಾದವು. ಕುಸಬಿ ಬಡದಾಯಿತು. ಕಡ್ಲಿ ಒಕ್ಕಿದ್ದಾಯಿತು, ತೆನಿ ಮುರಿದು ತುಳಿಸಿದ್ದಾಯಿತು, ಗಾಳಿಗೆ ಹಿಡಿದು ತೂರಿ ಮುತ್ತಿನ ರಾಶಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಯಗಾರರಿಗೆ ಜೋಳ ಕೊಡೊಂದು ಆಯಿತು. ರಾಶಿ

ಎಣಕೆಯಾಯಿತು. ಹಕ್ಕಿ, ದನ, ಕಳ್ಳರು, ಆಯಗಾರರು ಎಲ್ಲರೂ ತಗೊಂಡು ಉಳಿದದ್ದು ರೈತನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು.

ಹೊಲ ಬಯಲಾದವು. ಹೊಲದಾಗ ಉಳಿದಿದ್ದ ಶೆಂಗಾ ಬಡವರು ಆರಿಸಿ ಕೂಡಿಸತಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಕಾಳು ಬಿದಿದ್ದರ ಅವನ್ನು ಕೂಡಿಸತಿದ್ದರು. ಬಡವರ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿಸಿ ಉಳಿದ ಕಾಳು ಹಕ್ಕಿ ತಿನತಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟೂ ಮೂರಿ ಏನಾರ ಕಾಳ ಭೂಮ್ಯಾಗ ಉಳಿದರ, ಅವು ಹಾಂಗ ಮಳಿ ಹಾದ್ದಿ ನೋಡಕೊತ ಅಲ್ಲಿ ಇರತಿದ್ದವು.

ಹತ್ತು ತಿಂಗಳ ಮ್ಯಾಲೆ ಹಸಿರು ಭೂಮಿ ನಸುಗೆಂಪು ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಸುಗ್ಗಿ ಮುಗಿತು. ತಂಬಾಕ ಬಾಯಾಗ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಜನ ಆರಾಮ ಕೂಡಹತ್ತಿದರು. ಕರಡಿ ಆಡಸಾವರು ಬಂದರು, ಡೊಂಬರಾಟ ಬಂದವು, ಹಾವಾಡಿಗರು, ಮೋಡಕೇರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಟ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜನರು ಮನರಂಜನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಗತಾ ಇದ್ದರು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಶೇರ ಕಾಳ ಕೊಡತಾ ಇದ್ದರು.

ಕುರುಬರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹುಡುಗರು ಕಲಾವಂತರಿದ್ದರು. ಕನಡಿ ಹಚ್ಚಿದ, ಬಿಳಿ ದಾರದಲೆ ನವಿಲು-ಎತ್ತುಗಳ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದ ಕರೆ ಅರಿವಿ ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಕೈಯಾಗ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕೈವಸ್ತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಥೊಲಿನಾವ 'ಇಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಪಾಂಗ' ಅಂತ ದೊಡ್ಡ ಥೊಲನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವರು ರ್ಯಾಂಜ ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕೈವಸ್ತ್ರ ಆಡಿಸುತ್ತ, ಹುಡುಗರು ಹಿಂದಮುಂದ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕತಾ ಇದ್ದರು. ಕುಣಿತ ಆನೆಗತಿಯಿಂದ ಸುರುವಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಗತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ಹೆಜ್ಜೆ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕೈವಸ್ತ್ರ ಗತಿಯಿಂದ ಹಾರಾಡ ಹತ್ತಿದವು. ಥೋಲು ಗತಿಯಿಂದ ನುಡಿಯಹತ್ತಿತು. ನೋಡನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಥೋಲಿನವ ಮತ್ತು ಕುಣಿಯುವ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಹುಡುಗರು ತೀರ ಸಮೀಪ ಬಂದರು. ಒಳೇ ಚಪಲನಾದ ಒಬ್ಬವನ ಕುಣಿತಾನ ಏನೋ ಅಂತಾ ಅನಿಸತಿತ್ತು.

ಕಂಬಳಿ ಮ್ಯಾಲೆ ನೋಡಕೊತ ಕೂತ ಕುರುಬರು, ಬಾಗಿಲದಾಗ ನಿಂತು ನೋಡೋ ಹೆಣವುಕ್ಕಳು, ಹುಡುಗರೆಲ್ಲರೂ ಮೈಮರೆತರು. ಆ ತಾಲ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹುರಿದುಂಬಿ ಸಿತು. ಅವರಿಗೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗತಿಬಂದಿತೆಂದು ಅನಿಸಿತು: ಇಡೀ ಬನಗರವಾಡಿನ ಕುಣಿತಾದ ಅಂತ ಅನಿಸಿತು. 'ಇಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಪಿವಾಡಿ-ಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಬಾಡಿ-ಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಪಾಂಗ-ಡಿಪಾಂಗ..... !'

ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರಭಾರಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಹಳ ದಿನ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವ ನನ್ನ ಮನಿಕಡಿಗಾಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಲಿಕಡಿಗಾಲಿ ಹಣಕೆ ಸಹ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳುವದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು. ಮೊದಮೊದಲು ನನಗೆ ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಮರೆತೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಇರದೆ. ಕೇವಲ ಬಾಲಟ್ಯಾನ ಮಾತುಕೇಳಿ ನನ್ನಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಮಾತಬಿಟ್ಟು, ಇದು ನನ್ನ ಮನಸಿಗೆ ಕಟಿತು. ನಾನೂ ಅವನ ಜೋಡಿ ಮಾತಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಿಟ್ಟೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಾಲಿ ಕೆಲಸ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಹುಡುಗರು ಬರತಾ ಇದ್ದರು. ಅವರ ಹಜೇರಿ, ಪರಿಕ್ಷಾ, ಅಭ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲಧಿ ಕಾರಿಗಳೂ ಬಂದು ಹೋಗತಾ ಇದ್ದರು. ಹಳ್ಳಾಗಿನ ಸಾಲಿ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡೀತಾವ, ಅವುಗಳ ಯಶ ಅಪಯಶಗಳು ಯಾವವು ಮತ್ತು ಏಕೆ, ಇದರ ಅರಿವು ಶಿಕ್ಷಣಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತ್ತು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಲಹೆ. ಸೂಚನೆ, ಹೊಸ ಆಜ್ಞೆಗಳು ಬರತಾ ಇದ್ದವು. ಸುಗ್ಯಾಗ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೋದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಯಬೂ, ಆನಂದ ಮಾಡತಾ ಇದ್ದರು. ಊರವರು ಈಗ ಯಾವ ತೊಂದರೆ ಕೊಡತಾ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಮಾಡತೀರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲಿ ತಮ್ಮದು ಮಾಸ್ತರನೂ ತಮ್ಮವ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಒಂದು ಸೋಮವಾರ ನಾನು ಸಾಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ಮೂರನೆ ಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸತಾ ಒಬ್ಬನೇ ಒಂದು ತೋಳ ಹೊಡೆದ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹುಡುಗರು ಹೇಳಿದರು. ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿ ಕೇಳಿದೆ.

“ಹ್ಯಾಂಗ ಹೊಡೆದವ?”

“ಜಾಲಿ ಕಡಿಯೊ ಕೊಡ್ಲಿಲೆ ಹೊಡೆದ. ಅದರ ಚರ್ಮ ಸುಲಿದು ಮನ್ಯಾಗ ತೂಗ ಹಾಕ್ಯನ.”

“ಸತಾ ಬಂದಿಲ್ಲೇನು, ಅವ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನ?”

“ಇನ್ನ ಅವ ಸಾಲಿಗೆ ಬರೋಹಾಂಗಿಲ್ಲರಿ. ಅವನಪ್ಪ ಅವನ ಕುರಿಹಿಂಡ ಬಿಟ್ಟಾನ.”

ದಿನದಂತೆ ರಾತ್ರಿ ಜನ ಸಾಲಿ ಬೈಲೆನ್ಯಾಗ ಬಂದ ಕೂತರು. ಸತಾ ತೋಳ ಹೊಡೆದದ್ದು ನಿಜವೇನು ಎಂದೂ ಕೇಳಿದಾಗ ಅದರ ಕಥಿ ಪೂರಾ ಹೇಳಿದರು.

ವಾಡಿಯ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತೋಳಗಳು ಇದ್ದವು. ಒಂದೆರಡು ಒಂಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಡುಗಳಿದ್ದರ ಅವು ಒಂದೆರಡು ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ಹೋಗಿತ್ತಿದ್ದವು. ಸುಸೂತ್ರವಿದ್ದರ ಕಾಯಾವರು ಅದರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದರು. ತೋಳ ಅಂಜಿ ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುರಿ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗಿತ್ತು. ಕುರಿ ಗೋಣು ಮುಂದಿದ್ದರ ಮಾದರು ಅಲ್ಲಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೋಳ ಕುರಿ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತಾ ಇತ್ತು ಮತ್ತು ಕುರಿ ಕಾಯಾವ ಬೆನ್ನಹತ್ತೊಂದು ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತೋಳನ ಕಾಟ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ತರುಣ ಕುರುಬರು ಕೊಡ್ಲಿ ತಗೊಂಡು ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದರು. ರಣರಣ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ತೋಳ ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒದರಾಡಿ ತೋಳ ಎಷ್ಟಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ತೋಳ ಬಹಳ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಾಣಿ. ಅದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾರರಾಗಿ ತಿರುಗಿಬಂದ ಈ ತರುಣರು, ಮೂಲದಾಗ ಮೋಗಿ ಕಡ್ಲಿಗಿಡ ತಗಯುವರು, ಚಡಲೆಕಾಯಿ ತಿನ್ನುವರು ಮತ್ತು ತಿರುಗಿ ಊರಸೇರತಿದ್ದರು. ತೋಳ ತಿನ್ನುವ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಲ್ಲಿ ರಾಮೋಲಿಯವರಿಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಡಿನಾಗಿನ ಕುರಿ ತೋಳ ತಿಂದರೆ, ಕುರಿಗೆ ರೋಗ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗನೂ ಇತ್ತು. ಇದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ತೋಳ ದಿಟ್ಟಾಗಿತ್ತೋ ಏನೋ !

ಬೀರಾ ಊರಿಗೆ ಹೋಗದ ಇದ್ದ. ಅವ ತನ್ನ ಮಗ ಸತಾಗ ಕುರಿ ಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದ. ಕೊಡ್ಲಿ ತಗೊಂಡು ಸತಾ ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಸಂಜೆ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಎತ್ತರ ಮ್ಯಾಲೆ ನಿಂತು, ಕುರಿ ಹಿಂಡು ನೋಡಿ ತೋಳ ತನ್ನ ಲೆಬ್ಬಿ ಹಾಕಿತು, ಕಂಟಿ ಹಿಂದಿಂದ ಮರೆಯಾಗುತ್ತ ಸಾವಕಾಶ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನ ಹತ್ತರ ಬಂದು ಹಿಂಡಿನಿಂದ ದೂರಿದ್ದ ಒಂದು ಕುರಿ ಹಿಡಿದು ಓಡಹತ್ತಿತು. ಸತಾಗ ಅದರ ಸುಳಿವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾಯಿ ಒದರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಹಿಡಿತು. ಆಗ ಸತಾಗನ ಗಮನ ಅತ್ತ ಸೆಳೆಯಿತು. ತೋಳ ತನ್ನ ಬ್ಯಾಟಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ವೇಗದಿಂದ ಓಡತಿತ್ತು.

ಬಯಕೊತ ಸತಾ ಅದರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ. ಹಾಂಗ ಓಡಕೊತ ತೀರ ಅದರ ಸಮೂಪ ಹೋದ. ನಾಯಿ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಅದರ ಹಿಂಭಾಗ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ನೋವು ತಾಳಲಾರದೆ ತೋಳ ಬ್ಯಾಟಿ ಒಗಮು, ತಿರುಗಿ ನಿಂತು ಹಲ್ಲು ಕೆಸಿದು ನಾಯಿ ಹಿಡಿಯೊ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿತು. ನಾಯಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿತು. ತೋಳ ತಿರುಗಿದಾಗ ನಾಯಿ ತಿರುಗತಿತ್ತು. ಅದರ ಹಿಂಭಾಗ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಸಾರೆ ತಿರುಗಿದರೂ ನಾಯಿ ಅದನ್ನ ಬಿಡುವಲ್ಲದು. ತೋಳ ನಾಯಿಗಳ ಕುಸ್ತಿ ನಡೆಸಿತು. ಧೂಳಿ ಹಾರಹತ್ತಿತು. ಏನಿದ್ದರೂ ತೋಳನ ಕಸುವಿನ ಇದ್ದುರು ನಾಯಿ ಸೋತಿತು. ನಾಯಿನ್ನ ಜೋರಲೆ ಒಗಮು, ತೋಳ ಅದರ ಎದಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು, ಕುತಿಗಿ ಹಿಡಿತು. ಅಷ್ಟರಾಗ ಸತಾ ಬಂದ

ಮತ್ತು ಒಂದರಮ್ಯಾಲೊಂದು ಕೊಡ್ತಿ ಏಟು ತೋಳದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಕಿದ. ಕುತಿಗ್ಗೆ ವೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ರಕ್ತದ ಕಾರಂಜಿ ಪುಟಿತು.

ತೋಳ ಸತ್ತಿತು, ನಾಯಿನೂ ಸತ್ತಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಗ್ಗ ತಗದು ಸತಾ ನಾಯಿನ್ನ ಹುಗದ. ಅವನು ಅತ್ತನು. ಸತ್ತ ಕುರಿ ಹೆಗಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು, ತೋಳನ ಕಾಲಿಗೆ ಹಗ್ಗಾ ಕಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಜಗ್ಗುತ್ತ, ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ವ್ಯಾಳ್ಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದನು. ಅದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿ, ನಾಯಿ ಸತ್ತದ್ದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅತ್ತನು. ತಾಯಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದಳು. ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಂದಳು,

“ಇರಲಿ ಬಿಡು, ನಾಯಿ ಸತ್ತರ ಸತ್ತಿತು. ಸಾಯೊಮುಂದ ತೋಳನ ರಕ್ತ ಕುಡಿದು ಸತ್ತಿತು. ಸತ್ತ ಕುರಿ ನಾಯಿಗೆ ನಿವಾಳಿಸು. ಇನ್ನ ಅಳಬೇಡ.”

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಸತಾನ ಅಭಿನಂದನ ಮಾಡಲು ನಾನು ಆತುರನಾಗಿದ್ದೆ, ಸತಾ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಸಾಲಿಗೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರ ಮನ್ಯಾಗ ಇಲ್ಲ, ಕುರಿಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತಾನ ಅಂತ ತಿಳಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ನಾನ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನ ವಸತಿ ಇದ್ದಕಡೆ ಹೋದೆ. ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಮಸಕುಮಸಕಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳಿತ್ತು. ಹಿಂಡಿನ ಹತ್ತರ ಬಂದಾಗ, ನಾಯಿ ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಅಂಜಿ ದೂರಿಂದ ಸತಾನ್ನ ಒದರಿದೆ,

“ಓ ಸತಾsss”

“ಯಾರವರು?” ಎಂಬ ದನಿ ಕೇಳಿತು.

“ನಾನು ಮಾಸ್ತರ, ನಿನ್ನ ನಾಯಿ ಹಿಡಿ, ಎಲ್ಲಾರ ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದೀತು.”

“ನಾಯಿ ಇಲ್ಲರಿ ಮಾಸ್ತರ, ಬರಿ.”

ಮೊನ್ನೆ ಅವನ ನಾಯಿ ಸತ್ತದ್ದು ನೆನಪಾಗಿ, ನನಗ ನಾಚಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವನ ಆ ಗಳ ಸಾರಿಸಿದ್ದಿತ್ತು. ಮನಿ ಇದುರಿಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ತುಳಸಿಕಟ್ಟಿ ಇತ್ತು. ಅದರಾಗ ತುಳಸಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಕಟ್ಟಿಮ್ಯಾಲೆ ಕಂಬಳಿ ಹಾಸಿ ಸತಾ ಅಂದ,

“ಕೂಡ್ತಿ.”

ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ದನಗಳು ಗೊಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೇವು ತಿನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸತ್ತಿತ್ತು.

“ಫಲೆ, ಒಳೆ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ತೋಳ ಹೊಡಿದಿ. ನನಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿತು.”

“ತೋಳ ನನ್ನ ನಾಯಿನ್ನ ಕೊಂದತೀರಿ.”

“ಅದೂ ತಿಳಿಯಿತು.”

ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನಾನೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ, ಅವನೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಅವನ ಅಪ್ಪ ಹಾಲಿನ ಚರಗಿ ತಗೊಂಡ ಬಂದ.

“ಹೊತ್ತಮಾಡಿ ಬಂದರಿ, ಹಾಲ ಹಿಂಡತಿದ್ದ” ಬೀರಾ ಅಂದ.

“ಹಾಂಗ ಅಡ್ಡಾಡಕೋತ ಬಂದೆ.”

“ನಮ್ಮ ಮನ್ಯಾಗ ಚಹಾಗಿಹಾ ಏನಿಲ್ಲ. ಹಾಲ ತಗೋತಿರೇನು?”

“ನನಗ ಚಹಾನೂ ಬ್ಯಾಡ, ಹಾಲೂ ಬ್ಯಾಡ.”

“ಹಾಂಗಂದರ ಹ್ಯಾಂಗರಿ, ತಗೊಳ್ಳಾರಬೇಕು. ಏ ಹುಡುಗ ಹೋಗು, ಭಾಂಡಿ ತಗೊಂಡ ಬಾ.”

ಬೀರಾ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕಟ್ಟಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತ.

“ನಾಲ್ಕು ದಿನ್ಯಾ ಆದರೂ ಸತಾ ಸಾಲಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ” ನಾ ಅಂದೆ.

“ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ಹೋಗು ಅಂತ ನಾನ ಹೇಳಿದ್ದೆ, ಅದಕ್ಕ ಬರಲಿಲ್ಲ,”

“ನಿನ್ನ ಅಡಚಣೆ ತೀರಿದ್ದರ ಅವನ್ನ ನಾಳಿಂದ ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸು.”

ಬೀರಾ ನಕ್ಕು ಭಾಂಡ್ಯಾಗ ಹಾಲ ಹಾಕಿ ನನ್ನಿದುರು ಇಟ್ಟ. ಹಾಲಿನ ಚರಗಿ ಒಳಗಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸತಾಗ ಹೇಳಿದ.

ರುಚಿಗಟ್ಟಾದ ಹಾಲು ಕುಡಿದೆ. ಕುರಿಹಾಲಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡ್ಡವಾಸನೆ ಇರತದ, ಆದರ ಈಗ ನನಗ ಅದರ ಅಭ್ಯಾಸ ಆಗಿತ್ತು.

“ಇನ್ನಮುಂದ ಸತಾ ಸಾಲಿಗೆ ಬರುದಿಲ್ಲ ಮಾಸ್ತರ! ನಾನ ಹೋಗಬ್ಯಾಡ ಅಂತ ಹೇಳಿನಿ. ಸಾಕಲ್ಲ ಸಾಲಿ ಇನ್ನ. ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲ.”

“ಹೀಂಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಾಲಿ ಬಿಡಿಸಿದರ ಹ್ಯಾಂಗ? ಏಳನೆ ಯತ್ತನಾರ ಆಗಲಿ ಅಲ್ಲ.”

ಇಲ್ಲೆಂದು ಗೋಣ ಅಳಗಾಡಿಸಿ ಬೀರಾ ಅಂದ,

“ಕಲ್ತು ಏನ ಮಾಡೋದೈತಿ? ಈ ಅಸಾಮಿ ಒಳೇ ತಯಾರಾಗೈತಿ. ಒಬ್ಬನೇ ತೋಳ ಹೊಡೆದಾನ. ಈಗೇನು ಅವ ಹುಡುಗಲ್ಲ. ಇನ್ನಾಕ ಅವಗ ಸಾಲಿ, ಪಾಟಿ, ಪುಸ್ತಕ? ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹತ್ತಲಿ.”

ನಾನು ಅವಗ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ವರುಷ ಸತಾಗ ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವ ತಯಾರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅವನ್ನ ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸುದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಮತ್ತಮತ್ತ ಹೇಳಿದ. ನನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಆದ; ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಲಗುಲಗು ಆಗತಾದ. ಸತಾನೂ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗತೇನಿ ಅಂತ ಹಟಮಾಡಿಲ್ಲ, ನೀವೂ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಎದ್ದು ತಂಪು ಗಾಳ್ಯಾಗ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಊರಕಡೆ ಹೋದೆ. ನನಗ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಸನವೆನಿಸಿತು,

ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಸಾಲಿ ಮುಗಿಸಿ, ನಾನು ರ್ಘುಳಕ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ಭಾವಿಕಡೆ ಹೊರಟೆ. ನನ್ನ ಹಿಂದಿಂದ ಮುದಕ ಕಾರಭಾರಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದ. ನಾ ಒಂದು ಎರಡು ಸಾರೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದೆ, ಅವ ನನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಬರತಿದ್ದ. ರಂಟೆ ಹೊಡೆದ ಭೂಮಿ

ಮಧ್ಯಾನ್ಹದ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಕಾಯತಾ ಇತ್ತು. ಮುದಕ ಕಾರಭಾರಿ ಏರಗಟ್ಟಿ ಹಾಕೊಂಡೇ, ಬರೀಮೈಲೆ ಬದುವು ಹಿಡಕೊಂಡು ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬರತಾ ಇದ್ದ. ಅವ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಅಂದುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಬದುವು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಲದಾಗಿ ನೆಹೆಡಿ ತುಳಕೊತ ಭಾವಿಕಡೆ ಹೊರಟೆ. ಅವನೂ ಬದುವು ಬಿಟ್ಟು ಭಾವಿಕಡೆ ಹೊರಟ. ರ್ಘುಳಕ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು ಅಂತ ಅಂದರ ಅವನಕಡೆ ಚರಗಿನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಅರವಿನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕಾರಣ ನನ್ನ ಎದಿ ಡವಡವ ಅನ್ನಹತ್ತಿತು. ಹಿಂದೆ ನೋಡದನ ನಾನು ಭಾವಿಕಡೆ ಹೋದೆ. ಅರವಿ ತಗದು ಚೆಡ್ಡಿ ಎರಿಸಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ನೀರಾಗ ಬಿದ್ದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನೀರಾಗ ಎದ್ದು ಬಿದ್ದು ಮಾಡಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದು ಕೂತು, ಮೈ ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ.

ಮುದಕ ಕಾರಭಾರಿ ಮೆಟ್ಟಲ ಇಳಿದು ಒಳಗ ಬಂದ. ನಾ ಕೂತ ಮೆಟ್ಟಲಕ್ಕಿಂತ, ಎರಡು ಮೆಟ್ಟಲು ಮೇಲೆ ಕೂತ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಅಂದ,

“ಹೀಂಗ ಒಂದ ಊರಾಗ ಇದ್ದು ಮಾತ ಬಿಡೋದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ, ಮಾಸ್ತರಾ.”

ತಾನಾಗೀನ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಕೇಳಿ ನನಗ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿ ನಾ ಅಂದ,

“ಬಾಬಾ, ಮಾತ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ನೀವು, ನಾನಲ್ಲ.”

“ಆದರ, ನಾ ಯಾಕ ಮಾತ ಬಿಟ್ಟೆ ಅದನ್ನ ಕೇಳಿದಿ ಏನು?”

“ಯಾಕ ಕೇಳಲಿ?”

“ಯಾಕ? ಮಾನ ಹೋತ ಅಂತ ಅನಿಸಿತೇನು? ಮಾನ, ಅಪಮಾನ ಇವೆಲ್ಲ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇರಬೇಕು. ನಿನ್ನಂಥ ಹುಡುಗ್ಗೆ ಯಾಕೋ ಅವು?”

ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮನಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಕದಲಿತು. ಹೀಂಗ ಶಟದು ನಾ ನಡೆಯ ಬಾರದಿತ್ತು. ಮುದಕನ್ನ ತಿಳಕೊಂಡು, ಸಿಟ್ಟಾದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದ್ದರ ಅವ ಖಂಡಿತ ಅದನ್ನ ಹೇಳತಿದ್ದ. ಮುಂದ ಅವನ ಅಂದ,

“ನೀ ಅಂಜೀಗ ಕುಬಸ ಕೊಟ್ಟಿ ಅಂತ ಬಾಲಟ್ಕಾ ಹೇಳಿದ. ಇದು ನಿಜ ಏನು?”

ನನ್ನ ಮಾರಿ ಬಾಡಿದ್ದಾಗ ಆತು. ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ತೋಚುವಲ್ಲದು. ಮುದಕ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳತಾನಂತ ನನ್ನ ಕನಸಮನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರ ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಕಾರಣವಿರಬಹುದೆಂಬ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕಲ್ಪನೆಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಜೀಗೆ ನಾ ಯಾವಾಗೋ ಒಮ್ಮೆ ಕುಬಸ ತಂದಕೊಟ್ಟೆನಿ ಅನ್ನೊ ಮಾತೂ ನಾನು ಮರೆತಿದ್ದೆ. ನಾನು ಮಾತನಾಡದೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುದಕ ಅಂದ,

“ನೀ ಕುಬಸ ಕೊಟ್ಟಿದಿ ಅಂತ ಅವ ಹನಮಂತನ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನನಗ ಹೇಳಿದ. ನೀ ಕೊಡೋಮುಂದ ಅಂಜೀ ಅದನ್ನ ನಕ್ಕೂತ ತಗೊಂಡಳಂತನೂ ಹೇಳಿದ. ಇದನ್ನು

ಕೇಳಿ ನನ್ನ ತಲೆತಿರುಗಿ ನಾ ಅಂಜೇನ್ನ ಬಡದ ಬಡದೆ. ನಿನ್ನಕೂಡ ಮಾತ ಬಿಟ್ಟಿ. ಆದರ ಮುಂದ ನಿನ್ನ ನಡತ್ಯಾಗ ನನಗೆಂದೂ ತಪ್ಪು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇದರಾಗಿ ನಜ ಮಾತು ತಿಳಿಕೊಬೇಕಂತ ನಿನಗ ಕೇಳಿದ,”

“ಇದೆಲ್ಲ ಬನಾವಟಿ ಮಾತು. ಬಾಲಟ್ಯಾ ಬದಮಾಪ ಇದ್ದಾನ. ನಮ್ಮ ಗಳಿತನ ಅವನಿಗೆ ಸಹನವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕ ಈ ಸುಳ್ಳುಕಥಿ ನಿನಗ ಹೇಳಾನ.” ನನ್ನ ಉಸಿರು ವೇಗದಿಂದ ನಡೆದಿತ್ತು, ಎದಿ ಡವಡವ ಅನ್ನತಿತ್ತು.

“ಆದರ, ಕುಬಸ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನಿಜ.”

“ಹೌದು, ಆದರ ನಾ ಏನು ಕುಬಸ ಪುಕಟ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅಂಜೇ ತಾನ ಖಣ ಕೊಟ್ಟು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ‘ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾ ಕಳವಿಲೆ ಮಾಡತೇನಿ, ಮುದಕಗ ಹೇಳಬ್ಯಾಡರಿ’ ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದಳು, ಅದಕ ನಾ ನಿಮಗ ಈ ಮಾತು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾರ ಈಗ ಆಕಿನ್ನ ನನ್ನ ಹುಜುರ ಕರಿಸಿ ಕೇಳರಿ. ನಾ ಏನು ಚಿಲ್ಲರ ಮನಷ್ಯಾ ಅಲ್ಲ. ಮಂದಿ ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸ ಬೊಬ್ಬಾಟಾ ಮಾಡದ ಮಾಡತಿದ್ದೆ, ಮಾಡತೇನಿ. ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳತಾ ಇದ್ದೇನಿ. ಆದರ ಅದರ ಉಪಕಾರ ಹೀಗ ತೀರಿಸತೀರ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ನನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ಊರ ಕೆಲಸ ಮಾಡೂ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಸಾಲಿ ಅಪ್ಪ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾ ಇರಬಹುದು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ನ್ಯಾಕ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿದರ ಸಾಕು.” ನಾನು ಭಡಭಡ ನಿಮ್ಮರ ಮಾತು ಆಡಿದೆ. ಮುದುಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲದಾಗ ಬಿದ್ದ.

“ನನಗ ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜ ಅನಿಸಿ ನಾ ಏನು ನಿನಗ ಮಾತಾಡಿದನೇನು? ನಿನಗ ನಾ ಏನಾರ ಮಾಡೇನೇನು? ನನಗ ಅದು ನಿಜ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಈಗ ಅನಕಾ ನೀನು ಬಿಚ್ಚ ಮನಸಿನಿಂದ ಆದ ಮಾತನ್ನ ಹೇಳಿದಿ. ಬಾಲಟ್ಯಾ ನಿನ್ನ ಕೇಡ ಬಯಸತಾನ. ಅದಕ ಅವ ಕಡ್ಡಿ ಇದ್ದದ್ದರ ಗುಡ್ಡ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ, ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಪಾಪ ಇಲ್ಲ ಅಲ್ಲ?”

ನಾನು ನನ್ನ ಸೊಕ್ಕಿನಾಗ ಇದ್ದೆ. ಅದರಾಗ ಮುದಕನ ಮಾತಿನ ಮ್ಯಾಲಿಂದ ಅವನ ಪಕ್ಷ ತಪ್ಪಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಮಾರಿಮ್ಯಾಲೇ ಕಾಣತಿತ್ತು. ನನಗ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ತ್ವೇಷವೇನಿಸಿ, ನಾ ಅಂದೆ.

“ಇನ್ನೂ ಕೇಳು ಪಾಪ ಅದ ಇಲ್ಲೋ ಅಂತ! ಚಲೂ ಮನಷ್ಯಾರು ನಿಮ್ಮ ಊರಾಗ ಇರೋದ ಪಾಪ, ಚಲೂ ಚಲೂ ಜನರನ್ನ ನೀವು ಕತ್ತೀ ಮಾಡಿ ಕೂಡಸಾ ವರು. ಆದಷ್ಟೂ ನೋಕರಿ ಸಾಕಾಯಿತು. ಆರ್ಜಿ ಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಂದು ಊರಿಗೆ ಹೋಗತೇನಿ.”

ಇಷ್ಟು ಕೊನೆಯ ಮಾತು ಆಡಿ ನಾ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದೆ, ಅರವಿ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು ಮನಿಗೆ ಬಂದೆ. ಮುದಕ ಹಾಂಗ ಝಲ್ಲೇ ಎಮ್ಮೊತ್ತು ಕೂತ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಇಡೀ ದಿನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಾಗ ಇದ್ದೆ. ಬಾಲಟ್ಯಾನ ಮ್ಯಾಲೆ ಹ್ಯಾಂಗ ಸೇಡ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನನ್ನ ಬಿಡವಲ್ಲದು. ಊರಾಗ ಹಿಡಿದ ಥಳಸಲ್ಯಾ ಅಂತ ಆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಕಸುವಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನಾರ ಒಂದು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಕರಣ ಎಬಿಸಿ ಅವನ್ನ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಲೇನು ಅಂತ ಅನಿಸಿತು. ಏನು, ಘೌಜದಾರಗ ಹೇಳಿ ನಾಲ್ಕೇಟು ಹೊಡಿಸಿ ಬೆದರಿಸಲಿ ಅಂತ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಾನರ ಸೋತವನಿದ್ದೆ.

ನನ್ನ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಹೊಯ್ದಾಟ ಆಯಬೂ ತಿಳಿಕೊಂಡ. ಏನಾಗಿರಬೇಕು ಅದರ ನೆಲೆ ಅವಗ ಹತ್ತವಲ್ಲದು, ನನಗ ಎದುರಾ ಎದುರಾ ಕೇಳೂ ಧೈರ್ಯ ಅವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನಾಗಿ ಏನೂ ಕೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಅಡ್ಡಾದಮ್ಯಾಲೆ ನಾನ ಆಯಬೂಗ ಅಂದೆ,

“ಆಯಬೂ, ಬಾಲಟ್ಯಾ ನನ್ನ ಹೆಸರ ಕೆಡಿಸ್ತಾನ.”

“ಮಾಸ್ತರ ಅವಗ ಒಮ್ಮೆ ಛಲೊ ಪಾರ ಕಲಿಸು.”

“ಆದನ್ನ ಕಲಿಸೊದು ಏನು ಕಠಿಣ ಮಾತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಡೀ ದೈವ ನನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಆದೀತು. ಇವತ್ತಿನ ತನಕ ಚಲೊ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡೇನಿ. ಯಾರ ಕಡಿಂದನೂ ಅನಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ.”

ಆಯಬೂ ನನ್ನ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದರೆ ಅವಗ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿಯ ತಿತ್ತು. ಅವನ ಮಾರಿ ನೋಡಿದರೆ ಹಾಂಗ ಅನಿಸತಿತ್ತು. ಹಾಂಗ ಹೇಳನೂ ಹೇಳತಿದ್ದ.

“ಇವತ್ತ ಏನ ಮಾಡ್ತಾನ ಅವ ನಿಮಗ, ಮಾಸ್ತರ?”

“ಜಗಳ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಹೊರ್ತು ಮತ್ತೆನ ಮಾಡಾವ ಅವ. ಕಾರಭಾರಿ ನನ್ನ ಕೂಡ ಮಾತ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಲಟ್ಯಾನ ಕಾರಣ.”

“ನಿಮಗ ಇದನ್ನ ಮೊದಲ ಹೇಳಿದ್ದೆ.”

“ಇಷ್ಟ ಅಲ್ಲ, ಅಂಜೇದೂ ನನ್ನದೂ ಸಂಬಂಧ ಅದ ಅಂತನೂ ಮುದಕಗ ಹೇಳ್ತಾನ ಈ ಬಾಲಟ್ಯಾ.”

ಅನವೇಕ್ಷಿತವಾದ ಈ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಆಯಬೂನ ಬಾಯಾಗಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಬೈಗಳ ಹೊರಬಿತ್ತು. ನನ್ನ ವಿಷಯ ಮತ್ತೆನಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನು, ಆದರೆ ಅಂಜೇ ಸಂಬಂಧ ಜೋಡಿಸಿ, ಬಾಲಟ್ಯಾ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳ್ತಾನಂತ ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದು ಅಂದನು,

“ಬಾಲಟ್ಯಾ ಇಷ್ಟ ಉದ್ದ ನಿರೀಗೆ ಹೋಗ್ತಾನಂತನಿಸ್ತಿದಿಲ್ಲ.”

“ಈ ಊರಾಗ ನನ್ನ ಕೇಡು ಬಯಸುವವರ್ದಾರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾಕೋ ಏನೋ ಮೊದಲನೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಿಂದನ, ಬಾಲಟ್ಯಾ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ್ಯಾಂಗ ಡಂಕುಹಿಡಿದಾನ. ಏನ ಮಾಡಬೇಕು ಅದ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದುರುನಿಂತ ಏನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದ ಉಳಿದ ಕೆತಬಿ ಮಾಡತಾನ” ನಾ ಅಂದೆ. ಹೇಳತಾ ಹೇಳತಾ, ಬಾಲಟ್ಯಾ

ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ನನಗೆ ಬೆದರಿಸಿದ್ದರ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅಂಜೇ ಪ್ರಕರಣ ಎಬ್ಬಿಸಿ ನನ್ನ ಹೊಡಿಸಬೇಕು ಅಂತ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿರಬೇಕು. ನನಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಯಬೂ ಡುರಕಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ.

ಮೂರು ನಾಕ ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಚಾವಡಾಗ ಬಹಳಹೊತ್ತು ಕೂತು ರಾತ್ರಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದೆ. ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಆಯಬೂ ಮಲಗಿದ್ದ. ಕಡ್ಡಿ ಕರೆದು ಹಾಸಗಿ ನೋಡಿ ಅಡ್ಡಾದೆ.

ಮೊದಲನೆ ನಿದ್ರೆ ಆಗೋದರೊಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಗದ್ದಲ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಎಚ್ಚರಾದೆ. ಮೊದಲು ಗದ್ದಲದ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಾವಡಿ ಹತ್ತರ ನಡೆದಿರ ಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು.

ಕತ್ತಲದಾಗ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದೆ. ಆದರ ಬರೀ ಗದ್ದಲವಷ್ಟೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ತೋಳ ಇಲ್ಲದರ ಹಾವು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆಯಬೂನ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಅವ ಏನ ಅಂತ್ಯಾನ ತಿಳಿಕೊ ಬೇಕು ಅಂತ ಅಂದೆ,

“ಆಯಬೂ, ಏನ ಗದ್ದಲ ನಡೆದದೋ?”

ಆಯಬೂ ಲಗು ಎಳವಲ್ಲ. ನಾ ಅವನ್ನ ಅಗಲಾಡಿಸಿದೆ. ಅವ ಬೆದರಿ ಎದ್ದು ಕೂತು, “ಏನು ಏನು?” ಅಂತ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ಎಚ್ಚರಾದ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾ ಕೇಳಿದೆ,

“ನನಗೆ ಗದ್ದಲೇನಾದರ ಕೇಳಿಸತದೇನು? ಚಾವಡಿ ಮುಂದ ಜನ ಕೂಡಿದ್ದಾಂಗ ಕಾಣತದೆ.”

ಅವನೂ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದ.

“ಹೌದು ಚಾವಡಿ ಮುಂದ ಇರಬೇಕು. ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರಲಿ ಏನು?”

“ನಡಿ, ನಾನೂ ಬರತೇನಿ.”

ಮೈತುಂಬ ಹೊತಗೊಂಡು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಬಿದ್ದೆವು. ಹೊರಗೆ ಕತ್ತಲ ಇತ್ತು. ಆದರ ಪರಿಚಯದ ದಾರಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಲಗು ಹೋದವು. ಚಾವಡಿ ಮುಟ್ಟಿದಿವಿ.

ಮೊದಲ ಭೆಟ್ಟಿ ಆದಾವಾಗ ಕೇಳಿದಿವಿ,

“ಏನು ಗದ್ದಲ?”

“ದಾದೂ ಬಾಲಟಾಗ ಹೊಡೆದಾರ” ಅಂತ ಹೇಳಿದ.

“ಯಾರು?”

“ಕತ್ತಲದಾಗ ಯಾರನ್ನೋದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.”

ನಾನೂ ಗದ್ದಲದಾಗ ಸೇರಿದೆ. ದೀಪಾ ತಗೊಂಡ ಬಾಲಟಾನ ಮುದಕಿ ಅಯ್ಯ ಅವ್ವ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ” ಎಂದು ಚೀರುತ್ತಿದ್ದಳು. ದಾದೂ ಬಾಲಟಾಗ

ಧೂಳಾಂಗ ಅಂಗಾತ ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ಅವ ಮೆತ್ತಗಾಗಿದ್ದ, ಅಂಗಿ ಹರದಿತ್ತು, ಪಟಕಾ ದೂರ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ತೆರಪಿಲ್ಲದ ಹೊಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಾಯಿಹಾಂಗ, ಬಾಲಟ್ಯಾ ನಾಲಿಗೆ ಹೊರಗ ತಗದು, ಉಸಿರಾಡಿಕೂತ ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ರಾಮಾ ಬನಗರ, ಕಾರಭಾರಿ ತುದಿಗುಂಡಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅನ್ನತಿದ್ದರು.

“ಬಾಲಟ್ಯಾ, ಎದ್ದಕೂಡು. ಏನ ಆಗ್ತದೆ? ಯಾರು ಹೊಡೆದರು?”

ಬಾಲಟ್ಯಾ ಕಣ್ಣಮುಚ್ಚಿ, ಗೋಣ ಅಗಕಾಡಿಸತಿದ್ದ. ಅವಗ ಏಳಲೆಕ್ಕೆ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾತಾಡಲೆಕ್ಕಾ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾ ಅಂದೆ,

“ಹೀಂಗ ಮಣ್ಣಾಗ ಏನ ಒಗದಿರಿ ಅವಗ? ಮನಿಗಾರ ತಗೊಂಡು ನಡಿರಿ,”

ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅವನ್ನ ಹೊತಗೊಂಡು ಹೋಗಲೆಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರೂ ಮುಂದ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆನಂದಾ ಮಾತ್ರ ಮುಂದ ಬಂದು, ಸತ್ತಕುರಿ ಎತ ಗೊಂಡು ಹೋಗೋ ಹಾಂಗ, ಬಾಲಟ್ಯಾನ ಅಮಾತ ಎತ್ತಿ ಮನಿಕಡಿಗ ಸಾಗಿಸಿದ.

ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಬಾಲಟ್ಯಾನ್ನ ಕಂಬಳಿಮ್ಯಾಲೆ ಮಲಗಿಸಿದರು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಒಂದಸವನ ಅಳತಿದ್ದಳು. ಆಕಿಮ್ಯಾಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ.

“ಏ ಸುಂದ್ರಾ ಸುಮ್ಮನಿರು, ಏನಾರ ತಿಳಿತ್ತೆತಿ ಇಲ್ಲೋ? ಹೀಂಗ ಅಳಾಕ ಅವ ಸತ್ತಾನೇನು?”

ಮನಿ ಹೊರಗ ಜನರ ಗದ್ದಲ. ಬಾಲಟ್ಯಾನ ಮಾರಿಗೆ ನೀರು ಹೊಡೆದರು, ಅವಗ ಗಾಳಿಹಾಕಿದರು, ಆಗ ದಮ್ಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಣ್ಣತೆರೆದು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿದ.

“ಗುರ್ತಾ ಹಿಡಿದೇನು?” ಅಂತ, ನಾ ಕೇಳಿದೆ.

ಅವ ಮಾರಿ ಅತ್ತಾಗ ಮೊರಳಿಸಿದ. ಅವನ ಮಾರಿಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಕಾರಭಾರಿ ಕೇಳಿದ,

“ಬಾಲಟ್ಯಾ, ಎಚ್ಚರಾದಿ? ನಾ ಯಾರು?”

ದಾದೂ ಉಗಳ ನುಂಗಿದ, ಕಾರಭಾರಿ ಅವನ ಕೈ ಗಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಅಂದ,

“ಅಜಬೇಡ, ನಿನಗೇನೂ ಆಗೊದಿಲ್ಲ.”

ಇಷ್ಟಂದು ಮುದಕ ಅವನ ಕೈಕಾಲು ಒತ್ತಿದ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಯಾರೋ ಅಂದರು,

“ಸತ್ತೆ, ಅಯ್ಯೋ ಸತ್ತೆ.....ಯಾರೊ ಹೊಡಿತಾರ.....” ಅಂತ ಒದರಿದ.

ದನಿ ಕೇಳಿ ನಾ ಮನ್ಯಾಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಓಡಿದೆ. ಕತ್ತಲಾಗ ಏನೂ ಕಾಣತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಂದ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರ ಮಣ್ಣಾಗ ನೆಳಕೂತ ಯಾವನೋ ಉರಳಾಡತಿದ್ದ. ನಾ ಕೇಳಿದೆ “ಯಾರವರು, ಏನಾಗ್ತೆ?” ಆಗ ಬಿದ್ದಾವ “ನಾ ಬಾಲಟ್ಯಾ—ನನಗ ಹೊಡೆದಾರ” ಅಂದ.

ರಾಮಾ ಅಂದ, “ಅದೆಲ್ಲ ಖರೆ. ಆದರ ಯಾರ ಹೊಡೆದರು, ಯಾಕ ಹೊಡೆದರು ಗೊತ್ತೆತ್ತೇನು. ಬರೀ ಹೊಡೆದಾರ ಅಂತ ಅಂದರೇನು?”

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದವ ಅಂದ, “ದೇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅವ ಮುಂದೇನು ಮಾತಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಂಗ ತಿಳಿಯಬೇಕು?”

“ಯಾರಾರ ಓಡಿಹೋಗೋದು. ಅಡಗೋದು ನೋಡಿದಿ ಏನು?”

“ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನ ಆಣೆ, ಸುಳ್ಳಾಕ ವೇಳಲಿ?”

ಹೊರಗಿನವ ಒಬ್ಬವ ಬೊಗಳಿದ, “ಇದಲ್ಲ ಭಾನಾಮತಿ ಆಟ ಐತಿ. ಮಂತ್ರ ಹಾಕಾವನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಬರಿ. ಗೌಡರ ಹಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ತರಕೊಂಡ ಬರಿ, ಅವ ಚಲೋ ಮಂತ್ರ ಹಾಕತಾನ.”

ಆದರೆ ಯಾರೂ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತಯಾರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನೀ ಹೋಗ, ನೀ ಹೋಗ ಅಂತ ಸುರುವಾಯಿತು. ಆಗ ನಾನು ಒದರಿ ಅಂದೆ,

“ಅವನ ದಣವು ನೋವು ಕಡಿದೆಯಾಗಲಿ. ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಎದ್ದಕೂಡಲಿ ಅಂದರ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿತದ.”

ಕೋಳಿ ಕೂಗಿದವು, ನಸುಕು ಹರಿಯಿತು ಆದರೆ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಎದ್ದು ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಗದ್ದಲಾನೂ ಕಡಿದೆಯಾಯಿತು, ನಾನು, ಕಾರಭಾರಿ, ಆಯಬೂ, ರಾಮ ಮತ್ತ ಉರಾವರು ಇಬ್ಬರು ಇಷ್ಟ ಜನ ಉಳಿದವು. ಬೆಳಗಾದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ, “ನೀರುss” ಅಂದ. ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಕಣ್ಣಿತ್ತೆಗೆದ. ಅವಗ ನೀರು ಚದಾ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವ ಹುಶಾರಿ ಆದ.

“ದಾದೂ, ಏನಾಯಿತು. ಆರಾಮ ಅನಿಸತದೇನು?” ಎಂದು ರಾಮ ಕೇಳಿದ.

“ಹೌದು” ಕ್ಷೀಣವಾದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ ಅಂದ.

“ನನಗ್ಯಾರು ಹೊಡೆದರು?”

“ಹೊಡೆಯಾವರು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ” ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಟ್ಟು ಅಂದ.

“ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಇದ್ದರು?”

“ಅದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲಾಗ ಮೈಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಂಬಳಿ ಒಗೆದರು, ಬಾಯಾಗ ಆರವಿ ತುರಕಿದರು ಮತ್ತ ದನಾ ಬಡದ್ದಾಂಗ ಬಡದ ಬಡದರು, ಸೂಳಿ ಮಕ್ಕಳು!”

“ನನ್ನ ಸಂಶಯ ಯಾರ ಮ್ಯಾಲೈತಿ?”

ಇಲ್ಲ ಅಂತ ಗೋಣ ಅಗಲಾಡಿಸಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದ.

ಬೆಳಗಾಗಿ ಈಗ ಬಿಸಿಲು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿತ್ತು. “ಆರಾಮ ಮಾಡು” ಅಂತಾ ಹೇಳಿ ಕಾರಭಾರಿ ಎದ್ದ, ಅವನ ಒಂದ ನಾಪೂ ಎದ್ದು ಹೊರಬಿದ್ದಿವ.

“ಈ ಸೂಳಿಮಗನವು ಇಷ್ಟತ್ತ ಭಾನಗಡಿ. ಎರಡನೆ ಉರವರು ಬಂದು ಥಳಿಸಿದ್ದಾರು. ಅದ್ಯಾಂಗ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು?” ಅಂತ ರಾಮ ಅಂದ.

“ಯಾರ ಹೊಡೆದಾರ ಅನ್ನೋದು ಅವಗ ಪಕ್ಕಾ ಗೊತ್ತೈತಿ! ಅದರ ಅವ ಹೇಳುವಲ್ಲ” ಆಯಬೂ ಅಂದ.

“ಕಳ್ಳನ ಹೆಜ್ಜೆ ಕಳ್ಳಗ ಗೊತ್ತು. ಅವಗ ಎಲ್ಲ ಗೊತ್ತದ. ಇರಲಿ, ಹೊಡತದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಾರ, ಜೀವ ತಗೊಂಡಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೆ ಸೈ” ಅಂದ.

ಮನಿಗೆ ಬಂದೆ. ನಾ ಆಯಬೂಗ ಅಂದೆ,

“ಆಯಬೂ, ಬಾಲಟ್ಯಾಗ ನನಗ ನೆಚ್ಚಿಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಅವ ಸಂಶಯ ತಗೊಂಡರ?”

ಆಯಬೂ ತುಚ್ಛತೆಯಿಂದ ಅಂದ,

“ಈ ಹೇಡಿ ಏನಮಾಡೀತು? ಆರ ತಿಂಗಳ ಹಾಸಗಿ ಬಿಡೊಹಾಂಗಿಲ್ಲ!”

ಆದದ್ದು ಹಾಗೇ ಆಯಿತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ದಿನ ಹೋದರೂ ಅವಗ ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಬರೋ ಲಕ್ಷಣನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಸಿಗ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದು ನೆರಳತಿದ್ದ. ಯಾರ ಹೋದರೂ ಮಾತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಊರವರು ಅಂದರು, ಬಾಲಟ್ಯಾಗ ದೆವ್ವ ಬಡೀತು. ಇನ್ನ ಅವ ಉಳಿಯೋದಿಲ್ಲ.

೧೪

ಈ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಗ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಟ್ಟಡ ಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರ, ಒಂದು ದಿನ ಸಹಜ ನನಗ ಹೊಳೆಯಿತು. ಹೌದು, ಇರಬೇಕು ಆದರೆ? ಊರವರ ತಮ್ಮ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬರೋ ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಹಂಚ್ಚು ಕುರುಬರು ಒಪ್ಪುವರೇ? “ಕುರುಬರ ಹಂಚ್ಚು ಆರು ತಿಂಗಳನೂ ಹೋಗುದಿಲ್ಲ” ಅಂತ ಒಂದು ಗಾದೆ ಮಾತಿದೆ. ಅದು ಕುರುಬರ ಹಟಹಿಡಿಯೋ ವಂನೊಪ್ಪತ್ತಿ ಕಂಡುಬಂದಿರ ಬೇಕು. ಊರಾಗ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡ ಬೇಕು ಅಂತ ಅಂದರ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಡಬೇಕು ಅಂತರ ಸಾಲಿ ಕಟ್ಟಡ ಇದ್ದ ಇತ್ತು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪರ್ಷ ಸ್ಥಳ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವ ಸಂಭವವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಂಗಾರ ಕಟ್ಟಡ ಎಂಥದಿರಬೇಕು? ಸಹಜ ವಿಚಾರ ಮಾಡತ ಗರಡಿಮನಿ ಇರಬೇಕು ಅಂತ ಹೊಳಿತು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಆಟಕ್ಕೆ, ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಗರಡಿಮನಿ ಕಟ್ಟಡಬೇಕು. ಅದರಾಗ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸನ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಹಂಚ್ಚು: ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಸರಕಾರಿ ಸಹಾಯ ಸಿಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ನಿಧಿಯಿಂದ ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ನಾ ಒಮ್ಮೆ ಈ ಊರಾಗ ಮಾಸ್ತರ ಇದ್ದೆ, ಅನ್ನುವ ನೆನಪು ಉಳಿಯುವಂತಿತ್ತು.

ರಾಮೋಶಿಗೆ ಹೇಳಿ ರಾತ್ರಿ ಊರವರನ್ನೆಲ್ಲರನ್ನು ಕರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದಂ, ಬಾಯಂತುಂಬ ತಂಬಾಕ ಹಾಕಿ ಕಂಬಳಿ ಹೊತಗೊಂಡು ಸಾಲಿ ಬೈಲಿನ್ನಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಕೂತರು. ಕಾರಭಾರಿನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ರಾಮಾ ಬನಗರ ಇದ್ದ, ಶೇಕು ಇದ್ದ, ತಾತೂಬಾನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ಅಡವ್ಯಾಗ ಏನೂ ಕೆಲಸ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಂತ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮೊದಲ ಆತಲಾಗಿನ್ ಇತಲಾಗಿನ್ ಮಾತಾದವು. ಬಾಲಿಷ್ಠಾ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಮೈ ನುಗ್ಗಾಗಿ ನೋವಾಗತದೆಂದು ತಿಳಿತು. ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ಏಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವಗ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡ ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಅವ ಅಂದ,

“ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿ ಹೊಡೆದವರು ಸಿಕ್ಕರೂ, ನನಗ ಹೊಡೆದದ್ದ ಏನಾರ ಹೋಗತದೇನು?”

ಒಂದು ರೀತಿ ಇದೂ ನಿಜವಾದ ಮಾತೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾ ಜನರನ್ನು ಕರಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ನಾ ಅಂದೆ,

“ಈ ಊರಾಗ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡ ಇರಬೇಕಂತ ಅನಿಸಿತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗಿಂತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲೆ ದಿನಾ ನಾವು ನೀವು ಧೂಳಾಗ

ಕೂಡತೇವಿ. ಚಳಿ ಇದ್ದಾಗ ಹೊರಗ ಕೂಡೊದ ಆಗುದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಕೂಡುದಿಲ್ಲ. ಯಾರಾರ ಸಾಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಘೌಜದಾರರು ಬಂದರು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಜಾಗಾ ಇಲ್ಲ. ಹೊಲಗೆರ್ಯಾಗೂ ಪಕ್ಕಾ ಇಮಾರತ ಇರತಾದ, ಹಾಂಗಾರ ನಮ್ಮೂರಾಗ ಯಾಕಿರ ಬಾರದು ? ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗರಡಿಮನಿ ಊರಾಗ ಇರಬೇಕು ಅಂತ ನನಗ ಅನಸತದ. ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಏನಾದ ಹೇಳಿರಿ.”

ಕೂಡಿದ ಜನರಲ್ಲಿ ಗುಜುಗುಜು ನಡೆಯಿತು. ಮಾಸ್ತರಗ ಏನೋ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡದದಂತ ಅವರು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡೋದು ಕೇಳಿ ನಾ ಒದರಿ ಹೇಳಿದೆ, “ಹಾಂಗ ಬರೀ ಗುಜುಗುಜು ಮಾತಬ್ಯಾಡ. ನಾ ಹುಚ್ಚ ಇದ್ದೇನಿ ಅಂತ ನಿಮಗನಿಸದರ ಹಾಂಗ ಹೇಳಿರಿ. ಮಾತಾಡೋದು ಹೇಳೋದು ಬಿಚ್ಚ ಮನಸಿ ನಿಂದಾಗಲಿ. ಏನನ್ನೊಂದು ನನಗ ಹೇಳಿರಿ.”

ಬಾಳಾ ಬನಗರ ಸಂಕೋಚ ಅನಿಸಕೋತ ಅಂದ,

“ಗರಡಿಮನಿ ಕಟ್ಟುಕ ಈ ಊರಾಗ ಅವ ಯಾವ ಪೈಲವಾನ ಅದಾನ ?”

“ಸಾಲಿ ಸುರು ಆಗೋಮುಂದ ಹೀಂಗ ಅಂದರಿ. ಈ ಊರಾಗ ಹುಡುಗರು ಎಲ್ಲಿ ಅದಾವ ಅಂತ ? ಆದರ ಈಗ ಹುಡುಗರು ಬರತಾವ ಅಲ್ಲ. ಮುಂದ ತಾಲುಕಾಕ್ಕೊನೂ ನಾಕೆಂಟು ಹುಡುಗರು ಹೋಗಬಹುದು. ಯೋಳನೆ ಯತ್ತಾ ಪಾಸೂ ಆದಾವು.”

“ಏನ ಪಾಸ ಆಗತಾವ ? ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡವರಾದ ಕೂಡಲೆ ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದ ಹೋಗತಾವ. ಯೋಳನೆಯತ್ತಾ ಪಾಸಾಗಿ ಅವರಿಗೇನು ನಿನ್ದಾಂಗ ಮಾಸ್ತರ ಆಗೋ ದೈತೇನು ? ನಮ್ಮ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬವನಾರ ಕಲ್ತು ಅಮಲದಾರ ಆಗ್ಯಾನೇನು ?”

ಕಾರಭಾರಿ ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ಎಚ್ಚರಕೊಟ್ಟು ಅಂದ,

“ಏ, ಇವತ್ತ ಪೈಲವಾನ ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗರ ಆಡಾತವ. ಆಡ ಆಡತಾ ಅವರೊಳಗೆ ಯಾರಾರ ತಯಾರಾಗಿ ಅವನ್ನ ಪೈಲವಾನ ಅಂತ ಆರಸಬಹುದು.”

“ಒಂದು ವ್ಯಾಳೆ ಯಾರನ್ನೂ ಆರಸಲಿಲ್ಲ ಅಂತಾ ತಿಳಿರಿ. ಕಟ್ಟಡ ಆದರ ಊರಿಗಾರ ಅದರ ಉಪಯೋಗವಾಗತದಲ್ಲ. ನೀವು ಗಜ್ಜಕುಣಿತಾ ಮಾಡತಿರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗೊ ಸಾಧನ ಅತ್ತಿತ್ತ ಎಂಟ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಿದ್ದಾವ. ಒಂದುಕಡೆ ಥೋಲ ಇದ್ದರ, ರೂಂಜ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ದಾಂಡಪಟ್ಟಾ ಆಡಿದರ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಲೆಂಫುಮ ಆಡತಾರ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಲಾರಿ ಕಲಿತಾರ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನ ಒಂದುಕಡೆ ಇಟ್ಟರ - ಗರಡಿಮನ್ಯಾಗ ಇಟ್ಟರ ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ಅನುಕೂಲ. ಬಿಡುವಿನ ಕಾಲದಾಗ ಕುಣಿತ ಬರಾವ, ಲಾರಿ ಬರಾವ ಉಳಿದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅವನ್ನ ಕಲಿಸತಾನ; ಕಲಿಸಾಕ ಒಂದು ಜಾಗಾ. ಹಾಂಗಾದರ ತಪ್ಪೇನಾತು ?”

“ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡು ಬೇಕಲ್ಲ. ಅದನ್ನಾಂಗ ತರೋದು?”

“ಊರವರು ಪಟ್ಟಿ ಎತ್ತಬೇಕು. ಮನೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡರಿ!”

“ಅಷ್ಟ ರೊಕ್ಕ ಯಾರ ಕಡಿಗೆ ಅವ?”

“ಎಲ್ಲಾರ ಕಡೆ ಅವ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಕಡೆ ರೊಕ್ಕ ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಶ್ರಮದಾನ ಮಾಡಲಿ. ತಮ್ಮ ಅಡವ್ಯಾಗಿನ ಗಿಡ ಕೊಡಲಿ, ಯತ್ನ ಚಕಡಿ ಕೊಡಲಿ. ದೈವ ಮನಸಮಾಡಿದರೆ ಹತ್ತು ಬಣದ್ದು ಗರಡಿಮನಿ ಆಗೋದಕ್ಕೆ ಏನ ತಡ ಇಲ್ಲ.”

ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು ಯಾರ ಮನಸಿಗೆ ಬಂದ್ದಾಂಗ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ನಿಂತು ಮಾತಾಡೋ ಧೈರ್ಯ ಯಾರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಡ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಉಳಿದು, ನೆಗೆಗಿಡಾಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ, ಹೇಳಿತಾನ ಇದ್ದೆ.

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ಊರ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜನರು ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಲಿಕಟ್ಟಡದ ಉದಾಹರಣೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಊರ ಹೇಗೆ ಹೆಸರು ಪಡೆದು ಸರಕಾರಿ ಸಹಾಯ ಪಡೆದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದ ಮೇಲೆ ಊರ ಹಿರಿಯರು ಒಪ್ಪಿದರು.

ಹಿರಿಯರು ಒಪ್ಪಿದೊಡನೆ ಊರವರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಎತ್ತು ಚಕಡಿ ಅವನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದರು, ಶ್ರಮದಾನ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ನಾಲ್ಕಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ ಮುಗಿಸಿ. ರಾಜಸಾಹೇಬರನ್ನು ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಲು ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಣಯ ವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಆಯಿತು. ಮಂಥನ ಬರದ ರಾಜಾ ಈ ಮಾಸ್ತರನ ಕರಾದಂತಿಯಿಂದ. ಊರ ಒಕ್ಕಟಿನಿಂದ ಕುರುಬರ ಊರಿಗೆ ಬರತಾನ ಅನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆಯು ಜನರನ್ನು ಉತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಿತು. ಊರಾಗ ಗರಡಿಮನಿ ಆಗತದ, ರಾಜಾ ಬರತಾನ ಅನ್ನೊಂದು ಮನಿಮಾತಾಯಿತು. ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಒಂದು ಘಟನೆ ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಒಂದು ಘಟನೆ ಈಗ ಆಗುವದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಜನರು ಜಾಗೃತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ವರ್ಗದೆಯನ್ನು ಕಾರಭಾರಿ ಕಡೆಗೆ ಕೊಡಹತ್ತಿದರು. ಸಹಾಯ ಧನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿಮಾಡಿದೆ. ಗೌಡರು ಬಡಗೇರರನ್ನು ಹುಡುಕಲೆಕ್ಕೆ ಸುರುಮಾಡಿದವು. ಇಂಥ ಕಸಬಗಾರರು ಹಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಗೋದು ದುಸ್ತರ. ಅವರು ಕೇಳಿದಷ್ಟು ಮೂಲರಿ (ಕೊಲೆಹಣ) ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿ ಎರಡನೆ ಊರಿಂದ ಆವರನ್ನು ತರುವದಿತ್ತು. ಇದ್ದಾರತಿ ಕಟಗಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ತು. ಮೂರಿನ ಗುಡ್ಡದಾಗಿನ ಕಲ್ಲು ತರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವನ್ನು ಒಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಡೆದ ಕಲ್ಲು ದಿಂಡು ಮಾಡಲು ಗೌಡರು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರು. ಒಡೆದ ಕಲ್ಲು ಹೊತ್ತು ತಂದು ಹಾಕಲು ಚಕಡಿಗಳು

ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು. 'ಮನಿ ಕಟ್ಟಿ ನೋಡು' ಅನ್ನುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಮಾತಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಇದೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದೂ ಕಷ್ಟ.

ಬೇಕಾಗುವ ಮಾಲನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸುವುದು ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಗರಡಿಮನಿ ಎಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು? ಜಾಗಾದ ವಿಚಾರ ನಡೀತು. ಊರಾಗ ಎಲ್ಲಾರ ಜಾಗಾ ಸಿಕ್ಕೀತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಈ ಮಾತು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಯಾವ ಸ್ಥಳವೂ ಯೋಗ್ಯವೆಂದನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದರಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕೂಲ ಒಂದು ಜಾಗಾ ನನ್ನ ನಜರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಆ ಜಾಗಾದಾಗ ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಣದ ಒಂದು ಗೀಳಾದ ಮನಿ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೀಲಿ ಹಾಕಿತ್ತು. ಇದ ಜಾಗಾ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನಾನು ಈ ಮಾತನ್ನು ರಾತ್ರಿ ದೈವದಿರು ಇಟ್ಟೆ.

"ಹೌದು, ಜಾಗಾ ಆತು. ಯೋಗ್ಯನೂ ಇದ್ದೀತು, ಆದರೆ ಅದು ಬೇರೆಯವರದ" ಕಾರಭಾರ ಹೇಳಿದ.

"ಯಾರ ಜಾಗಾ ಅದು?" ನಾ ಕೇಳಿದ.

"ಪರಲೂರ ಶೆಟ್ಟಿ ಒಬ್ಬವ ಇದ್ದ; ಅವ ಈ ಮನಿ ಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿ ಇರತ್ತಿದ್ದ."

"ಈಗ ಅವ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ? ಅವನಿಂದ ಖರೀದಿ ಹಿಡಿಯೋಣ." ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕರು. ಒಬ್ಬವ ಹೇಳಿದ.

"ಶೆಟ್ಟಿ ಸತ್ತ, ಚ್ಯಾ-ಚುಟ್ಟಾದ ಕಾಲಾಗ ಸತ್ತ!"

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಮನಿಮಾಲಕನ ಕಥೆ ಹೇಳಿದರು. ನಿಜವಾಗಿ ಸದ್ಯಾ ಶೆಟ್ಟಿ ಚ್ಯಾ-ಚುಟ್ಟಾದ ಕಾಲಾಗ ಸತ್ತಿದ್ದ! ಹೆಡ್ಡ, ಹೆಣ್ಣು, ಮೊದಲದ ಕಾಲಾಗ ಸತ್ಯಾನಾಶ ಆದ ಉದಾಹರಣೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅವೆ. ಆದರೆ ಚಹಾ ಚುಟ್ಟಾದಂಥ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವ್ಯಸನಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಸದ್ಯಾ ಶೆಟ್ಟಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಸತ್ತ? ಇದರಾಗ ಇವನ ಅವತಾರ ಹ್ಯಾಂಗ ಮುಗಿತು? ಇವ ಊಟನ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲಂತೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಕಡಕ ಚಹಾ ಮಾಡಿ ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತೆ ಚುಟ್ಟಾ ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಶೇದಾವ. ಮನ್ಯಾಗ ಒಂದು ಮಂದಂಕಿ. ಆಕಿ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ಬೇಸತ್ತುಳು, ಆದನೂ ಸದ್ಯಾ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಐದೈದು ಮಿನಿಟಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತೆ ಚುಟ್ಟಾ ಸೇದಕೊತ ಕೂಡಾವ. ಇದನ್ನು ಬರಿ ತಾ ಒಬ್ಬನ ಮಾಡಾವ ಅಲ್ಲ. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಚಾಂಡಾಳ ಚೌಕಡಿಯವರನ್ನ ಕೂಡಿಸಿ ಮಾಡಾವ. ಜನರಿಗೇನೂ ಫುಕಟಿ ಸಿಕ್ಕರ, ವಿಷಾನೂ ಬಿಡವರಲ್ಲ. ಸದ್ಯಾ ಕರಿಯವ ಮತ್ತೆ ಈ ಜನ ಹೋಗವರು. ಅವನ ಚಹಾ ಕುಡಿಯವರು, ಚುಟ್ಟಾ ಶೇದವರು ಮತ್ತೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಅವನ್ನ ಬಯ್ಯವರು.

"ಹುಚ್ಚ ಅದ ಆತು, ಹೀಗ ಮಾಡಿ ಭಿಕಾರಿ ಆಗಿ ಹೋಗತಾನ ಆತು!"

ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಸದ್ಯಾಗ ಏನೂ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವ ದಾನಶೂರನ ಆಗಿದ್ದ. ಇದೇ ರೀತಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷ ನಡೀತು. ಕ್ರಮೇಣ ತಾ ದುಡಿದು ಮಾಡಿದ ಗಂಟು, ಅಷ್ಟ ಅಷ್ಟ ಮಾಡಿದ ಗಂಟು ಸಾವಕಾಶ ಕರಗಹತ್ತಿತು. ಅದೂ ತೀರಿ ಮನ್ಯಾಗಿ ನ ಚಲೋ ಆಳ, ಒಂದು ಹೋರಿನೂ ಮಾರಿದ. ಮಾರೋದು ಚಹ ಕುಡಿಯೋದು, ಚುಟ್ಟಾ ಶೇದೋದು ನಡದ ಇತ್ತು. ಮಾರಲಿಕ್ಕೂ ಏನೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಒಳಿ ಚಲೋ ದೇಹವಿದ್ದ ಶೆಟ್ಟಿ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಎಲುಬಿನ ಹಂದರ ಅಷ್ಟ ಉಳಿತು. ಚುಟ್ಟಾದ ಹೋಗೆಯಿಂದ ಎದಿ ಸಾಣಗಿಯಾಗಿತ್ತು. ಚಹದಿಂದ ಹಸಿವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೆಮ್ಮು ಬಂತು, ದಮ್ಮು ಹತ್ತಿತು. ಮುದುಕಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು. ಕೇಳವರ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗ ಆದರು. ಛಾವಣ್ಯಾಗ ಬರೋ ಹೋಗವರನ್ನೆಲ್ಲ ಚುಟ್ಟಾ ಕೇಳತಿದ್ದ. ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಒಣ್ಣಾನ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ಯಾವಾಗರ ಬೆಲ್ಲದ ಚಹಾಮಾಡಿ ಕೊಡತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ದಿನ ಅಡಪ್ಪುಹತ್ತಿದ ನಾಯಿಹಾಂಗೆ ಸತ್ತಬಿದ್ದಿದ್ದ !

ಸದ್ಯಾನ ಈ ವಿಲಕ್ಷಣ ಕಥೆ ಕೇಳಿ ನಾ ಅಂದೆ,

“ಹಾಂಗಾರ ಈ ಆಸ್ತಿಗೆ ಯಾರೂ ವಾರಸದಾರರ ಇಲ್ಲ. ಗರದಿವನಿ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಜಾಗಾ ತಗೊಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡೀನೂ ಇಲ್ಲ.”

ಆದರ ಇದಕ್ಕೂ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಶೆಟ್ಟಿ ಜಾಗಾ ನಾವು ಹ್ಯಾಂಗ ತಗೊಳ್ಳೋದು ಅಂತ ಅಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನ ಇದ್ದರು. ನಾ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ, ಗೀಳಾದ ಮನಿ ಕೆಡವಿ ಜಾಗಾ ಸಾಫ ಮಾಡಿದರ ನೆಕಾಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಆದಿತೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಯಾರೂ ಅತ್ತ ಗಮನಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಲಿ ಹುಡುಗರನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ. ಗೀಳಾದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಲು ಸುರುವು ಮಾಡಿದೆ. ವಾನರಸೇನಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ಸಲಿಕಿ ಗುದ್ದಿ ತಗೊಂಡು ಹುಡುಗರು ಮನಿ ಕೆಡವಿ ನೆಲಸಮ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಮಾಸ್ತರ ಕೈಯಾಗ ಗುದ್ದಿ ತಗೊಂಡು ಮನಿ ಕೆಡವಾಕ ಹತ್ಯಾನ; ಕೆಡವೊ ಪಾಪ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಅಂತ ಅಂದಂಕೊಂಡು, ಊರವರು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದರು. ಜಾಗಾ ಸಾಫ ಆತು. ನಾಲ್ಕಾರ ದಿನದಾಗ ಶೆಟ್ಟಿ ಮನಿ ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲೋ ಎಂಬುದರ ಗುರ್ತು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಆಮೇಲೆ ಇಮಾರತಿ ಕಟ್ಟಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬೇಕಾತು. ಊರ ಹಿರಿಯರನ್ನ, ಕಟಗೊಂಡ ಅಡವಿಅಡವಿಗಳಿಗೆ, ಹೊಲಹೊಲಗಳಿಗೆ ಹೋದೆ. ತೊಲೆಗಳಾಗುವಂಥ ಬೇವಿನಮರ ಇದ್ದವರು, ತಕ್ರಾರ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಕೊಡಹತ್ತಿದರು. ಅದಷ್ಟು ಪೊಳ್ಳಿಗಿಡನ ತೋರಿಸಾವರು. ಅವು ತೊಲಿಗೆ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಕೂಡ ವಾದಾಮಾಡಿ ಚಲೋಗಿಡ ದೊರಕಿಸಬೇಕಾಗತತ್ತು. ನಾನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದೆ, ನಾ ಏನು ನನ್ನ ಮನಿ ದರಿಂದ ಕೇಳತಾ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿ ಜನರಿಗೆ ಕೊಡೋದ

ಬೇಡಾಗಿತ್ತು. ಆತ್ಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೊಡವರು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ತೊಂದರೆಯೆಂದಾಯಿತು. ಗಿಡ ಸಿಕ್ಕಮ್ಯಾಲೆ ಕಡಿಯುವವರನ್ನು ಹುಡುಕಿತೆಂದು, ಅವನ್ನು ಕಡಿಸಿ, ಯಾರದಾರ ಚಕಡಿ ತಂದು ಜಾಗಾತನಕ ಹೊರಿಸಿ, ಬಿಡಿಗೆಲಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕ್ರಮ ಹೀಗೇ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಸರತಿದ್ದ. ಜನರಿಗೆ ವಿನಂತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಿದ್ದ, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಬೆದರಿಸೋದು ಮಾಡತಿದ. ವಿಂತಿಮೀರಿ ತ್ರಾಸಾದಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾನು ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಅನ್ನತಿದ್ದ.

“ಅಜ್ಜಾ, ಸಾಕು ಈ ಗರಡಿವನಿ ಕೆಲಸ. ನಾ ರಜಾ ತಗೊಂಡು ಹೋಗತೇನಿ. ನಿಮ್ಮ ಗರಡಿವನಿಯೇನು, ನೀವೇನು, ಕಟ್ಟಿರಿ ಇಲ್ಲದರ ಬಿಡಿರಿ. ನಿಮಗ ಬ್ಯಾಡಾಗಿದ್ದರೆ ನಾ ಯಾಕ ನನ್ನ ರಕ್ತಾ ಸುಡಲಿ?”

ಕಾರಭಾರಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವ.

“ಹೌದೋ ಮಗನ, ನೀ ಹೋದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಇಮಾರತು ಎಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ? ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಹುಣಿಹಣ್ಣು ತೊಳದಾಂಗ ಆದೀತು. ಕಟ್ಟಿಗಿ ಕೊಳತಹೋದಾವು, ಕಟ್ಟಿದ ಗೋಡಿ ಕಿತ್ತಿ ಜನ ಕಲ್ಲ ಹೊರತಾರ; ಯಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೊದು ಸಸಾರ ಅಲ್ಲ. ತರಾಸ ಆಗೋದ. ದೈವದ ಕೆಲಸ ಅದರಾಗ ಹೊಲಗೇರಿ ಇರೋದ. ಕೈಯಾಗ ಹಿಡದ ಕೆಲಸ ನಡಾಕಕ ಬಿಡಬ್ಯಾಡ ಪೂರಾ ಮಾಡು.”

ನಾನಾರ ಯಲ್ಲೆ ಬಿಡಾವ ಇದ್ದೆ. ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಗರಡಿವನಿ ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬನಗರವಾಡಿಯ ಮಾನಬಿಂದುವಾಗಿತ್ತು. ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯವರು ಬನಗರವಾಡಿ ಕಡೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡತಾ ಇದ್ದರು. ಈ ಹುಚ್ಚಕುರಿ ಏನು ಕೆಲಸ ಮಾಡ್ತಾವು? ಇವರಿಂದ ನೀಗೊ ಮಾತಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರ ಉತ್ಸಾಹ ಅದಾನ. ಆದರೆ ಬರೀ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆಗೊ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹಳ್ಳಿಯವರು ಆಡತಾ ಇದ್ದರು. ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸೇ ಅವರಿಗೆ ತೊರಸೋದೂ ಇತ್ತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹಕ್ಕಾಗ ಇಲ್ಲದಂಥ ಗರಡಿವನಿ ಕಟ್ಟಿ ತೋರಿಸೋದಿತ್ತು.

ಗಿಡದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಾ ಒಮ್ಮೆ ಬಾಳಾ ಬನಗರ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಜೊತೆ ಆಯಬೂ ಮತ್ತು ಆನಂದ ಇದ್ದರು. ಅವನ ಅಡವ್ಯಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಗಿಡ ನಮಗ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ತೊಲಿಗಳು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾದ್ಯಾಗ ಆನಂದ ಗಲೋಲದಿಂದ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದ. ಹೊಡೆತ ತಾಳಲಾರದ ಆ ಹಕ್ಕಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆಗ ಆಯಬೂ ಅದನ್ನು ಕೈಯಾಗ ತಗೊಂಡ. ಆನಂದ ಹಾಂಗ ಬ್ಯಾಟಿ ನೋಡಕೊತ ಹೊರಟ. ಆಯಬೂ ಹಕ್ಕಿ ಪುಚ್ಚ ತಕ್ಕೊತ ಹೊರಟ. ನಾ ಒಬ್ಬನ ಮುಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದೆ. ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ನಾಲ್ಕು ನಾಕುವರೆ ಘಂಟೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಬಾಳಾನ ಅಡವಿ ಮಂಚ್ಚಿದವು. ಆಗ ಅವ ಹಳೆ ಕಣಹಗ ನೆಟ್ಟಗ ಮಾಡಿಕೊತ ಕೂತಿದ್ದ.

ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಬೇವಿನ ಮರದ ನೆರಳಾಗ ಕೂತಿದ್ದ. ಬರಿಮೈಲಿ ಇದ್ದು ಧೋತರ ಉಟಗೊಂಡಿದ್ದ. ಅಡ್ಡಾಗಲ ಮೂಗು, ಕಿರಿದಾದ ಹಣೆ ಪಂತ್ತು ಸಪಾಟಾದ ಗಡ್ಡ ಇದ್ದ ಬಾಳಾ, ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಹಗ್ಗ ನೆಟ್ಟುಗ ಮಾಡತಿದ್ದ.

ನಾನು ಯಾಕ ಬಂದಿದ್ದೆಂಬುದು ಅವ ಮೊದಲ ತಿಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವ ಸ್ವಾಗತದ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡ್ರಿ ಅಂತ ಸಹ ಅನಲಿಲ್ಲ. ಏನಾರ ಮಾತಾಡ ಬೇಕಂತ ಅವ ಅಂದ,

“ಯಾತಲಾಗ ವ್ವಂಟದ ಮಾಸ್ತರ ಸವಾರಿ”?

“ಇಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕಡೆನ ಬಂದಿದ್ದೆ.”

ಹಿಂಗಂದು ಹೆಂಡಿ ಸರಿಮಾಡಿ ಕೂತೆ. ಬಾಳಾ ಸುಮ್ಮನ ಇದ್ದ. ನಾ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿ ಅಂದೆ,

“ಗರಡಿಮನಿಗೆ ಗಿಡ ಬೇಕಾಗ್ಯದ, ಯಾವಾಗ ಕೊಡತಿರಿ?”

“ಯಾವ ಗಿಡ?”

ಇಂಥಾ ಮಾತಿನ ಅಭ್ಯಾಸ ನನಗ ಆಗಿತ್ತು. ಅದರೂ ಮಾತಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೋವನಿಸಿತು. ಆ ಭಾವನೆ ಮುಖದ ಮೇಲೆಯೂ ತೋರಿರಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ಬೇವಿನಮರದತ್ತ ನೋಡಿ ಅಂದೆ,

“ಮತ್ಯಾವ ಗಿಡ?” ಈಗ ನಾವು ನೆರಳಾಗ ಕೂತ ಗಿಡನ ಅದು.”

ಇಲ್ಲ ಅಂತಾ ಗೋಣ ಅಗಲಾಡಿಸಿ ಬಾಳಾ ಅಂದ,

“ಅದೇನು ಸಿಗ್ತಾಂಗಿಲ್ಲ ಅಂದೆ !”

“ಅದ್ಯಾಕ?”

“ನನ್ನ ಮರ್ಜಿ.”

“ಹೀಗಂದರ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡಿದೀತು?”

“ಅದ್ವ್ಯಾಂಗ ನಡಿಯುದಿಲ್ಲ ನೋಡತೇನೆ. ಮುಂಗೈ ಜೋರ ಇದ್ದಾವ ಬಂದ ಬೇಕಾರ ತಗೊಂಡು ಹೋದಾನು ಗಿಡ.”

“ಮುಂಗೈ ಜೋರಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಅವರವರ ಸಂತೋಷದ ಮಾತು.”

“ಹಾಂಗಾರ, ನನ್ನ ಖುಷಿ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ನಿಮೂರು ಬ್ಯಾಡ, ಗರಡಿಮನೀನೂ ಬ್ಯಾಡ. ಅಡವಾಗಿ ನೆಳ್ಳಿಗೆ ಇರೋದು ಇದೂಂದ ಗಿಡ ಅದ. ನನಗ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ, ದನಕರಗಳಿಗೆ ನೆಳ್ಳಿಗೆ ಇರೋದು ಇದ ಒಂದು ಗಿಡ. ಅದನ್ನೂ ನೀವು ಕಸಕೋಬೇಕು ಅಂತ ಮಾಡೀರಿ? ಗಿಡಕ್ಕೆ ಕೊಡ್ಲಿಪೆಟ್ಟು ಹಾಕೋದಕಂತ ಮೊದಲ ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಡ್ಲಿಪೆಟ್ಟು ಬೀಳಲಿ, ಆಮ್ಯಾಲೆ ತಗೊಂಡಹೋಗಿರಿ.”

“ಒಳ್ಳೇದು !”

ನಾ ಎದ್ದು ಊರಕಡೆ ಹೊರಟೆ, ಹಾದ್ಯಾಗ ಆಯಬೂ, ಅನಂದ ಕೂಡಿದರು.

“ಬಾಳಾನ ಗಿಡ ಸಿಕ್ಕತೇನು?”

“ಇಲ್ಲ, ಮೊದಲ ತನ್ನ ಕುತಿಗ್ಗೆ ಕೊಡ್ಲಿಪೆಟ್ಟು, ಅಮ್ಮಾಲೆ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಂತ ಹೇಳಿದ! ಹೀಗ ಅಂತಾನ ಅಪ.”

ಅಮ್ಮಾಲೆ ಒಮ್ಮೆ ನಾನು, ಕಾರಭಾರಿ, ರಾಮಾ ಮತ್ತು ಊರಾಗಿನ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಬಾಳಾನಕಡೆ ಹೋದೆ, ಆಗ್ಯೂ ಅವ ಹಣೆಹಗ್ಗ ನೆಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊತ ಕೂತಿದ್ದ. ಅವ ಗಿಡದ ನೆರಳಾಗ ಕೂತಿದ್ದ, ಒಂದೆರಡು ಕುರೀನೂ ಕಿವಿ ಅಗಳಾಡಿಸಕೊತ ಅಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದವು. ಯತ್ತೂ ನೆರಳಾಗ ಕಟ್ಟಿದ್ದ. ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳೂ ಅಲ್ಲೆ ಇದ್ದರು. ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಳಾ ಕೈಯಾಗ ಕೊಡ್ಲಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಎದ್ದ. ನಾವು ಬೆರಗಾಗಿ ನಿಂತಲ್ಲೆ ನಿಂತೆವು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಆಳು ಹಾಣಾಹಾಣೆಗೆ ಬರತಾನೇನೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನ ನೋಡಿ ನಾ ತಣ್ಣಗಾದೆ. ಅವನ್ನ ನೋಡಿ ಕಾರಭಾರಿ ಮುಂದ ಆನ. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ನಿಂತಲ್ಲೆ ನಿಂತೆವು. ವಯಸ್ಸಾದ ಕಾರಭಾರಿ ಕಾಲಾಗಿನ ವಂಚಿ ಜಕ್ಕೊತ ಮುಂದೆ ಆದ. ಬಾಳಾ ತನ್ನ ಕೈಯಾಗಿನ ಕೊಡ್ಲಿ ಅವನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಟ್ಟು ಅಂದ,

“ಗಿಡ ಕಡಿಯೊಡಕಿಂತ ಮೊದಲ ನನ್ನ ಕುತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಅಂತ ನಿನ್ನೇ ಮಾಸ್ತರಗ ಹೇಳಿನಿ, ನಿಮಗೂ ಹೇಳತೇನಿ.....” ಹೀಗಂದು ತಿರುಗಿ ನಿಂತು ಮನಿಯವರಕಡೆ ಬೊಟ್ಟುಮಾಡಿ ಅಂದ.

“ನನ್ನ ಮನಿಮಂದಿ, ನನ್ನ ದನಕರ ಇವರೆಲ್ಲರ ಕುತಿಗೆ ಕಡದಂ, ಅಮ್ಮಾಲೆ ಗಿಡ ಕಡಿರಿ.”

ಬಾಳಾನ ಕೈಹಿಡಿದು ಅವನ್ನ ಕೆಳಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ,

“ಬಾಳಾ ಸುಮ್ಮನಿರು, ನನ್ನ ಮಾತಾರ ಕೇಳು.”

ಮಂದಕನ ಕೈಸರಿಸಿ ಎದ್ದು ಕೈಮಾಡಿಕೊತ ಬಾಳಾ ಅಂದ,

“ನಾ ಯಾರ ಮಾತೂ ಕೇಳವ ಅಲ್ಲ. ನನ್ನ ಯಲ್ಕಾರ ಹುಗದುಬಿಡು. ನಾ ಏನು ನಿಮ್ಮ ಗರಡಿಮನಿಗೆ ಗಿಡ ಕೊಡವ ಅಲ್ಲ. ನಂದೇನು ಆಗೋದೈತಿ ಅದಾಗಲಿ.”

ಕಾರಭಾರಿ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದು ಕದಲದೆ ನಿಂತು ಅಂದ,

“ಬಾಳಾ, ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಾತ ಬ್ಯಾಡ. ದೈವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗಿಡ ಕೊಟ್ಟರ ನಿನ್ನ ಮನಿ ಏನು ಹಾಳಾಗುದಿಲ್ಲ.”

“ನನ್ನ ಮನಿ ಹಾಳಾಗಲಿ ಬಿಡಲಿ, ನಾ ಏನು ಗಿಡ ಕೊಡವ ಅಲ್ಲ.”

“ಈ ಮಾತು ಪಕ್ಕಾ ಹೌದಲ್ಲ?”

“ಹೌದು, ಪಕ್ಕಾ! ಪಂತ ಸರಕಾರ ಬಂದರೂ ಕೊಡವ ಅಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲೀಷ ಸಾಹೇಬ

ಬಂದರೂ ಕೊಡಾವ ಅಲ್ಲ. ನನಗ್ಯಾವ ಬಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸತಾನ ಅವ ಏರಸಲಿ!"
ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಕಾರಭಾರಿ ತಲೀನೂ ಕೆಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ಅವನೂ ಕೈಮಾಡಿ ಅಂದ,

"ಹೂಂ, ನಡೆರಿ ತಿರುಗಿ,"

ಬಾಳಾನ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿದ್ದರು. ಅವನ ಅಡವ್ಯಾಗ ಇದೇನು ಒಂದ ಗಿಡ ಇತ್ತೆಂದಲ್ಲ. ಬದುಕಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಬೇವಿನಗಿಡ ಇದ್ದ ಇದ್ದವು. ಈ ಗಿಡ ಕೊಟ್ಟಿದರ ಅವಗ ಬಿಸಲಾಗ ನಂದರೊ ಪ್ರಸಂಗನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಕಾರಭಾರಿ "ನಡೀ" ಅಂದರೂ ರಾಮಾ ಬನಗರ ಜಾಗಾ ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಅವ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಅಂದ,

"ಬಾಳಾ. ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನೀನು ದೈವಕ್ಕನ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದೀದಿ! ದೈವದ ಮಾತ ಮೀರೀದಿ!"

ಬಾಳಾ ಚೀರಕೋತ ಅಂದ,

"ನನ್ನ ದೈವ ತಗ್ಗೊಂಡ ನನಗೇನು ಮಾಡೋದ ಅದ? ಎಂಟು ವರ್ಷ ನನ್ನ ಭೂಮ್ಯಾಗ ನಾ ಅದೇನಿ. ಮುಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಇರತೇನಿ. ನನಗೇನು ದೈವದ ಅಂಜಿಕೆ! ರಾಮ್ಯಾ, ತೊಯಿಸಿಕೊಂಡವಗ ಮಳೆ ಅಂಜಿಕೆ ಏನು?"

ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ರಾಮ್ಯಾ, ಆನಂದ ತಲಿತಿರುಗಿದಾಗ ಆಗಿ ಬಾಳ್ಯಾನ ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಏರಿಹೋದರು. ಅಷ್ಟರಾಗ ಕಾರಭಾರಿ ಕೈಯಾಗಿನ ಬಡಗಲೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದೆಸರಿಸಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅಂದ,

"ಬಾಳಾ, ಅಡಿದ ಮಾತು ಕಡಿತನಕ ಉಳೀಲಿ. ದೈವದ ಹತ್ತರ ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಬರಬ್ಯಾಡ."

ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಊರಕಡೆ ಬಂದೆವು. ಊರ ಹತ್ತರ ಬಂದ ಕೊಡಲೆ ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ.

"ಬಾಳ್ಯಾನ ಜೋಡಿ ಯಾರೂ ಸಂಬಂಧ ಇದಬ್ಯಾಡರಿ. ಅವನ ದನಕರ ನಿಮ್ಮ ಅಡವ್ಯಾಗ ಬರಗೊಡಬ್ಯಾಡರಿ, ಅವಗ ತೊಂದರ್ಯಾದರ ಯಾರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡ ಬ್ಯಾಡರಿ. ನೊಡ್ಕಾರ ನೋಡೋಣು ದೈವದ ವಿರುದ್ಧ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಇರತಾನ?"

ಊರತುಂಬ ಈ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಬಾಳ್ಯಾಗ ದೈವ ಜಾತಿಹೊರಗ ಇಟ್ಟಿದ ಅನ್ನೊ ಸುದ್ದಿ ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾತು. ಅದು ಅಮಲಿನ್ಯಾಗನೂ ಬಂತು. ಕುರಿಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಾ ಅಂತ ಬಾಳ್ಯಾನ ಮಗ ಆಯಬೂಗ ಕರಿಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಆಯಬೂಗ ಅಂದ,

"ಊರವರ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಜಾತಿ ಹೊರಗ ಹಾಕ್ಕಾರ, ನಾ ಏನು ಬರುದಿಲ್ಲ."

"ನನಗೇನು ಊರಿನ ಸಂಬಂಧ! ಕೊಟ್ಟ ರೊಟ್ಟಿಚೂರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡವ.

ನಾ ಏನು ನಿನಗ ಪುಕಟ ಕೆಲಸ ಮಾಡೂಂತ ಹೇಳುದಿಲ್ಲ. ಶೇರ ಎರಡು ಶೇರು ಕಾಳ ಕೇಳು ಬೇಕಾದರ.”

“ನಿನ್ನ ಶೇರ ಎರಡು ಶೇರಿನ ಗರಜು ನನಗಿಲ್ಲ. ಹೋಗು ನೀ.” ಮಗ ಹೇಳಿದ ಮಾತು, ಕೇಳಿ ಬಾಳಾ ಅವನ ಮ್ಯಾಲೆ ಒಡಕ್ಕಾಡಿದ. ಮಗನನ್ನು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಕಟಕರವನ್ನು ಕರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಕುರಿಕಡಿಸಿದ.

ಅವನ ಹೊಲದಾಗ ಕೂಲಿಯವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಎರಡನೆ ಊರವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕರಿಸಿದ. ಬಾಳಾನ ಬಾವಿನೀರು ಸವಳಿತ್ತು. ಊರಾಗಿನ ಬಾವಿಯೊಳಗಿಂದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಎರಡು ಮೂರು ಕೊಡ ಸೀನೀರು ಒಯ್ಯತಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ತಗೊಂಡ ಹೋಗೋದನ್ನು ಜನ ಬಂದಮಾಡಿದರು. ಬಾಳಾ ತಾನ ಹೋಗಿ ಎರಡು ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಮ್ಯಾಲಿಂದ ಸೀನೀರು ತರಪತ್ತಿದನು. ಊರವರ ಅಡವ್ಯಾಗ ದನ ಕಳಸೋದೂ ಬಂದಮಾಡಿದ. ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಲಿಗೆ ಬರದ್ದಾಂಗ ಆದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಬಾಳಾ ದೈವದ ಮಾತು ಕೇಳಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ! ಈ ಜಿಗಟ ಮನಷ್ಯ ತನ್ನ ಮಾತ ನಡಿಸಿದ. ಹೀಂಗ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ನಡೀತದ ನೋಡೋಣು ಅಂತ ಊರ ಜನ ಅನ್ನತಿದ್ದರು.

ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಂದಾಜು ತಪ್ಪಿತು. ಹಂರುಪಿನಿಂದ ಕೈಗೊಂಡ ಗರಡಿಮನಿ ಕಟ್ಟಡದ ಕೆಲಸವು ಅತಿ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಇಮಾರತ ಕಟ್ಟಿ ದೊರಕಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಾಳಾಯಿತು, ಒಡ್ಡರು ಖರ್ಚೆಯೊಳಗಿನ ಕಲ್ಲು ತಗದುಕೊಟ್ಟರು. ಅವನ್ನ ಹೊತ್ತುತಂದು ಹಾಕಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವೂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸುಣ್ಣ, ಉಸುಗು ತಂದು ಗಾಣಿಗೆ ಹಾಕಿ ಗಚ್ಚು ಮಾಡೋದರೊಳಗೂ ಕಾಲಹರಣವಾಯಿತು. ಮಳೆ, ಸ್ಕೂ, ಮೊದಲಾದ ಕಷ್ಟಿಣ ಸಾಮಾನ ಸಿಗಲು ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟುವ ಅನುಭವ ನನಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಸುಮ್ಮನೆ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಕಳಿತಾರಲ್ಲ ಅಂತ ಅನಿಸಿ ಜನರ ಮ್ಯಾಲೆ ಹರಿಹಾಯತಿದ್ದೆ; ಆದರೆ ವಾಡಿಯ ಜನರಿಗೆ ಸಾವಕಾಶ ಕೆಲಸವಾಗುವದರ ರೂಢಿ ಇತ್ತು. ಕಟ್ಟಡ, ಭಾವಿ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸ ಹಳ್ಳಾಗ ಸುರೂಮಾಡಿದರ, ಅವು ಮುಗಿಯೋದ ಅಪರೂಪ ಮತ್ತು ಮುಗದರೆ ಅಂಥ ಮದತ್ವದ ಘಟನೆ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಹಂರುಪಿನಿಂದ ಕೈಕೊಂಡ ಇಂಥಾ ಕೆಲಸ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂದರತಾವ. ಮನಿಕಟ್ಟಿ ಆದರ ಬಾಗಿಲ ಇರುದ್ದಿಲ್ಲ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಗೂಟಾ ಹಾಕಿರುದ್ದಿಲ್ಲ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮುಂದಿನ ಮಳಗಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಉಳಿತದ. ಭಾವಿ ಆಗಿರತದ, ಆದರ ಗೋಡಿ ಕಟ್ಟಿರುದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥಾ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತ ಕೆಲಸ ಹಳ್ಳಾಗ ಆನೇಕ ಇರತಾವ. ಫಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು. ಕೆಲಸ ಲಗೂ ಆಗತಾ ಇಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇನು ವ್ಯಸನವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ, ಆಮ್ಮಾಲೆ ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಾವರು.

ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸದಾಗ ತೊಡಗಿದಾಗ ನಾ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆ ಸಹ ಮರೆತು, ದುಡದ ದುಡಿತಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಊಟ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಂಟೆಂಟು ದಿನ ಗಡ್ಡ ಮಾಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ವ್ಯಾಳ್ಯಾಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರುಳಕ ಆಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸೂಟ್ಕಾಗ ವನಿಗೂ ಕೋಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಲ್ಕಾಗ ಬರೀ ಸುಣ್ಣ, ಬಣ್ಣ, ಕಲ್ಲು, ಮೆಟ್ಟಲ, ಕಟ್ಟಿಗಿ ಇವ ಬಿದ್ದವು.

ಕಲ್ಲು ಹೇರಿಹೇರಿ ವಾಡ್ಯಾಗಿನ ಚಕ್ಕಡಿ ಗೀಳಾದವು, ಕೆಲವು ಮುಂದವು. ಗೌಂಡರ ಕಲ್ಲು ಕಟಿಯುವ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿಕೇಳಿ, ಜನರ ಕಿವಿ ಚಿಟ್ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು. ನೋಡಿದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಕಲ್ಲಿನಚೂರು, ತುಂಡು,

ಅಡ್ಯಾಡಿ ಅಡ್ಯಾಡಿ ಆಯಬೂನ ಕಾಲು ಸಾಣೆಗೆಯಂತಾಗಿದ್ದವು. ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ, ಅವನ ಮೈ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ತಪ್ಪಸೂ

ಅನಂದ ಈಗ ಕೆಲಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದ. ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ಓಡ್ತಾಡೋ ಕೆಲಸ ಅವಂದ ಇತ್ತು. ಬರೀ ಗರಡಿಮನಿ ಕೆಲಸದಾಗ ತೊಡಗ್ಯಾನ, ಮನಿಕೆಲಸದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಲ್ಲ ಅಂತ ರಾಮನ ಮಗ ತಕ್ಕಾರ ಮಾಡತ್ತಿದ್ದ. ಕಾರಭಾರಿದೂ ಕೊರಿಹಂದಿನ ಕೆಲಸದ ಕಡೆ ಅಲಕ್ಷವಾಗಹತ್ತಿತು. ಗರಡಿಮನಿ ಬ್ಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹತ್ತಿತು. ಈ ಕೆಲಸದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬಾರದ ಒಂದೂ ಮನಿ ವಾಡ್ಯಾಗ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆ ಸುಗ್ಗಿಯಾಯಿತು. ನೋಡನೋಡೋದರೊಳಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ವಾಯಿತು. ರಂಟಿಕುಂಟಿ ಕೆಲಸ ಘುಗಿಯಿತು. ಕುರುಬರು ಉಣ್ಣೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಆಯಿತು. ಅವರ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ಉಣ್ಣೆ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿ ನೂಲಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು, ಪ್ಯಾಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೂಲ ಮಾರಿ ವರ್ಷದ ಅರಿವಿ-ಶೀರಿ, ಪಟಕಾ, ಧೋತರ ಅಂಗಿ—ಖರಿದಿಯಾದವು! ಕೆಲವರು ನೂಲು ನೇಕಾರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಂಬಳಿ ನೇಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕುರಿ ಈಯ್ದವು. ಮೊದಲಿನ ಮರಿ ತಾಯಿನ್ನ ಮರೆತವು. ಬ್ಯಾಸಗಿ ಮುಗಿದು ಮಳೆಗಾಲ ಸಮಾಪ ಬಂತು. ಇನ್ನೂ ಗರಡಿಮನಿ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾನು, ಮಿತಿಮೀರಿ ಸಿಟ್ಟಾದೆ. ಎರಡನೆಯವರ ಮೇಲೂ ಧರಿಹಾಯಹತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಕೆಲಸ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟ ದಿವಸ ಕಳೆದರು ಕಟ್ಟಡ ಮುಗಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಹೊರಗಿನ ಜನ ಟೀಕಿಸ ಹತ್ತಿದರು, ಮಾಸ್ತರ ಮುಟ್ಟು ಕುರುಬರನ್ನ ಕಾಡಿ ರೊಕ್ಕ ಕೂಡಿಸಿದ. ಬನಗರವಾಡಿಗೆ ಗರಡಿಮನಿ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಣ್ಣ ಊರಿಗೆ ಯಾಕೆ ಈ ಹವ್ಯಾಸ? ಅಡುವ ಹಂಡುಗರು ಅಡವ್ಯಾಗನೂ ಅಡತಾವ, ಉಸಂಗನ್ಯಾಗನೂ ಅಡತಾವ. ಅವರೊಳಗಿಂದ ಪೈಲವಾನನ್ನ ಅರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರತ್ತಿತ್ತು. ಗರಡಿಮನಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಪೈಲವಾನ ಆಗಾವ ಏನಾರ ನಿಲ್ಲತಾನೇನು? ರೊಕ್ಕ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಸ್ತರ ಹೂಡಿದ ಆಟ ಇದು. ಪಗಾರ ಸಾಲುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಮುಂಬ ಕುರುಬರನ್ನ ಹುರಿದುಂಬಿಸ, ತನ್ನ ಕಿಸೆ ತುಂಬೊ ಗತ್ತಿದಂ! ಇಂಥ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಬೇಸರಪಟ್ಟು ನಾನು ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದೆ, “ಗರಡಿಮನಿ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದಿದೆ. ಪಂತಸರಕಾರದವರು ಡಯವಿಟ್ಟು ವಾಡಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಅದರ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಬೇಕು.” ಹೀಗೆ ಬರೆದು ಟಿಪಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿ ವಾಡೀ ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. “ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳ ಪಂತಸರಕಾರದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗರಡಿಮನಿ ಮುಗಿಸಿರಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿರಿ, “ಸರಕಾರ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸ ನಮ್ಮಿಂದ ಮುಗಿಸೋದು ಆಗುದಿಲ್ಲ” ಅಂತ.

ದಾದೂ ಬಾಲಟ್ಯಾ ಇನ್ನೂ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ತಾಯಿತಾ ಕಟ್ಟಾವರನ್ನ, ಮಂತ್ರ ಮಾಡಾವರನ್ನ, ಹೇಳಿಕೆ ಹೇಳವರನ್ನ ಕರಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲಟ್ಯಾ ಮಾತಾಡದ ಹಾಸಿಗೆಮ್ಯಾಲೆ

ಜಿದ್ದಿದ್ದ. ಎರಡುಹೊತ್ತು ಚಲಿಸಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಡವೆಂದ್. ತುಪ್ಪಾ, ಹಾಲು, ಕುರಿ ಕೋಳಿ, ಸಕ್ಕರೆ ಕೇಳವ. ಅವನ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲೆಂದು ವನಿಯವರು ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡತಿದ್ದರು, ತಿಂದರ ಪಚನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗ ತಿಂದರ ತಾ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿ ನ್ನಾಂಗ ಗಟ್ಟಿಯಾಗತೇನಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಹೊಟ್ಟಾಗ ಇದಾವದೂ ಉಳಿಯದೆ ಏಳುವ ತ್ಯಾಣನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಳಾ ಬನಗರ ದೈವಕ್ಕೆ ಬಾಗಲಿಲ್ಲ, ಜನರು ಅವನನ್ನು ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೂ ಅವ ಹಣಿಯಲಿಲ್ಲ. ಜಿಗಟ ಬಾಳಾ ಶಬ್ದ ಇದ್ದ.

ಶೇಕು ಮತ್ತು ಅವನ ಎತ್ತರವಾದ ಹೆಂಡತಿ ದುಡಿಯುತಾ ಇದ್ದರು. ಕಾರಭಾರಿ ಅಂಜಿ ಕಣ್ಣ ಹೊಡಕೊತ ಅಡ್ಡಾ ತಿದ್ದಳು, ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕಳವು ಮಾಡಿಕೊತ ಆನಂದ ಇದ್ದೆ ಇದ್ದ, ರಾಮಾ ಬನಗರ ಹಾಂಗ ಉಂಡಾಡಿಯಾಗಿ ಇದ್ದ. ವಾಸನೆಮ್ಮಾಲಿಂದ ತೋಳನ ಗರ್ತಾ ಹಿಡಿಯೊ ಅವನ ಅಪ್ಪ ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹಿಂದ ಹೋಗತಿದ್ದ. ತರುಣ ಹುಡುಗರು ಬೆಳಗಾಗೋದರೊಳಗ ಕುರಿಹಿಂಡ ಅಟಕೊಂಡು ಅಟವಿಗೆ ಹೋಗವರು. ದಿನವಿಡೀ ಕುರಿಮೇಯಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಜೆಹೊತ್ತು ವನಿಗೆ ಬರಾವರು. ತಿರುಗಿಬಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕುರಿ ಜೋಡುಮಾಡಿ ದಡ್ಡಿ ಸೇರಸಾವರು. ರಾತ್ರಿ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಮಲ ಗಾವರು. ಕುರುಬರ ಪೆಣಮಕ್ಕಳು ರೊಟ್ಟಿ ಬಡಿಯಾವರು. ಉಣ್ಣೆ ನೂಲಾವರು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಲುಕುಡಿಸಿ ಮಲಗಸಾವರು.

ಹೀಗ ನಡಿದಿತ್ತು ವಾಡೀಜೀವನ. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದ ಉತ್ತರ ಬಂತು, ರಾಜೀನಾಮೆಬರು ಸ್ವತಃ ಎಪ್ರಿಲ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ತಾರೀಖಿಗೆ ಬಂದು ಗರಡಿವನಿ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಲು ಬಿಟ್ಟಿದರು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಾಳಿ ಬದಲಾಯಿತು. ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ವಾಡಿಗೆ ಬರುವ ರಸ್ತೆ ದುರಸ್ತಿಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಾಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಕಗಳು ಹಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮಂನಸಿಪಾಲಿಟಿ ಜನ ಬಂದು ಬೀಡಾಡಿ ನಾಯಿ ಕೊಂದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಪ್ಪಿ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಂದರು. ಸಾಲಕಟ್ಟಡ ದುರುಸ್ತಾಗಿ ಸುಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಕಂಡಿತು. ಕಸಾಕಡ್ಡಿ ಹೊಲಸುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಗಿಸಿ ಊರೆಲ್ಲ ರಫುಳರಫುಳ ವಾಯಿತು, ಊರಾಗ ಬರೋವೊಂದ ಎಲ್ಲಾರ ರಾಮೋಶಿ ಗುಡಿಸಿಲ್ಲ ಹೊಕ್ಕು ರಾಜಾ ನೋಡಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ರಾಮೋಶಿ ಓಣಿ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡೆ ಲಾಯಿತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವನಿಸಾರಿಸಿ, ರಾಮೋಶಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನಿ ನಿಚ್ಚಳ ಮಾಡಿದರು. ಬೀಳಾದ ಮನಿ ದುರುಸ್ತಿ ಕಂಡವು, ಮಣ್ಣು ಕಾಣದ ಮನಿ ಮೆತ್ತ ಲಾದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡಿಸಿ ನಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟರು. ಎಂದೆಂದೂ ಆಗದ ಕೆಲಸ ಆದವು. ರಫುಳರಫುಳ ಎರಕೊಂಡು, ಕೂದಲ ಬಾಚಿ, ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಕುರುಬರ ಹುಡುಗಿ ಹಾಂಗ ವಾಡಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತು.

ಗರಡಿಮನಿ ಕೆಲಸವೂ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಗೋಡೆಗಳಾಗಿ ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿ ಉದ್ದಪಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ಆಗಿದ್ದವು. ಗೌಂಡಿ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿದದ್ದು ಬಡಗೀರ ಕೆಲಸ. ಅವರು ಹಲಗಿಗಳಿಗೆ ರಂಧಾ ಹೊಡೆಯಂತಾ ಇದ್ದರು, ಗೂಟಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತತಾ ಇದ್ದರು ಮತ್ತು ಬಾಗಿಲ ಚೌಕಟ ಕೂಡಿಸಿರು.

ಸ್ವತಃ ರಾಜಾ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಬರತಾನ ಅಷ್ಟುವ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬನಗರವಾಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು; ಈ ಊರ ಒಬ್ಬ ಕುರುಬನೂ ರಾಜಾನ್ನ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವ ಬರವ ಇದ್ದ ಅಂತ ಯಾರೂ ಉದಾಸೀನರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಎಂದೆಂದೂ ಆಗದ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ವಾಡಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಹುರುಪು ಬಂದಿತ್ತು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಯವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತರದ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿತ್ತು. ಈ ಊರಿಗೆ ಎಂದೂ ಬಾರದ ಅಧಿಕಾರಿ, ಪಾಟೀಲ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಘೋಷದಾರ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದುಬಂದು ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ದಿನಕಳೆದಂತೆ ಅನೇಕಬಾರಿ ಅವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗತಾ ಇತ್ತು. ನಮಗೂ ಬಹಳ ಗಡಿಬಿಡಿ; ಮಿರ್ಚಿ, ಟೀಬಲ, ಹಾರ-ತುರಾಯಿ ತರೋದು. ಸಾಲಿ ಹಂಡುಗರಿಗೆ ಹೊಸ ಅರಿವಿ ಹೊಲಿಸೋದು, ಊರಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟಾ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳೋದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳಿದ್ದವು. ರಾಜಾ ಬರಾವ ಅಂದರ ಅನೇಕ ಮಾತು, ಭಾನಗಡಿ ಇರತಾವ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಓಡಾಡಿ ಪೂರೈಸತಾ ಇದ್ದೆವು.

ಒಪ್ಪಿಲ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮುಂಜಾನೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ಉದ್ಘಾಟನ ಸಮಾರಂಭ. ಗರಡಿಮನಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಭಪ್ಪರ ಬೀಳೊಡಿತ್ತು. ಮುನ್ನಾದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೂರಾಗಿದ್ದರೂ ಭಪ್ಪರ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಉದ್ಘಾಟನ ಬಂದರೂ ಈ ಕೆಲಸ ಉಳಿದಿತ್ತು, ನಾನು ಹೌಹಾರಿ ಹೋದೆ. ಬೆಳಗಿನೊಳಗಾಗಿ ಈ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯದಿದ್ದರ ಮಹಾರಾಜರು ಏನನ್ನ ಬಹುದು. ನನ್ನ ಮಾನ ಹೋಗಿ, ವಾಡಿ ನಗಗೀಡಾಗಬಹುದು. ಓಂಗನಿಸಿ ನಾ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಅಂದೆ.

“ಮುಂಗಿತು, ನಮ್ಮೂರ ಮಾನ ಉಳಿಯೊದಿಲ್ಲ. ಗರಡಿಮನಿ ಭಪ್ಪರನ ಆಗಿಲ್ಲ. ಮ್ಯಾಲೆ ಮಣ್ಣುಬೀಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಾಜಾ ಅನಕಾ ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬರವರು.”

ಕಾರಭಾರಿ ಗಡಿಬಿಡಲೆ ಎದ್ದ ಅಂದ,

“ಆಂ ! ಏನಂತಿದೇನು ಹುಡುಗ? ಕರಿ ಎಲ್ಲಾರನ, ಊರಕೂಡಿಸು. ಮಣ್ಣು ಕಲಸರಿ. ಮಣ್ಣಿನ ಭಪ್ಪರ ಹಾಕಾಕ ಎಷ್ಟುತ್ತು?”

ಜನರನ್ನು ಓಡಾಡಿ ಕರಿದಾಯಿತು. ಊರಕೂಡಿತು. ಮಣ್ಣು ಕಲಿಸಿ ಆಯಿತು. ಕಲಿಸಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಜಾಗಾದಿಂದ ಕಟ್ಟಡದ ವರೆಗೆ ಅರವತ್ತು ಎಪ್ಪತ್ತು ಅಳು ಸಾಲಕ ನಿಂತಿತು. ದಂಣುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಸುರುವಾಯಿತು. ಬರಿಮೈ ಕುರುಬರು ಒಬ್ಬರ ಕೈಯಾಗಿಂದ

ಒಬ್ಬರು ಮಣ್ಣಿನ ಬುಟ್ಟಿ ತಗೊಂಡು, ಹೊತ್ತು ಮಣ್ಣು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳಿ ಥೋಲ ಬಾರಸಾವರನ್ನ ಕರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಥೋಲು ಬಾರಸತ ಇದ್ದರು, ಮತ್ತು ಅದರ ತಾಲಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಮಣ್ಣು ಹೊರೋದು, ಹಾಕೋದು ನಡೆದಿತ್ತು. “ಹಾ - ಹೂಂ - ತಗೊಳಲೆ ಮಣ್ಣು - ಹಾಕಲೆ ಮಣ್ಣು - ತಗೊ - ಬಂತಲೆ ಮಣ್ಣು” ಹೀಗನಕೊತ, ಒದರಿಕೊತ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿತ್ತು. ಸಂಜೆ ಆತು, ರಾತ್ರಿ ಆತು, ಗ್ಯಾಸಬತ್ತಿ ತಂದು ಅದರ ಬೆಳಕಿನ್ಯಾಗ ಕೆಲಸ ಸಾಗೇಸಾಗಿತು. ಗದ್ದಲ ನಡೆದ ಇತ್ತು, ಊರಲ್ಲಿ. ಊರಹೊರಗೆ ತಳಿರುತೋರಣ ಕಟ್ಟೊದು ನಡೆದಿತ್ತು, ಎಲ್ಲ ಎತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಒಂದುಕಡೆ ಕೂಡಿಸಿದ್ದರು. ಅರಸ ಆಗಲಿಗೆ ಬಂದಮ್ಯಾಲೆ ಅವನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದ ಯತ್ತಿನ ರಥ ದಾಗಿಂದ ಮರಸೊದಿತ್ತು. ಬಂದೂಬಸ್ತಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಪೋಲೀಸರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡತಾ ಇದ್ದರು. ಏನಿದು ನಾಳೆ ಪಂಚಜಾನ ಅರಸ ಬರಾವ, ಇನ್ನೂ ಏನೂ ತಯಾರಿನ ಇಲ್ಲಲ್ಲ? ಗ್ಯಾಸ ಹಚ್ಚಿ ಭಪ್ಪರದ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿತ್ತು. ಮಣ್ಣಿನ ಬುಟ್ಟಿ ಓಡಿಯತಾ ಓಡಿಯತಾ ಆಯಬೂ ಕೆಳಗ ಕಲ್ಲರಾಬಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಿದ್ದ. ‘ಆಯ್ಕೊ ಸತ್ತೆ!’ ಎಂದು ಬೀಳುವಾಗ ಅಂಜಿಕೆ ಬರೊಹಾಂಗ ಒದರಿದ. ಉದ್ಘಾಟನ ಸಮಾರಂಭದ ಕೆಲಸ ನಾನು ಸಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ನಡೆಸಿದ್ದೆ. ರಾಮಾ ತಳಿರುತೋರಣದ ಕೆಲಸ ನಡೆಸಿದ್ದ, ಆಯಬೂ ಬಿದ್ದಾಗ ನಾವ್ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವ ಬಿದ್ದ, ಎಚ್ಚರನೂ ತಪ್ಪಿತ್ತು. ಮಣ್ಣುಹಾಕುವ ಕೆಲಸ ನಿಂತಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಆಯಬೂನ ಸುತ್ತ ನಿಂತರು. ‘ಮುಲಾಣಿ ಸತ್ತ, ಮುಲಾಣಿ ಸತ್ತ’ ಎಂಬ ಗದ್ದಲನ ಗದ್ದಲ. ಮೊದಲ ಗದ್ದಲ ನಡೆದ ಇತ್ತು, ಅದರಾಗ ಇದೊಂದು ಕೂಡಿತು. ಏನ ಗದ್ದಲ ನಮಗ ಗೊತ್ತ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆನಂದ ಓಡಿಕೊತ ಬಂದು ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಅಂದ,

“ಆಯಬ್ಯಾ ಮುಲಾನಿ ಬಿದ್ದಾನ, ರಕ್ತ ಸೊರತದ!”

ಗರಡಿಮನಿ ಕೆಲಸ ನಿಂತದ್ದ ನೋಡೆ ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ,

“ನೀವ್ಯಾಕ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತೀರಿ? ಮುಲಾನಿ ಬಿದ್ದರ ಬೀಳುವಲ್ಲ ನ್ಯಾಕ. ನಡೆರಿ. ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸ ನೀವು ನಡೆಸಿರಿ.”

ಹೀಗ ಹೇಳಿ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ. ಆಯಬೂನ್ನ ಅಮಾತ ಎತ್ತಿ ನನ್ನ ಕೊಣ್ಯಾಗ ಮಲಗಿಸಿದ. ಇತಲಾಗ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿತ್ತು. ಇಪ್ಪರಾಗ ಫೋ-ಫೋ ಅನಕೊತ ರಾಜನ ಮೋಟರ ಬಂದಿತು. ಸಾಯಲಿಕ್ಕೂ ಯಾರಿಗೂ ಬಿಡುವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮ್ಯಾಲೆ ಅಳೋಸವಡು ಯಾರಿಗೆ? ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡೆ ಒಡೆದು ಆಯಬೂನ ಮೂಗಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದರು, ತಲಿಗೆ ನೀರು ಬಡೆದವು. ಆಯಬೂ ಕಣ್ಣು ತಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನ ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಾಗಿಲ ಮುಂದಮಾಡಿ, ಕಾರಭಾರಿ ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಸುರುಮಾಡಿದ. ಇದೊಂದು ಮದುಮೆಕಾರ್ಯ ಇದ್ದಾಗ ಇತ್ತು. ಹೆಣ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಾದರೂ ಮುಗಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು!

ಮೆಣ್ಣು ಒಗೆದದ್ದಾಯಿತ್ತು. ಮೈ ರಾಡಿ ಆದ ಕೆಲಸದವರೆಲ್ಲ ಲಗುಲಗು ರಝಕಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ನಾಕಾರು ರಾಮೋಶಿಯವರನ್ನ ತಾಲೂಕದ ರಸ್ತದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಿವು. ಕಾಳಿ ಬಾರಸಾವಗ ಒಂದು ಎತ್ತರದ ಗಿಡದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಡಿಸಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೈಲ ಎರಡು ಮೈಲು ದಾರಿ ಕಾಣತಿತ್ತು. ಮೋಟರ ಬರೊಂದು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಅವ ಕಾಳಿ ಬಾರಸೊದಿತ್ತು.

ಎಂಟು ಗಂಟೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಳಿಬಾರಿಸಿದ. 'ಬಂದ, ನಮ್ಮ ರಾಜ ಬಂದ' ಎಂದು ಒಂದೇ ಗದ್ದಲ. ಬಗಲಾಗ ಹುಡುಗರನ್ನ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕುರುಬರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಅಗಶಿಕಡೆಗೆ ಓಡಿದರು. ಬಂದೊಬ್ಬಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಪೋಲಿಸರು ಅವರನ್ನ ಬೆದರಿಸಿ ಕಳಿಸಿದರು. ರಥ ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಎತ್ತೂ ಹೂಡಿದ್ದರು. ರಾಜಾ ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಅಂದರ ಊರಗೌಡ ಒಂದು ಕಾಯಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಬೆಳ್ಳಿತಾಟಿನಾಗ ಹಾಕಿ, ಅವನ್ನ ಇದುರುಗೊಂಬುವದಿತ್ತು; ಇಂಥ ಒಂದು ರೂಢಿ ಇತ್ತು. ಆದರ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಗೌಡನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಕುಲಕರ್ಣೀನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನೆರೆಹಳ್ಳಿ ಗೌಡ ಬಂದ ಗದ್ದಲ ನಡೆದಿದ್ದ. ನಾ ಅವನ ಬದಿಗಿರಿಸಿ, ಕೆಂಪು ಮುಂಡಾಸ, ಹೊಸ ನಿಲುವಂಗಿ ಹಾಕಿವ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪಿಸೋದು ಅಂತಾ ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಆಗಲಿ ಹತ್ತರ ಸುಮಂಗಲೆ ಯರು ಆರತಿ ತಗೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದರು. ತುದಿಗಾಲ ಮ್ಯಾಲೆ ನಿಂತು ಎಲ್ಲಾರೂ ಮೋಟರ ಬರೊ ದಾರಿ ನೋಡಕೊತ ನಿಂತಿದ್ದರು, ಹಾದಿ ಮ್ಯಾಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ರಾಮೋಶ್ಯಾರು ಓಡಿಕೊತ ಬಂದು ಅಂದರು,

“ಮೋಟರ ಬಂತು, ಮಾವಲ್ಕಾಯಿ ದಿನ್ನಿ ಹತ್ತರ ಬಂದದ !”

ಎಲ್ಲಾರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಟಕಾ, ಟೊಪಿಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿದರು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೋಟಿನ ಗುಂಡಿ ಹಾಕಿದರು. ಹಾದಿಮ್ಯಾಲೆ ನಿಂತ ಪೋಲೀಸರು ಶೀಟಿ ಊದಿದರು. ಕೆಂಪು ಬೋರ್ಡ್ ಇದ್ದ ತಕತಕ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಂತಸರಕಾರದ ಮೋಟರ ಅಗಶ್ಯಾಗ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಅಪರೊಡನೆ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಬಂದಿದ್ದ. ನಾನು ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಮುಂದಾದೆ. ನಾನು ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದೆ, ಆಗ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಅಂದರು,

“ಇವರು ಈ ಊರ ಶಿಕ್ಷಕರು.”

ತುಂಬಾ ಉಂಗುರಗಳಿದ್ದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ರಾಜರಂದರು,

“ಜಯದೇವಾ.”

ಎಲ್ಲರೂ ಬಾಗಿನಂತರು. ಕುರುಬರು ಭೂಮಿಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಿ ತಮ್ಮ ಅರಸನಿಗೆ ಅಭಿವಾದನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಮಾಮಲೆದಾರ ಮುಂದಾಗಿ ಆದರದಿಂದ ಅಂದರು,

“ಸರಕಾರ, ಇಲ್ಲಿಂದ ತಾವು ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂತು ಮುಂದೆನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಊರವರ ನಮ್ಮ ವಿನಂತಿ ಆದೆ.....”

“ಅವರ ಇಚ್ಛೆ! ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ.”

ಸೇವಕನು ಮೋಟರ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದ, ರಾಜರು ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಕೆಂಪಗಿದ್ದ, ಭವ್ಯ ರಾಜನನ್ನು ಕುರುಬರು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಿದರು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ಪಗಡಿ ಇತ್ತು. ಮೈಮ್ಯಾಲೆ ಉದ್ದ, ಬಿಳಿ ಖಾದಿಕೋಟು ಇತ್ತು. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಸಲವಾರ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನೀಟಾಗಿ ಇಷ್ಟಮಾಡಿದ ಜರತಾರಿ ಉಪರಣ. ಅವರ ಆಗಲಾದ ವಿದ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ನೀಟಾದ ಮೂಗಂ, ತೇಜಸುಳ್ಳ ಕಣ್ಣು. ಬಿಳಿ ಛಾಯೆ ಇದ್ದ ಮೀಸೆ. ಅರಸ ಕೋಲಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ರಥದತ್ತ ರಾಜೀವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ. ಕುರುಬರ ಹೆಣದಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗ, “ಅರಸ ದಣದಾನ! ನಡಬೇಕಾರ ಕೋಲಿನ ಆಧಾರ ಬೇಕು!” ಅಂತ ಅನಿರ್ದರು.

ನಾನು ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಸೊನ್ನೆಮಾಡಿದೆ. ಅವ ಕಾಯಿ ರೂಪಾಯಿ ತಗೊಂಡು ಅವನ್ನ ಅರಸನ ಇದರು ಓಡಿದ. ಅರಸ ಅವಕ್ಕೆ ಕೈಬಿಟ್ಟ. ಕಾರಭಾರಿ ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ಕೈಇಟ್ಟು ಅಂದ,

“ಏನು ಗೌಡರೇ ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷೇಮವೇ?”

ಕಾರಭಾರಿ ನಸುನಕ್ಕು ಹೌದು ಎಂದು ಗೋರಿ ಆಗಲಾದಿಸಿ ಅಂದನು,

“ಹೌದು ಸರಕಾರ, ಹೌದು.”

ಕಾರಭಾರಿ ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಅರಸ ರಥ ಹತ್ತಿದ. ಅವನು ಕೂತಮ್ಯಾಲೆ ಸೊನ್ನೆಮಾಡಲಾಯಿತು. ರಥ ಮುಂದೆಸಾಗಿತ್ತು. ಕಾಳಿ ಹೊಡೆಯಲಾಯಿತು. ಸನಯಿ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮುಂದೆಸಾಗಿತ್ತು. ನೆರೆದ ಜನ ಅರಸನ ಜಯಜಯಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಗರು. “ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!” ಎಂದನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಮಂಗಲಿಯರು ಆರತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಸ ಊರಿಗೆ ಬಂದ! ಮೂರುತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ಗುಡಿಸಲಗಳಿದ್ದ ಊರಿಗೆ ಬಂದ!

ಗರಡಿದುನಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಹಸ್ತದಿಂದ ತೆರೆದರು. ಬಜಂತಿ, ಸನಾಯಿ ಬಾರಿಸಿದ. ಕಾಳಿ ಉದಲಾಯಿತು. ಆ ವಿಶಾಲ ಗರಡಿದುನಿ, ಕುಸ್ತಿಕರಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯ ಕೆಂಪುಮಣ್ಣು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಅರಸನಿಗೆ ಸಂತೋಷವೆನಿಸಿತು. ಅವರಂದರು.

“ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಅವ ಮಾಸ್ತರ?”

ನಾನು ಕೈದುಗಿದು ಬಾಗಿ ನಿಂತೆ.

“ಶಾಬಾಸ, ಒಳ್ಳೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಿ ಹುಡುಗ! ನನ್ನ ಹೆಸರೇನು?”

“ರಾಜಾರಾಮ ವಿಠ್ಠಲ ಸಾಂದಣಿಕರ.”

“ಇವ ನಮ್ಮ ಬಾರನಿಶಿ ಕಾರಕೂನ ವಿಠಲ ಧೊಂಡೋನ ಮಗ.” ಮಾಮಲೆ ದಾರರು ಅಂದರು.

“ಹೀಗೋ! ಒಳ್ಳೆದು, ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆ ಜೊತೆಗೆ ಬಲೋಪಾಸನೆಯೂ ಬೇಕು!” ಎಂದು ರಾಜರು ಅಂದರು.

ಆನಂದದಿಂದ ನನ್ನ ಎದೆ ತುಂಬಿತು. ವೈ ನವಿರದ್ದಿತು. ಗಂಟಲ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತು. ಆನಂದಾಶ್ರು ಬರುವಂತೆನಿಸಿತು.

ಗರಡಿಮನಿ ಹನಮಂತದೇವರಿದುರು ಮಹಾರಾಜರು ಕಾಯಿ ಒಡೆದರು. ಆಮೇಲೆ ಸಭೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಭಾಷಣವನ್ನು ನಾನು ಓದಿದೆನು. ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಓದಿದೆನು. ಓದುವಾಗ ಎದಿ ಡವಡವ ನಿನಗಿತ್ತು.

ಆಟಕ್ಕಿಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಂಕಡೆ ಸೇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಆಟದೊಡನೆ ಅಭ್ಯಾಸದ ರಂಚಿಯೂ ಬೆಳೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಘನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ಗರಡಿಮನಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡೆವು. ಊರಿನ ಜನರು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಕೌತುಕಾಸ್ಪದವಾಗಿವೆ. ಅವರು ತೋರಿದ ಐಕ್ಯವು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿದೆ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಕೊನೆಗೆ ನಾನು ರಾಜರ ಅಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಕೋರಿದೆ.

ರಾಜೇಸಾಹೇಬರು ಎದ್ದು ಚಿಕ್ಕ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅವರಂದರು, “ನನ್ನ ಕುರುಬ ಪ್ರಜೆಗಳು ಇಂಥ ತಮ್ಮ ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸುಂದರವಾದ ಗರಡಿಮನಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಎದಿ ತುಂಬಿಬಂದಿದೆ. ನನಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ತೋರದೆ ಇರಲಾರೆ. ಜ್ಞಾನ ಸಂವರ್ಧನೆ ಮತ್ತು ಬಲೋಪಾಸನೆ ಇವೆರಡೂ ನನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಧೈಯಗಳಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಎದೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿರಬೇಕು, ತೋಳು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಚುರುಕಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಮಾತು ನಾನು ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳತಾ ಇದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾತು ನನ್ನ ಕುರುಬ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಿವಿ ಮುಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಮಾತು ಅವರತನಕ ಮುಟ್ಟಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಅವರಿಂದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಳಿದಿದೆ, ಇದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ರಾಜನ ಎದೆ ಎರಡಂಗುಲ ಅಗಲಾದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಜಗದಂಬಿ ನಿಮಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಕೊಡಲಿ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಯಸಲಿ.”

ನಾನು ಆಭಾರ ವನ್ನಿಡಿದೆ. ಎಲ್ಲರ ಆಭಾರಗಳನ್ನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ‘ವಂದೇ ಮಾತರಮ್’ ಅಂದಮೇಲೆ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿತು, ರಾಜರ ಮೋಟರ ಧೂಳಿ ಆರಿಸುತ್ತ ‘ಫೊಂಫೊಂ’ ಎಂದು ಹೋಯಿತು. ಮನೆಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಹ್ಯಾಂಗ ಇದ್ದಾನೆ, ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾತಾಡಿದ, ಹ್ಯಾಂಗ ಕಂಡ ಇದರ ಮಾತು ಮಾತು. ಅರಸ ಬಂದ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಕುರುಬರ ಆನಂದ

ಸಂತೋಷ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ನಿಂತು ಚರ್ಚೆಮಾಡಿ ತೋರತಾ ಇದ್ದರು. ಈ ಆನಂದ ಸಂತೋಷಗಳ ನೆನಪು ಅನೇಕದಿನ ಸಾಕಾಗುವಂತಿತ್ತು.

ದಾದೂ ಬಾಲಟ್ಯಾ ಮತ್ತು ಬಾಳಾ ಬನಗರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಳಾಗ ರಾಜಾ ಬರತಾನ ಅನ್ನೊದು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಯಾರೋ ಅವಗ ರಾಜಾನ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನಡಿ ಅಂತ ಅಂದಾಗ, “ರಾಜಾ ಬಂದರ ಬಂದಿದ್ದಾನು, ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ನಾ ಯಾಕ ಬರಲಿ. ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅವ ಏನಾರ ಕೊಡತಾನೇನು?” ಅಂತ ಅವ ಅಂದನಂತ.

ಬಾಲಟ್ಯಾ ಬರಬೇಕೆಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರ ಅವಗ ಏಳಾಕ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಾರಭಾರಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರಿಸಿ,

“ರಾಜಾನ್ನ ನೋಡಬೇಕು, ನನ್ನ ಹೆಗಲಮ್ಮಾಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ಒಯ್ಯಿರಿ” ಅಂತ ಹೇಳಿದ.

ಅದರೆ ಕಾರಭಾರಿ ಮನಸ್ಸಿಗ್ಯಾನ ಬ್ಯಾನಿ ಬೇರೆ ಇತ್ತು. ಈ ಖೋಡಿ ಏನಾರ ಮಾತಾಡಿ ತನಗ ಹೊಡೆದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮಾರಂಭ ಕೆಡಸ್ಕಾನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಗ ಯಾರೂ ಬರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲಟ್ಯಾ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಬೈದ, ಒದರಿದ ಆದರ ಯಾರೂ ಅವನ ಕಡೆಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಸಮಾರಂಭ ಮುಗದ ಮ್ಯಾಲೆ ನನಗ ಆಯಬೂ ಬಿದ್ದದ್ದು ಬಂದ ಹೇಳಿದರು. ಅವಗ ಭಾರಿ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕೋಣ್ಯಾಗ ಇಟ್ಟಾರಂತ ತಿಳಿತು. ನನಗಾದ ಆನಂದದ ಮ್ಯಾಲೆ ತಣ್ಣೀರು ಎರಚಿದಾಂಗ ಆತು. ನಾನು ಬೆದರಿ ಕೋಣೆಯತ್ತ ಓಡಿದೆ, ಚಿಲಕಾ ತಗದು ಒಳಗೆ ಹೋದೆ, ಮುಖ ಕೆಳಗಮಾಡಿ ಆಯಬೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ನನ್ನ ಎದಿ ಡವಡವ ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ರಾಜಾ ಊರಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ, ಆಯಬೂನ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತೇ? ನಾನು ಜೋರಿಲೆ ಒದರಿದೆ,

“ಆಯಬೂ, ಆಯಬೂ, ಎಚ್ಚರಿದ್ದಿ ಅಲ್ಲ....?”

ಅವನ ಮುಖ ಮ್ಯಾಲೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಅವನು ತೀರ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರ ಉಷ್ಣತೆ ನನ್ನ ಗಲ್ಲಗಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು, ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಮತ್ತೆ ಮುಚ್ಚಿ ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಟ್ಟ. “ಆಯಬೂ, ಭಾರಿ ಪೆಟ್ಟು ಹತ್ತಿತೇನು? ಆಯಬೂ, ಆಯಬೂ ಏನಾಗಿದೆ?” ಆಯಬೂ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕ್ಷೀಣ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ರಾಜಾ ಬಂದನೇನು?”

‘ಬಂದ, ಅಷ್ಟು ಅಲ್ಲ ಬಂದ ಹೋದ. ನಿನಗೇನಾಗ್ತದೆ? ಹ್ಯಾಂಗ ಬಿದ್ದಿ?’ ಆಯಬೂಗ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. “ರಾಜಾ ಬಂದ ಆದರ ನನಗ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.....” ಮತ್ತೆ ಕೆಳಗ ಮಾರಿಮಾಡಿ ಬಿದ್ದ.

ರಾಜಾ ಬಂದು ಹೋದ. ಗರಡಿವನಿ ಸುರುವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ತಿಂಗಳ ನಡೆದ ಕೆಲಸ ಒಮ್ಮೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಊರ ಹೆಂಡುಗರು ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡಲು, ಕುಸ್ತಿ ಕಲಿಯಲು, ಆಟಪಾಟವಾಡಲು ಗರಡಿವನಿಗೆ ಬರಹತ್ತಿದರು. ಉತಾಬೈಸು, ಲೆಝಿಮ, ಲಾಠಿ, ದಾಂಡಪಟ್ಟಾ ಮೊದಲಾದ ಆಟ ಸುರುವಾದವು. ಊರೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಸಾಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಗರಡಿವನಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ನಡುವಯಸ್ಸಿನವರೂ ಕೆಲವರು ಕೆಂಪುವಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡಹತ್ತಿದರು. ಸಾಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ನೆಟ್ಟಗೆ ನಡೆದು, ತಪ್ಪದೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಹೆಂಡುಗರು ಬರಹತ್ತಿದರು.

ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಯಬೂನ ಕೈಎಲುಬು ಮುರಿದಿತ್ತು. ಅವನ ತಾಕಿದ ಪೆಟ್ಟು ಭಾರಿ ಇತ್ತು. ಅವನ ಮುರಿದ ಎಲುಬು ಕೂಡಿಸಲು ಆನಂದ ಒಬ್ಬ ರಾಮೋಶಿನ್ನ ಕಳಿಸಿದ್ದ, ಅವನ ಹೆಸರು ಜಗನ್ಯಾ, ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಒಳಿ ಚಂದ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹಿ ಆಳು. ಅವ ದಿನಾ ಬಂದು ಆಯಬೂನ ಕೈ ತಿಕ್ಕಿತ್ತಿದ್ದ. ಇವ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪನಿಂದ ಎಲುಬು ಕೂಡಿಸುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ಆನಂದ ಹೇಳಿದ್ದ. ಜಗನ್ಯಾ ಅಪ್ಪ ಅಂದರ ವಾಡ್ಡಾಗಿನ ಹೆಸರಾದ ಬ್ಯಾಟಿ ಅಡಾವ. ಹೊಟ್ಟೆಮ್ಯಾಲೆ ಸರಕೊತ ಹೋಗಿ ಬಂದೂಕಿಲೆ ಚಿಗರಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಅವ ಬಹಳಷ್ಟು ಚಿಗರಿ ಹೊಡೆದಿದ್ದ. ನಾಲ್ಕು ಖಣದ ಮನಿ ತುಂಬೊಮ್ಮೆ ಚಿಗರಿ ಕೋಡು ಅವನಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮುಪ್ಪಿನ ಮುದುಕ ಆದ ಮ್ಯಾಲೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಚಿಗರಿ ಹಾಂಗ ಚೀರಾಡಾವ. ನೂರಾರು ಚಿಗರಿ ಹೊಡೆದ ಈ ತಾತ್ಕಾಬಾ ರಾಮೋಶಿ ಕೊನೆಗೆ ಚಿಗರಿ ಹಾಂಗ ಒದರಾಡಿ ಚೀರಾಡಿ ಪ್ರಾಣಾಬಿಟ್ಟ !

ಆಯಬೂನ ಎಲುಬು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೂತಿತು. ಜಗನ್ಯಾ ಕೈ ತಿಕ್ಕಿತಿಕ್ಕಿ ಸರಿಮಾಡಿದ. ಪೆಟ್ಟುತಿಂದ ಮೈ ಸಡಿಲಾಗಿ ಆಯಬೂ ಹದಿನೈದು ದಿನದಾಗ ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಮುಲಾಣೆ ಸತ್ತಸತ್ತ ಉಳಿದ. ಇದೆಲ್ಲ ನಡೆದಾಗ ಜಗನ್ಯಾ ನಡುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾನಗಡಿ ಮಾಡಿದ್ದ. ಊರಿಗೆ ಮೂಳ ಆಗಿ, ಅದನ್ನ ಮುಗಿಸಬೇಕಾರ ಸಾಕಸಾಕಾಯಿತು.

ಬನಗರವಾಡಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕಾರು ಹರದಾರಿ ಮ್ಯಾಲೆ ವಾಂಗೀ ಅಂತ ಒಂದ ಊರಿತ್ತು. ಇಡೀ ತಾಲೂಕಿನ್ನಾಗ ಗುಂಡಾ ಅಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಊರು. ಖೂನು, ಹಾಣಾಹಾಣೆಗೆ ಎತ್ತಿದ ಕೈ, ಪಠಿಊರವರು ಆ ಊರಿಗೆ ಹೋದರ ಜೀವಾ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗಾವರು. ಸಾಲಿಮಾಸ್ತರ, ತಲಾಟಿ — ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಊರಿಗೆ ಬದಲಿ ಆಗ್ಗದ ಅಂದರ ಅಂಜಿ ನಡೆಗಾವರು. ವಸೂಲಿಗೆ ಹೋದ ಮಾಮಲೆದಾರನೂ ನಾಲ್ಕು ಸವಿಮಾತ ಆಡಿ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಾವ, ಭಿಕ್ಷಾದವರಾಂಗ ಸರಕಾರಿ ಹವೈ ಕೇಳಾವ. ಕೆಲಸಕ್ಕಂತ ಜಗನ್ಯಾ ವಾಂಗಿಗೆ ಮ್ಯಾಲಿಂದಮ್ಯಾಲೆ ಹೋಗತ್ತಿದ್ದ.

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಾಗ ಎಂಟ ಹತ್ತು ಟೋಣಾರು ವಾಡೀ ಸೇರಿದರು. ಇವರ ಕೈಯಾಗ ಲಾರಿ, ಕೊಡ್ಲಿ, ಬರಚಿ ಇದ್ದವು. ಉದ್ದನ ಪಟಕಾ ಸುತಗೊಂಡು, ಮಲಮಲ ಅಂಗಿ ಹಾಕೊಂಡು ಈ ಗುಂಡಾಜನರು ವಾಡೀ ಸೇರಿ, ಸರಳ ರಾಮೋಶಿ ಓಣಿಗೆ ಹೋದರು. ಎಲ್ಲ ಗುಡಿಸಲದಾಗ ಹೊಕ್ಕು ಹುಡುಕಿದರು. ಹೆಣ್ಣುಳುಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ರಾಮೋಶಿಯರಿಗೆ ಕೊಡ್ಲಿಕಾವಿಲೆ ಹೊಡೆದರು. ರಾಮೋಶಿ ಓಣಾಗ ಚೀರಾಟ, ಒದರಾಟ ಕೇಳಿಸಿತು. ಬೆದರಿದ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು, ಹುಡುಗರು ಸಾಲಿಕಡೆಗೆ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಕುರುಬರು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡವರು ಯಾರೂ ಉರಾಗ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥಾದರಾಗ ಈ ಗುಂಡಾ ಜವಾನರು ಗುಡಿಸಲ ಗುಡಿಸಲ ಹೊಕ್ಕು ಏನೋ ಹುಡುಕತಾ ಇದ್ದರು.

ನಾನು ಸಾಲ್ಕಾಗಿದ್ದೆ. ಆನಂದನೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ. ತಮ್ಮ ಓಣಾಗ ಯಾರೋ ಹೊಕ್ಕಾರ ಅಂತ ಕೇಳಿ ಅವ ಅತಲಾಗ ಹಿಡಿದ. ನಾನೂ ಸಾಲಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದೆ.

ಅಷ್ಟರಾಗ ಗುಡಿಸಲ ಹುಡುಕೋದು ಮುಗಿಸಿ ವಾಂಗಿ ಜವಾನರು ರಸ್ತೆದಾಗ ಬಂದ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆನಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅಂದ.

“ಏನು ಗಡಿಬಿಡಿ ನಡಿಸೀರಿ?”

ಇವರು ವಾಂಗೀ ಜನರೆಂದು ಅವ ಆಗಳೆ ತಿಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಆನಂದ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬವ, ಅವನಮ್ಮಾಲೆ ವಿರಿಹೋದ ಮತ್ತ ಅಂದ,

“ನೀ ರಾಮೋಶಿ ಹೌದಲ್ಲೋ?”

ಆನಂದ ಹೌದ ಅಂದಕೊಡಲೆ, ಅವನ್ನ ಎರಡು ಏಟು ಲಾರಿಲೆ ಹೊಡೆದು ಮ್ಯಾಲೆ ಬೈದು ಅಂದ,

“ಜಗನ್ಮಾ ಎಲ್ಲಿ ಅದಾನ?”

ಲಾರಿ ಹೊಡೆತ ತಾಳಿ ಜಾಗಾ ಬಿಡದ ಆನಂದ ಅಂದ,

“ಯಾಕ? ಅವ ಏನು ಮಾಡ್ತಾನ?”

ಇದನ್ನ ಕೇಳಿ ಅವ ಆನಂದಗ ಇನ್ನೊಂದು ಏಟು ಬಿಗಿದ. ನನಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ತಡಿಯೊಂದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನಾ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆ ಹುಡುಗನ್ನ ಹಿಡಿದು ಕೇಳಿದೆ,

“ನಿಮ್ಮಾರು? ಎಲ್ಲಿ ಅವರು? ಒದ್ದೆಲೆ ಊರಹೊಕ್ಕು ಬಡಿದಾಟಕ್ಕೆ ಸುರು ಯಾಕ ಮಾಡೀರಿ? ನಿಮಗೆ ಯಾರ ಕೇಳವರ ಇಲ್ಲೇನು?”

ಹಾಂಗ ನೋಡಿದರ ನಾನು ಚಿಲ್ಲರ ಆಳು. ಆದರ ನಾನು ಈ ಮಾತು ಒಳೇ ಧೈರ್ಯದಲೆ ಆಡಿದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ತನ್ನ ಕೈ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದು ಆ ಹುಡುಗ್ಗ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದಾಗಡೆ ಅವರಲ್ಲಿಯವ ಗಿಡ್ಡ, ಲಠಿ ಆಳು ಮುಂದೆ, ಆ ಹುಡುಗನ್ನ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಜಗ್ಗಿ, ನನ್ನ ಎದಿಗೆ ಎದೆಹಚ್ಚಿ ಅಂದ,

“ನೀ ಯಾರೋ? ಒಳೇ ಜೋರಿಲೆ ಮಾತಾಡತೀದಿ!”

“ನಾನು ಸರಕಾರಿ ನೌಕರನಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಊರ ಸಾಲಿಮಾಸ್ತರ ನಾನು. ನಿವಂಗ್ಯಾರ ಬೇಕು, ಏನು ಬೇಕು, ಸರಳವಾಗಿ ಕೇಳಿರಲ್ಲ. ಹೊಡೆದಾಟ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇದೇನು ಮೊಗಲಾಯಿ ಅಲ್ಲ!”

ಅಷ್ಟರಾಗ ಮಂರಕ ಕೈಯಾಗ ಲಾರಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಆಯಬೂ ಬಂದ. ಗಟ್ಟಿಳ್ಳ ನಾಲ್ಕಾರು ಹುಡುಗರು ಗರಡಿಮನಿಯಿಂದ ಲಾರಿ ತಗೊಂಡು ಬಂದ ನಿಂತರು,

ನನ್ನ ಎದಿಗೆ ಎದಿಕೊಟ್ಟು ನಿಂತವ ಈ ವಾತಾವರಣ ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಜರಿದ; ಮೂಗ ಉಬ್ಬಿಸಿ ಅಂದ,

“ನಮಗ ಜಗನ್ಯಾ ಬೇಕಾಗ್ಯಾನ.”

“ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಆಗ್ಯಾವ, ಅವ ಊರಾಗ ಇಲ್ಲ” ನಾ ಹೇಳಿದೆ.

“ನೀ ಹೇಳೊ ಮಾತು ಹ್ಯಾಂಗ ಖರೆ ಅವ ಅಂತೀವಿ.”

“ನಾನು ಹೇಳತೇನಿ ಅಂತ.”

“ಏ ಮಾಸ್ತರಾ, ರಗಡ ಸೊಕ್ಕು ತುಂಬೈತಿ ನಿನ್ನ ಮೈಯಾಗ!”

ಅಷ್ಟರಾಗ ವಾಡ್ಯಾಗಿನ ಮುದಕಿ ಒಬ್ಬಾಕಿ ಬಂದು, ಆ ಪಟಕಾ ಸುತ್ತಿದವನ ಗದ್ದಾ ಹಿಡಿದು ಅಂದಳು,

“ಅಯ್ಯೊ ನನ್ನ ಮಗನು ಈ ಬಡ ರಾಮೋಶ್ಯಾರ ಮ್ಯಾಲೆ ಯಾಕೊ ನಿನ್ನ ಕೊಡ್ಲಿ ಬರ್ಚಿ ನಡಸತಿ? ಭಪ್ಪನ್ನ ಕೆಳಿ ಮರಾಲಾ ನೀನು! ರಾಮೋಶ್ಯಾರು ನಿನ್ನ ಕಾಲಾಗಿನ ಚಂಡು ಇದ್ದಾಂಗ. . . . ಅಂ! ನೆಟ್ಟಗ ಕೂಡಂ. ಬಿಸಲಾಗ ಬಂದೀದಿ. ಬಂದಿಷ್ಟು ನೀರು ಕುಡಿ. ಏನು ಬೇಕು ಅದನ್ನ ಮಾಸ್ತರಗ ಹೇಳು.”

ಆಮ್ಯಾಲೆ ರಾಮೋಶಿ ಹೆಣಮಕ್ಕಳೂ ಬಂದರು. ಪಟಾಪಟಾ ಒಂದಳತಿ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು. ಕುರುಬರ ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ಬಂದು ವಾಂಗೀ ಜನರನ್ನು ಬಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು.

ನಾ ಈ ಜನರಿಗೆ ಅಂದೆ,

“ಗರಡಿಮನಿ ಕಡೆ ನಡೀರಿ. ನೀವು ಯಾಕ ಬಂದೀರಿ, ನಿವಂಗೇನು ಬೇಕು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂತು ಮಾತಾಡೋಣ. ಸಂವ್ಯನ್ ಬಂದು ಬಡದಾಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲೊದು ನಿಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಶೋಭಿಸುದ್ದಿಲ್ಲ.”

ಅವರಿಗೆ ಏನ ಆನಿಸಿತೊ ಏನೋ ‘ನಡೀರಿ’ ಅಂದರು. ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗರಡಿಮನಿ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದವು. ಹೆಣಮಕ್ಕಳು ಹುಡುಗರು ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದರು. ನಾ ಅವರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದೆ. ಅವರು ತಿರುಗಿ ಹೋದರು. ನಾನು, ಆನಂದ, ರಾಮಾ ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಗರಡಿಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂತವು.

“ನಿಮಗ ಏನು ಹೇಳೋದು ಕೇಳೋದು ಅದ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿರಿ” ನಾ ಅಂದಿ.

ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬವ ಅಂದ.

“ನಮ್ಮೂರಿನ ವಾಂಗೀ. ನಿಮ್ಮೂರಿನ ಜಗನ್ನಾ, ನಮ್ಮೂರಿನ ಒಬ್ಬ ರಂಡಿವಂಂಡಿನ್ನ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡ ಹೋಗ್ತಾನ. ಅವರನ್ನ ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೇವಿ.”

ಈ ಜನ ಇಷ್ಟು ರವಸಿನಿಂದ ಯಾಕೆ ಏರಿಬಂದರು, ಇದರ ಕಾರಣ ಈಗ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಏಳೋದು ಸಹಜವಾದದ್ದು ಜಗನ್ನಾ ಇಂಥಾ ಭಾನಗಡಿ ಮಾಡ್ಯಾನ ಅಂತ ನಮ್ಮ ಕನಸವನುಸಿನ್ಯಾಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮ. ಆನಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು. ಜಗನ್ನಾಗ ಎರಡು ಬೈದು ಆನಂದ ಅಂದ,

“ಸೂಳೆಮಗನ್ನ ತಂದು, ಮನ್ಯಾಗ ತಿನ್ನಾಕೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಲೆ ಇಂಥ ಲಘಂಗಿರಿ ರಾಂಡಬಾಜಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾನ. ಅವ ಸಿಕ್ಕರ ಅವನ್ನ ಕೊಂದಬಿಡ್ತಿರಿ. ಪಾಟೀಲ, ಈ ವಾಡಿಯವರು ಯಾರೂ ನಿಮಗ ಅಡ್ಡಬರೊದಿಲ್ಲ.”

ಆನಂದನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಈ ಜನ ಹಾದಿಗೆಬಂದು ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು. ಹೆಣಮಗಳು ರಂಡಿವಂಂಡಿ ಇರಬಹುದು, ಆಕೆಗೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇದು ನಮ್ಮ ಊರ ಮಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆದ. ಒಬ್ಬ ರಾಮೋಶಿ ಬಂದು ನಮ್ಮೂರ ಹೆಣಮಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡ ಹೋಗತಾನೆ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹತ್ತಿದ್ದಾಗ. ಹೀಗಿತ್ತು ಅವರ ಮಾತಿನ ಸಾರಾಂಶ. ಮತ್ತು ಅದು ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆನಂದ ಅಂದ.

“ಅದ ಈ ಊರಾಗ ಇದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ವಂಂದ ತಂದ ನಿಂದರಸತಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಕೈಲೇನ ಅವನ ತಲಿಮ್ಯಾಲೆ ಕಲ್ಲಹಾಕತಿದ್ದೆವು. ಹಾಂಸ್”

“ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾನೆ! ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದ ಹುಡುಕಿ ಅವನ್ನ ಹೊಡೆತೇವು” ಆ ಜನ ಅಂದರು.

“ಬಡಪ್ರಾಣಿ ಅದೆಲ್ಲಿ ಹೋಗತದೆ! ನಿಮಗ್ಯಾಂಗ ಈಡಾದೀತು. ಅವನ ಸೊಕ್ಕು ನಿಮ್ಮ ವಂಂದ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡದೀತೆ?”

ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುವದು ನನಗೆ ತೋಚುವಲ್ಲದು. ನಾಯಿ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಜನ ಜಗನ್ನಾನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದರು. ಕೈಯಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕೊಂದಬಿಡತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೇನು ಹಿಂದಮುಂದ ನೋಡತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆಗೆ ಆನಂದ ಅಂದ,

“ಈ ಮಾತು ನಿಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಕಲಂಕ ಇದ್ದಾಗ, ನಮ್ಮ ರಾಮೋಶಿಯವರಿಗೂ ಐತಿ. ಖಂಡೋಬಾನ ಆಣೆ. ಇನ್ನ ಎಂಟು ದಿನದಾಗ ಜಗನ್ನಾ ಮತ್ತು ಹೆಣಮಗಳನ್ನ ಹುಡುಕಿತಂದು ನಿಮಗ ಒಪ್ಪಸತೇನಿ.”

ಡಾಂಗೀ ಜನ ವಿಚಾರದಾಗ ಬಿದ್ದರು.

“ಏನಂತಿರಿ ಮಾಸ್ತರ?” ಆನಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಒಳ್ಳೇದು, ಜಗನ್ಮಾ ತಪ್ಪಮಾಡ್ಯಾನ. ಅವನ್ನ ಇವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳಿಲ್ಲ.”

ಆಯಬೂ ಊರತುಂಬ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಮರತುಂಬ ಶೇಂಗಾಕಾಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ಹಿಡಿ ಬೆಲ್ಲ ತಂದ. ಅದನ್ನ ವಾಂಗೀಜನರ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಅಷ್ಟರಾಗ ಒಂದು ಚರಗಿ ತುಂಬ ಚಹಾನೂ ಬಂತು. ಅವರು ಶೇಂಗಾಕಾಳು ತಿಂದು, ಚಹಾ ಕುಡಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದೆವು.

ಆನಂದನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ, ನನ್ನ ಜಾಮೀನ ತಗೊಂಡು ಅವರು ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹೋದರು. ನಾವು ಆಗಶಿತನಕ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಅವರು ಕಾಣದಂತಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ತಿರುಗಿದೆವು. ನಾನು ಆನಂದಗ ಕೇಳಿದೆ,

“ಜಗನ್ಮಾ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ ಹ್ಯಾಂಗ!”

ಆನಂದ ಖ್ಯಾಕರಿಸಿ ಉಗುಳಿ ಅಂದ,

“ರಾಮೋಶ್ಯಾರ ಗುಟ್ಟು ಹೇಳೋ ಹಾಂಗಿಲ್ಲ. ಅವ ಸುಡಗಾಡದಾಗ ಹೋಗಿರಲಿ. ಅವನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಹಿಡಿವ ತರತೇನಿ, ಮಾಸ್ತರ!”

ನಸಕಿನ್ಯಾಗ ಎದ್ದು, ತನ್ನ ಸಂಗಡಲೆ ವಾರಿಗಿ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು, ಕೊಡ್ಡಿ, ಕುಡಗೋಲು ಮತ್ತು ಲಾರಿ ತಗೊಂಡು ಆನಂದ ಚಿಗರಿ ಬ್ಯಾಟಿಗೆ ಹೊರಟಾಂಗ. ಜಗನ್ಮಾನ್ನ ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟ. ವಾಡಿ ರಾಮೋಶಿಯರು ಯಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾರ ಅದೆಲ್ಲ ಅವಗ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಜಗನ್ಮಾ ಊರಬಿಟ್ಟು ಎರಡ ದಿನ ಆಗಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟರಾಗ ಅವ ಗಾಡಿಹತ್ತಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗೋದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಜನ ಬರಾವರ, ಸ್ವೇಶನ ಸ್ವೇಶನ ಹುಡುಕಾವರ ಅನ್ನೋದು ಜಗನ್ಮಾಗ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕ ಆದಷ್ಟು ದೂರ ಇದ್ದ ಅಪ್ಪರ ಕಡೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಊರೂರಿಗೆ ಅವನ ಗುರತಿನ ಜನ ಇದ್ದ ಇತ್ತು. ಜಗನ್ಮಾನ ತಂಗಿನ್ನ ಹನ್ನೆರಡು ಹರದಾರಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಊರಕಡೆಗೆ ಆನಂದ ಹೊರಟು ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕೆ ಅವ ಜಗನ್ಮಾನ ಬೀಗನ ಮನಿಬಾಗಿಲದಾಗ ಹೋಗಿ ನಿಂತ.

ಇವರನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗನ್ಮಾನ ತಂಗಿ ಗೊಂದಲದಾಗ ಬಿದ್ದಳು. ನೆರೆಹೊರೆ ಯವರಿಂದ ಹಿಟ್ಟು ತಂದು ರೂಟ್ಲಿ ಬಡದು ಇವರಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದಳು. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟಮಾಡಿ ತೇಗಿ, ಯಲಿಅಡಕಿ ತಿಂದು ಆನಂದ ಜಗನ್ಮಾನ ಬೀಗನ ಕೇಳಿದ,

“ಜಗನ್ಮಾಥ ಬಂದಿದ್ದನೇನು?”

“ಇಲ್ಲ, ಅವ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲ!”

ಈ ಉತ್ತರ ಆನಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದ. ಹೇಳುವಾಗ ಬೀಗನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಬದಲನ್ನು ಅವನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರಮ್ಯಾಲಿಂದ ಜಗನ್ಮಾ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹೋಗ್ವಾನ ಅನ್ನೋದು ತಿಳಿಕೊಂಡ. ಹೇಣಮಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬಂದದ್ದೂ ಬೀಗಗ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು ಅಂತನೂ ತಿಳಿಕೊಂಡ. “ಎಮ್ಮ ಮುಂದ ಯಾಕ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಿ. ಜಗನ್ಮಾ ಒಂದು ಹೇಶಿಕೆಲಸ ಮಾಡ್ತಾನ. ವಾಂಗೀ ಊರಾಗಿನ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ಹೇಣಮಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡ ಹೋಗ್ವಾನ. ಆ ಊರವರು ಒಂದು ನೂರುಮಂದಿ ನಮ್ಮೂರ ಮ್ಯಾಲೆ ಬರ್ಚಿ, ಕೊಡ್ತಿ, ಕುಡಗೋಲು ಮತ್ತು ಲಾರಿ ತಗೊಂಡು ದಾಳಿಮಾಡಲು ಬಂದರು. ಅವರಿಗೆ ಕೈಕಾಲು ಬಿದ್ದು ಹೇಳಿಕೊಂಡೀವಿ. ಜಗನ್ಮಾನ್ ಮತ್ತು ಆ ಹೇಣಮಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತೇವಿ ಅಂತ. ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ತ್ರಾಸಕೊಡಬ್ಯಾಡರಿ ಅಂತ ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿವಿ. ಅವರು ಈಗ ತಿರುಗಿ ಹೋಗ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲದ್ದರ ನಮ್ಮೂರಾಗ ನಾಲ್ಕಾರು ಖಾನ ಬೀಳತಿದ್ದವು.” ಆನಂದ ಜಗನ್ಮಾನ ಬೀಗಗ ಹೇಳಿದ.

ಈ ಮಾತಿನ ತಿರುಳು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವ ವಿಚಾರದಾಗ ಬಿದ್ದಾಗ ಕಂಡಿತು. ಒಳಗ ಜಗನ್ಮಾನ ತಂಗಿ ಎದಿ ಡವಡವ ಅನ್ನತಿತ್ತು. ಆದರ ಜಗನ್ಮಾ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬುದಿದ್ದ ಅನ್ನೋಮ ಒಪ್ಪದನ ಬೀಗ ಅಂದ,

“ಜಗನ್ಮಾಥ ತಪ್ಪುಮಾಡ್ತಾನ. ತನಗ ಮೀರಿದ ಮಾತಿಗೆ ಕೈಹಾಕ್ಕಾನ. ಹೆಂಗಸನ್ನು ಓಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ, ಆದರ ತಮ್ಮ ಜಾತಿ ಆಕಿನ್ನ ಓಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏನ ಇದ್ದರೂ ಈಗ ಅವನ್ನ ಓಡಿದ ಏನು ಆಗೋದದ? ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾನ ಹೋದದ್ದು ತಿರುಗಿ ಬರತದೇನು? ಅವರು ಆಕಿನ್ನ ಏನ ತಿರುಗಿ ಜಾತ್ಯಾಗ ಕರಕೊಳ್ಳುದಿಲ್ಲ. ಜಗನ್ಮಾಥಗ ತಗೊಂಡು ಆದರ ಅವರೇನು ಮಾಡುವರು? ಹೊಡೆಯುವರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಕೊಲ್ಲುವರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದರೂ ಹೋದ ಮಾನ ತಿರುಗಿ ಬರತದೇನು?”

“ಮಾನ ಬರುದಿಲ್ಲ ಇದು ನಿಜ” ಆನಂದ ಅಂದ.

“ಹಾಂಗಾರ ನೀವ್ಯಾಕ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡತಾ ಇದ್ದೀರಿ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸುಖದಿಂದ ಜೈನಿಮಾಡುವಲ್ಲರು. ‘ಮಿಯ್ಯಾ ಬಿಬ್ಬಿ ರಾಜ ತೋ ಕ್ಯಾಕರೇ ಕಾರಿಧಿ’ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ರಾಜಿ ಇದ್ದರ ಯಾವ ಏನ ಮಾಡಾವ?”

ಅವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಖರೆ ಇದ್ದಪ್ಪ. ಆದರ ಒಂದು ಮಾತು ಮರೆತಿದ್ದರು. ಜಗನ್ಮಾ ಜೈನಿಲೆ ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರ ವಾಂಗೀ ಡನ ಅವನ ಮನಿ ಮಂದೀನ್ನ ಹೊಡೆದು, ಗುಡಿಸಲ ಸುಟ್ಟುಬಿಡತಿದ್ದರು. ಇಡೀ ರಾಮೋಲಿ ಒಣ್ಣಿನ ಸುಟ್ಟುಬಿಡ ತಿದ್ದರು. ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಸಂಕಟ. ಸಣ್ಣ ಊರು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತಡೆಯುವದು ಹೇಗೆ?

ಆನಂದ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ. ಆದರ ಅವ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು

ಸಾರ ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆನಂದನತ್ತ ಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ, ಆನಂದ ಎದ್ದು ಅಧನು,

“ಹಾಂಗಾರ ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದನ್ನ ಮಾಡತೇವಿ ರಾಮರಾಮ” ಇಷ್ಟಂದು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಜಗನ್ಮಾನ ತಂಗಿ ಆತಕೊತ ಹೊರಗ ಬಂದು ಅಂದಳು,

“ಆನಂದ, ಜಗು ಬಾದಿದ್ದ.”

ಗಂಡ ಕೆಂಪುಕಣ್ಣು ಮಾಡಿ ಅವಳತ್ತ ನೋಡಿದ, ಆದರೂ ಅಕೆ ಸಂವ್ಯೂಹರದ ಅಂದಳು,

“ಟೇಶನಿಗೆ ಹೋಗ್ಕಾನ. ಆ ಹೆಣವಂಗಳನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಸಾಂಗಲಿಗೆ ಹೋಗ ಬೇಕು ಅಂತಿದ್ದ. ಏನ ಅದರೂ ಅವನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ಆಗದಾಂಗ ನೋಡಿಕೊ, ನನ್ನಾಣೆ!”

ಆನಂದ ಅಂದ,

ಆಣೆ ಬಿಟ್ಟಿತು. ನಮಗೂ ದೇವರು ಒಟ್ಟು ಬುದ್ಧಿಕೊಟ್ಟಾನ! ನಾವ್ವಾಂಗ ಅವನ್ನ ಕೊಲಗೊಟ್ಟೀವು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಯಾವಾಗ ಹೋದ?”

“ನಸುಕು ಹರಿಯಾದರಾಗ ಹೋಗ್ಕಾನ. ಇನ್ನೂ ಗಾಡ್ಯಾಗ ಕೂತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.”

ಮಿರಜಿ ಗಾಡಿ ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಮೂರಕ್ಕೆ ಇತ್ತು. ಆನಂದ ಜಗ್ಮಾನ ತಂಗಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ, ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಅವರಿಂದ ಪಾರಾದ. ಗಂಡಗಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ, ಕೈಯಾಗ ಚಪ್ಪಲ (ಮೆಟ್ಟು) ಹಿಡಿದು ಟೇಶನ ದಾರಿ ಹಿಡಿದ. ಬಿಸಲಾಗ ಕಾವ ಹಾದ್ಯಾಗ ಈ ಜಿಗಟ, ಗಬ್ಬುಳ್ಳ ರಾಮೋಶಿಯರು ಓಡಹತ್ತಿದರು. ನೋಡ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹರದಾರಿ ನೆಲ ದಾಟಿದ್ದರು. ದೂರ ಹಾದಿಮ್ಯಾಲಿನ ಒಂದು ಆಲದಮರದ ಬುಡಕ ಒಬ್ಬ ಹೆಣಮಗಳು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಗಂಡಮಗ ಕೂತದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಕಂಡಿತು.

ಜಗನ್ಮಾ ಜಿಗಟ ಇದ್ದ ಮತ್ತು ಚುರುಕೂ ಇದ್ದ. ಆದರ ಅವನ ಜೋಡಿ ಹೆಣಮಗಳು ಚೆಲುವಿ ಇದ್ದರೂ ಲಠ ಇದ್ದಳು. ಮೊದಲ ಹೆಣ್ಣು, ಅದರಾಗ ಮೈಬಿಟ್ಟಾವಳು. ಎಷ್ಟು ಅಂಜಿದ್ದರೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮುಂದಹೋಗೊಂದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಂಗ ಹಾದ್ಯಾಗ ಕೂತಕೊತ, ಎದ್ದಕೊತ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ನಡನಡುವೆ ನೆರಳಾಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆನಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಂತ. ಹಣೆಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಿ ನೀಟಾಗಿ ನೋಡಿದ, ತನ್ನ ಸಂಗಡಲೆ ಬಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಂದ,

“ಅಲ್ಲಿ ಕೂತವ ಜಗನ್ಮಾ. ಆ ಕೆಂಪು ಪಟಕ ಅವಂದೆ. ಆದರ ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವ ಓಡಿಹೋಗಾವ.”

ಹುಡುಗರಂದರು,

“ಓಡ್ಯಾರ ಹೋಗಲಿ. ಮೊಲಕೆಡವಿದ್ದಾಂಗ ಕೆಡವತವಿ ಅವನ್ನ.”

“ಕೆಡವತಿರಿ?”

“ಹೌದು. ಅವ ಓಡಿದರೂ ಆ ಹೆಣಮಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾಳ?”

“ಅಕಿನ್ನ ತಗೊಂಡ ಏನ ಮಾಡೋದು? ನಮಗ ಬೇಕು ಜಗನ್ನಾ!”

“ಅವನಾರ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತಾನ? ತಳಗ ನೋಡಕೊತ ಮುಂದನಡಿ.”

ನಾಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಾಕು ಹುಡುಗರು ಹೊರಟವು. ಹಾಗೆ ಮುಂದಹೋಗಿ ಜಗನ್ನಾನ್ನ ಆ ಹೆಣಮಗಳನ್ನ ಸುತ್ತುವರೆದರು. ಸಾವಕಾಶ ಸದ್ದಿಲ್ಲದ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಜಗನ್ನಾ ಇದ್ದಕಡೆ ನಡೆದರು.

ಜಗನ್ನಾ ನೆತ್ತಿಮ್ಮಾಲೆ ಬಂದ ಸೂರ್ಯನ ನೋಡಕೊತ ಅಂದ,

“ಲಗು ಏಳೆ ಗಾಡೀ ತಪ್ಪಿತು.”

ನಡೆದು ನಡೆದು ನುಗ್ಗಿದ ಆ ಹೆಣಮಗಳು, ತನ್ನ ಒಣಗಿದ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಒಡೆದ ತುಟಿಮ್ಮಾಲೆ ಆಡಿಸುತ್ತ ಅಂದಳು,

“ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲು. ಇಲ್ಲದರೆ ನಾ ಸಾಯತೇನಿ.”

ಅಷ್ಟರಾಗ ಜಗನ್ನಾ ಬೆವರಿ ನಿಂತ. ಅವ ಸುತ್ತಲ ನೋಡಿದ. ಕೆಲವು ಅಂತರದ ಮ್ಮಾಲೆ ನಿಂತ ಆನಂದನ್ನ ಕಂಡ. ಹೆಣಮಗಳ ಕೈಹಿಡಿದು ಜಗ್ಗಿ ಅಂದ,

“ಏಳು, ಓಡು ನಮ್ಮನ್ನ ಹಿಡ್ಯಾಕ ಜನ ಬಂದಾರ.”

ಇಬ್ಬರೂ ಗಟ್ಟಿಮನಸು ಮಾಡಿ ಓಡಾಕಹತ್ತಿದರು. ಆನಂದ ಒದರಿದ,

“ಏ ಜಗನ್ನಾ ಓಡಬ್ಯಾಡ, ನಿಂದರು.”

ಜಗನ್ನಾ, ಆ ಹೆಣಮಗಳು ಇಬ್ಬರೂ ಮೈವರೆತಿದ್ದರು. ಸರಳ ಹಾದಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಲದಾಗ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದ ಓಡಾಕಹತ್ತಿದರು, ಅವಳ ಸೆರಗು ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾನ ಪಟಕಾದ ಚುಂಗು ಗಾಳ್ಯಾಗ ಪಟಾ ಹಾರಿದ್ದಾಂಗ ಹಾರತಿದ್ದವು. ಕಲ್ಲು, ವೆಣ್ಣು, ತಗ್ಗು, ದಿನ್ನಿಗಳನ್ನಾ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅವರು ಓಡುಓಡತಿದ್ದರು. ಆನಂದ ಅವರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ.

ಓಡತಾ ಓಡತಾ ದಣೆದು ಆ ಹೆಣಮಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಯರಿ ಹೊಲದಾಗ ಬಿದ್ದಳು. ಜಗನ್ನಾ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಅಕಿನ್ನ ಎಬಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಹುಡುಗರು ಸಮೀಪ ಬಂದದ್ದು ಕಂಡ. ಬಿದ್ದ ಹೆಣಚಿಗರಿ ಬಿಟ್ಟು, ಜೀವ ಉಳಿಸಲು ಓಡುವ ಗಂಡಚಿಗರಿ ಹಾಂಗ, ಜಗನ್ನಾ ಅಕಿನ್ನ ಅಲ್ಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ.

ಹೆಣಮಗಳ ಹತ್ತರ ಬಂದು ಹುಡುಗರು ನಿಂತವು. ಆನಂದ ಜಗನ್ನಾನ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದ. ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಪಂದ್ಯಾಟ ನಡೀತು. ತರುಣ ಜಗನ್ನಾ ಆನಂದಗ ಬಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ತಮ್ಮ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆ ಆದದ್ದು ನೋಡಿ, ಆನಂದ

ಗಂರಿ ಇಟ್ಟು ಜಗನ್ಮಾನ ಮೈಮ್ಮಾಲೆ ಕೊಡ್ತಿ ಜೋರಿಲೆ ಒಗದ. ಓಡೋ ಚಿಗರಿ ಗಾಯ ಆಗಿ ಬಿದ್ದಾಂಗ, ಜಗನ್ಮಾನ ನೆಲಕ್ಕ ಬಿದ್ದ. ಓಡಿ ದಣೆದ ಜಗನ್ಮಾನ ಪೆಟ್ಟಿ ಹತ್ತ ದನದ್ದಾಂಗ ಒದರಿದ.

ಚಕಡ್ಯಾಗ ಜಗನ್ಮಾನ ಹಾಕಿ ಆನಂದ ವಾಂಗೀಗೆ ತಂದ. ರಕ್ತ ಸೋರಿ ಜಗನ್ಮಾನ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದ. ಆ ಹೆಣಮಗಳು ಸತ್ತಾಂಗ ಆಗಿದ್ದಳು. ಆನಂದ ಅಂದ,

“ನಿಮ್ಮ ಹೆಣಮಗಳು ಜಗನ್ಮಾನ ಇಬ್ಬರನೂ ತಗೊಳ್ಳರಿ. ನಿಮಗ ಒಪ್ಪಿಸೇನಿ. ನಮ್ಮ ಜಗನ್ಮಾನ ನಾನ ನನ್ನ ಕೈಲೆ ಹೊಡೆದೇನಿ. ಉಳಿದ ಜೀವ ಬೇಕಾರ ನೀವು ತಗೊಳ್ಳರಿ ಇಲ್ಲದರ ಬಿಡರಿ!”

ಜಗನ್ಮಾನ ಮೂರ್ಛೆಬಿದ್ದಿದ್ದ. ಅವನ ಅಂಗಿ ಧೋತರ ರಕ್ತ ಮುಳುಗಿದ್ದವು. ಆ ಹೆಣಮಗಳಿಗೆ ಲಾರಿಲೆ ಹೊಡೆಕೊತ ಆ ಜನ ಹೋದರು. “ಜಗನ್ಮಾನ ನಿಮ್ಮೊರಿಗ ಒಯ್ಯರಿ” ಅಂತ ಹೇಳಿದರು.

ಆನಂದ ಅವನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ವಾಡಿಗೆ ಬಂದ. ಊರಜನ ತೊಪ್ಪಲ ಕಟ್ಟಿ ಅವನ ಗಾಯ ಮಾರಿಸಿದರು. ವಾಂಗೀ ಜನ ಆ ಚೆಲುವ ಹೆಣಮಗಳ ಮೂಗಕತ್ತರಿಸಿ ಹೊರಗ ಹಾಕಿದರು. ಮೂಗಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಕೆ ಜಗನ್ಮಾನ ಮನಿಗೆ ಬಂದು ಅತ್ತಅತ್ತಳು. ರಾಮೋಶಿಯವರು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಓಣ್ಯಾಗ ಇಟಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಊರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಾಕಿ, ತಿರುಗಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಜೂನ ತಿಂಗಳು ಬಂತು. ಮೃಗ ನಕ್ಷತ್ರ ಬಂತು. ಮೃಗದ ಮಳೆ ಈ ನಿಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದೂ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಬೀಳೋದಿಲ್ಲ. ಈ ವರ್ಷನೂ ವಾಡಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಹತ್ತಿಮಳೆಯಾದರೂ ಆಗತಿತ್ತು. ಈಸಲ ಅದೂ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ನಕ್ಷತ್ರ ಒಣಗಾಡೇ ಹೋಯಿತು. ಅದ್ರಿ ಮಳೆ ಹಾದಿ ಜನ ಕಾಯಹತ್ತಿದರು.

ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಟಾಬೈಲು. ಅಡವಿಗೆ ಹೋದ ಕುರಿ ಅರಹೊಟ್ಟೆಲೆ ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದವು. ಸುಗ್ಗಾಗ ಬಿದ್ದ ಒಯಲಿ. ಮೇವಿನ ಚೂರು ಇಂಥಾದ ತಿಂದು ಕುರಿ ಬದಕಿದ್ದವು. ಮಳೆ ಬಂದು ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲಿನ ವಾದಿ ಕಾಯಕೊತ ಕೂತಿದ್ದರು.

ಇಂಥಾದರೊಳಗ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಏಳೋ ಮುಂದ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ಒಂದು ಕೆಟ್ಟ ಕನಸು ಬಿದ್ದಿತು: ಟೋಕಕ್ಕೆ ಬೇವಿನ ತೊಪ್ಪಲ ಕಟ್ಟಿದ, ಕೂದಲ ಬಿಚ್ಚಿದ, ಹಣತುಂಬ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣಮಗಳು ಕನಸಿನ್ನಾಗ ಬಂದು ಅಂದಳು.

“ನಿನಗೆ ಕರೆಕೊಂಡ ಹೋಗಾಕ್ಕ ಬಂದೇನಿ, ತಯಾರಾಗು.”

ಮುದಕ ಅಂಜಿ ಕೇಳಿದ,

“ಯಲ್ಲೆ?”

“ದೇವರ ಮನಿಗೆ, ನಾಳೇ ಹೋಗೋದು ತಯಾರಿ ಮಾಡು.”

ಕಾರಭಾರಿ ಬೆದರಿ ಎದ್ದ, ಫೈ ಪೂರಾ ಬೆವತಿತ್ತು. ಹಾಂಗ ಹಾಸಿಗ್ಗಾಗ ಕೂತ.

ನಾ ಎಚ್ಚರಾಗೋದರೊಳಗ ನನ್ನ ಮನಿಗೆ ಬಂದ. ಹಾಸಿಗೆ ತುದಿಗೆ ಕೂತು, ಪಾದಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ನನಗೆ ಅರ್ಥನ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ,

“ಕೊನೆಯ ರಾಮರಾಮ, ನಾ ಇನ್ನ ಹೊರಟೆ!”

ಈ ಮುದಕ ಊರಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ನಾ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ.

“ಯಲ್ಲೆ ಹೊರಟಿರಿ? ಯಾವಾಗ ಬರತೀರಿ?” ಅಂತ ಕೇಳಿದ.

ಮುದಕ ಅಂದ,

“ನಾ ಅಂತೂ ಹೊರಟೆ. ಇನ್ನ ತಿರುಗಿ ಬರೋಹಾಂಗ ಇಲ್ಲ!”

“ಅಂದರೆ?”

“ನಾಳೆ ಅನ್ನೊದರೊಳಗ ನಾ ಸಾಯುವ!”

ಅದೇನು ನಗಚ್ಚಾಟಿಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುದಕ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೇಳಿತ್ತಿದ್. ನಾನು ಬ್ಯಾಪ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ, ಆಗ ಅವ ತನಗೆ ಬಿದ್ದ ಕನಸ ಹೇಳಿದಾ.

ನಾ ಅಂದೆ. “ಕಾರಭಾರಿ, ನೀವೇನು ಹುಚ್ಚರೇನು? ಕನಸ ಯಂದಾರ ನಿಜ ವಾಗತಾವೇನು?”

“ಅಯ್ಯೊ ಮಗನ, ಆಗತಾವ. ನನ್ನವು ಅನಕಾ ಆಗ್ಯಾವ.”

“ಏನಾರ ಹೇಳಿತಿರಿ ಆತು. ಮಡುಗರ್ವಾಂಗ ಏನೋ ತಲ್ಯಾಗ ಹಾಕೋಂಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದವರ ಹೀಂಗ ಮಾಡಿದರ ಹ್ಯಾಂಗ?”

ಮುದಕ ಕಡೀ ಮಾತ ನಡೆಸಿದ್ದ. ನಾನು ಅವನ ಮಾತಿನತ್ತ ಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗೋ ಮುಂದ ಹೇಳಿದ,

“ನಂದೇನ ಅದ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂಜೇಗೆ ಕೊಡತೇನಿ. ಆಕಿನ್ನ ಶೇಕೂನ ಕಡೆ ಒಪ್ಪಿಸತೇನಿ. ಅವ ಆಕಿನ್ನ ನೋಡಿಕೊತಾನ, ವಂದುವಿ ಮಾಡತಾನ, ನಿಮ್ಮದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಕ್ಷ ಇರಲಿ.” ಹೀಂಗಂದವನ ಎದ್ದು ಹೋಗೇಬಿಟ್ಟ.

ದಿನವಿಡೀ ಕಾರಭಾರಿ ಊರತುಂಬ ಅಡ್ಡಾಡಿ ತನ್ನ ಕನಸನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಇಂಥಾ ಹುಚ್ಚತನ ನಂಬಾವರಾರು? ಕೆಲವರು ಚ್ಯಾಪ್ಪಿ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವರು ನಕ್ಕರು. ಯಾರೂ ಅವನ ಮಾತಿನತ್ತ ಗಮನಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಶೇಕೂ ನೋಡಿದರ ಮಬ್ಬ, ಆದರ ಅವನೂ ಅಂದ,

“ನಾನಾ, ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೇನಾಗೈತಿ ಧಾಡಿ? ಇನ್ನೂ ಐದು ವರಸಾರ ಬೇಕು. ಹೋಗ ಫನಿಗೆ.”

ಯಾರೂ ನಗಲಿ, ಚ್ಯಾಪ್ಪಿ ಮಾಡಲಿ, ಏನ ಅನ್ನಲಿ, ಕಾರಭಾರಿ ಇಡೀ ದಿನ, ತನಗೆ ಬೇಕಾಗವರಿಗೆಲ್ಲ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗತಿದ್ದ. ಸಂಜೆ ಆತು. ಕುರಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದವು. ಯಾರೋ ಬಂದು, “ಕಾರಭಾರಿಗೆ ವಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜುಲಾಬ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ಯಾವ” ಅಂತ ಹೇಳಿದರು.

ನಾನು ಓಡತಾನೆ ಅವನ ಮನಿಗೆ ಹೋದೆ. ಮುದಕ ನುಗ್ಗಾಗಿದ್ದ: ಕಣ್ಣು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವು, ಮಾರಿ ಒಣಗಿತ್ತು, ಮಾತ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾ ಹೋದಾಗನ ಬಾಯಾಗನ ಅಂದ,

“ಸುಳ್ಳ ಅಲ್ಲ, ನನಗ ಕರವಾರ.”

ನಾನು ಬೆದರಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಅಂದೆ,

“ಏನಾಗುದಿಲ್ಲ, ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗೋದರೊಳಗ ಆರಾಮ ಆಗತದ.”

ಮನ್ಯಾಗಿನ ಉಪಾಯಗಳೆಲ್ಲ ನಡೆದವು. ಅದನ್ನ ಕುಡಿಸು, ಇದನ್ನ ನೆಕ್ಕಿಸು ಹೀಂಗ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡರ ತನಕ ನಡೀತು. ಬ್ಯಾನಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾರು ಧೈರ್ಯ ಕಳಕೊಂಡೆವು. ಅಂಜೇ, ಶೇಕು ಅಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಮುದಕನ ಅಪ್ಪರಲ್ಲ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೋಡಿ ಕಾರಭಾರಿ ಅಂದ,

“ಯಾಕೆ ಅಳತೀರಿ? ನಂದೇನು ಉಳಿದದ? ಇಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಪಂಥ ಸರಕಾರ, ಅವನೂ, ‘ಎನು ಪಾಟೀಲ’ ಅಂದು ನನ್ನ ಬೆನ್ನೆ ಚಪ್ಪರಿಸಿದ, ಇನ್ನೇನು ಉಳಿದದ ನಂದಂ?”

ಸೂರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಮುಂಗಿದಿತ್ತು! ಕಾರಭಾರಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಿದ್ದ !

ಒಬ್ಬ ಮಂದಕ ಹೋದ. ವಾಡ್ಯಾಗ ಭಣಭಣ ಅನಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಕಟ್ಟವ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗ ಆದೆ. ಆ ಸಾಲಿ, ಆ ಗರಡಿಮನಿ ಎಲ್ಲಾನೂ ಕಳೆಗುಂದಿದ್ದಾಗ ಆದವು. ಮನಿಗೆ ಹೋದರ ಎಂಟೆಂಟು ದಿನ ಸಾಲಿಗೆ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಶೇಕಾನ ಎತ್ತರಾದ ಹೆಂಡತಿ ನನ್ನಕಡೆ ಎಂದೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾನ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಅದೆ ಊಟಮಾಡಿ ನಾನು ಓದತಾ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಅಷ್ಟರಾಗ ಶೇಕಾನ ಹೆಂಡತಿ ಬಂದು ಬಾಗಿಲದಾಗ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು, ನಾನು ಸಾವರಿಸಿ ಕೂತೆ.

ಅವಳಂದಳು,

“ಏನ ನಡದೈತಿ, ಮಾಸ್ತರ?”

“ಏನಿಲ್ಲ, ಇದೆ ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಓದತಾ ಕೂತೇತಿ, ಕೂಡ್ತಿ.”

ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಕೊಂಚ ಸಂಕೋಚ ಕಡಿಮೆಯೆನಿಸಿ, ಸೆರಗಿನ್ನಾಗ ಕಟಕೊಂಡು ಬಂದ ಕಡಲೆಕಾಯಿ (ಶೆಂಗಾಕಾಳು) ತಳಗ ಸುರವಿ ಅಂದಳು,

“ಶೆಂಗಾ ತಂದೇನಿ. ನಿಮಗ ಕೊಡಾಕ ನಮ್ಮಕಡೆ ಮತ್ತೇನೈತಿ?”

“ಮಾಸ್ತರಗ ಅದಾರ ಕೊಡಬೇಕು ಅಂತ ಎಲ್ಲೈತಿ? ಕೂಡ್ತಿ.”

ನಾ ಹೇಳಿದರೂ ಶೇಕಾನ ಹೆಂಡತಿ ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಏನೋ ಹೇಳಿದ ಅದ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಳ ಅನ್ನೊದು ನಾ ತಿಳಕೊಂಡೆ. ಕಾರಭಾರಿ ಸಾಯೋಮುಂದ ಅಂಜೇನ್ನ ಶೇಕಾನ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದ. ‘ಅಂಜೇಗೆ ಸರಳ ಹಚ್ಚಿಕೊಡು’ ಅಂತ ಅವಗ ಹೇಳಿದ್ದ. ಮುದಕ ಸತ್ತಾಗಿಂದ ಅಂಜೇ ಶೇಕಾನಲ್ಲೆ ಇರತಿದ್ದಳು. ಅದ ಇನ್ನೂ ಮೂವತ್ತೈದು ದಾಟಿದ ಶೇಕಾ ಅಂಜೇ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದ. ಇದೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕಿವಿ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರ ನಾ ಅದನ್ನ ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಾರ ಈ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ ಹಂಚಿತ್ತಾರ ಅಂತ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಈಕೆ ಅದನ್ನ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕೇನು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಮಿಂಚಿಹೋತು. ಆದರ ಮಂದಿಮುಂದ ಇಂಥಾ ಮಾತ ಯಾರ ಹೇಳತಾರ?

ಶೇಕಾನ ಹೆಂಡತಿ ನಿಲ್ಲುವಲ್ಲಳೂ, ಕೂಡಲೂವಲ್ಲಳು. ಮಾತೂ ಆಡುವಲ್ಲಳು. ನನಗ ಎತ್ತತ್ತರ ಅನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ನಾನಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕಂದರ, ಏನು ಕೇಳಬೇಕು ಅದ ಹೊಳೆಯುವಲ್ಲದು. ಕಡಿಗೆ ಏನಾರ ಮಾತಾಡಬೇಕಂತ ನಾನ ಅಂದೆ,

“ಏನಂತಾವ ಹೊಲವನಿ?”

ಆಗ ಶೇಕಾನ ಹೆಂಡತಿ ಹೊತ್ಸಲದಾಗ ತುದಿಗುಂಡಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚಿ ಅಂದಳು,

“ನನ್ನ ಗಂಡಗ ಏನುಮಾಡಬೇಕ, ಮಾಸ್ತರ?”

“ಯಾಕ, ಏನು ಆಗ್ತದೆ?” ನಾ ಅಂದೆ.

ನನಗ ಹೆಚ್ಚಿದ ಸುದ್ದಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರ ನಾನ ಹ್ಯಾಗ ಅದನ್ನ ಕೇಳಲಿ?

ಈ ಮಾತು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅನ್ನೋ ಸಮಾಧಾನವಾದರೂ ಅವಳಿಗಿರಲಿ. ನೆಲದ ಕಡೆ ನೋಡಕೊತ ಆಕೆ ಅಂದಳು,

“ನಾಕ ಮಂದ್ಯಾಗ ಮಾನಾ ಹೇಳಬೇಕು, ಅಪಮಾನ ಮನಸ್ಸಿನ್ನಾಗ ಇಟಗೊ ಬೇಕು. ಆದರ ಈಗ ನನ್ನ ಗಂಡ ಅಕತಿ ಮಿರ್ದಾನ. ಹೀಗ ನಡಕೊಳ್ಳೊಂದು ನೆಟ್ಟಗೇನು?”

“ಏನು, ಜಗಳ ಆತ ಏನು?”

“ಜಗಳ ಆಗದ ಮತ್ತೇನಾದೀತು? ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ ಆಗತಾನಂತ !”

ನಾನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡಂತೆ ತೋರಿ ಅಂದೆ,

“ಯಾಕ, ಶೇಕು ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ? ಅದ್ಯಾಕ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾಡತಾನ?”

“ಒಮ್ಮೆಲೆ ಯಾಕ? ಕಾರಭಾರಿ ಸತ್ತ. ಒಳೆ ಚಲೋ ಮನಷ್ಯಾ. ಆದರ ಪ್ರಾಣಾ ಬಿಡೋ ಮುಂದ ನನ್ನ ಮನ್ನಾಗ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟ ಹೋದ.”

ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಗಂಟಲ ತುಂಬಿದ್ದಾಂಗ ಆಗಿ, ಆಕೆ ಕಣ್ಣಾಗ ನೀರುನಿಂತವು. ಕಣ್ಣೀರು ಸೆರೆಗಲೆ ಒರಿಸಿ, ಉಗುಳು ಸುಂಗಿ ಕೆಳದನ್ನಾಗ ಅಂದಳು,

“ಹಗಲೆಲ್ಲ ಆ ಹುಡುಗಿ ಹಿಂದಿಂದ ಇರತಾನ. ಆ ಹುಡುಗಿಯಾರ ಏನು? ವಯಸ್ಸಿನ್ನಾಗ ಬಂದ ಹುಡುಗರ ಮುಂದ ಮರಕಾ ಹೊಡಕೊತ ಇದ್ದಾಂಗ, ಇವನ ಮುಂದ ಮಾಡತಿರತಾಳೆ. ಇದನ್ನ ನೋಡಿ ನಾ ಹ್ಯಾಂಗ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿ? ಆಕೆಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ! ಬುದ್ಧಿ ಯಾಕ ಇಲ್ಲ? ದೊಡ್ಡಾಕಿ ಆಗ್ಯಾಳ, ವಯಸ್ಸಿನ್ನಾಗ ಬಂದಾಳ. ಆಕೆಗೆ ಒಂದು ನಾಚಿಗೆ ಇಲ್ಲ! ಇವ ಯಾಕ ಆಕೆ ಬೆನ್ನಹತ್ತಬೇಕು? ಜನದ್ದ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಮನಸಿಂದಾರ ನಾಚಿಗೆ ಬೇಕೋಬ್ಯಾಡೋ? ನಿಮ್ಮಂಥಾವರು ಏನಂದಾರು? ಜೋಪಾನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಹುಡುಗಿ. ಚಲೋ ಹುಡುಗನ್ನ ನೋಡಿ ಮದುವೆಮಾಡಿ, ನಾಲ್ಕಮಂದಿ ಕಡಿಂದ ಹೂಂ ಅನಿಸಿಕೊಬೇಕು. ಅದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ತಾನ ಆಕೆ ಬೆನ್ನಹತ್ತಾನ. ಇದೇನು ಚಲೋ ಏನರಿ?”

ನಾನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡಾಂಗ ತೋರಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಾಂಗ ಮಾಡಿ ಅಂದೆ,

“ನೀವ ಹೇಳತೀರಿ ಅಂತ ನಂಬತೇನಿ. ಇಲ್ಲದರ ಶೇಕು ಅಂದರ ಒಂದ ಒಣಯಲಿ ಸಹ ತಂಕಿಯವ ಅಲ್ಲ. ಅವ ಹೀಗ ಮಾಡೋದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದರ ಯಾವಾಗ ನೀವ ಬಂದ ಹೇಳತೀರಿ, ಅಂದಮ್ಮಾಲೆ ನಂಬಬೇಕು ಉಪಾಯ ಇಲ್ಲ.”

“ನಾ ಯಾಕ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಿರೀ? ಇದರಾಗ ಅವನ ಒಬ್ಬಂದ ಹೆಸರ ಕೆಡತ್ಯೆತಿ ಏನು? ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬದನಾಮ ಆಕ್ರೈತಿ. ಕುತಿಗಿತನಕ ಬರೋ ಮಂಟ, ಇಂಥ ಮಾತು ಮಂದಿ ಮುಂದ ಯಾರ ಹೇಳತಾರ?”

“ಛೀ, ಇದು ತೀರ ಹುಚ್ಚತನ. ವಯಸ್ಸೇನು ಈ ಮಾತೇನು? ಇಷ್ಟ ದಿನ ಗಳಿಸಿದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಕಳಕೊಂಡಿತು!”

ಇದರಿಂದ ಶೇಕೂನ ಅಪಮಾನ ಆತ ಅಂತ ಅನಿಸಿ ಆಕೆ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಳು,
“ಅವ ಏನು ಆ ಹುಡುಗಿನ್ನು ಮಂಳುಗಸಾಕ ಹೊಂಟಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಸಂಗತಿಲೆ ಮದುವೆ ಮಾಡತೇನೆ ಅಂತಾನ!”

“ಆದರೆ ಇದೇನು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ! ಈಗ ಅವಳ ಮದುವೆ ಗರಜಾರ ಏನದ?”

“ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಲೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳುಬೇಕು ಅಂತ ಮದುವೆ ಮಾಡಾವ!”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ನನ್ನ ಮಂಟಿ ನೋಡಿ ಆ ಜಾಣ ಹೆಣಮಗಳು ನಾ ಏನು ಅನಬೇಕು ಅಂತ ಮಾಡಿದ್ದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಳು,

“ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ನಿಜ, ಆದರೆ ಇವಂದೇನು ಆಸ್ತಿ ಹಾಳಾಗಿ ಹೊಂಟಿದ? ಮತ್ತೆ ಮ್ಯಾಲೆ, ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಇದ್ದರ ದೇವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾನು, ಅಲ್ಲರಿ?”

“ಹಾಂಗ ಇದ್ದರ ಒಬ್ಬ ಚಲೊ ಹುಡುಗಿ ನೋಡಿ ಮದುವೆಮಾಡು.....”

“ಅದ್ಯಾಕ ಬೇಕರಿ? ಈಗ ಇಬ್ಬರ ಹೊಟ್ಟೆನ ತುಂಬಬೇಕಾರ ಸಾಕಾಗ್ತದೆ! ನೀವ ನೋಡತೀರಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹುಡುಗಿ ಆದರೆ ಬಸರ ಆಗತಾಳಂತ ಏನು ಖಾತ್ರಿ? ದೇವರ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಇದ್ದರ ಬಂಜೇನೂ ಬಸರಾದಾಳು!”

ಆಕೆ ಅಂದದ್ದು ಕೇಳತಿದ್ದೆ. ನಡುವ ಏನಾರ ಮಾತಾಡತಿದ್ದೆ. ದೊಡ್ಡ ಕುಂಕುವಂ ಹಚಿಕೊಂಡ ಈ ಹೆಣಮಗಳ ಮಾತು ಒರಟಿದ್ದವು. ಮಾತ ಅಡೇಅಡತಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಸಂಗತಿಲೆ ಹೊಲದಾಗ ದುಡಿಯುವಾಕಿ, ಎತ್ತಿನ ಜೋಡಿ ರಂಟೀ ಜಗ್ಗೊ ಆಕಿ, ಗಂಡನ ನಡತೆ ನೋಡಿ ಪೇಚಿನ್ಯಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಳು. ಅಂಜಿ ಕೂದಲಾ ಹಿಡಿದು, ಆಕಿನ್ನ ಮನಿಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗಹಾಕೋದು ಈಕಿಗೇನು ಕಠಿಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಂಗ ಮಾಡದ ಒಬ್ಬ ಮಾಸ್ತರನ ಮುಂದ ನಿರಾಶಳಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸತಾ ಇದ್ದಳು. ಮೂಗು ತಂಟಿ ನಡಗತಾ ಇದ್ದವು. ನನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು, ಆಕೆ ಮನಸಿ ನಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಅಂಜಿದಾರ ಏನು ತಪ್ಪು? ಇದೀಗ ವಯಸ್ಸಿನ್ಯಾಗ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಚಲೋದು ಕೆಟ್ಟದು ಯಾವುದೆಂಬ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ವಯಸ್ಸು ಅವಳ ದಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಶೇಕೂ ಆಕೆಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿತ ಆಗೋದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗವೂ ನಾಜೂಕಾಗಿತ್ತೋ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಗೈ ಜೋರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಜಾಣ ಹೆಣಮಗಳು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಂಥ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲದವನ ಮುಂದ ಬಂದು ಈ ಪುರಾಣ ಹೇಳತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

“ಶೇಕು ಮಾಡೋದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ” ಎಂದ ನಾನು. ಪದೇಪದೇ ಅನ್ನತಿದ್ದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿ ಅಂದಳು,

“ಮಾಸ್ತರ, ನೀನು ಈ ಊರ ಹಿರಿಯ ಅಂತ ನಿನ್ನ ಮುಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಪಂತ ಸರಕಾರತನಕನೂ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೈತಿ. ನೀ ನನ್ನ ಗಂಡಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಸು. ಏನಾರ ಕೆಲಸ ಅದರ ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗಬೇಕು !”

“ಹೌದವ್ವ, ಇದೆಲ್ಲ ವಂನೆಮಾತು. ನಾ ಹೇಳಿದರ ಅವ ‘ನೀ ಯಾರ ಕೇಳವ?’ ಅಂದರ ನಂದೇನು ಉಳಿತು?”

ಕೈ ಬೀಸಕೋತ ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿ ಅಂದಳು,

“ನಿನಗ ಹಿಂಗನ್ನೊ ಕುವತ್ತ ಅವಂದಂ ! ಹೋದಾನ ಬೇಡಿ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು. ಅಷ್ಟ ತಿಳಿತದ ಅವಗ.....”

ಇಷ್ಟರಾಗ ಸಾಲಿ ಘಂಟಿ ಆತಂ. ಆಯಬೂ, ಸತಾ ಬಂದರು. ಶೇಕೂನ ಹೆಂಡತಿ ಎದ್ದು ಅಂದಳು,

“ಬರತೇನಿ.”

ಆಕಿ ಹೋದಳು. ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಅಲ್ಲೆ ಇದ್ದವು. ಅವನ್ನ ನೋಡಿ ಆಯಬೂ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ನಾನೀ ಶೇಂಗಾ ತಂದಿದ್ದಳೇನು?”

“ಹೌದು, ಯಾಕೋ?”

“ಹಾಂಗಿಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಏನೂ ಕೊಡದಾಕಿ ಇವತ್ತ ತಂದಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕ ಕೇಳಿದೆ.”

ಆಯಬೂ ಅಂದದ್ದರ ಮ್ಮಾಲಿಂದ ಏನು ತಿಳಿಕೊಳೋದು ನಾನು ತಿಳಿಕೊಂಡೆ. ಅವ ಶೇಂಗಾ ತುಂಬಿ ಇಟ್ಟ. ಬಾಗಲ ಮುಂದ ಮಾಡಿ ನಾನು ಸಾಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ಇದರೊಳಗಿಂದೇನೂ ಆಯಬೂಗ ಗೊತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಂತ ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ. ಅವ ಸಹಜ ಏನೋ ಅಂದಿದ್ದ, ಅದರ ಅಪಾರ್ಥ ನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಮುಂದ ಹಾದ್ಯಾಗ ನಾಕಾರ ಸಾರೆ ಶೇಕು ಭೆಟ್ಟಿ ಆದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಬೆಟ್ಟಿ ಆದಾಗ ಅವ ನನ್ನ ನೋಡಿ ನಗತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಈಗ ನಗಲಿಲ್ಲ. ‘ಏನ ಗಡಿಬಿಡಿ ಮಾಸ್ತರ’ ಅಂತೂ ಅನಲಿಲ್ಲ. ದೂರಿಂದ ನಾ ಕಂಡರ ಮುಖ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಹೋಗಾವ. ಹಿಂಗ ದೂರದೂರ ಇದ್ದ ಅಂತ ನಾನೂ ಅವಗ ಅಂಜಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳದದ ಅಂತ ಕೇಳಹತ್ತಿದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಕುರಿಹಿಂಡ ಕಾಯಲಿಕ್ಕಿ ಹೋಗತಾರ, ಹಾದ್ಯಾಗ ಶೇಕು ಅಂಜಿ ಮೈಗೆ ಮೈ ತಿಕ್ಕೊತ ಹೋಗತಾರಂತ ಜನ ಹೇಳಿದರು. ಇವತ್ತ ಮಾವಲಿಯು ಗುಡ್ಡದಾಗ ಆಣಿ ಮಾಡಿದರು. ದೇವಿ ಕುಬಸ ಮುಟ್ಟಿ ತಾ ಶೇಕೂನ್ನ ಎಂದೂ ಬಿಡದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಅಂಜಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದಳು. ನಾಡದ ಶೇಕು ಕುರಿ ಮಾರಿ, ಅಂಜಿಗ ಬೆಳ್ಳಿ ತೊಡೆ ಮಾಡಿಸಿದ—ಹೀಗ ಒಂದಲ್ಲ ಬಹಳ ಮಾತು ತಿಳಿಯಹತ್ತಿದವು.

ಶೇಕೂನ ಈ ಪ್ರೇಮಪುಕರಣ ತರುಣ ಹೆಂಡಗರ ನಗಚ್ಚಾಟಗಿ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಿಯರ ವಂನಸಿಗೆ ಬರತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಶೇಕು ಮತ್ತು ಅವನ ಹೇಡತಿ ನಡುವ ತೀವ್ರ ಬಡದಾಟ ಆತು. ನಡರಾತ್ರಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮನ್ನಾಗ ಬಡಿದಾಡಿದರು. ಮರುದಿನ ಹೆಂಡತಿ ಊರಾಗ ಬ್ಯಾರೆ ಮನಿ ಮಾಡಿದಳು. ಧೂಳಾ ಕುರುಬನ ದನದ ಮನಿ ಖಾಲಿ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಮೂರ ಕಲ್ಲಿಟ್ಟು ಒಲೆ ಹೂಡಿದಳು. ತನ್ನ ಹೊಲದ ಕಡೆ ಲಕ್ಷ ಕೊಡದ, ಕೂಲಿ ಕಂಬಳಿ ಮಾಡಿಕೊತ ಇದ್ದಳು.

ಅಂಜೀ ಶೇಕು ಕೂಡಿ ಇರಹತ್ತಿದರು. ಶೇಕು ಮದುವೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ನಡಿಸಿದ್ದ, ಕಾಳು ಕೂಡಿಸಿದ, ಕುರಿ ಮಾರಿ ರೋಖ ರೂಪಾಯಿ ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟ.

ಶೇಕೂನ ಹೊಲ ಊರಿನಿಂದ ದೂರ ಇತ್ತು. ಅವನ ಹೊಲದಾಚೆಗಿದ್ದ ತೋಟ, ಯೆಡತಿ ಊರಿನವರದಿತ್ತು. ಆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕುರಿ ಕೂಡಿಸತ್ತಿದ್ದರು. ಎರಡನೆ ಊರ ಕುರುಬರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಕುರಿ ಕಾಯಾವರು ಹಾಡಿಕೋತ ಕಾಸಿಕೋತ ಕೂತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹಾಡಿನ ದನಿ ಅಂಜೀಗೆ ಶೇಕೂನ ಹೊಲದಾಗ ಕೇಳಿಸತಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆ ಕುರಿ ಕಾಯಾವರ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ ತರುಣ, ಬಿರುದಮಾಲಿನ ಬದುವಿನ ಮ್ಯಾಲಿದ್ದ ಜಾಲಿಗಡ ಹತ್ತಿ ಕೋಲಲೆ ಎಲಿ ಬಡದು ಕೆಳಗೆ ಕೆಡವತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಕುರಿ ಆ ಯಲಿ ಸುತ್ತ ಮುಕ್ಕರಿದ್ದವು. ಮುಳ್ಳುಬಿಟ್ಟು ಯಲಿ ಅಷ್ಟ ತಿನತಿದ್ದವು. ಬಿದ್ದ ಜಾಲೀಕಾಯಿನೂ ತಿನತಿದ್ದವು.

ಅಂಜೀ ಜೋರಲೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಗಿಡಹತ್ತಿದವನಕಡೆ ನೋಡಿ ಅಂದಳು,

“ಯಾರ ಆವ, ಜಾಲಿಗಡ ಬಡಿಯಾವ?”

ಕುರಿಕಾಯಾವ ತಳಗ ನೋಡಿ ಅಂದ,

“ನೀ ಯಾಕ ಕೇಳತಿ? ನಿಂದೇನು ಹರಕತ್ತದ?”

ಯಾಕ ಅಂತ ಅವ ಅಂದದ್ದ ಕೇಳಿ ಅಂಜೀ ಮೈ ನವಿರದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟರಾಗ ಮ್ಯಾಲಿಂದ ಜಾಲಿಹೂವು ಪಟಪಟ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಕುರಿಕಾಯಾವನು ಲಗುಲಗು ಇಳದಬಂದ. ಕಪ್ಪಿದ್ದ, ನೀಟಮೂಗಿನ ಆ ತರುಣ ಒಳೆ ಸಡಗರದಿಂದ ಬಂದು ಅಂಜೀ ಮುಂದ ನಿಂತ, ಅವನ ಕಡೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡೋ ಧೈರ್ಯ ಅಕಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅಕಿ ಎದಿ ಡಪಡವ ಅನತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಜಾಲಿನೆರಳಾಗ ಕುರಿ ಯಲಿ ಮೇಯತಿದ್ದವು. ಮುಗುಳುನಗುತ್ತ ಅವ ಅಂಜೀ ಇದೂರ ಬಂದಂ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವ ಅಂದ,

“ಹೊರಗಿನವರ ಬಂದರ ಅವರ ಜೋಡಿ ಹುಂಚನ್ನಾಂಗ ಮಾತಾಡೋದೇನು? ಹಾಂಗ ಮಾತಾಡಬಾರದು. ಈ ಹೊಲ ನಿಂದೇನು?”

ತಳಗ ನೋಡಕೊತ ಅಂಜೀ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅಂದಳು,

“ನಂದೈತಿ ಅಂತ ಮಾತಾಡಿದ.”

ತರುಣ ಅಂದ,

“ಒಳಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತ ಜಾಲಿ ನೋಡಿದೆ, ಸವರಿದೆ.” ಹೀಗಂದಂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅಂಜೇ ಕೈಹಿಡಿದ. ಅಂಜೇ ಒದರಲಿಲ್ಲ, ಬಿಡ ಅನಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಧಡಪಡಿಸಿದಳು, ಆದರೆ ಕೈ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಕಡೆ ನೋಡಕೊತ ಅಸಹಾಯ ಳಾಗಿ ಅಂದಳು,

“ಬಳಿ ಒಡಿತ ಅಲ್ಲ! ನನ್ನ ಕೈ ಬಿಡಲ್ಲ,”

“ಬಿಡಾಕ ಹಿಡಿದಿಲ್ಲ, ಎನ ಮಾಡತಿ?”

“ಅಂ ಹಂ.....ಒಳಿ ಜೋರ ಕಾಣತ್ಯೆತಿ, ಬಿಡು ಕೈ.”

ಕುರುಬ ನಕ್ಕೊತನ ಹಾಂಗಸ್ ನಿಂತ.

ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನ ಕುರಿಕೂಡಿಸಿ, ಕೊಟ್ಟ ಜೋಳ ತಗೊಂಡಂ ಆ ಕುರಿಕಾಯಾವ ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹಿಂಡ ಕಟಗೊಂಡ ಹೋದ. ಹೋಗೊ ಮುಂದ ಅಂಜೇನ್ನೂ ಸಂಗತಿಲೆ ಕರಕೊಂಡಂ ಹೋದ. ಆಕೀನೂ ಹೋದಳು. ಆಕಿ ಶೇಕೂಗ ಹೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ, ಕೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ. ದೇವಿ ಕುಬಸದ ಆಣೆ ಮರೆತಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬವನ ಮದುವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂ ಹೋದಳು.

ಹತ್ತಹದಿನೈದು ದಿನಾ ಬಿಟ್ಟು ಶೇಕೂಸ ಹೆಂಡತಿ ಗಜ್ಜರಿ ತಗೊಂಡು ಬಂದಳು. ಆಕಿ ಮುಖ ಅರಳತ್ತು. ಗಜ್ಜರಿ ಸುರವಿ ಅಂದಳು,

“ನಮ್ಮ ಹುಚ್ಚ ತಿರುಗಿ ಬಂತು.”

ಮಾವಲಿದೇವಿ ಜಾತ್ರೆ ಬಂತು. ಬನಗರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈ ಜಾತ್ರೆ ಜರಗುತ್ತದೆ. ಊರಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಒಂದು ದಿನ್ನಿ ಆದ. ಅಡವ್ಯಾಗ ಇದ್ದಾಂಗ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲ ಆ ದಿನ್ನೆಯ ಮ್ಯಾಲೆ ಅದೆ, ಆ ಗುಡಿಸಲದಾಗ. ಮಾವಲಿದೇವಿ ಕೂತಾಳೆ. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲೆಕಲ್ಲು, ಎರಡು ಮೂರು ಪುಟು ಎತ್ತರದ ಕಂಟಿ. ಗಿಡ ಅಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಕುರುಬರಿಗೆ ಒಲಿದ ದೇವತೆ ಇವಳು. ಹಾಗಾದರೆ ಈಕೆ ಇನ್ನೂ ಗುಡಿಸಲದಾಗ ಯಾಕೆ ಇದ್ದಾಳೆ? ಊರವರು ಒಂದು ಗುಡಿ ಯಾಕೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಲ್ಲ? ಒಮ್ಮೆ ಇಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಆತಂ. ಆದರೆ ದೇವಿ ರಾತ್ರಿ ಪೂಜಾರಿ ಕನಸಿನ್ನಾಗ ಬಂದ ಹೇಳಿದಳು, “ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಬ್ಯಾಡರಿ, ಗುಡಿಸಲದಾಗ ನಾ ಅನಂದವಾಗ ಇದ್ದೇನಿ.”

ಈ ನಿರ್ಜನ ಜಾಗಾದಾಗ ವಾಡಿ ಜನ, ಹೊಸ ಅಂಗಿ, ಸೀರಿ, ಕಂಬಸ ತೊಟ್ಟು ಕೂಡಿದರು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಊರಿನ ಭಕ್ತರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ನೂರು ನೂರಾ ಐವತ್ತು ಜನ ಕೂಡಿದ್ದರು. ಪೂಜಾರಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ, ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿದ.

ಊರಿಗೆ ಇದ್ದುರು ನಿಂತ ಬಾಳಾ ಬನಗರನೂ ಬಂದ. ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನ ಕಟಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ. ಅವನ್ನ ಕಂಡು ಊರ ಜನರಲ್ಲಿ ಗುಜುಗುಜು ನಡೆಯಿತು. ಅವಗ ದೇವಿದರ್ಶನ ಬ್ಯಾಡ, ಅವಗ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ ಅಂತ ಒಂದು ಗೊಂದಲವೆದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಯಾರನೂ ಕೇಳಿದ ಅವ ಹೋಗಿ ದೇವಿ ಮುಂದೆ ಅಡ್ಡಾದ, ಪ್ರಸಾದದ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿ ಅಂತ ಪೂಜಾರಿ ಮುಂದೆ ಹಣೆಮಾಡಿ ನಿಂತ. ಆಗ ಪೂಜಾರಿ ಅಂದ, “ನೀನು ದೈವದ ಮಾತೆ ಮೀರಿದಿ. ನಾ ಏನು ನಿನಗ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿದ್ದಿಲ್ಲ.” ಇಂಥಾ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮನಷ್ಯಾ ಬಾಳಾ, ಆದರೆ ದೇವಿ ಪ್ರಸಾದದ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿದ್ದಿಲ್ಲ ಅಂದಕೂಡಲೆ ತಣ್ಣಗೆ ಆದ. ಜನರ ಕಡೆ ಫುಖ ಮಾಡಿ ನಿಂತ. ತಿಂಗಳಾನಗಟ್ಟಿ ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದ. ಊರವರು ಯಾರೂ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡ ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿರೇಬ್ಯಾನಿ ಬಂದವರ್ತಾಂಗ ಅವನ್ನ ಊರ ಹೊರಗ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದತ್ತ ಆ ಮಾತಿನ ತುದಿ ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾಂಗ ಆತಂ. ದೇವಿ ಪ್ರಸಾದ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ! ಜನರ ಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗೆ ಬಾಗದ ಬಾಳಾ. ಇಂದಂ ಈ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮತ್ತಾಗಾದ. ಧೋತರದ ನೀರಿಗಿ ಫರಾಫರಾ ಬಿಚ್ಚಿ, ಜನರ ಇದ್ದುರು ಧೋತರ ಹಾಸಿ ಒದರಿ ಅಂದ,

“ದೈವದ ಮುಂದೆ ಸೆರಗು ಒಡ್ಡಿ ಕ್ಷಮಾ ಬೇಡತೀನಿ. ಮತ್ತ ನನ್ನ ನಿಮೋಳೆಗ ಕರಕೊಳ್ಳರಿ. ನನ್ನ ಗಿಡ ಕೊಡತೇನಿ, ತಗೊಳ್ಳರಿ. ಬೇಕಾರ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ತಗೊಳ್ಳರಿ, ಆದರೆ ನನಗ ಹೀಂಗ ದೂರಸರಸಬ್ಯಾಡರಿ!”

ಅವನ ಗಂಭೀರ ಧ್ವನಿ ನಡಗಹತ್ತಿತು. ಕಣ್ಣಾಗಿಂದ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ನೀರ ಹರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಒಂದುಕ್ಷಣ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನಿಂತರು.

ಅಮ್ಮಾಲಿ, ರಾಮನ ಮೊದಕ ಕಾಕೂಬಾ ದೈವಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ, “ಮಗ ಹೇತರ ತೂಡಿ ಕೊಯ್ಯೊದು ಐತೇನು? ಹಚ್ಚಿ ಅವನ ಗುಲಾಲ!”

ದೈವದಾಗ ಗುಜುಗಂಜು ನಡೀತು. ಎಲ್ಲಾರು, ‘ಹಚ್ಚಿರಿ ಗುಲಾಲ’ ಅಂದರು. ಪೂಜಾರಿ ದೈವದ ಮುಂದ ಸೆರಗು ಒಡ್ಡಿ ನಿಂತ ಬಾಳಾನ ಹಣೆಗೆ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿ ಅಂದ,

“ಉಧ, ಉಧ, ಉಧ.....”

ಜನರೂ ಉಧ, ಉಧ, ಉಧ ಅಂದರು. ಗುಲಾಲ ತೂರಿದರು, ಮುಷ್ಟಿ ಮುಷ್ಟಿ ತೂರಿದರು. ಗಜ್ಜರಿ ಗೆಣಸೂ ತೂರಿದರು. ಪ್ರಸಾದ ತಗೊಳಲಿಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಗ್ಗಿದರು. ಒಂದ ಗೊಂದಲ, ಚೀರಾಟ!

ಹೊಲೆಯು ಡಫ ಬಾರಿಸಿದ, ಥೋಲ ಹೊಡೆದ, ಕಾಳಿ ಊದಿ ಆಯಿತು. ಪ್ರತಿ ಪರ್ಷದಂತೆ ಧೂಳಾ ಕುರುಬನ ಮೈಯಾಗ ಒಂತು. ಹಾಂ ಹೂಂ ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಮೈ ನಡಗಾರ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಕೈ ಬೀಸಾಕ ಹತ್ತಿದ. ಹೊಲೆಯು ಲಗುಲಗು ಥೋಲ ಬಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಅದರ ವೇಗದ ತಾಲದಾಗ ಧೂಳಾ ಕುಣಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಮೈಮ್ಯಾಲಿನ ಕಂಬಳಿ ಒಗೆದ, ತಲಿಮ್ಯಾಲಿನ ಪಟಕಾ ತೂರಿದ. ಬರಿಮೈ ಧೂಳಾ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಧನಿ ತಗಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಪೂಜಾರಿ ಅವನ ದಣೀತುಂಬ ಗುಲಾಲ ಹಚ್ಚಿದ. ಕರೆ ಹಣಿಮ್ಯಾಲಿ ತುಂಬಾ ಕೆಂಫನ್ನ ಗುಲಾಲ. ಅದು ಹಾಂಗ ಮೂಗಿನ ಮ್ಯಾಲಿ ಇಳೀತು; ಧೂಳಾ ಕುಣಿಯಾಕ ಹತ್ತಿದ.

“ಅಮ್ಮ ಬಂದಳು. ಅಮ್ಮ ಬಂದಳು!” ಅಂತ ಕುರುಬರು ಅವನ್ನ ಸುತ್ತ ಗಟ್ಟಿದರು.

ಆಗ ಶೇಕು ಕೇಳಿದ,

“ತಾಯೀ, ಇನ್ನೂ ಮಳೀನ ಆಗಿಲ್ಲಲ್ಲ? ನಮ್ಮದೇನಾರ ತಪ್ಪ ಆಗ್ಯತೇನು?”

ತಾಯಿ ಧ್ವನಿ ಜೋರಲೆ ಅಂದಳು,

“ಹೌದು, ಪಾಪ ಬಹಳ ನಡೆದಾವ. ಮೋಸಮಾಡೋದು ಹೆಚ್ಚಾಗ್ತೀ! ಅದಕ್ಕೆ ಮಳಿ ಹೋತು!”

“ಅದಲ್ಲ ಖರೆ. ಅದರ ನಾವ್ವಾಂಗ ಬದಕಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಕುರಿ ಗತಿ ಏನು? ಏನು ತಿನಬೇಕು?”

ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ತಾಯಿ ಅಂದಳು,

“ನನ್ನ ಜಾತ್ರಿ ನೆಟ್ಟಗ ಮಾಡ್ರಿ — ನನಗ ನೈವೆದ್ಯ ನೀಡರಿ — ಎಲ್ಲರೂ ನೆಟ್ಟಗ ಆಕ್ಕೈತಿ.....”

“ಮಂಳಿ ಬರತದ?”

“ಹೂಂ, ಬರತದ!”

“ತಾಯಿ, ಯಾವಾಗ ಬರತ್ತೆತಿ? ವಿರಗ ಹೋತು, ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಮಂಳಿ ಆತು, ನಮ್ಮ ವಾಡ್ಯಾಗ ಇಲ್ಲ, ಒಂದೂ ಮೋಡ ಕಾಣವಲ್ಲದಂ!”

“ನಿಮಗ ಪಾಠಾ ಕಲಿಸಿದೆ. ಮುಂದಿನ ನಕ್ಷತ್ರ ಭೀಳತ್ತೆತಿ.”

ಶೇಕು ಕಪಾಳ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡಕೊಂಡು ಅಂದ,

“ತಾಯಿ, ತಪ್ಪಾತು, ಕ್ಷಮಾ ಮಾಡು. ನಿನಗ ನೈವೆದ್ಯ ನೀಡತೇವಿ, ಜಾತ್ರಿ ಅರ್ಭಾಟ ಮಾಡತೇವಿ, ಕಾಯಿ ಕೊಡತೇವಿ, ಎಲ್ಲ ಬರಾಬರಿ ಸಾಗಸತೇವಿ.”

ಹೀಗಂದು ಧೂಳಾನ ಪಾದಾ ಮಂಟ್ರಿದ.-

ಧೂಳಾನ ಮೈಯಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಹೋತು. ಅವ ಸುಮ್ಮನಾದ.

ಜನ ಜಾತ್ರಿ ಮಾಡಿದರು. ದೇವಿ ಮುಂದ ಕುರಿಕಡಿದರು. ಆಯಬೂ ಕುರಿಗೆ ಚೂರಿಹಾಕಿದ. ಶೇಕು ರಕ್ತ ದೇವಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ, ಮುಂದ ಪ್ರಸಾದ ಇಟ್ಟ. ಆಮ್ಮಾಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗದ್ದಲ ಗಡಿಬಿಡಿ ನಡೀತು. ಜನ ಕೂಡಿದರು. ಹುಡುಗರು ಗದ್ದಲ ಮಾಡಿ. ನೋಡಾಕ ಮುಂದಮುಂದ ಬಂದರು. ಆಗ ಆಯಬೂ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನ ಬೆದರಿಸಿ ಅಂದ.

“ಹೋಗರಿ ಎಲ್ಲಾರೂ ಮನಿಗೆ. ರೊಟ್ಟಿ ತಗೊಂಡು ಎಲ್ಲಾರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರಿ. ಇಲ್ಲೆ ಮಸಾಲಿ ಮಾಂಸ ನೀಡತೇವಿ,” ಬನಗರವಾಡಿ ಕುರಿ ಕೊಟ್ಟೇತು, ಅದರ ಜೋಳ ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಟ್ಟೇತು? ಜನ ಚದುರಿದರು. ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು, ಅವರು ಒಲಿಹೂಡಿ ಬೆಂಕಿಹಾಕಿದರು. ಒಲಿಮ್ಮಾಲೆ ಹಂಡೆ ಇಟ್ಟರು. ಎರಡು ಮೂರು ಕುರಿಮಾಂಸ ಕುದಿಲಿಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟರು. ಅದರ ಘಮಘಮ ವಾಸನೆ ಸುತ್ತಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು.

ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿತ್ತು. ಮಘಾಲು ಹಚ್ಚಿದ್ದರು. ರೊಟ್ಟಿ ಚರಗಿ ತಗೊಂಡು ಕುರುಬರು ಬಂದರು. ಅವರವರ ತಾಟಿನ್ಯಾಗ ಮಸಾಲಿಮಾಂಸ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಜನ ‘ಉಧ ಉಧ’ ಅಂತ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ರೊಟ್ಟಿ ಮಾಂಸ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಮಾಂಸದ ಮಸಾಲಿ ಖಾರದಿಂದ ಮೂಗಿನ್ಯಾಗ ಕಣ್ಣಾಗ ನೀರಬರತಿತ್ತು.

ಮಾವಲಿದೇವಿ ವರ ಕೊಟ್ಟದಾಯಿತು. ಆದರ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಮಳಿನಕ್ಕತ್ರ ಹಾಂಗ ಹೋದವು. ಬನಗರವಾಡಿ ಮಳಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಕಾದ ಭೂಮಿ ತಂಪಾಗಲಿಲ್ಲ, ಗಿಡಗಂಟಿ ಒಣಗಿದವು. ಹಸಿ ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಂದವು. ಧೂಳು ಹಾರಿತು. ದೆವ್ವದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು, ಭಾವಿ ಬತ್ತಿದವು. ವಾಡೀ ಭಾವಿ ನೀರ ತಳ ಕಂಡಿತ್ತು. ರಾಡೀ ನೀರ ಜಗ್ಗಲಿಕ್ಕೆ ಜನ ಇಡೀ ದಿನ ಗದ್ದಲ ಮಾಡತಿದ್ದರು. ಸಂಜೆಯಾದರೂ ಗುಬ್ಬಿಗೆ ಸಹ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಸಿಗತೀರಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಮುಗಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಸಿನೀರು ಬಾವಿ ಯಲ್ಲಿ ಬರತಾ ಇತ್ತು. ಆದನ್ನ ತುಂಬಲೆಂದು ನಸುಕ ಪರಿಯೊವರೊಳಗ ಹೇಣವುಕ್ಕಳು ಹೋಗತಿದ್ದರು. ನೀರಿಗಾಗಿ ಕಾದಾಟ, ಬಡದಾಟ. ಕಾಗಿ ಏಳೋದರೊಳಗ ನೀರಿನ ಬಡದಾಟ ನಡೆಯತಾ ಇತ್ತು.

ದನ ಸೊರಗಿ ಎಂಬು ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಅವುಗಳ ಮೈಮ್ಮಾಲೆ ಕರಡಿ ಹಾಂಗ ಕೂದಲ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಅವು ಅಸಹ್ಯ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಉಣ್ಣೆ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕುರಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬಡಕಾಟಿ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಮೈಯಾಗ ಮಣ್ಣಿನ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಭಪ್ಪರ ಮ್ಯಾಲಿನ ಹಳೆಮೇವು ಹಿರಿದು ದನದ ಮುಂದ ಚಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ನೀರಿಗಾಗಿ ಕುರಿ ದೂರ ಒಯ್ಯಬೇಕಾತು. ಗುಬ್ಬಿ, ಕಾಗಿ, ಗೊರವಂಕ ಕಾಣದ್ದಾಗ ಆದವು. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲುವ ಅಡವ್ಯಾಗಿನ ಇಲಿ ಊರ ಸೇರಿದವು. ಜನರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆ. ಹಿಟ್ಟಿನ ವಾಸನೆ ಇದ್ದ ಮರಾ ಕತ್ತರಿಸಿದವು. ಕಂಬಳಿ ಕಡದವು, ಹಿಟ್ಟಿನ ಬುಟ್ಟಿನೂ ಕತ್ತರಿಸಿದವು.

ಜನರ ಮುಖ ಕಳೆಗುಂದಿದವು. ಜನರ ಕಣ್ಣಾಗ ಹಸಿವು ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಮನ್ಯಾಗಿನ ಕಾಳ ತೀರಿದಮ್ಯಾಲೆ, ರೂಪಾಯಿ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ತಗೊಂಡು ಸಂತಾಗಿಂದ ಕಾಳ ತರಹತ್ತಿದರು. ಒಳೆ ಭಡೆ ಬಿರ್ಚಮಾಡಿ, ಸಿಕ್ಕ ತುಟ್ಟಿ ಕಾಳ ತಂದು ತಿನಹತ್ತಿದರು. ದುಡದರ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುವವರು ಉಪವಾಸ ಬೀಳಹತ್ತಿದರು. ರಾಮೋ ಶ್ಯಾರ ಬವಣೆ ಅಂತೂ ಕೇಳಾವನ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಎರಡೆರಡ ದಿನ ಮನ್ಯಾಗಿನ ಒಲೀನ ಹೊತ್ತತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗರಡಿಮನಿಗೆ ಬರೋ ಹುಡುಗರು ದೂರ ಕಾಳ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗ ತಿದ್ದರು. ಸಾಲಿಗೆ ಬರೋ ಹುಡುಗರು ಸುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗತಿದ್ದರು.

ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲಾದಾಗ ಬರಗಾಲ ತಾಂಡವವಾಡುತಿತ್ತು. ಮಾಣದೇಶದ ತುಂಬಾ ಬರಗಾಲನ ಬರಗಾಲ.

ಜನ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಅಸಹಾಯರಾದರು. ರಾಮಾ ಕುರುಬನ ಮಾರಿ ಕಷ್ಟಗಿತ್ತು. ಈಗ ಅವ ಸಾಲಿಕಡೆಗೆ ದಿನ ಹಾಯ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದರೂ ಬರಗಾಲದ ಮಾತ ಮಾತು. ಎರಡನೆ ವಿಷಯ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಾತ ಬಂದಾಗ ಅವ ಅಂದ,

“ಇದರದೊಂದ ಹೀಂಗ ಕಥಿ ಐತಿ. ರಾಮ-ಲಕ್ಷ್ಮಣ ದೇವರು, ದೇವರು ಅಂತ ಅನಕೊತ ಹೊಂಟಿದ್ದರು. ಹೊಂಟಾಗ ನಮ್ಮ ಭಾಗದಾಗ ಬಂದರಂತ. ರಾಮಘಾಟದ ಹತ್ತರ ಇಬ್ಬರೂ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಹಸಿವೆ ಆತು. ನೆಕ್ಕು ನೋಡಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂತರು. ಅಷ್ಟರಾಗ ಮಳೆ ಬಂತು. ಅವರ ಅನ್ನ ತೊಯಿಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ಆಗ ರಾಮ ಸಿಟ್ಟಿ ಗೆದ್ದನಂತ. ಒಂದು ಬಾಣ ಹೊಡೆದು ಮಳೆನ್ನ ಬಾಲೆಘಾಟ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಸಿದನಂತ. ಆವಾಗಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇವತ್ತಿನ ತನಕಾನೂ ಈ ಮಾಣದೇಶದಾಗ ಮಳೆ ಇಲ್ಲ. ನೀವ ನೋಡಿರಿ. ರಾಮಘಾಟಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಬೀಳತದ. ತಮ್ಮ ತಲಿಮ್ಮಾಗುವ ಕಪೋಗಾದ ಮೋಡ ತೇಲಿ ಹಾರಿಹೋಗೇ ಹೋಗತವ. ಬಾಲೆಘಾಟದಗ ಮಳೆ ಸುರವತಾವ. ನಮಗ ಒಂದು ಹನೀನೂ ಇಲ್ಲ.”

ಈ ಮಾತು ನಿಜವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ನಡುವಿನ ಪಟ್ಟಿಮ್ಯಾಲೆ ವರುಣನ ಕೃಪಾ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗದ್ದಾಂಗ ಆಗಿ ಕುರಿ ಸೊರಗಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಬರತಾ ಇದ್ದವು. ಸಿಡುಬು ರೋಗ ಹತ್ತಿ ಮುಖದ ಮ್ಯಾಲೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಲೆಬಿದ್ದವು. ಜ್ವರ ಬಂದು ಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರತಿದ್ದವು. ಗತಿ ಇಲ್ಲದ ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ನೋಡತಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಕುರಿಗೆ ಹುಚ್ಚಿ ಹಿಡೀತು. ಅವು ಗಿಮಿಗಿಮಿ ತಿರುಗಿತಿರುಗಿ ಸತ್ತಬೀಳತಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಕುರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲಬ್ಯಾನಿ ತಗಲಿತು. ಕೆಂಪು ಹಕ್ಕಿ ಬೆನ್ನಮ್ಮಾಲೆಕೂತದ್ದರಿಂದ ಕಾಲಬ್ಯಾನಿ ಬಂತಂತ ಕೆಲವರು ಅನಿತಿದ್ದರು. ಮೂಗಿನ ರೋಗ ಕೆಲವು ಕುರಿಗಳಿಗೆ ತಾಗಿ ಮೂಗ ಹರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಕಾಗಿ ಬಂದಬಂದು ಕುರಿ ಕುಕ್ಕತಿದ್ದವು, ಕೆಲವು ಕುರಿಗೆ ಜೊಲ್ಲ ಸೋರೂ ರೋಗ ಹತ್ತಿದರ, ಇನ್ನ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಕಾಲು ಕೊಳೆಯುವ ರೋಗ ಬಂತು.

ಇಷ್ಟ ರೋಗ ಬಂದರೂ ಕುರಿ ಏನು ಬಹಳ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅತಿಸಾರ ಹತ್ತಿದ ಹಿಂಡಿನ್ನಾಗ ಮಾತ್ರ ಕುರಿ ಪಟಾವಟಾ ಸಾಯತಿದ್ದವು.

ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀರಾನ ಹಿಂಡಿಗೆ ಈ ರೋಗ ಬಡೀತು. ಕೂತಲ್ಲೆ ಕುರಿಗೆ ಜುಲಾಬ ಆಗಿ, ದಡ್ಡಿ ಎಲ್ಲ ರಾಡಿ ಆತು. ಅದರಿಂದ ಕುರಿಗಳ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹೊಲಸಾಗಿ ಮೈತುಂಬ ನೋಣ ಮುಕ್ಕರಿದವು. ದಿನಾ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಕುರಿ ಸಾಯಹತ್ತಿದವು. ಅವನ ಮಗ ದಿನಾ ಈ ಹಣ ಒಯ್ದು ಹೊರಗ ಒಗೆಯುವ. ಹೀಂಗಾಗಿ ಚರ್ಮದ ಬೆಲೆ ಕಡಿಮೆ ಆತು. ಸುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿ ಒಲೆಯರು ನಾಕೆಂಟು ಆಣ ಕೊಟ್ಟು ಚರ್ಮ ತಗೊಂಡ

ಹೋಗತಿದ್ದರು. ಮೊದಲ ಮೊದಲ ಊರ ಹೊಲೆಯರ ಸತ್ತ ಕುರಿ ಒಯತಿದ್ದರು. ಆದರ ಈ ಹೊಲಸ ನೋಡಿ ಅವರೂ ಬೇಸರಪಟ್ಟರು. ಚರ್ಮ ಸುಲಿಯದ ಕುರಿ ಹಣ ಹಾಂಗ ಅಡವ್ಯಾಗ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದವು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದ ರಣಹದ್ದು ಬಂದವು. ಮೊದಲು ನಾಯಿ ಹದ್ದು ಮಾಂಸ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಬಡತಾಡತಿದ್ದವು. ನಾಯಿ ರಣಹದ್ದನ್ನು ಓಡಿಸತಿದ್ದವು. ಆದರ ಮುಂದ ಅವು ಇವೂ ಕೂಡ ಮಾಂಸ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದವು. ವಾಡೀ ಹತ್ತರ ರಣಹದ್ದು ಬೀಡಾರನ ಬಿಟ್ಟವು. ಒಂದು ಆಲದ ಗಿಡದ ಮ್ಯಾಲೆ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲ ಕೂತು ಹೇತು ಗಿಡ ಬೆಳ್ಳಗ ಮಾಡಿದವು.

ಎಂಟ ದಿನದಾಗ ಬೀರಾನ ಹಿಂಡ ಖಲಾಸ ಆತು. ಬೀರಾ ನಶೀಬನ ಕೆಟ್ಟ ಅಂದ. ದೇವರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಗತಿಕಾಣದೆ ಕುರಿ ಸತ್ತುಹೋದಂವಲ್ಲ ಅಂದು ಅತ್ತನು. ಆದರ ಆದದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಕುರುಂಬರ ಬೀರಾನ ವಂನಿ ಕಫೀನ ಮಂಗಿತು. ಹಿಂಡು ಪೂರಾ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಜನ ಉಪವಾಸ ಬೀಳತಾ ಇದ್ದರು. ಇದ್ದದ್ದು ಬಿದ್ದದ್ದು ಮಾರಿ, ದನಕ್ಕೆ ಮೇವು ತಂದ ಹಾಕತಾ ಇದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ದನಗಳಿಗೆ ಹಾಕತಾ ಇದ್ದರು. ಮುಂದಮುಂದ ಯಾವ ಆಟಾನೂ ಸಾಗದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಹಸಿವಿಯಿಂದ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗೋ ದನ ನೋಡೋದು ಆಗುವಲ್ಲದು.

ರಾಮೋಶಿಯರು ತಲೆತಲಾಂತರ ಭಟ್ಟಿ ಶರ ಮಾಡಾವರು. ಅದ ಅವರ ಉದ್ಯೋಗ, ಆದರ ಅವರಿಗೂ ಈಗ ಗ್ರಾಹಕರಿಲ್ಲದಂತಾತು. ಗಟ್ಟಿಳ್ಳ ಜಗನ್ಮಾ ಕೂಳ ಸಿಗದ್ದಾಂಗ ಶರೇನ ಕೂಡಿಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದ. ಅದರಿಂದ ಅವ ಸೊರಗಿ ಎಲುಬಿನ ಹಂದರ ಆದ, ಕೂಳಿಲ್ಲ ಅಂತ ಬ್ಯಾಸರಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮೈಲು ದೂರಿದ್ದ ಮಹೂದ ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಹೋದ, ಅವನ್ನಾಂಗ ಅನೇಕರು ಊರಬಿಟ್ಟು ಗೂಳಿಕಾರರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಗೂಳಿಕಾರರು ಯಾವಾಗ ಕಿತಕೊಂಡು ಹೋದಾರು ಅನ್ನೋ ಖಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ, ಆ ಊರವರು ಮೂರು ದಿವಸ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಲಿ ಕೊಡತಿದ್ದರು, ಗೂಳಿಕಾರರೂ ಮೂರು ಮೂರು ದಿನ ದುಡದ ಕೂಲಿಕೇಳತಿದ್ದರು. ಜಗನ್ಮಾ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಧೋತರ ಕಟ್ಟಿ, ಮೂರದಿನ ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟಿಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ. ಮೂರನೆ ದಿನ ಭವಳಿ ಬಿದ್ದವ ತಿರಿಗಿ ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಶೇಕಾನ ಎತ್ತು ಹಸಿದು ಮುದಂಕ ಆಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನ ಜಗ್ಗುತ್ತ, ಶೇಕು ಹೊರಟಿದ್ದ. ಹಾದ್ಯಾಗ ನನಗ ಭೆಟ್ಟಿ ಆದ.

ನಾ ಕೇಳಿದ,

“ಎನು ಶೇಕುಬಾ, ಯಾತಲಾಗ ಹೊರಟೆ?”

ಶೇಕು ನಿಂತ. ಅವ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ನನ್ನ ಕಥೆ ಮುಗಿದ್ವಿತಿ. ಸಂತ್ಯಾಗ ಯತ್ತ ಮಾರಾಕ ಹೊಂಟೇನಿ. ಹೋದಲ್ಲೆ ಮೇವಾರ ಕಂಡೀತು.”

ಅವ ಹೋಗಿ ಸಂಜೆಗೆ ದಣೆದು ತಿರಗಿ ಬಂದ. ಯತ್ತೂ ಅವನ ಸಂಗತಿಲೆ ಇತ್ತು.

ಹೆಂಡತಿ ಹಾದಿಕಾಯುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಯತ್ತು ನೋಡಿ ಅಂದಳು,

“ಯಾಕ, ಯತ್ತ ಮಾರಲಿಲ್ಲ?”

“ತಗೊಳ್ಳವಾರ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕಟಕರಾವ ಎಂಟು ರೂಪಾಯಿಕ್ಕ ಕೇಳಿದಾ. ಅವನ ಚೂರಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯೋದಕಂತ, ನಮ್ಮ ಬಾಗಲದಾಗ ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸಾಯೋದ ನೆಟ್ಟಗ!”

ಕುರಿ ಮಾರಿ ಊರವರು ದೂರದೂರದ ಸಂತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಳ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ನಾಲ್ಕು ಕುರಿ ಮಾರಿದಾಗ ನಾಲ್ಕು ಚಿಟ್ಟಿ ಜೋಳ ಸಿಗತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜೋಳದ ನುಚ್ಚು ಗಂಟಲ ತಳಗ ಇಳಿತರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲ ಹೋದವರ ಕುರಿ ಮಾರಾಟ ಆದವು. ಹಿಂದಾಗಡೆ ಹೋದವರು ಕೈಬೀಸಿಕೊತ ಬಂದರು. ಸಂತ್ಯಾಗ ದನ ಕುರಿ ತಗೊಳ್ಳವರ ದಿಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಗೊಳ್ಳವನರ ಏನ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಕಾವ ಇದ್ದ?

ಆನಂದನೂ ತೀರ ಸೊರಗಿದ್ದ. ಒಂದು ದಿನ ಬಂದು ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ಬದಕಾಕ ಎಲ್ಲಾರ ಹೋಗತಿನಿ.”

ಮಾಸ್ತರಾರ ಏನ ಹೇಳಾದ?

“ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತಿ?”

“ಹಾದಿ ಒಯ್ದಲ್ಲೆ ಹೋಗತೇನಿ. ಬೆಳಿ ನೀರು ಇದ್ದಲ್ಲೆ ಹೋಗತೇನಿ. ಬದುಕಿ ಉಳಿದರ ಬರತೇನಿ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಂತ ಅಂದ,

“ಮಾಸ್ತರ, ಬಾಲಿಟ್ಟಾಗ ಹೊಡೆದವರು ನಾನು ವಂತ್ತ ಆಯಬೂ. ನಿವಂಗ ಅಳತಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾಡಾಕ ಹತ್ತಿದ್ದ, ಅದಕ ಬಡದವಿ.”

“ಏನ ಹೇಳತೀದಿ?”

“ನನ್ನಾಣೆ!”

“ಮತ್ತ ಆಯಬೂ ನನ್ನ ಕೊಣ್ಣಾಗ ಮಲಗಿದ್ದನಲ್ಲ ಆ ರಾತ್ರಿ.”

“ಹೊಡದ ಬಂದು, ಸುಮ್ಮನ್ನ ಬಿದ್ದಿದ್ದ.”

“ಹೂಂssss”

ಇಷ್ಟೆ ಹೇಳಿ ಆನಂದ ಹೋದ,

ಮನಿ ಕದ ಹಾಕಿ ಎಲ್ಲ ರಾಮೋಶ್ಯಾರು ಊರಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಗಂಟ ಕಟಗೊಂಡು ಹಿಂದೆ ನೋಡಕೊತ, ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ಊರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಅವರವರ ಕುರಿ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದವು. ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ, ಕಂಕುಳದಾಗ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದವು. ಹೆಗಸರೂ ಮುದಕರೂ—ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋದರು. ಕುಂಚಿಕೊಕ್ಕರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಸಂಸಾರ ಹೊತಗೊಂಡು ಆಡ್ಯಾಡವರಂತೆ, ಈ ರಾಮೋಶ್ಯಾರು ಧೂಳಾದ ರಸ್ತೆ ತುಳಿಕೊತ ಕೂಳ ಹಂಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಂಟರು. ವಾಡ್ಯಾಗಿನ ರಾಮೋಶಿ ಓಣಿ ಬರಿದಾಯಿತು.

ಆಮ್ಯಾಲೆ ಕುರುಬರು ತಮ್ಮ ಹಿಂಡು ಕಟಗೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೋಡಿ ಕೂದಲಿದ್ದ ನಾಯೀನ ೨ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದವು. ಕುರಿಮ್ಯಾಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದ ಯುವಕರು, ಅವೂ ಸತ್ತ ಮ್ಯಾಲೆ ದಿಕ್ಕುಕಾಣದೆ, ಮನಸು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಊರ ಬಿಟ್ಟರು. ಅದರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಅವರವರ ಮನಿಯವರೂ ಹೋದರು. ಎಷ್ಟೆ ದೂರಲಿ ಬರಗಾಲ ಪ್ರದೇಶ ದಾಟಿಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕುರುಬರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಾಮಾನ ಹೊತಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಬೆಂ ಬೆಂ ಅನಕೊತ ಕುರಿ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದವು. ದಣಿದ ಮರಿ ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ತಗೊಂಡೂ ಹೊಂಟಿದ್ದರು. ಹೀಗ ನಡಿತು ಈ ಪಾದಯಾತ್ರೆ !

ರಾಮಾ ಬನಗರ ಊರ ಬಿಡೋದಕಿಂತ ಮೊದಲ ಗಡಿಬಿಡಲೆ ನನಗ ಭೆಟ್ಟಿ ಯಾಗಲು ಬಂದು ಅಂದ, “ಧೂಳಿ-ಮೋರ್ಚಾಪೂರ ಕಡೆ ಹೋಗತೀನಿ. ನಮ್ಮ ಬೀಗರ ಅದಾರ ಅಲ್ಲಿ. ಮುದಕ ಬರುದಿಲ್ಲ ಅಂತಾನ. ನೀವ ಅವನ್ನ ಸಂಭಾಳಿಸಿರಿ !” ಕಾಕೂಬಾ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಊರಾಗ ಉಳಿದ. ಮಗ ಎಷ್ಟೆ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕಾಕೂಬಾ ಅಂದ,

“ನಾ ಯಾಕ ಬರಲಿ? ನೀವು ಹೊಂಟಿರಲ್ಲ ಕುರಿ ತಗೊಂಡು. ಅವನ್ನ ಬದಕಸರಿ. ನಂದೇನು ಉಳಿದದ ಇನ್ನ? ಕಷ್ಟಬಟ್ಟು ಬದುಕಬೇಕು ಅನ್ನುವಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತೀನೂ ಇಲ್ಲ. ನೀವು ಹೋಗಿರಿ. ನನ್ನ ಧಡ ಇಲ್ಲಿ ಬೀಳೋದು.”

ರಾಮಾ ಕಾಳಿನ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಾಡಿದ. ಮುದಕಗ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ಹೆಂಡತಿನ ಬಿಟ್ಟಹೋದ. ಅವ ಕುರಿ ತಗೊಂಡ ಹೊರಟಾಗ ಮುದಕ ಅಂದ,

“ಎಲ್ಲ ಕುರಿ ಒಯ್ದರ ನಾ ಏನಮಾಡಲಿ? ಎರಡು ಕುರಿ ಇಟ್ಟು ಹೋಗು. ನನ್ನ ರೊಟ್ಟಾಗಿನ ಎರಡು ತುಣುಕ ಹಾಕಿ ಬದಕಸತೇನಿ. ಏನೂ ನಡೆಯದ್ದಾಗ ಅದರ ಎಲ್ಲಾರೂ ಕೂಡೆ ಸಾಯತೇವಿ.” ಎರಡು ಕುರಿ ಬಿಟ್ಟು ರಾಮ ಹೋದ. ಅವನ ಜೋಡಿ ಅವನ ಮಗನೂ ಹೋದ.

ಎಲ್ಲಾ ಮನಿ ಖಾಲಿ ಆದವು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಎಲ್ಲಾರೂ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಳದ, ಒದರಾಡದ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಕೆಲವು ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಉಳಿದರು. ಅವರ ಹತ್ತರ ಇನ್ನೂ ತಿಂಗಳ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಕಾಳಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಇತ್ತು. ಅದೂ ತೀರಿದ ಮ್ಯಾಲೆ ಅವರೂ ಊರಬಿಟ್ಟರು. ಬಾಳಾ ಕುರುಬ ಹೋದ. ಶೇಕು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಯತ್ತ ತಗೊಂಡು ಹೋದರು. ಧೂಳಾ ಹೋದ, ಉಳಿದ ರೈತರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನಿಗೆ ಕೀಲಹಾಕಿ ಹೋದರು. ಬಾಳಾ ಬನಗರನ ಹೆಗಲಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತು ಬಾಲಿಟ್ಟಾನೂ ಹೋದ. ಹೋಗಮೋಗತ ಸಾಲಿ ಹತ್ತರ ನಿಂತು ಒದರಿ ಆದ.

“ಮಾಸ್ತರಾ, ನಾ ಹೊರಟೆ. ಉಳಿದು ಬಂದರ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ನೋಡಕೊತೇನಿ. ನೀನ ನನ್ನ ಎಲ್ಲುಬು ಮುರಿಸದಾವ ಅಂತ ಪಕ್ಕಾ ತಿಳಿದೈತಿ ನನಗ!”

ದಿನಾ ಮುಂಜಾನೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆನ್ನಾಗ ಸಾವಿರಾರ ಕುರಿ ಗದ್ದಲ ಇರತಿತ್ತು. ಕುರಿ ಕಾಯಾವರು ಬರಾವರು ಹೋಗವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹೋದರು. ಊರ ಭಣಭಣ ಅಂತಿತ್ತು, ಸಂಜೆಗೆ ಮರಿ ಇದ್ದ ಕುರಿ ದನಿ ಕೇಳಿಸದ್ದಾಂಗ ಆತು. ವಾಡೀ ಮೂಕ ಆತು. ಕುರಿ ಉಚ್ಚಿ ಹಿಕ್ಕಿ ನಾತ ಇಲ್ಲದ್ದಾಂಗ ಆತು, ಗುಡಿಸಲದಾಗಿಂದ ಹೊಗೆ ಬರೋದು ಬಂದಾತು. ಸಾಲಿ ಮುಂದ ಕೂಡೊ ಸಭಾ ಮುಗಿತು. ವಾಡೀ ನಿಷ್ಪ್ರಾಣವಾಯಿತು; ಜೀವ ಇಲ್ಲದ್ದಾಂಗ ಆತು. ನೀರು ಹೋತು, ಮಳೆ ಹೋತು, ವಾಡೀ ಖಲಾಸ ಆತು. ಆ ರಾಮ, ಆ ಶೇಕು, ಆ ಆನಂದಾ, ಆ ಬಾಲಿಟ್ಟಾ, ಆ ಬಾಳಾ—ಎಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಂಗ ಆದರು. ಚಲೊ ಇದ್ದವರೂ, ಕೆಟ್ಟ ಇದ್ದವರೂ ಎಲ್ಲಾರೂ ಹೋದರು. ಸಾಲಿ ಉಳಿತು, ಗರಡಿಮನಿ ಉಳಿತು, ಆ ಮನಿ, ಅ ಗುಡಿಸಲ, ಗಿಡಗಂಟಿ ಇದ್ದಲ್ಲೆ ಉಳಿದವು, ಜನ ಮಾತ್ರ ಹೋದರು!

ದವ್ವನ ಗಾಳಿ ಬೀಸಹತ್ತಿತು. ಮನಿ, ಸಾಲಿ, ಗರಡಿಮನಿ, ಗುಡಿಸಲ, ಸಾರಿಸಿದ ಅಂಗಳ ಎಲ್ಲ ಧೂಳಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದವು. ಕುರುಬರ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಸಾರಿಸಿದ ಅಂಗಳ ದಾಗ ಕಸಕಡ್ಡಿ ಧೂಳಿ ಬಂದು ಬಿತ್ತು. ಭಪ್ಪರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ತೊಗರಿ ಕಟಿಗಿ ಅಸ್ಮಾವ್ಯಸ್ತ ಆದವು. ತೂತು ಬಿದ್ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಾಳಿಯ ವಿಚಿತ್ರದನಿ ಕೇಳಿಸತಿತ್ತು. ಭಪ್ಪರ ಮೇಲಿಟ್ಟ ರಂಟಿಕುಂಟಿ ನೇಗಿಲ ಕೆಳಗ ಬಿದ್ದದ್ದರ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಮುಚ್ಚಿದ ಬಾಗಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಗಾಳಿ ಬಡದ ಬಡಿತತ್ತು. ಬಾಗಿಲ ಫಡಫಡ, ಫಡಫಡ ಅಂತ ಸಪ್ಪಳಮಾಡತಿದ್ದವು. ಗರಡಿಮನ್ನಾಗ ಎಲ್ಲ ಧೂಳ ಆಗಿತ್ತು. ಕುಸ್ತಿ ಕಣದಾಗಿನ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಧೂಳಿಧರ ಕೂತಿತ್ತು. ಜಾಡರಹುಳ ಎಲ್ಲಕಡೆ ತಮ್ಮ ಬಲೆ ನೇಯ್ದಿದ್ದವು. ಹನಮಂತದೇವರ ಗುಡ್ಯಾಗೂ ಬರೀ ಧೂಳ. ಕೆಂಪ ಹನಮಂತನ ಮೈನೂ ಧೂಳ ಆಗಿತ್ತು.

ಊರಾಗ ಜನ ಕಾಣದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಬೇವಿನ ಗಿಡದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದ ಕೂಡೊ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿನೂ ಕಾಣದಾಂಗ ಆದವು. ಸಾಲಿತುಂಬ ಚಿವಚಿವ ಅಂತ ಹಾರಾಡೊ ಗುಬ್ಬಿ

ಎಲ್ಲಿ ಹೋದವೋ ಏನೋ? ಬೆಕ್ಕು ಮಾತ್ರ ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ಅಡ್ಡಾಡತಿದ್ದವು. ರಾತ್ರಿ ಗುರ್ರಮ್ಮಾಂವ, ಗುರ್ರಮ್ಮಾಂವ ಅಂತ ಕಡದಾಡತಿದ್ದವು. ಮುಂಚ್ಚಿದ ಮನ್ಯಾಗ ಹೋಗಿ ಇಲಿಬ್ಯಾಟ ಆಡತಿದ್ದವು.

ಕಾಕೂಬಾಸ ಎರಡು ಕುರಿ ಒಂಡಿಸಿಂದ ಬ್ಯಾರೆ ಆದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲ 'ಬ್ಯಾಂ ಬ್ಯಾಂ' ಅಂತ ಒದರತಿದ್ದವು. ತೋಳ ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಊರಾಗ ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರ ಕಾಲು ಗರಡಿಮನಿ ಧೂಳ್ಯಾಗ ಮೂಡಿದ್ದು ಕಾಣತಿದ್ದವು. ಗುಡ್ಡಾಗಿನ ಧೂಳ್ಯಾಗೂ ಕಾಣತಿದ್ದವು.

ಎರಡೂ ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ಕಾಕೂಬಾ ಆಡವಿಗೆ ಮುಂಜಾನೆ ಹೋಗಾವ. ಹಸಿದ ಕುರಿ ಬಿಸಿಲಾಗ ಒಡ್ಡಾಡತಿದ್ದವು. ಅಡವ್ಯಾಗ ಅವಕ್ಕೆ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಳಿದದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂಡಿಸಿಂದ ಬ್ಯಾರೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾರಿ ಒಣಗಿಸಿ ಒದರತಿದ್ದವು, ಆಗ ಕಾಕೂಬಾ ಅವನ್ನ ಮಾತಾಡಿಸಾವ. ಹೊಲದಾಗಿನ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೇರು ಕಿತಕೊಂಡು ಧೋತರದಾಗ ಹಾಕೊಂಡು ಬರಾವ. ರಾತ್ರಿ ಅವನ್ನ ಕುರಿಮುಂದ ಹಾಕಾವ. ದಿನ ವಿಡೀ ಬೇರು ಹುಡುಕೊದ ಅವನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಕುರಿ ಅವನ ಬೆನ್ನೊಂದ ಒದರಿಕೊತ ಇರತಿದ್ದವು. ಸಂಜೆಯಿಂದ ಕುರಿ ಹೊಡಕೊತ ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದ.

ರಾಮನ ಹೆಂಡತಿ ಕಚ್ಚಾಗ ಕುಡಗೋಲು ಸಿಗಿಸಿ ಮುಂಜಾನೆ ಹೊರಗ ಹೋಗೊ ವಾಕಿ, ತಲಿಮ್ಮಾಲೆ ಬುಟ್ಟಿ ಇರತಿತ್ತು. ಎರಡನೇ ಊರ ತೋಟ ಕಂಡು ಒಂದೆರಡು ಗಜ್ಜರಿ, ಒಂದೆರಡು ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ ಬುಟ್ಟಾಗ ಹಾಕೊಂಡು ಸಂಜೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದಳು. ಒಲಿಗಂತ ಕಟಗಿ ತರತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲೆಇಲ್ಲೆ ಬಿದ್ದ ಹೊಟ್ಟು ಬುಟ್ಟಾಗ ಹಾಕೊಂಡು ಬರತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲೆಇಲ್ಲೆ ಏನಾರ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಬರತಿದ್ದಳು. ರಾತ್ರಿ ಒಲಿಹೊತ್ತಿಸಿ ಮೂದಂಕಗ ಏನಾರ ಮಾಡಿಕೊಡತಿದ್ದಳು, ತಾನೂ ತಿನತಿದ್ದಳು, ಕಾಕೂಬಾಸ ಗುಡಿಸಲ ದಾಗಿಂದ ಅಷ್ಟು ಹೋಗಿ ಬರತಿತ್ತು. ಯಾವಾಗರ ಮಾತು ಕೇಳಿಸತಿತ್ತು.

ನಾನೂ ನಡನಡವ ಊರಿಗೆ ಹೋಗತಿದ್ದೆ. ಇದ್ದ ಸಂಗತಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸತಾ ಇದ್ದೆ. ವಾರದಾಗ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ವಾಡ್ಯಾಗ ಇರತಿದ್ದೆ. ಆಯಬೂ ನಾನು ಇಬ್ಬರ ಊರಾಗ ಇದ್ದೆವು. ಮೊಣಕಾಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೈಯೂರಿ ಆಯಬೂ ಎಲ್ಲಾರ ಕೂಡತಿದ್ದ. ಅನಸಿದರ ಸಾಲಿ ಕಸ, ಗರಡಿಮನಿ ಕಸ ಹೊಡತಿದ್ದ. ನಾ ನಿಡ್ವೀ ಮಾಡೇ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡತಾ ಇದ್ದೆ. ಯಾವಾಗರ ಬರಿತಿದ್ದೆ, ಓದತಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನನಗ ಹೇಳಿದ ಕೇಳಿದ ಆಯಬೂ ಹೋಗಿಬಿಡಾವ, ಪಾದ ಎಲ್ಲ ಧೂಳಿ ಆಗಿ, ದಣಿದು ಸಂಜೆಯಿಂದ ಬರಾವ. ಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಿ ಅಂತ ಕೇಳಿದರ ಕಾಲು ಸಡಲುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ, ಅಂತ ಹೇಳಾವ.

ಹಗಲು ಹ್ಯಂಗಾರ ಹೋಗತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಅದರ ಮಾತ್ರ ಸಂಕಟ ಅನಿಸತಿತ್ತು.

ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮನ್ನ ನುಂಗತದೇನೋ ಅಂತ ಅನಿಸತಿತ್ತು. ಯಾವಾಗರ ರಾತ್ರಿ ಕಾಕೂಬಾ ಬರಾವ, ಗೋಡಿಗೆ ಆತು ಕೂಡಾವ, ಕೊಣ್ಣಾಗ ಚಿಮಣಿ ಬೆಳಕು ಬೆಳಕು ವಂದ ವಾಗಿರತಿತ್ತು. ನಾ ನನ್ನ ವಿಚಾರದಾಗ ಇರತಿದ್ದೆ, ಆಯಬೂ ತನ್ನ ಚಿಂತಾಗ ಇರತಿದ್ದ. ಕಾಕೂಬಾ ಅತಲಾಗ ಇತಲಾಗ ನೋಡಕೂತ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಕಳಿತಿದ್ದ. ಮೂರಮಂದಿ ಮೂರಕಡೆಗೆ ಕೂತಿರತಿದ್ದೆವಿ.

“ಏನು ಕಾಕೂಬಾ, ರಾಮನ ಸುದ್ದಿ ಬಂದೈತಿ ಏನು?”

“ಏನಿಲ್ಲರಿ.”

“ಹೋದವರು ಎಂದ ತಿರುಗಿ ಬರಾವರು?”

“ಮಳಿಬಿದ್ದು ನೀರು ಬಂದಮ್ಮಾಲೆ!”

ಹೀಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೋತರ ನಡಿತಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಮುಂದುಕ ಸುಮ್ಮನ ಕೂಡಾವ, ಎದ್ದು ಹೋಗಾವ.

ನಾ ಮನೆಯಿಂದ ತಂದ ತಂಗಳರೊಟ್ಟಿ ಆಯಬೂಗ ಕೊಟ್ಟರ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಗೊತಿದ್ದ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬ್ಯಾಡ ಅಂತಿದ್ದ. ಬಹಳ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರ ಹೊರಗ ಎದ್ದ ಹೋಗಾವ. ನಾ ಒಬ್ಬನ ಒಣರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದು ನೀರು ಕುಡಿದು ಮಲಕೊತಿದ್ದೆ.

ಕೆಲದಿನ ಹೀಗ ಉರುಳಿವವು. ವಾಡೀ ಸಾಲಿ ಕಿಲೀಹಾಕಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪ್ರಾಯ ಮರಿ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಜರ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ನನಗ ಹುಕುಮು ಬಂದಿತು.

ಆಯಬೂ ನನ್ನ ಸಾಮಾನ ಕಟ್ಟಿದ, ನಾ ಇದ್ದ ಮನಿ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ, ಸಾಲಿಗೆ ಕಿಲೀ ಹಾಕಿದ. ಹೋಗೊಮುಂದ ಗಡಿಬಿಡಲೆ ಕಾಕೂಬಾನ ಮನಿಗೆ ಹೋದ. “ನನ್ನ ಬದಲಿ ಆಗ್ಯದ, ನಾ ಹೋಗತೇನಿ” ಅಂದ. ಕಾಕೂಬಾ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನನ್ನ ನೋಡಿದ. ಹೂಂ ಅಂತ ಗೋಣ ಅಗಲಾಡಿಸಿದ—ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಅಗಲಾಡಿಸಿ ಅಂದ, “ಒಳ್ಳೇದು!”

ಮುದಕ ಹೆಚ್ಚು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸೊಸೀನೂ ಏನೂ ಮಾತಾಡ ಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಮನಷ್ಯಾನ ಕಂಡು ಕುರಿ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಒದರಿವವು. ಕಾಕೂಬಾಗ ಹೇಳಿ ನಾ ಹೊರಟೆ.

ಮನಷ್ಯಾರು ಇಲ್ಲ, ದನ ಇಲ್ಲ, ಊರಾಗ ಯಾರೂ ಕಾಣತಾ ಇಲ್ಲ. ವಾಡೀಕಡೆ ಬೆನ್ನಮಾಡಿ ಚಕ್ಕಡಿ ದಾರೀಲೆ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟೆ. ಸಾಮಾನದ ಗಂಟು ತಲಿಮ್ಮಾಲೆ ಹೊತಗೊಂಡು ಆಯಬೂ ನನ್ನ ಹಿಂದ ಬರತಿದ್ದ. ನನ್ನ ಕೈಯಾಗೂ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ ಇದ್ದವು.

ನಡುವ ಆಯಬೂ ನಿಂತು, ತಲಿಮ್ಮಾಲಿನ ಗಂಟು ಸರಿಮಾಡಿ ನನ್ನಕಡೆ ನೋಡದ ಅಂದ, “ಗಂಟು ನಿಮ್ಮ ವನ್ನಾಗ ಒಗದ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗತೇನಿ.”

ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತೇನಿ, ಏನು ಮಾಡಾವ ಇದ್ದೇನಿ ಇದನ್ನೇನೂ ಅವ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಪಾಪ, ಇವಗ ಯಾರ ಆಧಾರ ಸಿಕ್ಕಿತು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನನ್ನ ತಲಾಗನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ನೆರಳು ಹಾಂಗ ಮುಂದಕ ಮುಂದಕ ಸರೀತಿತ್ತು. ಕಾಲಾಗ ಧೂಳ ಹಾರತಿತ್ತು. ದೂರ ಪಸರಿಸಿದ ಬೈಲಿನ್ನಾಗ ಯಾರೂ ಕಾಣತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಜನವಾದ ಬನಗರವಾಡಿ ಹಿಂದುಳಿದಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಾನು.....ತಿರಂಗಿ ಹೊರಟಿದೆ.